
Mikes
Kelemen
összes
művei

1370

MIKES KELEMEN
ÖSSZES MŰVEI II.

MIKES KELEMEN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTI
HOPP LAJOS

II. KÖTET

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1967

MIKES KELEMEN

ÉPISTOLÁK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
HOPP LAJOS

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1967

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETÉBEN

Lektor

KELEMEN JÓZSEF

ZOLNAI BÉLA

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1967

Printed in Hungary

AZ ÉPISTOLÁKNAK
és
AZ EVANGÉLIUMOKNAK

Eszkendő által való vasárnapokra,
és leg fővebb Innepekre rendelte-
tett, Kérdésekkel, és Feleletekkel
való Magyarazattya.

ELSŐ SZAKASZ

Advent első Vasárnapjától fog-
vást nagy bőjt II^{dk}. Vasárnapjáig.

[1b: üres] [2a:] AJÁNLÁS

öröktől fogva való Ige, a ki le szállván a földre, Szent Évangéliumot ki hirdetted az Emberi nemzetnek üdvességire, és aki nem tsak predikálottál, hanem még kegyelmet is adtál annak bé vételire, nyisd fel lelki szemeket mind azoknak, kik ezen könyvben lévő szavaidot, és intésidet olvasák, de egyszers mind száld meg szent Lelkedel sziveket, hogy szeretetedel olvasák, bé vegyék, és meg tarttsák. ajánlom néked ajándékokot, mellyet adtál ezen könyv fordítására Légyen Szent Nevednek ditséretire, és lelkemnek üdvességére. [2b: üres]

[3a:] ENNEK A KÖNYVNEK TÁBLÁJA

[α) hasáb:]

Advent 1. vasárnapján	Epist. Ev.	1	[5a]
Advent 2. vasárnapján ¹ —		11	[10a]
Advent 3. vasárnapján —		25	[17a]
Adventben lévő kántora		38	[23b]
Advent 4. vasárnapján ²		68	[38b]
Karátson Innepin —		80	[44b]
Szent István napján		114	[61b]
Szent János napján. —		122	[65b]
Apro szentek napján		131	[70a]
karátson után valo vasárnapon		139	[74a]
kis karátson napján —		148	[78b]
Viz kereszt napon —		155	[82a]
Viz kereszt octávján valo vasárnapon		167	[88a]
viz kereszt után valo 2. vasár		177	[93a]
viz kereszt után valo 3. vasár.		189	[99a]
viz kereszt után valo 4. vasár.		202	[105b]
viz kereszt után valo 5. vasár.		211	[110a]
viz kereszt után valo 6. vasár		223	[116a]

[β) hasáb:]

septuagésima. vasárnapján.	235 [122a]
sexagesima vasárnapján	248 [128b]
quingagesima vasárnapján	259 [135a]
Hamvas szeredán	274 [142b]
Hamvas szereda után valo pénte.	286 [147b]
Hamvas szereda után valo szomb.	298 [153b]
nagy böjt 1 vasárnapján	307 [158a]
nagy böjt 1 hetin valo hetfün	317 [163a]
nagy böjt 1 hetin valo kedden	329 [169a]
nagy böjt 1 hetin valo szeredán	337 [173a]
nagy böjt 1 hetin valo tsötört	347 [178a]
nagy böjt 1 hetin valo pénte	354 [181b]
nagy böjt 1 hetin valo szomb.	362 [185b]

A Szentek Innepein

Szent András napján. Epist Ev. 1.	[190a]
Boldog. Asz. fog. napján XIV	[196b]
Szent Tamás Apost napján XXIII	[201a]
Szent pál ford. napján. XXVIII	[203b]
[3b:] Gy. Sz. Bol. Aszsz. napján XXXIII	[206a]
Szent Mátyás napján. XXXIX	[209a]

¹ <Adventben lévő kántora —> [A 2. és 3. vasárnap között törölve, mert a 3. vasárnap után van a helye.]

² vasárnapján <48>68

[4ab: üres] [5a:] Esztendő által való vasárnapokra, és Legg fővebb Innepekre rendeltetett Epistoláknak, és Evangyéliumoknak, kérdésekel. és feleletekel. való magyarázattya

ADVENT ELSŐ VASÁRNAPON.

Imádság.

Kérünk uram tégedet mutasd meg hatalmadot és jöjj el siettséggel,
5 úgy hogy ate segítséged által a veszedelmektől meg érdemellyük meg szabaditatni, a melyekre téssen minket avétek, és üdvezits, meg szabaditatván általad aki élsz, és uralkodol. az Atya Istennel, és a Szent Lélekel egyetemben, mind örökön öröké Amen

Epistola

Szent Pál. Rom. 13. 11,

10 Atyám fiai tudván hogy orája vagyon már az álombol³ fel kelünk, mert most közeleb vagyon a mi üdveségünk hogy sem mikor hittünk, az éj el mult, a nap pedig el közelgetet., vessük el azért a setéttség tselekedetit és öltözünk avilágosság fényességiben. [5b:] mint nappal tisztességesen járjunk, nem tobzodásokban és részegségekben-nem ágyas házakban, és szemtelenségekben, nem versenkezésben, és
15 irigységben, hanem öltözetek az Ur Jesus kristusban

Magyarázat

K. Mit ért Szent Pál az álmon amelyből mondgya hogy fel ébredgyünk?

F Erti a vetekben való álmot, a melyben töltik életeket a világot szeretők,. mivel az Istenhez és az ő leg nagyob dolgokhoz, mely az

³ [Ékezethiba:] alómbol

üdveségek, olyanok mint akik alusznak, tévén minden nyugodalmokot a világi joknak bírásában, mindenkor is abban az álomba maradnak, és mint egy el temetve, azö rosz kívánságoknak, és szokásoknak ágyában, és hogy ha fel nem ébrednek, halalok orájakor ugy talállják magokot mint ha mindenkor aludtanak volna, *Az gazdagok mondgya a proféta. az ő álmokban aludtanak, és fel ébredvén, semit kezekben nem találltanak.* ps. 73. 6. az az; se jó erkölcsöket, se jó tselekedeteket, se semit olyat, a mi valamit érdemelhetet volna.

K. Az Apostol tsak erről avétkes álomról beszéllé a bünösöknek?

[6a:] F Beszél még azoknak resttségekről is, akik az Isten szolgáltnak tarttyák hogy már magokot; mivel nem elégséges meg szabadtatni a rosz kívánságoknak rabságából, hanem még el is kel kerülni azt a tunyaságot és lankadságot a mely az embereket anyira viszi hogy nem kapnak a jón. a mellyet avallás ígér, és nem tartanak anyomoruságotkol, a melyekkel fenyegeti, ki kel hát kelni abbol a lankadságból., mely oly lágyságal fordít az Istenhez, és a mely lassanként sok köteleségeket mulat el velünk, sz. Pál azt akarja hogy fel ébredgyünk az ilyen féle álomból

K. Mikor kel erőt venni magunkon hogy fel ébredgyünk az ilyen féle alomból.?

F Mindenkoron azon munkálodnánk is; azélet⁴ nem volna arra elegendő hoszu, a természet béli hajlandosagunk, arra felé⁵ vezet, és ez az veszedelmes álom amely kezdete ahalálnak, ugyan arrais vinne, hogy ha szüntelen valo erőt nem vennénk magunkon, hogy abbol fel ébredhesünk., és a menyei uton eléb eléb mehesünk

K Mitsoda okra valo nézve inti az Apostol a hiveket hogy fel ébredgyenek ezen két féle álomból?

[6b:] F Nagyob okát nem adhatni, mint azt hogy mostanában közeleb vagyunk üdveségünkhöz és az Isten ítéletéhez, hogy sem mint mikor benne kezdettünk hinni, ezzel azt akarja mondani, hogy mentől inkább haladunk ebben azéletben., annál inkább közelittünk az örökkévalóságához., ahol is végeződik a halando élet., ugyan az az utolso ora is választtya el a mi sorsunkot valamely felé, vagy az örök Boldogságra, vagy az örök nyomoruságra, ez igy lévén, nem hogy meg tsökenyünk, de söt meg jöbban kel fel gerjeszteni magunkot az Isteni szolgálatra, és azt, annál is nagyob gyorsaságal., mert pálya futásunknak végihez közelitünk.

⁴ [Ékezhiba:] azelet

⁵ [Íráshiba:] felelé

K Mitsoda más okát adgya még sz. Pál, hogy fel ébredgyünk álmunkból?

F Azt mondgya, hogy az éttzaka el mult, vagyis vége felé vagyon. és hogy a nap közelit. ezeket azoknak mondgya, akik el merültek
5 avilági gyönyörűségeken., és betsületekben, és az vakságnak setétt-
ségében, ahol tsak az álom látásal hizlallyák magokat, nem gondol-
kodván az Istenről., és [7a:] üdveségekről, és arol ugy beszélnek
valamint azáalomrol, nem is tudgyák magok is mit mondanak, és az
éttzaka hamar el mulik, és sebeségel jó az örökkévalo nap minden
10 szem pillantásban. amely nap némellyeknek irtoztato, kinzo, és vég-
hetetlen napja⁶ lészen és másoknak, világoságnak, ditsőségnek, és
boldogságnak. napja lészen, a melyen meg láttják homály nélkül
egészen, és birni fogják aztaz igazságot a mely meg szabadittya őket
bünökből, és bétölti dicsőségel, és gazdagságokkal.

15 K. Mit hoz ki mind ezekből az Apostol.?

F. Azt akarja ki hozni, hogy tellyeségel szükséges nékünk el hadni a
setéttségnek tselekedeteit. ellene mondván avéteknek, a mely alélek
tudatlanságából. és vakságától származik, hogy meg szünnyünk, azö
rosz hajlandoságit. és meg romlot akarattyát követni, és hogy a
20 világoságnak fényességében kel öltöznünk az az, akeresztyéni jó erköl-
tsöket és jó tselekedeteket kel követni, mivel tsak egyedül ezekel
afegyverekel lehet az ördög ellen állani, ötet meg gyözni, és meg
szalasztani, avilágoságnak fegyverében, mert a szeretettel valo hit,
a mi világoságunk⁷ és erönk. a mely azt igazgattya.

25 [7b:] K. Mit hoz még mást is mind ezekből sz. pál?

F Azt hoza még ki ezekből, hogy tisztességesen és betsületesen
kel járnunk, valamint napal szoktak jární, az az, hogy ha azigazság-
nak világoságát akarjuk követni, nem kel semit olyat tselekedni a mi
az Isten elöt kedvetlen legyen, hanem mind külső, s' mind belső
30 tselekedetinket nagy szemérmeteségel vigyük végben, és magánosan
valo létünkör is annyi türköztetéssel legyünk, mint ha mindenek lát-
nának, mert mindenkor az Isten elöt lévén. sokal nagyob tiszteletel
tartozunk néki. mint sem az embereknek,

K. Mit téssen még, ehez az Apostol.?

35 F Azt hadgya, hogy nem tsak aleg nagyob rendeletlenségeket kel
el hagyni, hanem még akristus Jésuban kel öltözni, le vetvén az ó
embert. az ujnak szándékát kel követni, mert nem elég külső képen

⁶ napja [ja: Utólagos javítással beírva a sor fölé.]

⁷[világosságunkból javítva; az o betű a-nak is olvasható.]

valo áitatoságal fel ékesíteni magunkot, szükséges hogy a kristus lakjék szívünknek belső részében, az ő lelkének sugarlásából kel munkálodni, és semi ne légyen valami olyan mi bennünk, mely ne jegyezze a kristus akarattyát, se semi az mely az ő példája szerént⁵ ne légyen, és az ő Evangyeliumának tanítása szerént, . ugy hogy⁸ had [8a:] lehesen mondani, hogy ő, él, ő beszél, és ő munkálodik mi bennünk

Évangyélium

Sz. lukáts: 21. 25.

Az időben mondá Jesus atanitványinak, jelek léznek anapban, és holdban, és tsillagokban, és a földön a népek szorongatásban, atenger¹⁰ zugása, és haboknak fel háborodása miat. el száradván az emberek azoknak félelme, és váarakodása miat, mellyek az egész világra következnek, mert azegek erei⁹ meg indulnak, és akor láttják az Ember fiát eljöni a felhökben nagy hatalomban, és ditsőségben, ezek pedig meg kezdvén lenni fel tekintetek, és emelyétek fel fejeteket. mert el¹⁵ közelget ati váltságtok, és hasonlatoságot monda nékik, lássátok a fige fát, és minden fákot, mikor immár magokbol gyümölesöt hoznak, tudgyátok hogy közel vagyon a nyár, ugy tiis midön láttjátok ezeket meg lenni, tudgyátok hogy közel vagyon az Isten országa Bizony Bizony mondom néktek, hogy el nem mulik enemzettség. mig mind²⁰ ezek meg¹⁰ nem léznek, az ég, és aföld elmulnak,¹¹ azén beszédim pedig el nem mulnak.

[8b:] Magyarázat

K Miért adgya előnkben az Anyaszent egyház az advent kezdetin azokat ajeleket mellyek meg előzik az iteletet?

F. Azért hogy félelemel készülyünk akristust ami örökös biránkot²⁵ ugy fogadni mint meg váltonkot aző születésének titkában. ha még abban az állapotban nem vagyunk hogy szeretettel kívánnjuk, aző

⁸ [A *hogy* helyetti *had* nyilván analógiás alak az utána következő had a. m. had hatására:] ugy had had lehesen

⁹ [Íráshiba:] azegész erei [nyilván a megelőző: *egész világra hatására*]

¹⁰ meg <nel> nem léznek,

¹¹ el mul<ik>nak,

első eljövételének malasztit. leg aláb félyük azö utolsó eljövételének keménységit. a midön irgalmaság nélkül fogja meg itélni avétekben meg holt bünösöket, akinoktól való félelem pedig oly Istenhez való szeretetnek uttyara készítsen aki meg testesülvén, meg alázta magát

⁵ érettünk

K Ezeknek a jeleknek szemlézése kellé felelmet indítani mi bennünk?

F kétség nélkül kel abünösökben félelmet indítani, azért hogy magokban térjenek, és hogy állandó meg térésre vezesse, de meg viszontag, avalóságos penitencia tartokat és az igazakat. örömré, és vigasztalásra¹² indította, mert várván. és kívánván szívesen az üdvezítőt, el is hozza nekik a jó életre való malasztit., és munkájokért való jutalmat., [9a:] a bünösök készülettel fogadgyák tehát ötöt. és meg nem ítéltetnek, az igazak pedig eléb, eléb menvén alhatatosak¹³ legyenek, és akristus maga lesz az ő jutalmok,

¹⁵ K A kristus azt mondgya hogy az utolsó nap mint egy meg lopja a bünösököt hogy lehet tehát igaz¹⁴ ez a mondása, hogy el száradnak féltekben, várván anyomoruságokat, mellyek reájok rohannak?

F A hogy, azok anyomoruságok nem érkezek mindgyárt az utolsó nap előtt, anyugodalomban könnyen el szokták felejteni az el múlt nyomoruságokat, arendeletlenségre csak hamar viszá szoktak térni, amidön az Isten boszu állásának súlyát nem érzik, pharao ez iránt rettentő példa, ugyan azírás is int minket az Apostol által. mondván, *mikoron azt mondgyák békeségben, és bátorságban vagyunk, akoron nagy hirtelen. veszedelem jö reájok, 1 Thess. 5. 3,*

²⁵ K Miért fog eljöni akristus olyan nagy hatalommal és ditsőséggel?

F.¹⁵ Az ő Nagyságában, és ditsőségeben fog eljöni. azért, hogy meg szegyenítse azokat kik meg vetették vala¹⁶ ötöt az ő alázatos és nyomoruságos halando életében. Elfog jöni hatalomban, hogy el töröllye rettentő ité-[9b:]letivel, aföldi hatalmaságokat, és közön-ségesen mind azokat, kik nem akarták ötöt üdvezítőjöknek, és meg szabadítójoknak üsmerni.

K. A midön azok az itéletről való jelek eljönek. talám mi akoron nem lészünk ez életben., azért illetneké¹⁷ azok minket?

¹² vigasztalásra [g—v-ből javítva.]

¹³ alhatatosak [Utolsó magánhangzó jele esetleg o-nak is olvasható.]

¹⁴ [A tinta átütő részletei miatt töröltnék látszik.]

¹⁵ <F> F.

¹⁶ [Íráshiba:] való

¹⁷ illet<n>neké

F Igen is illetnek, mert azokból. 1 meg üsmérhettyük, mitsoda rettentő az Isten ítélete a bünösökön és hogy mely igen kel attol felnünk, 2 mert mind azok anyomoruságok a melyekel látogat¹⁸ minket az Isten eföldön, azokhoz ajelekhez tartoznak amelyek az itélet előtt lesznek, és amelyek ahalálra emlékeztetnek minket,, es a különösön valo iteletre, amely is követni fogja ahalált.

K Mitsoda indulatokat kel indítani mi bennünk azoknak anyomoruságoknak. és szomoruságoknak amelyet az Isten küld reánk

F Az igazaknak meg kel üsmerni amagok gyengeségeket, és az Istennek mindenhatóságát., magoknak ne¹⁹ hidgyenek, nagyon meg alázák magokat. szüntelen vigyázanak, és az Istenben tekéltességel valo bizodalomban legyenek, abünösök pedig az Isten ítéletitől valo félelemben valóságjal járja-[10a:]nak a penitentzia tartáshoz, mivel nintsen más modgyok hogy ötet meg engesztelhesék, és kedvében terhessenek, hanem hogy magokat meg itéllyék. és meg büntessék. egész életekben tarto. valóságos penitentzia tartásal.

ADVENT MÁSODIK VASÁRNAPON.

Imádság

Gerjeszd fel uram sziveinket, hogy készítsük el a te egy Fiadnak utyait. ugy hogy ate Fiad eljövetelének kegyelme által, meg tisztított lélekel szolgálhasunk tégedet, ki élsz, és uralkodik veled. egy Istenségben, és a szent Lélekel valo egyeségben mind örökön örökké Amen

Epistola.

Sz. Pál rom. 15. 4

Atyám fiai valamik meg irattak, ami tanuságunkra irattak, hogy az békeséges türes által, és az irások vigasztalása által remenségünk legyen, a békeséges türesnek, és a vigasztalásnak Istene pedig adgyon egyet értenetek egy más között, a Jésus [10b:] kristus szerént, hogy egyenlő szívüek egy szájal tisztellyétek az Istent, és a mi urunk Jesus

¹⁸ <lág>látogat

¹⁹ <ne> magoknak ne

kristusunknak Atyát, azokáért vegyétek fel egy mást, a mint a kristus is fel vett titeket. az Isten tiszteletire, mert azt mondom, hogy a kristus Jézus szolgálja volt a környül metélkedésnek az Isten igaságáért, az Atyák ígeretinek meg erősítésére, apogányok pedig az irgalmaságért
5 tisztelegék az Istent, a mint írva vagyon: Azért hálát adok uram néked apogányok között, és ate nevednek énekek, És ismét mondgya, vigadgyatok pogányok az ő népével., Es ismét, ditsérjétek minden pogányok az urat, és magasztallyátok ötet minden népek, És ismét Isaiás mondgya, Jessinek gyökere léssen., és²⁰ aki fel támad a pogányokat vezérteni, ő benne biznak apogányok, A reménségnek Istene pedig tölttsön bé titeket minden örömel.²¹ és békeséggel. a hitelben, hogy bővölködgyetek areménségben, és a szent Lélek erejében

Magyarázat

K. Mire tanít minket az Apostol ezekkel a szokai; valamik meg irattak, a mi tanuságunkra irattak?

15 **[IIa:]** F Arra tanít, hogy az Isten azért hadta nekünk a szent irásokat, hogy, minket oktassanak mind arra, a mi szükséges az üdvéségre, vétek is el mulatni azokban nem keresni atanuságot, és az üdvéségnak modgyát, az olyan atudatlanságban akar maradni. és a büneiben meg halni, aki nem akar meríteni abból akintsből. és abból a világóságunk és kegyelemnek forrásából, holot arra a végre adatnak nekünk.

K. Mitsoda gyümölsöket akarja sz Pal. hogy vegyünk magunknak az olvasásból.?

25 F. Azok a gyümölsök, abékeséges türesek, a vigasztalás és²² a reménség. nagy példákat is találunk a békeséges türestről aszentekben, akiket az Isten aláztatóságok, és szenvedések által próbálta meg. és az oktatások melyeket ad ezekről a jó erkölcsökről. nagy vigasztalásra való okokat²³ az ő jószágáról. amellyel meg jutalmaztatta az ő szenvedéseket, és sanyaruságokat nagy reménségre való okok²⁴ az

²⁰ és [Beszúrás.]

²¹ <o> örömel. [Sorvégen törölve.]

²² <és> a vigasztalás és

²³ [okokból javítva; at sor fölötti betoldásával.]

²⁴ [Eredetileg: oko-kat volt, sorvégi elválasztással; a sor végén hozzáírt egy k-t, a sor elején törölte a kat szóttagot:] okok<kat>

igéretekről melyeket tett mind azoknak, kik az ő példájokat fogják követni. részt adván nékik [11b:] országában, és hogy önmön magát adgya nekik jutalomul.

K. Mitsoda modot mutat nékünk arra az Apostol. hogy meg nyer-
5 hesük azt a békeséges türest. vigasztalást. és reménséget.?

F. Azt hogy, az Isten, abékeségnek, vigasztalásnak, és reménségnek Istene lévén. öhozája kel folyamodnunk mint azoknak kut fejéhez. eredetéhez, hogy ha azokban részt akarunk venni, és azt a kegyelmet az alázatos imádság, és az ő igéjének olvasása, és elmélkedése. által
10 nyerhetni meg.

K. Mit hágy leg inkább sz. pál nékünk ebben a²⁵ levélben

F. Azt hogy egyenlöt tarttsunk ahivekel, és őket egyenlő képen szeresük;. ugy hogy egyenlő szivel és szájal. imádgjuk mindnyájan az Istent; nem lehet pediglen azt az egyeséget meg tartani nagy
15 békeséges türes nélkül, a melyel el szenvedgyük egyik amásikunknak fogyatkozásit, és²⁶ békeségel viselhesük a mások ellenkező beszédeit, és természetit, hogy meg lehesen tartani a felebarati szeretetet; a melyel tartozik minden. egyik amásikához, kedvezésel kel lennünk másokhoz, és eza kedvezés nem tarthat, békeséges türes nélkül,
20 ezért [12a:] is tartozunk azt kérni attol. akit békeséges türo Istennek nevezik.

K Mitsoda okravalo nézve int minket arra sz. pál. hogy ebben abékeségben elyünk egyikünk. a másikával.?

F Erre a nagy okra valo nézve, hogy ambár nyomorultak, és
25 érdemetlenek legyünk is, de a kristus azt nem tekintvén., meg egyesitet minket magával. egy testben, és egy léleekben, ezt a példát, és ezt a nagy rendet kel tehát követni, aki el akarna válni ahivektől ilyen nagy példa után, olyan fogyatkozásokért a melyek őket el nem választ-
tyák akristustol. ellene mondana az ő véle, és az ő Attyával valo
30 társaságnak, valamint Sz. János mondgya 1 lev. 1. 3.

K. kitsodák azok, akik azokat a keresztény sidokat, és meg tért pogányokat követik. akiknek szemekre hányá szent pál a magok közöt valo egyenetlenségeket.?

F Azok a kik fel fuvalkodnak a magok érdemekben. gondolván azt.
35 hogy vagon ő benne olyan, a mi meg különbözteti a töbötől. és akik

²⁵ a <letzkében.> levélben

²⁶ és <k> békeségel

nem felnek magokat nagyobra betsülení. magok felöl nagyot állítani, akérdésre meg is felel sz. pál tsak két szoval

[12b:] Mitsoda téssen külömbözést köztetek, mid van amit nem vettél volna. hogy ha vetted, miért ditsekedel véle, ? mint ha nem vetted, volna, 1 Cor. 4. 7. hogy meg lehesen gyógyulni ebböl a hittség-⁵ ből. azt el kel magunkal hitetni. hogy az Isten semivel nem tartozik. amely jó vagyon mi bennünk azt tsak egyedül ö tölle vettük, imádni kel és ditsérni az ö irgalmaságát, és néki tulajdonítani, és ajánlani. ha mi érdemek vannak bennünk., mint olyannak, akitöl egyedül¹⁰ származnak minden jók, ha ezeket az igasságokat jól el hitethetnök magunkal; nem tartanok magunkat fellyeb valoknak atöbb hiveknél

K. Mire oktat minket az Apostol ezen tselekedetivel, a midön meg aláza asidokat, hogy fel emelnye apogányokat, és meg aláza apogányokat. hogy fel emelnye a sidokat?

¹⁵ F Arra oktat, hogy a hittséget el lehesen kerülni, bé kel egy felöl hunni szemünket arra a mi minket fel magasztal, és más felöl arra, a mi másokat nálunknál aláb valová teszi. aszükséges hogy gyakorta olyan felöl tekénttsük magunkot a mely meg alázhat, és másokat a menyit²⁷

[13a:]ben elsöbök mi nálunknál, azért hogy öket nagyobra betsü-²⁰ lyük magunknál.

K. Mitsoda békeséget, és örömel kíványa²⁸ sz. pál hogy ahivek bé töltessenek, meg egyezhetneké ezek, azokal a nyughatatlanságokal, és nyomoruságokal, a melyekre az ö életek tétetett?

²⁵ F Az Apostol abelső békeséget érti, és alelki örömet, a melyeket a szent Lélek hinti a szívnek belső részében, amidön valaki ellene mond valójában a vétéknek, és arosz hajlandoságinak, hogy magát az Istenek, adhassa, ugy hogy avilági tsalárd gyönyörüségek helyyet, magában igazán valo és tiszta gyönyörüségeket érezen,²⁹ az Isten üsmérvén tellyeséget az emberi szívnek hajlandoságát és tudván azt³⁰ hogy természete szerént. hol egy, hol más felé vonatik a gyönyörüségek-
tektöl magát abban még előre meg kívántattya azö munkájának ereje által, meg is érezteti magát abban., és bé tölti olyan bölcseséget. és gyönyörüséget, a melyek el törölik avilagiakat.

²⁷ a menyí<bol> [13a:] ben

²⁸ [Az y jobboldali szára fölé is vesszöt tett.]

²⁹ [Ékezethiba:] érezen,

Az időben, mikor hallotta volna³⁰ János a kristus tselekedetét. el küldvén kettőt atanitványi közül monda néki, Te vagyé aki eljövendő vagy? vagy mást várunk? És felelvén Jésus mondá nekik. **[13b:]** Elmenvén, jelensétek meg Jánosnak amiket hallottatok, és láttatok, avakok látnak, asánták járnak, apoklosok tisztulnak. a süketek hallanak, a halottak fel támadnak, a szegényeknek az Evangélium predikáltatik. és boldog aki én bennem meg nem botránkozik, azok pedig el menvén kezdé János mondani a seregeknek Jánosrol. miért mentetek ki apusztában látni, a széltől hanyatatot nádaté.³¹ de miért mentetek ki látni? lágy ruhákban öltözöt emberté? Imé akik lágy ruhákban öltöznek. akirályok házaiban vannak, de miért mentetek ki látni,? profétaté? söt mondom néktek profétánál is nagyobbat. mert ez az, akiről írva vagyon., Imé én azén Angyalomot küldöm szemedelőtt. ki el készitti előtted ate utadot.

Magyarázat.

¹⁵ K. keresztelő sz. János miért küldé aző tanitványit a kristushoz.? F Azért hogy őket el vonná attol azemberi ragaszkodástól. a melyel valának mesterekhez, a mely nem jó szemel nézeté vélek akristus nagy hírének el terjedését, mint ha az, meg homalyosította volna a sz Jánosét, ebből apéldából meg tanulhattuk, hogy el kel kerülni. ²⁰ azokat aragaszkodásokat amelye-**[14a:]**kel lehet valaki (:a superiorához)³² felyeb valójához, akár mely sz. életuek legyenek is azok, ezekről elég példa vagyon, az mi időnkbeli auctorokban.

K. Miért kel el kerülni azokat az emberi ragaszkodásokat.?

²⁵ F Mert ezektől olyan rosz hajlandóságok származhatnak, a melyek annál is veszedelmesebek, hogy az áitatoságnak palástyában vannak öltöztetve, ez okáért nagyob szabadságal. és keveseb meg tartozkodásal. adgyak azoknak magokat. ezekből jönnek az egyenetlenségek, versengések, meg hasonlások, és az illyeneknek, egymás közöt valo. veteke-
dések, akik ilyen Direktorok alat vannak, mindenik oltalmazni

³⁰ volna <Jésus> János a kristus

³¹ [Ékezethiba:] nadaté.?

³² (: a supe<riához.>)riorához)

akarja a magát, a mások betsületinek kárával is, tsak hogy a magok mesterét fel magasztalják. mindenben párttyát fogják mindenkor nagyobra betsüllik ötet másoknál, egy szóval az Istent az emberért el felejtik., neki tulajdonították munkájának végben való menetelét és nem⁵ az Istennek, tsak az embereknek akarnak tettzeni, buzgoságal. és serénységel tselekeszik azt, a mit gondolják hogy tudtára³³ lészen., azt pedig len imel ámal, amit nem az ő parantsolattyaából tselekeszik [14b:] egy szóval el vonják a szivet az Istentől, és az embernek adgyák, és gyakorta olyan szeretetnek adnak helyt., a mely sokszor se nem tiszta, se nem tisztességes, nem is szollok az olyan beszédekről. a melyek nem igen jók, és a melyekre okot adnak a világban az igen nagy barátságban való étellett.

K. Adhatnálé ez iránt valamely példát. a szent irásbol.?

F Azt lehet tudni hogy mi képen fedde meg sz. pál az Anyaszent egyháznak kezdetekor a korintus bélieket. ki ki párttyát fogá a maga mesterének, mondván, én Cephásé vagyok, én pedig len³⁴ Apolloé, a³⁵ hivek közöt pedig a ki értelmesebb vala, mondá, én akristusé vagyok, az ilyen állapot közöttök nagy vetekedéseket, egyenetlenségeket okoza, de sz. Pál mit monda erre, valyon a kristus részre osztatoté,? valyon Pál feszitetetté fel érettetek,? vagy a pál nevére keresztelkedtetéké? 1 cor. 1 12. azért is mondgya. hogy nem szolhatot nékik mint lelkieknek, hanem mint testieknek, a kik még tsak gyermekek akristusban. akiket tsak téjel, és nem kemény eledelel kel még táplálni, mert mint hogy még ti közöttetek, irigység, -[15a:]versengés,²⁰ és viszá vonás vagyon, nem testiek vagytoké. és nem ember szerént jártoké? 1 cor. 3. 4

K. Az Évangyéliumban nem lehetné meg más példát is találni.?

F Azt el lehet mondani hogy az Apostolok még gyenge voltokban lévén, egy részint ilyenek valának, mivel oly ragaszkodásal valának,³⁰ akristus láthato és testi jelen való letihez, hogy tudtokra kellették nékiek adni hogy szükséges volna az ő el menetele, mert ha el nem menne, a vigasztalo Lélek reájok nem szállana, joan. 16. 7, ebből ki tettzik hogy az ilyen féle ragaszkodás a kegyelmet meg gátolgya, és azt okoza, hogy a jó erkölcsben. eléb nem mennek, és a szent³⁵ Lelket nem veszik. ugyan ezért is mondgya az Apostol; hogy minek utánna a szent Lelket vették volna. senkit nem üsmérnek test szerént,

³³ tudtára [r-je helyén más betűt kezdett, de r-re javította.]

³⁴ [Elírás:] pedig len

³⁵ a(ki) hivek közöt pedig a ki

sőt meg a kristust ha test szerént üsmérték is. mind azon által mostanában többé nem test szerént üsmerek. 2. cor. 5. 16.

K. A kristus miért nem felele más képen a szent János tanítványinak hanem tsudákat téve előttök?

5 F Mert a tsuda tételek, és a jövendölések bé tellyesedések által. kellették ötet az Istentől küldetet üdvezítőnek üsmérni, eképen is kel egy keresz-[15b:]ténynek bizonytságot tenni magárol, nem abeszéde által, a mely tsalando, hanem tselekedete által, valo hogy keresztyénnek tartjuk magunkot, de arrol a sz életnek, és a jó magunk
10 viselésének kel bizonytságot tenni, A hit, ha tselekedetei nintsenek, megholt ő magában. mondgya sz. Jakab mutasd meg nékem ate hitedet ate tselekedetidből, és én meg mutatom néked az én tselekedeteimből az én hitemet 2. 18.

15 K kitsodák azok a szegények. akiknek a kristus hirdeti Evangyéliumát?

F Azok a lelki szegények, tudni illik kik alázatosok, egy ügyüek, az oktatást bé veszik. kik a földi dolgoktól el vonták magokat, vagy is valójában el kíványák attol vonni magokat. ellenben a kevély elmék, atanulást kerülök kik a világhoz, és az ő szokásihoz ragaszkodtak, valamint szoktak lenni a gazdagok, és gyakorta még azok is kik alaton rendben születtek mind ezek olyan állapotban vannak, hogy bé nem vehetik az Evangyéliumnak igaságát.

K. kitsodák azok kik meg botránkoznak a kristuson?

15 F Azok kik ötölle el távoznak, mert az ő alázatos szegény penitentzia tarto élete, gyalá-[16a:]zatos kereszte, az ő tudománya, és oktatása, öket el idegeniti egy szoval meg botránkoznak akkor ő benne, és ellene mondunk az üdveségnek a melyet nekünk³⁶ meg érdemlet hogy ha azt kíványuk a mit ő meg vetet, úgy mint a világi betsületet, gyönyörüseget és az gazdagságot, és hogy ha azt meg
30 vettyük. amit ő választot. úgy mint a szegénységet, alázatoságot, és a szenvedést.

K. Mire vigyáza a kristus, hogy ditséreteket adhatna keresztelő sz. Jánosnak?

35 F Meg várá hogy el mennének az ő tanítványi ebből azt tanulhattjuk, hogy nem kel ditsérni jelen létekbén, még azokat is a kik azt leg jobban meg érdemlik se azok előtt. akik nekik meg mondhatnák, mert a ditséret nagy okot ád a maga hittségre, főképen midön

³⁶ nekünk <a> meg érdemlet

valamely nagy hiteles ember ad ditséretet, és hogy nintsen senki, a kinek a ne tettezenek. mivel nintsen³⁷ senki olyan, aki magát ne szeretné. sőt még azoknak is ártalmas, a kik másokat ditsérnek, mert aditséretért, ditséretet vesznek., a mely nekik tettzván, hizelkedik a magunkhoz valo szeretetnek,

⁵ K Mitsoda hasznot vehetünk magunknak a ditséretből. melyet a kristus ada keresztelő sz. Janosnak?

[16b:] F. Az ő álhatatosága, a melyel inkább kivant a tömlöczben maradni és szenvedni, mint sem a nagy renden lévőeknek hizelkedni, minket arra meg tanit, hogy semmitől nem kel tartani a midön az igasságban, és az Isteni szolgálatban jár adolog. az ő sanyaru élete minket arra tanit hogy el kerüllyük a kényés és a puha életet, az ételben, ruházatban. házi öltözetben, és más egyéb illyenekben. a kristus ditséretinek melyet sz. Janosnak, ada.³⁸ meg kel velünk vettetni az emberek ditséreteit, mivel azok tsalárdok, és tsak azokat kel kívánni, a melyeket fog adni az utolso napon választatinak,³⁹ mivel tsak egyedül ő üsmeri azokat akik övei, és tsak egyedül ő is ditsérheti azokat valósággal, se magát meg nem tsalván. se a ditsérettel azoknak nem ártván

²⁰ K. Mit mondhatni azok felöl, kik merik gyalázni a barátoknak, és más szerzeteseknek ruhájokat és sanyaru életeket?

F. Azok kéttség nélkül vakságban vannak, kik azt rosznak tarttyák, a mit a kristus ditsér sz. Jánosban, tsak anyi mint ha a kristust azzal vádolnák. hogy arol nem jó itéletet tet volna.

[17a:] ADVENT HARMADIK VASÁRNAPON.

Imádság

²⁵ Uram, halgasd meg kegyeségel könyörgésünket és irgalmaságot tévén velünk el jöveteledel, világosisd meg elménknek setéttsegit. ki élsz, és uralkodol egy Istenségben, az Atyával., és a szent⁴⁰ Lélekel. mind örökön. öröké Amen.

³⁷ nin<te>tsen [te sorvégen áthúzva.]

³⁸ ada. [Beszúrás.] [A fölötte levő sorban:] öltözeben, [öltözötől jav. az en hozzáírásával.]

³⁹ [A tat szótag magánhangzója esetleg o-nak is olvasható.]

⁴⁰ [Elírás:] szén

Atyám fiai örvendezetek az urban mindenkor. ismét mondom örüllyetek, ati tsendes magatok viselése nyilván légyen minden embereknél, az ur közel vagyon semit ne szorgalmatoskodgyatok, hanem minden imádságban.⁴¹ és könyörgésben., hála adásal. ati kérésitek tudva⁵ legyenek az Istenél, és az Istennek békesége mely felyül halad minden értelmet oltalmazza meg ati sziveiteket, és elméiteket a mi Urunk Jesus kristusban.

Magyarázat

K. Szent Pál minket a vigaságra inditván nem ellenkeziké a kristusnal az ő Mesterével. a ki a köny hullatásra int, mondván, boldogok¹⁰ a kik sirnak.

[17b:] F. Ha jól meg vizsgáljuk, semi ellenkezöt nem találunk, mindenikében ugyan azon szent Lélek beszéllet. az Apostol minket a szent Lelek örömeire indit. ugyan ezen Apostol azt mondgya másut. I thess I. 6. hogy a thessálonika béliek ámbár nagy nyomoruságok¹⁵ között is, de a szent Léleknek örömvél vevék bé az Évangyéliumnak⁴² beszédét, az Apostolok tselekedetében meg vagyon irva. 5. 41. hogy az Apostolok nagy örömben valának a midön a kristus nevéért gyalázatokot. és veréseket szenvedének. és maga az üdvezítő boldogoknak mondgya azokat kik sirnak. mert meg vigasztaltatnak, ez²⁰ így lévén avigaság a melyet⁴³ szent Pál beszél nem ellenkezik a szentek sirásával, és akristus mondása szerént azt az örömet az ő sirások, és szenvedések okozák, mert a sirásért, ujab, ujab vigasztalo lélekel töltetvén bé,⁴⁴ aszivekben vígaságot indit, az Apostol azt akarja tehát, hogy a hivek., szenvedések között is örömben legyenek, abban²⁵ is vannak minden bizonyal, a midön a magok, és a mások büneit sirattyák és a kristusért szenvednek.

K. Mit hágy hát it sz. pál minekünk?

⁴¹ imádban. [Íráshiba; az *imád* rész sorvégén.]

⁴² az Évangyélium<ot>nak beszédét,

⁴³ [Elírás:] a mely

⁴⁴ <töltven> töltetvén bé,

[18a:] F. Azt hadgya hogy vigaságban legyünk, de nem a világi jokban, senem a gyönyörűségben; vagy betsületben, vagy is magunkban, hanem az Urban, az Isteni szeretetben. és az igaságban vigadgyunk, azt akarja hogy egy keresztény örülljön annak aboldogságnak ⁵ hogy a kristusé lehet, hogy ő érette a gonoszoktól szenved, hogy az Isten ő véle, vagy felebaráttáival irgalmaságot téssen, hogy ő maga, vagy felebaráttya az áitatoságban elő megyen, hogy az Isten kegyelmét adgya siratni a maga és a mások bűneit., a melyeket ugy kel tekénteni mint a magáét. mivel nem kel el választani a felebaráttya ¹⁰ hasznait a magáétól. köteles lévén azokal akik sirnak, és vigadni azokal akik vigadnak, örömet is szerez az ilyen szomorúság. mert az örökös vigasztalásra ád reménséget

K. Miben áll az a tsendes maga viselés a melyre int minket sz. pál?

F Abban áll hogy anyira meg mérsékellyük szavainkot, külső ¹⁵ magunk viselését. és tselekedetinket, hogy azokban ne látassék se arosz hajlandóság, rendeletlenség. se a mod nélkül valóság, el kel⁴⁵ hagyni a köntösben valo bujálkodást, az illet-[18b:]lenséget, a tettetést, még az ellenséginkhez is olyan mértékleteséget, igaságal és olyan kegyeséget legyünk hogy mindenek meg láthasák, abból, jó példát ²⁰ vegyenek, és azért ditsöittäék az Istent, semmi öket ugy meg nem hattya, se foganatosabban felnem gerjeszti az igazán valo jónak szerzetetére, mint az ilyen vélek valo bánás.

K. Az Apostol miért adgya hozája, hogy az ur közel vagon?

F Azért hogy a kristus el jöveteléről valo gondolat., vagy ugy mint ²⁵ üdvezitönk. vagy ugy mint Biránk, elég nagy ók arra, hogy meg tartoztasuk rosz hajlandóságinknak sebeségit., és hogy minden dolgokban. mértékleteséget, és kegyeséget oltson mi belénk, hogy aközel valo jutalmazásnak reménsége minket meg tarttson, mind azon nyomoruságok között, a melyek alá vettetet az élet, és hogy ³⁰ azon örökös Biro el jövetelinek féelme, egy aránsu mértékben tarttson minket

K. Az anyaszent egyház. ezeket a szokot. *amelyis közelit* miért illeti akaratonni Innepre?

F Azért hogy meg mutassa nekünk akristust azon anagy Innepen, ³⁵ az ő születésekor, és első el jövetelekor, és azért is hogy⁴⁶ ennek a nagy ti-[19a:]toknak kegyelme által el fog jöni azon hiveknek szivekben,

⁴⁵ el kel el kel hagyni [Fölösleges ismétlés.]

⁴⁶ hogy <e> ennek [Az e és az n kezdőszára félbehagyva, mert összefutott a tinta.]

kik ahoz készülnek az adventi szent napok alatt, úgy amint kívántatik. ezokáért is mondgya nekik az Anyaszent egyház ezeket a szokot az Apostol után, az Ur közel vagyon, ihon érkezik., készittsétek el szive-
teket., hogy abban fogadhassátok, távoztassátok el mind azt, a mi
5 nem volna kedves szemei előtt. vagy a belső, vagy akülső nembem⁴⁷
hogy meg ne akadályoztassa az ő Malasztit, és hogy ne tégyen titeket
érdemetleneké. az születésének haszna el vételére

K. Az Apostol mire int minket ezek a szok által semit ne szorgalmatoskodgyatok?

10 F. Nem tilttya nekünk aszükséges dolgokban valo helyes, és illendő
előre valo látást, és foglalatoságot. sem a természet, és rend szerent
valo moddal élést mivel úgy az Istent kísérténök hogy ha dolgainkhoz
tartozando segittséget és eszközt el mulatnok., és még is kívánnok
azoknak jól végben valo meneteleket, hanem tilttya azokat a szorgalmatoságokot,
15 a mellyek nem biznak az Isten rendelésében, mert azok a kívánságtól, és a magunkhoz valo szeretettől erednek egy olyan
keresztyn ki a hitnek világosága által igazgattya magát, magával
azt el hitette, hogy minden [19b:] az Isten rendeléséből történik.
erre valo nézve véghez vivén mind azt ami őrajta áll, alázatos és
20 tsendes elmével várja és veszi mind azt a mi leg keserveseb, mert
mindenekben az Isten gond viselése alá hadgya magát, minden szorgalmatosági az embereknek igen haszontalanok. semmiben azok nem
segittik., és tsak az ő elméjinek nyugodalmát háborgattyák

K. Szent Pál minek utánna az Istenben valo bizodalomra intet
25 volna, miért hadgya az imádságot?

F. Mert akéréshez, szükséges a meg nyeresre valo bizodalom, a ki
semit nem remél, semit nem kér, és nem imádkozik, noha a bizodalom
adgya a reménséget, *hittel, és hizelkedés nélkül kel kérni mondgya sz.*
Jakab. *mert a ki kételkedik. ne véllye hogy valamit nyerjen az Uról.*
30 1. 6. 7. anyughatatlanság meg zavarja az elmét, és nem engedi hogy
imádkozék a mint kellene, *hasonlatosá teszi a tenger habjához. mely a szelektől meg inditatik, és idé s' tová hányatatik.* abizodalom pedig el
távoztattya anyughatatlanságot, és az imádságra késziti

K. Mi formában hadgya az Apostol hogy imádkozunk?⁴⁸
35 [20a:] F. I. Azt hadgya, hogy az Isten eleiben terjeszük szükség-
geinket, ne azért hogy véle meg üsmértesük., azokat mivel ő visgálya

⁴⁷ [Elírás:] emben

⁴⁸ [Elírás:] imádkozuk?

a sziveket. hanem hogy azokat mi magunk meg üsmervén, és érezvén, azokért magunkot meg alázuk, 2. hogy eleiben mutatván keresünket, alázatoságal, és buzgoságal kérjük. 3. háláadásal. mert a vett kegyelemért való háláadás. ujab kegyelmet nyer.

⁵ K. Mitsoda az az. Isteni békeség. mely. felyül halad minden értelmet, és amely meg oltalmaz a mi sziveinket, és⁴⁹ elméinket akristus Jesusban

F Az, akristus békesége, a melyet szerzet nekünk, az ő halála, és maga meg alázási által, az Istennel, felebarátunkal, és mi magunkal¹⁰ való békeséget a felyül halad minden értelmet. mert meg nem lehet fogni azt a nagy jót, a melyet magával hoz, aza szivet meg oltalmaz, mivel a külső dolgokat abbol ki rekesztvén, tsak az örökké való jókót kívántattya, és tsak az Istent szereteti véle, az elmét is meg oltalmaz, mivel zárva tarttja, a félelem, haboruság. és a nyughatatlanság¹⁵ előtt, sött még a kísértetek, és anyomoruságok elöt is. ugy hogy tsak az Is-[20b:]teni szeretetről gondolkodhasék, és aboldogságról. a melyet várja.

Évangyélium,

Szent Janos, 1. 19

Az időben küldenek a sidok Jerusalemből papokot, és lévitákat, Jánoshoz, hogy meg kérdenék ötet, Te ki vagy, és meg vallá. és meg²⁰ nem tagadá, és meg vallá. hogy nem vagyok én akristus, kérdék ötet, Mitsoda tehát, Illyés vagyé te? és mondá nem vagyok. proféta vagyé te? és felelé nem, mondának azért néki, ki vagy, hogy választ adgyunk azoknak, kik minket küldöttek, mit mondasz magad felöl, mondá. Én apusztában kiáltonak szava vagyok, egyenesittétek meg. az ur²⁵ utát. a mint meg mondotta Isaias⁵⁰ profeta, és a kik küldettek vala., a fariseusok közül valának., és kérdék ötet, és mondák néki miért keresztelsz tehát ha te nem vagy kristus, sem Illyés, sem proféta, felele nekik János mondván, én vízben keresztetek, közöttetek állot pedig a kit ti nem tudtok, ő az, aki utánnam jövendő aki előttem lett,³⁰ kinek én nem vagyok méltó hogy meg oldgyam a saruja kötelét, ezek Bethániában lönek, ajordanontul., ahol János keresztel vala.⁵¹

⁴⁹ és <értelminket> elméinket [Az í-n pont is, vessző is.]

⁵⁰ [Elírás:] Isaias

⁵¹ [Őrszó: magyarázat]

K. Mire tzelez az Anyaszent egyház azal. hogy ezt az Évangéliumot olvastattya nekünk?

F Arra hogy meg üsmértesse velünk a kristust, az ő alaton voltában, amelyben öltözék meg testülése, és születésekor, azért is⁵² hogy az alázatoságnak szeretetére indítottson. a mely szükséges arra, hogy hozzá mehesünk. és hogy előnkben tégye ugyan azon jó erkölcsnek nagy példáját, az ő előtte valo járójának, szent Jánosnak személyében.

K. Miképen üsmérteti meg velünk ez az Evangélium a kristusnak nagyságát?

F Szent János bizonyság tétele által, akinek szentsége, és erdemi olyan rend kívül valok valának, hogy ötet Messiásnak tarták lenni, és a meg váltó maga mondá felölle hogy Aszonytól nem⁵³ támadott volna nagyob ő nálánál mind azon által keresztelő sz. János azt mondá maga felöl, hogy a kristus elöt tsak szó. és a kinek nem méltó¹⁵ hogy meg oldgya sarujának kötelét.

K. Mire vagyon építve, ez az alázatosága szent Jánosnak?

F. Az igaságra, a miéinknek is arra kel lenni, az alázatoság ellenése ahazugságnak, azalázatoság. [21b:] igaság nélkül, hejában valo alázatoság, az alázatosághoz⁵⁴ nem szükséges hogy olyan fogyatkozásokot, és gyengeségeket keresünk magunkon kívül, amelyek bennünk nintsenek, mivel azon kívül is elegendők vannak bennünk, a melyek valóságosok, hanem meg kel vetni valójában a hejában valo érdemeiséget a melyet a magunkhoz valo szeretet, és amások ditséreti adhatnak nekünk, valamint szent János tselekeszik, a ki nem akará magára²⁵ venni a haszontalan titulusokat, a melyeket néki adának., tsak azt gondollyuk meg, hogy mitsoda állapotra tett minket avétek ha alázatosok akarunk lenni, nem hajhattjuk magunkot olyan alá, hogy még is többet ne érdemlenének vétkeink, tsak épen az Isten Fia tette magát aláb valová mint sem a mint volt; a szolgálójának formáját,³⁰ és természetét, vévén magára, noha ő az Istennek formája, és természete volt; azért is mondgya az Apostol, hogy a kristus magát meg alázta szolgálai formát vévén magára, hasonlatosá let az emberekhez. phil. 2. 7.

⁵² <az> azért is

⁵³ nem <születet> támadott [Beírás a törlés fölél.]

⁵⁴ [Sorvégen:] aláza-[új sor elején:] sághoz

K. keresztelő szent János miért nem vallá meg addig hogy ki légyen, amég arra nem kénszeriteték?

F Azért mert⁵⁵ az igazán valo alázatoság el tit-[22a:]kolya a menyiben lehet amenyei ajándékokat, ne hogy azokért gondolatlanul valamely ditséreteket vegyen, a melytől mindenkor tarthatni a mi nagy gyengességünkért, sőt még a midön kételenis azokat ki nyilatkoztatni. az Istennek ad ditséretet azokért, mert tsak egyedül ötölle erednek, ugyan illyen formában is akarja. hogy a mi világóságunk világoskodgyék az emberek előtt., nem hogy azért betsültessünk, hanem hogy mások látván jó tselekedeteinket,⁵⁶ azért ditsérjék, és ditsöittsék A Menyei Atyát. math. 3. 16.

K. Nem lett volnaé elég szent Jánostol ha el nem vette volna a betsületet a melyet akartak néki adni?

F. A nem let volna elég, igaságall kelleték bánni a kristusal, és ő néki meg azt, a mi ötet illette, annális inkább, hogy mint elől járó, tartozot akristusrol bizonytságot tenni, és ötet az emberekel meg üsmértetni, eképpen is tészi abban örömét és ditsöségét a valóságos alázatoság. hogy tisztelye másokban az Istennek kegyelmét és ajándékát.. az Isteni szeretet meg válhatatlan az alázatoságtól., a mely maga az alázatoság. azt is akarna hogy minden meg gazdagulna azal. avétkes irigységnek pedig az, a szokása, hogy el fedeze. és meg homályosítsa, a felebaratiban lévő jó erkölcsöket, ki nyilatkoztatván benne egy szalma [22b:] szálni erő fogyatkozásokat, és gyengeségeket, amidön a maga szemeiben agerendát meg nem láttya

K. Szent János miért vallá azt meg először azt a mi nem volna, minek előtte azt meg vallotta volna a mi volna?

F⁵⁷ Azért, hogy a kevélységet el lehesen kerülni mely oly természete a bünös embernek, tellyeséggel szükséges hogy magát seminek üsmérje lenni., nem üsméri ajól magát, aki gyakorta azt nem mondgya, mindenek felet az Isten előtt, hogy nem egyéb hanem semire valóság a jó erkölcsre, és az egyéb jóra. hogy magától nem egyéb hanem hazugság és véték, ezen formán lehet azután meg üsmérni valóságall., hogy ha valamik vagyunk, tsak épen az Isten kegyelméből vagyunk, a mik vagyunk, valamint az Apostol mongya, az igazán valo nagysága az embernek abban áll, hogy meg vallyá alázatoságall semi voltát,

⁵⁵ [Javitva: meg-ből; rt az áthúzott <g> fölé írva.]

⁵⁶ [Sorvégen:] tseleke-[új sor elején:] teinket, [a mondat végén levő hivatkozás a lap szélére írva.]

⁵⁷ F <M> Azért,

hogy semmit nem tehet akristus nélkül., és hogy⁵⁸ egészen az Istené,
1 cor. 15. 10 amit magam felől gondolhatok vagy mondhatok, mondgya
Thomás kempis. ahogy semi vagyok én Istenem hogy semit nem tehetek,
semi jóm nintsen magamtól, hogy mindenek iránt nagy fogyat-

⁵ kozásban vagyok, hogy szüntelen közelgetek a semivé valo létemhez
[23a:] K. Miért mondá szent János hogy ő apusztában kiáltonak
szava?

F Azért hogy világosabban meg mutathassa, hogy ő magától semi,
hogy nem más, hanem az Isten Fiának, az Isteni Igének szava, és
¹⁰ hogy ő magától semi valamint a szó, amely tsak anyiban valami,
amenyiben aki szol, akarja hogy⁵⁹ valami légyen, egy szem pillantás
alat már aszó semivé let, az a nagy szent tehát, nem mondhata kevesebet
maga felől, mind azon által meg mondgya mind azt., a mi valóság.
és ilyen formában igen jól fel teszi. akristus elöt járó
¹⁵ hivattalyát, és midön ő szollot, akristus halgattatta meg az ő szózat-
tyát, azért hogy magát meg üsmértesse, mihent magát meg üsmér-
tette., azonal szent Jánosnak szava élétevel meg szünt.

K. Ez a szent miért nem monda többet magáról?

F Azt alázatoságbol tselekedé el akarván magát a sidok elméjékből.
²⁰ és gondolatyokból. a melyekel valának felölle, ő meg elégedék tud-
tokra adni azt a mi nem volna, de azal keveset gondola ha meg nem
tudnák is hogy ő ki volna avalóságos alázatos Lélek mentől kevesebet
mondhat maga felől azt mondgya, még akkor is ha arra kénszerittik.

[23b:] K. Mitsoda hasznot vehetünk magunknak ebből a példából?

²⁵ F Ez a nagy szent, arra tanit ez által minket., hogy egy keresztény-
nek ezen avilágon tsak amaga meg alázásáról kel gondolkodni,
anyiban. a menyiben az igasság azt meg engedi. de ne arra avégre.
hogy azzal magát fellyeb emellye az emberek előtt, azt tsak az Istenre
kel hagyni.

ADVENTBEN LÉVŐ KÁNTORNAK SZEREDÁJAN

Imádság.

³⁰ Siess uram kérünk és ne halogasad továbbá onnét felyül segittséget
és eröt adni nekünk, ugy hogy azok akik ate jószágodban biznak,
ate el jövetelednek vigasztalásával tápláltassanak.

⁵⁸ [Az] és hogy [közt 2—3 betünyi hézagban elmázolt tintafolt.]

⁵⁹ hogy <mal> valami

És ismét szolla az ur Akáznak és mondá kérj jelt magadnak ate uradtól Istenedtől apokol melységében, vagy fenn a magóságban. és mondá Ákáz, nem kérek, és nem kísértem az urat. és mondá halyátok meg azért, Davidnak háza kevesé néktek, hogy az [24a:]
 5 embereknek bántására vattok, hanem az én Istenemnek is bántására vattok, azokáért azur ö maga ad jelt néktek, Imé egy szüz méhében fogad, és Fiat szül, és a neve Emmanuelnek hivatatik, vajat és mézet eszik, hogy tudgya agonoszt meg vetni, és a jót választani.

K. Miért inté arra Achás királyt Isaiás proféta az Isten parantso-
 10 lattyából, hogy az urtól tsudát kérjen?

F Azért hogy az által bizonyosab lehesen a profeta szavaiban.⁶⁰ aki is azal biztatá ötet, hogy semit ne tartana. az Izrael királyának, és a syriai királynak ellene valo készületektől, és hogy az Isten gond viselésének bizonyosságára lenne a tsuda a melyet ígért néki

15 K. Miért nem akara tsudát kérni ez a király?

F Azért hogy ez a király Istentelen lévén semit nem vára az Istentől. nem is akara tölle fügeni, és hogy minden bizodalmát. az Assyriai királynak segítségiben vetette vala.

K. Hogy ha Istentelen király volt. miért vevé Isten gond viselése
 20 alá. és miért nem adá kezekben. annak a két királynak,⁶¹ a kik meg ölhatték volna ötet. mivel különösön mindenik le vágta volt az ő hadát?

F Nem ö érette akará az Isten tselekedni azt a kegyelmeséget, hanem a népiért és a Jerusalem városáért. akit meg akarván tartani,
 25 meg is akará mutatni an-[24b:]nak az Istentelen királynak, hogy ő igazgattya a hadakozásnak ki menetelét., hogy annak adgya a győzedelmet. akinek⁶² akarja. és hogy a nem a hadak sokaságán áll, se az idegenek segítségin., mint hogy a maga ditsőségire igen vigyáz, nem akará hogy az király, pogány királynak adgya azt. tudni illik,
 30 az Assyriai királynak.

K. Ha Achás Istentelen volt. miért mondá tehát hogy nem akarja kísérteni az urat.?

⁶⁰ szavaiban. [A v betű b-ből javítva.]

⁶¹ [A vessző helyett eredetileg kérdőjel volt, azt áthúzta és eléje írta a vesszőt:], <?>

⁶² akinek [n-je r-ből javítva.]

F Azért hogy el akará fedezni hitetlenségét, a külső, és szín mutató Isteneségnek palástyával, ez szerént tselekeszünk mi gyakorta a midön a sz. Írásban olyan példát keresünk, a melyet rosszul magyarázunk, azért hogy jóvá tehesük. az Isten akarattya ellen való tselekedetinket

K. Mit találunk még az Áchás király magaviselésiben.?

F ő jelentette az olyan keresztényeket, akik a vallásnak tsak a külső részehez ragaszkodnak. és azonban a meg romlottságra adgyák sziveket, akik valójában meg vetik azt, engedetlenségeket.

10 K. Mint hogy ez a király nem akara jelt kérni, a meg gátoláé az Istent hogy jelt ne adna?

F A meg nem gátolá az Istent hogy jelt ne adna, [25a:] de nem azö ellenségeinek kezekből való meg szabadulásáról. a melyre érdemetlen vala hitetlenségiért, hanem az egész Emberi nemzetnek meg szabadulásáról való fényes jelét adá néki, az a jel. evala, hogy egy szüz olyan Fiat fogadna méhében., és hozna evilágra, akinek neve leszen Emmanuel. azaz az Isten mi velünk.

K. Miért igére az Isten ilyen nagy tsudát ennek a királynak, a midön ő ellene áll, és felgerjeszti haragjának tüzét oly vétkes hihetetlenségével?

F. Azért hogy meg mutassa nekünk abban a tsudában az ő ingyen való irgalmaságát, valamint a proféta mondgya, a midön haragodban lészesz meg fogsz emlékezni irgalmaságodrol. Hab. 3.

K. Mit ért a proféta ezeken a szokon., vaját és mézet fog enni, 25 hogy meg tudgya választani a jót a gonosztól?

F Azt érti hogy a szüznek Fia. szintén ugy fog tápláltatni valamint a több gyermekek. vajal, és mézel, de azal felyeb való lesz a több gyermekeknél, valamint sz. Basilius, és sz. Hieronimus. mond-[25b:] gyák. hogy még gyermekségében Isteni világoságal meg tudgya választani a jót a gonosztól.

K. Mitsoda gondolatod vagyon a kristusnak gyermekségben⁶³ való voltárol?

F Imádhattyuk abban az Istennek jó voltát, aki nem sajnálotta magára venni nyomoruságainkot hogy minket részesithesen ditsőségében., tartozunk tehát szeretettel lenni ahoz a véghetetlen. jószághoz,

⁶³ [Íráshiba:] gyermekségben [az íráshibák közé soroljuk, mert Mikes legtöbb esetben kijavítja a hibásan leírt alakot.]

aki ötöt abban a gyermekségben tette, a melyben mi voltunk, noha az ő Gyermekségben való léte, semmiben meg nem kisebitette az ő bölcseségét, és örökös hatalmát, melyet birt ugy mint Isten.

Évangélium

Sz. Luk. 1. 26.

Hatodik holnapban pedig küldetéek Gabriel Angyal az Istentől Galileának városában., melynek Názáret neve, egy szüzhöz ki ferfiunak⁶⁴ vala el jegyeztetve. kinek neve vala Josef, a David házából, és a szüznek neve Maria. és bé menván az Angyal hozzája. mondá, üdvöz légy Malasztal tellyes az ur teveled, Aldot vagy te az Aszszonyi állatok között. ki mikor hallotta volna meg hábo-[26a:]rodék. az ő beszédén, és gondolkodik vala minemü volna ez a köszöntés, és mondá az Angyal néki, ne fély Mária. mert kedvet találtál az Istennél. imé mehedben fogadsz és Fiat szülsz., és az ő nevét Jésusnak hivod. ez nagy léssen, és amagoság béli Fianak hivatatik, és néki adgya az Ur Isten Davidnak az ő Attyának székét, és országot a Jákob házában örökké, és az ő országának nem léssen vége, mondá pedig Maria az Angyalnak mint léssen ez, mert férfiat nem üsmérek és felelvén az Angyal mondá néki, a szent Lélek szál te reád, és a magóság bélinek ereje meg árnyékoz téged, és azért, a szent is ki tölled születtetik, Isten Fiának hivatatik. és imé Ersébet a rokonod ő is Fiat fogadot az ő vénségében, és ez hatodik holnapja annak, aki magtalannak hivatatik., mert nem léssen⁶⁵ lehetetlen az Istennél. Semi Ige. Mondá pedig Mária. imé az ur szolgálója, légyen nékem a te Igéd szerént. és el mene töle az Angyal.

Magyarázat

²⁵ K. Miért akará az Isten hogy Maria férhez menne, holot a szüzeségben keletet mindenkor maradni, és mehében fogadni Fiat, a szent Léleknek munkája által?

F. Mert az emberek meg nem foghatván aszüztől való [26b:] nagy titkot. a ki meg tartotta szüzeségét az Anyaságában, ezen meg

⁶⁴ ferfiu<hoz>nak

⁶⁵ léssen <az> lehetetlen az

botránkozottanak, és vétkesnek itélték volna lenni. a pedig szükséges volt, hogy az ő hire neve, tisztességben maradjon, 2. mert szükséges volt hogy akristus elegendő hatalmat nyerjen magának tsuda tételeivel., hogy meg üsmértethese Istenségét és hogy azok által az emberek.
5 lassanként el hitessék magokal. az ő Anyának szüzeségit. és az ő meg testesülésének, és születésének titkait. az Istennek rendelése szerint, aki gradusonként akará őket ahitre készíteni, 3 el akará titkolni az ördög elöt az ő Fiának tsudálatosan való születését, akiis azon let volna hogy meg akadályozhassa végben menetelét rendelésének. 4.
10 az Isten Fiának meg testesülése az alázatoságnak titka, azért akará egy ideig titokban tartani, a házáságnak színe alatt az ő nagyságát és Istenségét, elegyítvén magát a több gyermekek közé.

K. Még is azt kérdem hogy miért ada férjet az Isten a szentséges szüznek ?

15 F Azért hogy bizonyosága, és örizője szüzeségének. és hogy akis Jésusnak Attya helyet, és tselédes fő gazdája lenne,

K. Miért akará az Isten hogy szegény mester embert [27a:] venne férjül magának. ?

F Hogy meg szégyenítse az emberek hejában való kevélységeket,
20 akik oly igen vágnak avilagi fő rendüségekre. és tiszteletekre, és hogy nékik meg mutassa meg vetni mind az ilyen világi fényeségeket, és tsak az Istennek Fiui voltokban tenni ditsőségeket, a mely fiasagra. akereszttségben vettek kegyelmet

K. Miért nem adá a szent szüz mindgyárt tudtára szent Josefnek
25 az Angyal által vet izenetét az Istennek ?

F Mert az olyan titok vala., a melyet ki nem akará nyilatkoztatni az Isten parantsolatnya nélkül, azon kívül is az ő alázatosága azt el titkoltatá véle, a mi fel magasztalhatta volna az emberek előtt. az ilyen böltseséget való maga viseléséből, meg tanulhattuk hogy nem
30 kel az emberek eleiben terjeszteni az Istenek rend kívül való kegyelmét. melyet velünk tselekeszik, a midön minket arra nem kötelez az ő szolgálattya, és ditsősége. másként meg akadályoztatnok akaratnyának végben menetelét, és ami magunk szándékát követnök, és nem az övét.

35 [27b:] K. Miért vagyon a fel téve hogy az Angyal bémene azon helyre a hol a szent szüz vala

F Azért hogy meg lássuk, hogy az imádságban és a munkában foglalván magát, tsendés és magános életet élt, szégyenleni kellene azt sok keresztyén leányoknak. mivel tsak atársaságot, játékot,

mulattságot. és a trécsélést szeretik. nem maradhatnak egy helyben, se különösen a magok házaknál, hanem szüntelen valo nyughatatlanságban vannak, mindenkor új dolgokat akarnak tudni, tsak azt keresik hogy másokat láthassanak és őket is láthasák, mind

⁵ etellességgel ellenkezik az ő kötelességekel és a szent szüz maga viselésével.
K Mit tanulhatunk abbol hogy mitsoda modon köszönté az Angyal a szent szüzet?

F Azt meg tanulhattuk, hogy tisztelni és betsülni kel ötet, mint Istennek Annyát, ez a szent Angyal azt mondá néki hogy tellyes malasztal. az ur vagyon véle, és áldot az Aszszonyi állatok közöt.,
¹⁰ mehében fogadgya a Magóságbélinek Fiát, ugy mint az, Istennek Fiát, leheté eföldön ennél nagyobbat gondolni, a mi meltób volna a mi tiszteletünkre, leheté elegendő tiszteletet adni az illyen tsudálatos teremtet állatnak, leheté a kristus mellet ennél hatalmasab gondviselőt kívánni, ez tehát a fundamentuma a tiszteletnek melyet **[28a:]**
¹⁵ néki adunk, és a valóságos áitatoságnak, a mely ő hozzája vezet, minden szükséginkben.

K. Mi az oka hogy a szent szüz meg ütközék mikor az Angyalt meg látá és az ő beszédét hallá.?

²⁰ F Az ő nagy szemérmetesége tselekedé azt, gondolván embernek lenni az Angyalt. mivel magánosan férfiuval soha nem, maradot, más részint, az ő bölcsesége atsalárdságtol valo tartásra vivé. félvén attol hogy ne légyen a setettségnék Angyala az, aki véle beszél, és néki meg jelent. a világóság Angyalának képében, a mint egyakorta
²⁵ meg történt az olyan leányokal; kik meg hagyták magokat tsaladni az üdveség ellenségetöl.

K. Mit kel ebből tanulni a keresztyén leányoknak.?

F Azt meg kel nékik tudni 1. hogy az ő szelidségeknék, és szemérmeteségeknék meg kel remülni a ferfiakra valo tekéntetre. 2. hogy az
³⁰ ő ditséreteket gyanoban kel vennie mivel gyakorta azok tsak hizelkedések, a melyeket meg kel vetni egy keresztyének, mivel azok, tsak a hitetésre, tsalárdságra tzéloznak, rend szerént. 3 hogy igen vigyázanak a gonosz elméknek incselkedésére, nehogy őket a babonáságos áitatoságra vezesék, valamely szin alat, vagy valamely veszedelmes barátságára
³⁵

K. A szent szüz mi képen vevé fel. az Isten Annyának ditsőséges nevét?

[28b:] F Nem hogy azért magát fel magasztalná, de söt még ugy tettzik mint ha azt mindgyárt el felejténé, hogy magában nem

mást, hanem a maga alaton voltát tekintse, az Isten szolgálójának mondgya magát, és mihent meg tudgya az Isten parantsolattyát, azonal azalá veti magát. tanullyuk meg ebből apéldából, hogy mindenkor aleg alatonab rendben, és a mi semiségünk voltában tarttsuk magunkat, hogy valamely jó tselekedet után valo leg kiseb kevény gondolatokat is ki kel vetni. még mindgyárt eleinte, tekinttsük meg magunkot mint haszontalan szolgálót., akár mely ditséreteket adgyanak is mások. minek utánna végben vittük volna hivatalunkot., és azonban kövesük kövessük az Isten akarattyát. minden halogatás nélkül a midön azt ki nyilatkoztattya.

K. Miképen lehet meg üsmérni az Isten akarattyát a midön meg kel változtatni arendet, és fellyeb valora kel. menni?

F A ki valóságál azon igyekezik hogy meg tisztítsa aszivét a rosz kívánságtól, nagyra vágyástól, és ahaszon kereséstől. hogy keresztyénül élylen valamely alázatos rendben. hogy igaságál kívánnya az Istent követni. és néki engedelmeskedni midön hini fogja; noha ane-[29a:] héz légyen is a természetnek, tsak arra vigyázon hogy tudgya modgyát követni amint kel., aki buzgoságál kéri ötet, és az ő akarattyának meg üsmérésére és bé töltésére valo világoságot kér töle, az olyanak nem lehet hogy meg ne üsmérje az ő akarattyát.. tsak annak öráját békeséges türeél várja. előre valo hirtelenkedés nélkül, de ahajlandóság a melyel inkább követtyük a magunk akarattyát. mint sem az Istenét. és az igasághoz alatomban valo gyűlölségünk a midön ellenkezik akaratumkal, arra⁶⁶ viszen gyakorta minket. hogy olyanoktól kérünk tanátsot, akiket gondollyuk hogy leg könyebbek, és akik tsak ami hasznunkot tekintik leg inkább. az olyan⁶⁷ két színü meg romlot szivnek büntetésére az Isten meg engedi hogy meg tsalatassunk az olyan vak kalauzoktól., akikkel azt mondattyuk a mit akarunk

ADVENTBEN LÉVŐ KÁNTORNAK PÉNTEKÉRE

Imádság

Kérünk uram tégedet mutasd meg hatalmadot. és jöjj el, ugy hogy azok kik joságodban biznak: meg szabaditassanak mentől hamaréb nyomoruságokból, a ki az Atyával. élsz és uralkodol.

⁶⁶ arra <vigy> viszen

⁶⁷ olyan <m> két színü meg romlot

És vesző jó ki a Jessé gyökeréből, és virág nevededik az ő gyökeréből, és meg nyugszik azon az ur lelke, abölcséségnek. és értelemnek lelke. atanácsnak és erőségnek lelke. atudománynak, és az Isteni tiszteletnek lelke. és bé tölti ötet az ur félelmenek lelke, nem a szemek látasa szerént itél, se afülek hallása szerént nem dorgál. hanem igasságban itéli a szegényeket, és igasság szerént dorgál. a földnek szelídiért, és meg veri a földet az ő szájának veszejével és az ajakinak lelkével meg öli az Istentelent.

Magyarázat.

¹⁰ K. kitsoda az a Jessé gyökeréből nevelkedet Ág. és az a virág amelyről it beszél a proféta?

F Az az Ág akristus, aki a David familiájából valo, akinek is Jessé, vagy Isaiás volt az Attya, a virághoz hasonlitatik az ő tiszta voltáért. fényeséggel valo jó erkölcsiért.⁶⁹ és tsuda tételiért.

¹⁵ K Mit ért azon a proféta midön azt mondgya hogy az Urnak lelke fog nyugodni azon akit az Ághoz, és a virághoz hasonlit?

[30a:] F Azt akarja mondani hogy a kristus örökös lako helye lézen a szent Léleknek mi töllünk el távozhatik a szent Lélek mert vétkezhetünk, és ezen szenttséges Lélek nem maradhat a meg romlot lélekben, de az elnem távozhatik soha a kristustol, mert ő néki lehetetlen volt vétkezni., Isten és Ember lévén egyszers mind, és az Isteni természet az ő személyében meg egyezet az Emberi természetel., azt bé is tölti valóságosan szent Lélekel. örökösön, mert ez a két természet meg válhatatlan egy mástol.

²⁵ K. A proféta miért adgya hozája hogy a kristus fogja venni minden ajándékit a szent Léleknek?

F Azért, mert ha a szent Lélek a kristus ajándékinak mértéke szerént adatik a szenteknek., valamint az Apostol mondgya, ő néki az Isten azt nem mértékel adgya., joan. 3. 34. ő benne vannak a böltseégnek, és ismeretnek kintsei el rejtve. és benne lakozik az Istenség-

⁶⁸ [Íráshiba:] Pref.

⁶⁹ [Az ért rag é-je í-nek is olvasható.]

nek minden tellyesége állattya szerént colos. 2. 3. 9. az az, valóságál és nem figurában. nem is a kegyelem által mint a szentekben., kik az ő tellyeségből veszik akegyelmet joan 2. 16.

K. Mitsoda az urnak félelme a melyel tellyes [30b:] volt a kristus, 5
ö hasonlo lévén az Attyához leg kiseb vétket nem tselekedhetet, hogy lehetet tehát néki félni?

F Ez, az a nagy tisztelet a melyel volt ugy mint Ember az ő Attyának minden parantsolatihoz, a fiui félelem mely a szeretetől jó. tselekeszi, hogy a szentek félik meg bántani az Istent mert szeretik. 10
ötet, el is távoztattya szivekből azt a szolgálához valo félelmet, a mely tsak azért kerülteti el a vétket, mert fél a büntetéstől, de a kristusban⁷⁰ a félelem nem a szerént volt, mivel ő neki nem lehetet vétkezni. Joan. 1 Epist 4. 18.

K. Miért mondgya Isaiás. hogy a kristus nem alátás, vagy a hal- 15
lásból fog itélni.?

F Azért hogy meg tanullyuk, hogy felebarátunkrol itéletet ne tegyünk a mások kéttéséges szavára. se helytelen vádolásokra., igazán valo bizonyság nélkül. hanem az igaság szerént kel itélni

K. Mit jelent a vesző a kristus szájában a mellyel meg üti a földet, 20
és meg öli a gonoszt?

F Az igaságnak beszédit. a melyel meg üti, és meg öli abünösnek szivében, mind azt, valami a földi [31a:] szeretethez vonnya, hogy belöle uj embert, és uj teremtet állatot tsinálna, öntvén beléje szeretetit. az az igasságnak beszéde. meg rontya, és az örök kárhozatra 25
itéli mind azokat. kik keménységből ellene állanak a világoságnak.

K. Miképen derekán valo öve akristus szolgáljában az igaság?

F Ugy hogy az Isteni szeretet a melyből származik az igaság, meg szorittya benne valamint az öv. és meg tartoztattya. az igaságnak, és az Isten törvényének határiban. mind azokat az indulatokat 30
emberi., és testi értelmeket, a melyek aroszra viszik ötet

K. Miért szokták az igaságot akard szijához hasonlítani, a melyel fel szokták magokat övedzeni?

F Azért, mert akristusban valo hit és az Istenhez valo hűség, az igaznak a fegyvere. amelyel viszá nyomja a szüntelen valo ostrom- 35
lását az ördögnek, a világnak. és atestnek, és hogy el olthasa az el- lenségnak tüzes intselkedését, a ki is fel. akarja gerjeszteni arosz kívánságokat. és meg ölni alelket.

⁷⁰ [Elírás:] a kristus a félelem

Fel kelven pedig Mária azokban a napokban, el mene a hegyes tartományban siettségel a juda városában, és bé mene a Zakarias házába. és köszönté Ersébetet. és lön hogy hallá Ersébet a Mária köszöntését, röpöse a magzat az ő méhében., és bé telék Ersébet⁵ szent Lélekel, és nagy szóval fel kiálta és monda. Áldot vagy te az Aszszonyállatok között. és áldot a te mehednek gyümölese, és honnét vagyon ez nekem hogy az én uram Anyja hozám jöjjön mert imé hogy ate köszöntesed szava lön az én füleimben örömel röpöse a magzat az én méhembem⁷² és boldog vagy aki hittél, mert bé tellyesednek azok., a melyek néked meg mondatk az urtol, és mondá¹⁰ Maria. Magasztallya az én lelkem az urat, és örvendezet az én lelkem az én üdvezítő Istenemben.

[32a:] Magyarázat

K. Mitsoda hasznunkra valot tanulhatunk ebben az Evagyélium-ban a szent szüzről?

¹⁵ F Azt meg láthattjuk, mitsoda serénységel. és szeretettel mene a szent szüz szent Ersébethez, mihelt az Isten Annnyává lön, hogy valamely segittségel lehesen hozája, el hagyá a magános életet, a melyet szükség nélkül soha sem tselekedte. azért hogy kövesse keresztelő szent Jánosrol valo akarattját az Istennek., akit sz. Ersébet²⁰ méhében hordoza vala. és akit akis Jesus jelen valo létével meg akará szentelni; hogy néki profétája és elötte valo jároja lenne.

F Mit tanulhatunk abbol atselekedetiből a szent szüznek, aki noha eléb valo lévén sz. Ersébetnél. mind azon által hozája el mégyen hogy valamiben segéttse?

²⁵ F Abbol azt tanulhattjuk, hogy mentől fellyebvalok vagyunk az Isten előtt. annál kisebeknek kel lennünk magunk előtt, mentől több menyei ajándékokot veszünk, annal alázasabnak, felebaráti szeretőnek, és jó tévőnek kel lennünk, valamint hogy ez a szüz méhében fogadván a kristust., mind-[32b:]gyárt ki mutatta akegyelem-

⁷¹ 1. <36> 39

⁷² méhem- [A következő sor elejéről elmaradt: *ben*]

nek és a jó erkölcsnek nevedését, ugy a Communionak, a melyben szívünkben veszük a kristust, mi bennünk is nagyob buzgoságot szeretetet és alazatoságot kel indítani; anélkül félő hogy ilyen szent dolog. ne légyen inkább ártalmas mint hasznos, és ahol az életnek nevedését kellet volna találunk, ott ne talállyunk veszedelmes halált

5 K. Mitsoda változást tett a szent szüz jelenlétele, szent Ersébetben. és az ő gyermekében?

F. Ez a gyermek még előre valo észből, és kegyelemből örömeiben repese az Anyja méhében, hogy akis Jesus hozája közelgete. és bé

10 töltetek szent Ersébet szent Lélekel. közelgesünk a kristushoz, és fogadgyuk ötet azal alélekel. a melyel szent Ersébet fogadá, és az ő jelen létének hasonló erejét. és kegyelmét fogjuk erezni szívünkben

K. Mitsoda indulattal vevé Ersébet azt a látogatást.?

F. Igen nagy örömel. tisztelettel. és alázatoságal, eszerént kel

15 tehát járulni atitokhoz,⁷³ igen nagy örömel. elegyesen tiszteletel valo félelemel, szent rettégesel. és nagy alázatoságal., meg tekintvén. hogy kit akarunk magunkban⁷⁴ fogadni., és hogy mitsoda⁷⁵ [33a:] nagy különbség vagyon a mi meg romlot szívünk között. és akristus ki mondhatatlan tisztasága között.

20 K. Mitsoda oktatást vehetünk magunknak a szent szüz látogatásában?

F. Ehez kel intezni egy keresztyének minden látogatásit, ebből meg tanulhattjuk, hogy minden látogatásink, tsak a felebarati szeretetnek indulattyából legyenek., akit látogatni megyünk ahoz el

25 vigyük⁷⁶ akristust; az ő nevének jó illattyát. és ajó példa adást, ót üdveséges vagy hasznos beszélgetésink legyenek, és azt az időt a melyet kellene adni a mi hivatalunknak, az Istennek, mi magunknak, és a felebarátunknak, el neveszesük.

K. Mitsoda látogatás az, amelyre a felebarati szeretet kötelez minket?

30 F. A nem más. hanem amelyet olyan indulatal tselekeszük,⁷⁷ hogy meg egyeztesük a sziveket. és meg erősítsük abékeséget és az egyeséget. amelyek meg gyengülnek az ilyen külső barattság mutatás nélkül, jó példát kel adni felebarátunknak, tölle is jó. [33b:] példát kel venni, oktatni, vigasztalni, és erősíteni kel azokat ajoban. kik reánk

⁷³ [Íráshiba] atitkozhoz,

⁷⁴ [A ban rag javítva, valószínűleg: hoz -ból.]

⁷⁵ [Őrszó: nagy különbség]

⁷⁶ vigyük(k)

⁷⁷ [Az ü betű í-ből javítva.]

vannak bizatatra, de az olyan látogatás a mely tsak azért vagon, hogy hireket hallunk, hogy az időt töltsük nem tudván mit tsinálni egyebet, tsak ajátékért, mulattságért, az ilyen látogatás nem a felebaráti szeretet indulattýából vagon., sok olyan dolgok is

⁵ történnék ót, amelyekért számot kel adni az utolso napon.

K. Mit kel tselekedni hogy a kristust azokhoz vihesük. a kiknek látogatására megyünk?

F Szükséges hogy tellyesek legyünk akristus lelkével. hogy aztot vélek közölhesük, az üdveségekhez tartozando dolgokban nékiek szolgálhasunk. igyekezünk tsendeséggel. és szeretettel nékiek értékre adni hogy mi formában szolgállyák az Istent a magok rendekben. és bé tölteni hivatallyok leg főveb részeit, viszontag, az olyanok látogatásokal. kik tellyesek avilági szokásokal. és szeretettel, tsak avilági meg romlot hajlandoságra inditanak, az ilyenek meg ditsérik

¹⁵ rosz hajlandoságit azoknak, akiket látogatni mennek.

K. Miképen kel magunkot viselni a midön valakit látogatunk, hogy a hasznos. és keresztyéni légyen?

[34a:] F Szükséges hogy ót külső szelid magunk viselésével. el hinttsük akristus nevenek jó illattyát beszédinkben valo mértékleteséggel, tsendeséggel, és magunk meg tartoztatásával, és valamely olyan okoságal valo modal. a mely sokal foganatosab mint sem ahoszu beszéd, el kel kerülni a sok beszédet. és az olyan elmét. a mely a beszédet félben vágja, és aki azt akarja, hogy a mit ő mond azt el hidgyék, a kiáltást, és a vetekedést. és az olyanoknak szokásokat, akiknek mint egy visket a nyelvek, ha mások beszédének ellene nem mondhatnak, hogy ha ezen képen nem visellyük magunkat a midön másoknál vagon, és hogy ha el nem kerülik ezeket a fogyatkozásokat, alátogatás veszedelmes és⁷⁸ vétkes léssen.

K. Mitsoda veszedelmes alátogatásban?

³⁰ F Azidő vesztés. ember szollás, a szabados beszédek, a hejában, és helytelen valo ditséreték. a melyeket adnak egy másnak, a világi rosz szokásokbol. a melyekre vigyáznak, ahelytelen énekek, a melyek árthatnak a szivnek, egy szoval a sok bolondság, a melyeket mondanak, vagy halgattyák. mind ezek igen ártalmasá tészik. a látogatást.

³⁵ [34b:] K. Mire tanit minket a szent szüz Énekének ezen szavaival.

⁷⁸ és <nehéz les> vétkes léssen.

magasztalja az én lelkem az urat, és örvendezem⁷⁹ azén lelkem az en üdvezítő Istenemben.?

F Azt akarja nekünk meg mutatni, hogy mitsoda nagy hálá adásal tartozunk az Istennek velünk tett kegyelmiért, nékie tulajdonitván⁵ aditsőséget azon jóért. melyet belénk adot. szent Ersébet nagy ditséreteket adván a szent szűznek., boldognak nevezi azért hogy hitt, de a szent szüz. azokat a ditséreteket az Istenre fordittyá mondván, hogy a ditsőség tsak ötet illeti, szent Ersébet mondá hogy a gyermeke repese örömében. a méhében, mihent meg hallá a mária szavát, a¹⁰ szent szüz erre azt felelé, hogy az ő öröme az ő üdvezítő⁸⁰ Istenében vagyon., eszerént kel tehát meg vallanunk., hogy az Istentől erednek, és származnak azok a jók a mellyeket mi tselekeszünk és hozája kel fordítani aditsereteket a melyeket azokért veszünk, hogy tsak akrisztusban. és az ő szeretetiben kel meg kostolnunk az örömet, mivel¹⁵ más féle öröm tsak hejában valóság, bolondság. romlandóság, és hogy az a jó amelyért mi magunknak adgyuk a ditséretet a haszontalan lesz mi nekünk, és veszedelmünkre fordul.

[35a:] ADVENT. LÉVŐ KÁNTORNAK⁸¹ SZOMBATYÁN

Imádság

Oh. Istenem aki alángnak sebeségét elforditottad ahárom Iffiakrol. adgyad hogy mi szolgálid lévén. meg ne engedgyük magunkban fel²⁰ gerjeszteni avétkes hajlandóságot, kérünk ad meg ezt a kegyelmet A mi urunk által.

Epistola.

Sz. Pal. 2. Thess 2. 1.

Kérünk pedig titeket Atyám fiai ami urunk Jésus kristusunknak el jövetelére. és ami öhozája valo gyülekezetünkre, hogy hamar ki ne mozdullyatok ati értelmetekből, se meg ne rettenyetek, se lélek által,²⁵ se beszéd által, se mint töllünk küldetet levél által. mint ha közel

⁷⁹ örvendezem [Elírás.]

⁸⁰ [üdvezítő után az Istenében I-jének kezdő vonala áthúzás nélkül.]

⁸¹ kántork

volna az ur napja. senki titeket⁸² meg ne tsállyon semi modon, mert, hanem ha eljövend⁸³ először apártolás. és meg jelentetik abün embere, a veszedelem fia, ki ellenkezik. és fel emelkedik minden fölöt a mi Istennek mondatik; vagy tiszteltetik. úgy hogy az Isten templomában ülyön mutatván magát. mint ha Isten volna, nem [35b:] juté eszetekben, hogy még mikor nálatok volnék. ezeket mondom vala néktek, és most mi tartoztassa, tudgyátok hogy meg jelentessék aző idejében mert már ahamiságnak titka munkálkodik tsak hogy a ki most tarttya, tarttssa, miglen ki vettetik. és akkor meg jelentetik ama hamis kit az ur Jésus meg öl az ő szájának lelkével, és meg ronttya azt, az ő eljövételének fényességével.

Magyarázat

K Miért kéri szent Pál a Thessalonikabélieket a kristus eljövetelére, és az ő hozája valo gyülekezetünkre.

F Mert nintsen semmi amit olyan buzgoságal kellene kérni egy valóságos keresztyének mint az egybe gyűjtését atagoknak az ő Fejekel. a melynek akristus második eljövetelekor kell meg lenni.

K. Mi viszi arra szent Pált, hogy ezen második eljöveteléről szollyon nekünk?

F. A, hogy valának olyan hamisak, akik rosszul magyarázván az ő első levelét, azt akarák anépel el hitetni hogy az ítéletnek napja közel volna, szent pal meg akarván mutatni a hivek-[36a:]nek, hogy viszá magyarázták volna levelét, azért írá nekik ezt a második levelet, mivel ahivek igen nagy ijedtségben, és rettegésben kezdének lenni.

K. Mitsoda rossz követte volna azt a tanítást?

F A hogy a nép el hagyta volna ahitet, látván azt, hogy a kristus nem a meg irt időben jöne el. azt is gondolhatták volna könnyen, hogy soha el sem jöne, és kételkedhettek volna az igazságokról, és a titkokról. melyekre oktatták volt őket

K. Mit tanulhatunk ebből a fel háborodásból. amelyben estenek vala ebben az Anyaszent egyházban lévő hivek, a szent pál levelének rosszul valo magyarázattyára?

⁸² [Javítva: *titekegből.*]

⁸³ eljő- [új sor elején:] <j> vend

F. Azt hogy, meg üsmérhettyük ebből; az emberi szívnek rendeletlenségét. akit oly könnyen fel háborította a rossz tanítás, és akit könnyen meg hat az igazság. hogy pediglen hasonló vétekben ne essünk mint a szent Pál tanítványi, az Isten szavához kel kaptsolni magunkot, 5 valamint az egész szent Atyák aztot magyarázták, és nem kel halgatni a rossz, és bizonytalan magyarázatot, a melyet, hatalom, és meg bizonyítás nélkül annak adnak az emberek

[36b:] K Miképen előze meg szent pál azt a mi követhette volna az ilyen veszedelmes tanítást.?

10 F Hogy ezt meg előzhesse, azt állította, hogy kristus eljövetele addig nem lesz, valamég a feltámadás, és a hittől való szakadás először el nem kezdődik, és hogy míg avétkes ember el nem jö. de tovább nem mégyen, és bizonyosan azt az időt fel nem teszi, mivel⁸⁴ ameg átalakulás volna attól. aki annak határt akarna szabni, sőt még 15 tsalárdoknak nevezi azokat, kik az utolsó időkben okoskodásokkal. határt vetnek, holot az Isteni bölcsesség helyesnek ítélte azokat el titkolni előttünk

K. Mitsodas fel támadás. és hittől való szakadás az, amelynek meg kel előzni a kristus eljövetelét.?

20 F. Az. ahítetlenség a mely el fog terjedni az egész világra, akereztyénség között, és azok számu eretnekek, kik el áltattják ahiveket úgy anyira hogy ahittől való szakadás csak nem közönséges lesz, és⁸⁵ hogy akristus alig fog hitet találni a földön, amint ezt meg mondotta, luk. 18. 8. mivel ahamis proféták., és az áltatok, olyan nagy jeleket, és 25 tsudákat fognak tenni, hogy el áltatnák. aválasztattakat is ha lehetne Matth. 24. 23.

[37a:] K. kitsoda az a vétkes ember, akinek meg kel magát mutatni akristus eljövetele előtt.?

30 F Az, az ante kristus,⁸⁶ akit az Apostol. vétkes embernek nevezi; emindenben ellenkezni fog akristusal, és ez az emberi nemzet⁸⁷ között leg hamisab lesz. akristus pedig leg szentebb volt közöttök

K Mit mond az Apostol. erről a vétkes emberől?

F Azt mondgya hogy emagát fel emeli mind az ellen a mi Istennek mondatik, és amit imadnak az emberek, azon igyekezik hogy 35 el töröllye az igaz., és a hamis vallásokat, hogy magát Isten gya-

⁸⁴ <v> mivel

⁸⁵ és <a>hogy

⁸⁶ [Következetesen így írja; anti kristus helyett.]

⁸⁷ <m> nemzet

nánt imádtassa. az Isten templomában fog ülni, mert ha lehet tölle. a közönséges Anyaszent egyházban helyhezveti szeket, és annak Fiait arra fogja kényszeríteni hogy ötet imádják

5 K. Miért mondgya az Apostol hogy az álnokságnak titka; még az ő idejében kezdődöt el.

F Azért mert az álnokságnak titka, még az Apostolok idejében⁸⁸ kezdődék el; sok keresztyéneknek a hittől való el szakadások miat, akiket az eretnekek el vonák az Anyaszent egyháztól. ezt is akarja nekünk jelenteni szent János, midön azt mondgya. hogy az ante kristus már el jött, és hogy sok ante kristus va-[37b:]gyon evilágon, tudni illik sok eretnekek, sz. Jan. 1 lev. 2. 18; és ez a titok minden nap nevededik a hitnek, és a szeretetnek el fogyásával, a mellyet a világi meg romlás okozza, de akiről szent Pál. beszél, a még felyül haladgya a töbit hamiságával. és akristus ellen való támadásával; és az Anyaszent egyházat való üldözésével, egészen le írja a képit midön azt mondgya felölle, *hogy asátánnak. erejével fog eljöni minden hatalomal, jelekel., és hazug tselekedetekel., és ahamiságnak minden álnokságával., azokban kik el vesznek.*

20 K. Mit kel tsinalni hogy meg lehesen tartani a hitet, amég az antekristus el töröltessék?

F A világ ellen kel hartzolni, aki valóságos ante kristus, és aki magában foglallya az ő hiveit, ellene kel állani rosz erkölceinek, keresztyeni életel, és erőszakal kel fel támadni az ő sok rosz szokási, és tartási ellen, állandó és meg változhatatlan áitatoságal.

25 K. Mit értesz akristus szájának lelkén, mely el töröli az ante kristust.?

F Értem az ő szavát. vagy az ő fényes jelen való lételét, mivel tsak egy szavával, vagy jelen lételével, el törölheti ezt agonoszt, valamint anap el széleszti a setéttséget.

30 [38a:] K. Miért engedí meg az Isten hogy ez a gonosz tsudákat tegyen?

F Azt az ő igazágából engedé meg, azért hogy meg büntesse az emberek hüségtelenségít, az igazságos hogy azok akik nem akarták hinni az igazságot a mellyet a kristus hirdetet nékiek, és amellyet meg bizonyította tsuda⁸⁹ tételeivel. és szenttséges életével. hogy azok el hagyatassanak az ördög hazugságára, és hamis tsuda tételeire.

⁸⁸ [Elírás:] idjében

⁸⁹ [Sorvégen:] tsu [új sor elején:] tsuda

Azért is az Isten reájok botosáttya mondgya az Apostol. akevelységesnek erejét. hogy higgyenek ahazugságnak mert nem hittek az igazságnak, hanem engedtek a hamiságnak. 2. Thess. 2. 11

K. Az Isten meg engedvén atsuda tételeket az antekristusnak,
5 nem vezetiké az embereket atévelgyésre?

F Nem az Istenre kel vetni az embereknek hogy ha magokat meg hagyák tsalatni, hanem amagok meg romlására, és hüségtelenségére a melyek meg érdemlik az ilyen rettentő büntetést, söt még az Isten arra int minket hogy vigyázunk magunkra, meg mondván még előre
10 mely nagy lészen atévelgyes. hogy még aválasztattakot is el áltatnák ha lehetne, még előre tudtunkra adgya az antekristus hamis tsuda tételeit. azért hogy azok meg ne tsallyanak minket, tsak magokra kel tehát vetni az embereknek, és azt meg vallani, hogy ha atevelgyésben esnek, anem **[38b:]** egyébért vagyon., hanem hogy nem akarták bé
15 venni az igazságot., amidön fényeséggel mutatta elejekben magát. és hogy nem eléggé visgálták meg az irásokot., a melyek, a mi hitünk, és áitatoságunk táplálására, erősítésére, és világosítására adattak.

A mái Évangyélium: egy a holnapival

ADVENT 4^{DIK} VASÁRNAPJÁN

Imádság

20 Mutasd meg uram hatalmodnak fényeségit. és jövel segittségünkre nagy erödel., ugy hogy a kegyelmeség amelyet meg gátollyák vétkeink. mi nekünk hamarságal meg adassék. az midön⁹⁰ malasztod által. meg segitetünk, aki Élész, és uralkodol.

Epistola

Sz. Pál. 1 Cor 4. 1.

25 Ugy álitson minket az ember mint akristus szolgait. és az Isten titkainak sáfárit., it már a kerestetik a sáfarak közöt hogy ki hívnek találtassék, nékem pedig leg kiseb gondom hogy toletek itéltessem,

⁹⁰ [Eredetileg: és minden volt; ezt az midönre javította, de a vesszőt nem törölte. A z-t nem törölte, bár másutt: a midön alakot használ.]

vagy az emberi naptól., de még magamot sem itélem, mert semiben
lelkem üsméreti nem vádol, de abban meg nem igazultam, aki pedig
[39a:] engemet itél. az ur, az okáért ne ítéletek idő előtt mig nem
eljö az ur, ki meg világosította a setétség titkait, és meg nyilatkoz-
tatta a szivek tanátsit, és akkor léssen kinek, kinek ditséreti az Is-
tentől.

Magyarázat.

K Mit téssen ez a szó; ugy alitson minket az ember. mint akristus
szolgait. ?

F Az Apostol gondolatya ez, hogy meg lehesen gátolni azokat az
elsőségeket, és különöségeket mellyek hasonlást okozának a Corinthus
béli hivek közöt, kinek, kinek a mesteréhez valo különös ragaszko-
dásáért, azért nem kel apásztorokot az ő emberi⁹¹ mi némüségék sze-
rént tekinteni, hanem azok szerént, miket nekünk ahit jelent ki
öbennék, őket akristusért kel betsülni., és szeretni mint olyan em-
bereket kik hozzánk küldettek, kik minket oktatnak, és vezérelnek,
helyette, kik az ő engedelmeből és parantsolattyából munkálkodnak,
akik közöttünk ő helyette vannak, nem kel egyikét a másikánál
fellyeb betsülni. se senkit azok közül meg itélni, hanem mindenikét
tisztelni, mert mindnyájan. akristus. hatalmát és bélyegét viselik

K Miért mondgya hogy ugy kel őket tekinteni [39b:] mint az
Isten titkának sáfarit?

F Azért, I. mert azt kívánnya hogy ahivek ugy halgasák őket,
mint a kristust magát, mint olyanokot, kik ő helyette oktattyák
őket titkaira, és osztogattyák nekik érdemit. és malasztit., 2 azt is
akarja meg értetni apásztorokal., hogy ők tsak sáfari, es gazdálkodoi
az Isten szavának, akristus testének, vére erdemeinek, és szenttségei-
nek., hogy egész hüségel tartoznak gazdálkodni ebből a nagy kintsből
és hivatalokhoz valo illendő képen, ne pediglen az olyanoknak, kik
nével. és tsak külső képen keresztyének, hanem azoknak, akikben
elegendő készületet látnak, rettegni kel nékiek ezen safari hivatallyo-
kért, mivel tsak szolgálai, és nem urai lévén areájok bizot kintsnek,
nagy számot is fognak adni az Istennek, annak ki szolgáltatásáért

K. Miért mondgya szent pál hogy szükséges asáfároknak., hogy
hivék legyenek. ?

⁹¹ [Kereszttel jelölt beszúrás a lapszélén.]

F, Azért mert minden féle jó erkölcsnek kel lenni akristus kintsének sáfárában, a hűségnek leg inkább kel benne lenni, ezek a szavai akristusnak meg mutatták hogy mely ritka a hű sáfár *kitsoda azért hív, és bölcs szolgál.* Matth. 24. 45

5 K. Mitsoda hűséget kíván az Ur: az ő egyházi szolgálaitol.? [40a:]

F A kristus szolgálójának hűsége vagy az Istent, vagy az Anyaszent egyházat, vagy az népet illeti, ami az Istent illeti, akinek titka, és kintse keze között vagyon, tisztességel., és meg változtatás nélkül kel az ő szavát hirdetni. osztogatván tsak azoknak szentségeit, és titkait, akiket erdemeseknek lát arra lenni, és mindenekben az Isten szolgálátját. és ditsőségét kel keresni., és nem amaga hasznát. vagy ditsőségét. ami az Anyaszent egyházat. és a népet illeti amelyek reája vannak bizatatra,⁹² az Isten rendelése szerént. és az ő hatalma alatt, minden talentumát. gondgyát, munkáját, minden javát hitelet, a hivek üdvéségire kel fordítani, őket oktatni, és jó tanátsot nékik adni, hogy maradhassanak, és eléb mehessenek, az igazán való⁹³ áitatoságban., vigyázással is kel őket vezetni, szent élettyeknek példájával. őket bátorítani, ő érettek ajánlani az imádságot, áldozatokat, és őket készíteni apenitentzia tartással., és az

20 Évangélium igazságának követésével. a szentségek vételere, ne hogy az élet helyet, halált adgyanak nékik.

K. Azt mondgya másut szent Pál. hogy igyekezik mindennek tenni, mindeneket meg nyerni, hogy [40b:] mondhattya tehát itt azt, hogy nem gondol az emberek itéletivel.

25 F Mert más helyt érti az emberek itéletit az ő magok javára való nézve, kívánvan tsak azért tettzeni nékiek, hogy a lelkek hasznára lehesen, és hogy az Istenhez vihesse őket, de itt érti az emberek itéletit, ő magára való nézve, azért is mondgya, hogy nem gondol itéletekel, az emberek, akár jól, akár roszul. itéllyenek felöllünk, azal. se több,

30 se kevesebünk nem lészen., anem áll az emberek itéleteken. mivel Isten előtt, mindenikünk olyan, a mitsodás valójában. az Apostol arra int tehát itt minket hogy ne gondollyunk az emberek itéletivel: akár ditsérjenek, akár gyalázanak, mivel leg gyakortáb az ő itéletek vakmerő és bizonytalan. és ha az Isten jóvá hadgya magunk viselésit.

35 mit gondolunk azal. hogy az emberek azt ditsérjék vagy gyalázák, mind azon által. nehéz el hinni hogy mint vigyázunk tselekedetünk-

⁹² bizatatra, [!]

⁹³ való <hit> áitatoságban.,

ben az emberek ditséretekre, és hogy mely keveset gondolunk azal. hogy atessék az Isten előtt.

K. Az Apostol azt mondgya hogy nem meri ma-[41a:]gát itélni, és más helyt azt mondgya, hogy mi magunkot itéllyük meg. hogy⁵ egyezteted ezt meg?

F Az Apostol, vagy is inkább a szent Lélek, aki őáltala beszél, nem mond ellenkezöt amaga mondásával vannak olyan vétkek; és fogyatkozások,⁹⁴ amelyeket valóságál üsmérjük, és amelyekről meg kel. mi magunkot itélnünk,⁹⁵ hogy azokrol meg ne itéltessünk,¹⁰ de sokszor nem tehetünk itéletet azoknak nagyságokrol. se arrol a mi el vagyon rejtve, jó erkölcsinkrol sem tehetünk itéletet, se jó tselekedetinknek érdeméről, mert a fellyül haladgya a mi értelmünket, mit tudunk abban ha nintsené a szívünk belső resziben valamely titkos magunkhoz valo. szeretet., amelytől származhatnak ajó tselekedetek, és amely semivé teszi azokat az Isten előtt. noha szemeink előtt azok ditséreteseknek, és szenteknek tettzenek lenni.⁹⁶

K. Mit akar az által az Apostol. midön azt hagyja hogy ne itel-
lyünk idő előtt, amég az ur el nem jö?

F Nem tilttya azt nekünk hogy arrol⁹⁷ ne itéllyünk a mi valóságál jó, vagy rosz, hanem [41b:] arrol ami homályos, és bizonytalan, tilttya aszabadságál valo itéletet, a melyel itéllyük felebarátunk titkos szándékát, és a mások belső jó erkölseit és vétkeit, a melyeket nem üsmérjük, mi tsak külső képen üsmerünk másokat, és vakmerőség nélkül tovább nem vihettyük gondolatinkot, tsak az Isten láttya a²⁰ a szivek mélységít.²⁵

K Magyarázd meg ezt nekünk még jobban valamely példával.?

F Példának okáért valamely bünös a világot⁹⁸ egy kevesé meg vesse, már azt szentnek fogják tartani, az Istennek valamely szolgája egy kis fogyatkozásban essék, már azt tarttyák felölle hogy el vete-
medet., nem félnek hirtelenkedni az itéletel., és meg előzni az Istenét,³⁰ aki avilág eleiben fogja terjeszteni a szívnek leg belsőb titkait, az

⁹⁴ vannak olyan vétkek; és fogyatkozások, vannak olyan vétkek és fogyatkozások., [Fölösleges ismétlés.]

⁹⁵ <üsmé> itélnünk,

⁹⁶ [A következő kérdés törölve:] <K. Mitsoda rosz lehet azokban a jó tselekedetekben amelyek előttünk el vannak rejtve?>

⁹⁷ arrol <valóság> ne itéllyünk a mi valóságál

⁹⁸ a világot <m> egy kevesé meg vesse,

Apostol nem akarja tehát hogy az ilyenekről ítéljünk, hanem hogy meg várjuk azt, az utolsó napot, a melyen az Isten ki nyilatkoztatta a szívek titkait.

Evangelium

Szent luk: 3. 1.

Tiberius Császár birodalmának tizen ötödik esztendejében., pontius⁵ pilatus tisztartója lévén Judaeának, Hérodés tetrárkája lévén Galilaeának, Filep pedig az ő Attyafia, tetrárkája lévén Ituraeának, és⁹⁹ trákonit tartományának, és lysaniás tetrárkája lévén. Abilinának Anoniás,¹⁰⁰ és kaifás papi Fejdelmek alatt, jön az ur Igéje Jánoshoz, a Zakariás Fiához, a pusztában, és jöve a Jordannak minden tartományiban, predikálván a penitentiának kereszttségét, abünnék botsánattyára, amint írva vagyon Isaiás profeta beszédének könyvében, A kiáltó szava a pusztában készíttétek el a Ur utát, és minden. hegy és halom meg aláztatik, és a horgasok egyeneseké lesznek, és a darabosok sima utakká, és meg láttya minden test az¹⁵ az Isten üdvözítőjét.

Magyarázat

K. Miért teszi azt fel az írás hogy jön az urnak szava keresztelő szent Jánoshoz, minek előtte el kezdené predikálását?

F Azt akarja nekünk meg mutatni, hogy az olyan hivatalt el nem kel kezdeni hogy ha csak rend szerént vagy renden kívül. arra nem²⁰ hivatatik az Istentől, igen nagy vétkes vakmerőség az egyházi hivatal-[42b:]ban avatni magát valakinek, magától, akármely buzgó indulatból legyen is, de a még nagyobb a midőn. az elő menetelért, haszonért, keresik, az egyházi hivatalt, holott arra hivatati kel., valamint Aaron, hebr. 5. 4. a mely kegyelmek szükségesek arra,²⁵ hogy azt mind mások, mind magunk iránt, érdemesen, és hasznosan vihesék végben. azok ahivatalnak kegyelmében vannak foglalva, valamint a magjokban, mivel mag nélkül nintsen gyümölcs.

⁹⁹ és <Lysanias tetrárkája lévén Abisinának> trákonit tartományának,
¹⁰⁰ Anoniás, [Az o betű esetleg a-nak is olvasható; név Annás helyett.]

K. Miről kezd el szent János predikálását.

F A penitentzia tartáson. valamint akristus is tselekedék, azután, meg mutatván azzal nekünk, hogy azok akik az Istenhez akarnak menni, a penitentzia tartáson kezdgyék, ezt nevezi szent Pál a vallás⁵ fundámentumának. hebr. 6. 1. mint hogy az emberek vétkesek, szükségek vagyon a penitentzia¹⁰¹ tartásra, anélkül nem lehet az Istenhez térni, avétkes hajlandóságokat tsak a penitentiával lehet el törölni. ez tehát a kezdete, a keresztyéni, és az Evangyéliumi életnek,

K. Elegendőe apenitentzia tartásra hogy a vétket el hagyják, és új¹⁰ életet kezdgyenek.?

[43a:] F Éppen enem elegendő, ezt is tanították az utolsó időbéli eretnekek, a mely tanítást rosznak itélé lenni a Tridentinum Conciliumban az Anyaszent egyház, szükséges azért hogy a bűnös a köny hullatások, és a penitentzia munkái által meg érezze, mitsoda keserves¹⁵ dolog az Istent el hagyni, szükséges tellyeséggel. hogy a¹⁰² vétek meg büntetődgyék abünöstől magától ezen a világon. vagy a máson a boszszu álló igazágtól. ha penitentiát nem tartotok, mondgya az ur, mindnyáján¹⁰³ el vesztek,

K Miképen predikállá szent János apenitentzia tartást.

F Azt inkább predikállá példa adásával. mint sem beszédével, a leg²⁰ rettentőb beszédek, és igazságok, keveset használhatnak. hogy ha tsak a beszédet, életével meg nem bizonyította, és azt foganatosá nem teszi hogy a szívet meg hassa. az olyan magára mondgya ki az ítéletet, aki tsak, szóval, és nem példa adásal-is predikál,

K. Miképen kívánnya ez a szent, hogy akristus el jöveteléhez²⁵ készülyünk, és az ő malasztihoz: mellyeket hoz nekünk?

[43b:] F Azt akarja 1. hogy minden völgy bé töltsék. 2. hogy minden hegy és halom. le nyomatassék, 3 hogy az egyenetlen utak, egyeneseké legyenek. 4. hogy adarabos utak tiszták legyenek.

K Mit téssen a. hogy a völgy bé töltsék?³⁰

F Azt hogy bé kel tölteni szívrünknek üreségit a jó erkölcsökkel, és jó tselekedetekkel. bé kel azt tölteni az Isteni szeretettel., a melynek azt birni kell egészen. mivel minden jó erkölcsöknek az a gyökere. és lelke. A hogy, fel emellyék az Isten joságában valo erős reménséggel;³⁵ és tekélletes bizodalomal. a hittségben, és lankadságban eset lelkeket

K. Mit téssen a, hogy ahegy, és ahalom le nyomatassék?

¹⁰¹ a penitentzia⟨ra,⟩ tartásra,

¹⁰² a [Beszúrás.]

¹⁰³ mind⟨gy⟩nyáján

F. Azt hogy, lekel nyomni avalóságos, és szívbéli alázatosággal akevélységet, és a nagyra vágyást, és bé fogadni az alázatos, és szegény kristust. egy szóval. ellene kel mondani szívesen., a világhoz valo ragaszkodásnak, a mely felyeb emelne minket. mint sem a mint
5 vagyunk.

K. Mit téssen a, hogy az egyenetlen utak, egyeneseké legyenek, ?

F Az egyenetlen¹⁰⁴ utakon érti, arendeletlen. és meg romlot szokásokot, akép mutatoságot, a tettetést, a tsalárdságot, egy szóval minden félen valo uttyait. [44a:] az olyannak, a ki nem jár egyenesen az
10 Isten előtt., meg kel mind ezeket egyenesíteni az igaságnak rendi szerént, mivel az Isten gyűlöli akét színüségét és az egy ügyüségét szereti., olyan egy ügyünek kel lenni mint agyermek, hogy tisztelni, és követni lehesen akristus gyermekségét.

K. Mit téssen a, hogy a darabos utak tiszták legyenek. ?

15 F Ez azt tésszi, hogy ha¹⁰⁵ részt akarnak venni akristus malasztiban. amelyeket nekünk hozza el születésekor, szükséges valójában azon lennünk, hogy meg győzhesük. és szelidíthesük természetünket, izetlenségünket, fent héjazo és egyenetlen elménket, a mely majd vidám, majd szomorú, majd uralkodó, vagy majd mod nélkül valo
20 alázatos. és helyheztessük magunkot abban a kegyességben, és egyenlőségben., a mely mindenkor egyaránsu légyen., a kristus maga viselését vegyük például magunknak, ösoha semmit nem tselekedet indulatból., hanem mindent szeretetből és igaságból, egyenes elmével; és szeretettel.

[44b:] KARÁTSON NAPJÁN AZ ÉJFÉLKORI MISÉRE

Imádság.

25 Óh Istenünk a ki ezt az Éttzakát szenté tetteted, és fényesé, annak születése által, aki az igazán valo világóság, add meg hanéked tettzik, hogy minek utánna meg üsmértük volna eföldön azon örökös világóságnak titkait, örvendezhesünk az Égben azon örömel. a melyet ad nekünk ate Fiad a kristus Jésus, aki Isten lévén, Éll, és uralkodik

¹⁰⁴ [Íráshiba:] A egyenetlen

¹⁰⁵ ha [Beszúrás.]

Atyám fiai meg jelent a mi üdvezítő Istenünk. kegyelme minden Embereknek, oktattván minket hogy meg tagadván az Istentelenséget, és a világi hivságokat, jozanon, és igazán, és áitatatosan élünk, evilágon, várván aboldog reménséget, és a nagy Isten, s' ami üdvezítő⁵ Jesus kristusunk ditsőségének el jövetelét. aki önnön magát adta érettünk hogy minket meg váltana minden hamiságtól. és tisztitana magának kedves népet, a jó tselekedeteknek¹⁰⁶ követőjét, Ezekről szóly, és ints. a mí. **[45a:]** urunk kristus¹⁰⁷ Jésusban.

Magyarázat

K. Mire oktat minket az Apostol. ebben a letzkében.

¹⁰ F Elönkben teszi rövideden mind azokat a mikre tanitot minket akristus az ő első eljövetelekor. beszédivel, vagy példa adásával, aztot, mint egy, szempillantás alat meg láthattjuk, hogy a kristus tanítványának mit kellesék el kerülni, tselekedni, és reménleni.

K. Mire int a kristus hogy el kerülyük?

¹⁵ F Arra hogy kerülyük el. az Istentelenséget. és avilagi rosz kívánságot, az Istentelenség alá értodik mind avalami ellenkezik avalóságos áitatoságal és avallásal. a káromkodást, az Isten szent nevének szentségtelenítését, ababonáságot. vallástalanságot, és közönségesen az egész vétkeket, főképen azokat, a melyeket Isten ellen tselekesznek,
²⁰ és azok ellen, a melyek ő néki szenteltettek, avilagi rosz szokások alá értődnek, a rendeletlen kívánságok, a világi dolgokhoz való szeretet, ugy mint a betsület, gazdagság, gyönyörködtetés. és mind azok, valamik azokat tekéntik. tilttya a **[45b:]** teremtet állatot magáért szeretni. és azt, a mi arra igyekezik. hogy azal elhesen, hogy abban
²⁵ tehesse boldogságát, és gyönyörüségét.

K. Miben áll az, a mivel tartozunk az ő szolgálattyára?

F Ezekben¹⁰⁸ a három jó erkölcsökben foglaltatnak mindenek, a mértékleteségben, igazságban, és az Isteneségben, a mértékleteség magában foglallya mind azt., a mivel magunknak tartozunk, az igaz-

¹⁰⁶ [d-je t-ből javítva.] tselekedeteknek

¹⁰⁷ [k-J-ből javítva:] kristus Jésusban

¹⁰⁸ [E: javítva; úgy látszik A-ból:] Ezekben

ság mind azt, valamivel tartozunk felebaratunknak, és az Istenség azt, a mivel tartozunk az Istennek,

K Hogy kel mértékleteségben élni?

F Ugy hogy, el kel a szívünket vonni a teremtet állatoktól. és szükségért élni azokkal, ez életben elsem lehetünk azok nélkül, az Isten meg engedi hogy azokkal éljünk, de szükségből, vigyázunk az Istenre, és az ő Ditsőségére, és fordítsuk a mi magunk meg szentclésire, a világi dolgokon, a melyek környül vésznek minket. ugy kel által menni, hogy az örökké valokat el ne felejtjük, mert noha az Isten meg enged is némely dolgokat, de azt nem engedi hogy azokkal élyenek, azaz, hogy a szívet azokhoz kaptssolják., és hogy azokat, mago[46a:]kért szeresék, azokat ugy tekintvén. mint utolsó végeket.

K. Hogy kel igazsággal élni?

F ugy hogy meg adgyuk mindennek a mivel tartozunk, szent pál szerént, az adot. akinek adoval tartozunk, a tiszteletet, akinek tiszteletet., a szeretetet pedig mindennek, mert tartozunk mindeneket szeretni, mindenkor; és minden időben, a szegényeknek adni Istenért a szükségesen felyül valot, és kel tenni az ő szükségéről; azirgalmaságnak tselekedetivel kel lenni mindenekhez, testi, vagy lelki képen, vagy akár mely modon. a mi tehetségünk szerént., egy szoval. a mi állapotunk, és az Isten rendelése szerént, tegyük mind azokat a jókot felebaratunkal, a melyeket kívánnok, hogy velünk tselekednék, és ne tegyük másal azt a gonoszt, a melyet nem akarnok hogy velünk tenné. így lehet tehát igazsággal élni.

K. Hogy kel Istenesen élni?

F végben kel azt¹⁰⁹ vinni. a mivel Istennek tartozunk, ötet imádni kell. néki könyörögni, néki engedelmeskedni, hálákat kel néki adni azokért a [46b:] jókért a melyeket vettünk ő tölle, minden időben és minden helyen kel ötet imádni nagy alázatosággal. szivesen kel ötet szeretni mindenben, és mindenek felet, kérni kel ötet szüntelen valo suhajtásal., bizodalomal. buzgosággal, alázatosággal. és álhatatosággal. engedelmeskedni kel néki gyorsasággal alázatosággal., örömel, akár mit parantsolyon, hálákat kel néki adni mindenekben. a nyomoruságban, boldogságban. agonoszért, valamint ajóért, mert mindent javokra fordit azoknak, kik ötet szeretik, és akiket szenttségre hivut, el végezése szerént, az ember egészen az Istené, lelke, teste,

¹⁰⁹ [a — nagyon hasonlít az e-hez; bár ritkán az a-t is írja így:] azt

jóva, jó erkölcase, és mind az, a mi ötet környül veszi, avalóságos Isteneség tehát abban áll, hogy mindent viszá kel néki adni, mindenben örökös Urnak kel ötet vallani, mindent az ő Ditsöségére, és rendelésére fordítani, ti nem vagytok magatokéi mondgya szent Pál, 1 Cor. 6. 19, mert nagy árron váltottattatok meg, Ditsöitsétek azért az Istent, ati testetekben, és lelketekben, melyek az Istenéi, a krisztus meg holt mindenekért, hogy akik [47a:] élnek, ezután ne éllyenek magoknak, hanem annak, aki ő érettek meg holt és fel támadot, 2 Cor. 5. 15.

¹⁰ K. Mitsoda dolgokat kel nekünk reménlenünk?

F A krisztus Ditsöséges el jövetelit, és az örök boldogságot, melyet halálával érdemlette nekünk és a mellyet kéttség nélkül nekünk meg adgya, hogy ha ellene mondunk a világi¹¹⁰ kívánságoknak, és mind annak a mi ellenkezik az Istennel, hogy ha mértékleteségben, ¹⁵ igasságban, Isteneségben élünk, és hogy ha ezekben végig meg maradjunk. de akereztyeni reménsegeknek, ki kel zárni a világi reménsegeket, valamint hogy nem szabad együt¹¹¹ kívánni a Menyei jókot. avilági jokal, szintén ugy nem szabad, egyszers mind szeretni a teremtöt ateremtet álatall, és két urnak szolgálalni.

²⁰ K. Mitsoda modal áll az Apostol. hogy minket az Isten szolgálattýára indithason?

F A krisztus ki mondhatatlan szeretetének példáját adgya elönkben, aki is halált szenvedte hogy meg válthatna agonoszságbol, hogy meg tisztithatna a véteknek moeskáboll,¹¹² és hogy különösön az ²⁵ ő szolgálattýára szenteltetet népet állithatna fel; és a mely nép buzgo lenne a jó tselekedetekben.

[47b:] Évangyelium

Szent luk. 2. 1.

Az időben parantsolat mene ki Augustus Császártol, hogy bé iratnak az egész világ, és ez az első bé iratás lön Czirinustol, syrianak tisz tartojától, és mennek vala mindenek hogy bé vallanák¹¹³ magokat ki ki az ő városában, fel mene pedig Josef is Galilaeából. Náza-

¹¹⁰ a <királyi> világi

¹¹¹ [e-a-ból javítva:] együtt

¹¹² [A második l-t utólag toldotta a szóhoz:] moeskáboll,

¹¹³ [A második a esetleg o-nak is olvasható:] vallanák

ret városából, Judaeába, a David városába, mely Bethlehemnek hivatatik, mivel hogy a Dávid házából, és nemzetségéből vala, hogy bé vallaná magát Máriával. önéki jegyeztetet nehezkes feleségivel, lön pedig midön ót volnának. bé telének a napok hogy szülne, És⁵ szülé az ő Első szülöt Fiát, és bé takará ötet, poláokban, és a jászolban fekteté, mert nem vala nékik helyek a szálláson. és pásztorok valának. azon tartományban. vigyáztván és örizvén az éjeli vigyázásokat az ő nyájoknál, és imé az Ur Angyala meg állaték mellettek, és az Isten fényesége környül fogá őket, és nagy félelemel meg félemlének, és mondá nékik az Angyal, ne fellyetek, mert imé nagy örömet hirdetek néktek, mely lészen minden népeknek, mert születet ma [48a:] néktek üdvezítő, ki az ur kristus, a David városában,¹¹⁴ és ez nektek a jel, találtok egy kis gyermekecskét, poláokban bé takarva, és a jászolyban helyeztetve, és mindgyárt¹⁰ lön az Angyalal menyei seregnek sokasága. Ditsérven az Istent. és mondván, Ditsőség magóságban az Istennek, és e földön bekeség a jó akaratu embereknek.¹⁵

Magyarázat.

K. Miért parantsolá Augustus CSászár. hogy mindenek be iratának ki ki az ő városaban. ?

²⁰ F Az Isteni rendelés mindeneket igazgatván., ezen az uton akará bé tölteni a profetiát. a mely szerént Bethlehemben. a Dávid városában kellették születni a Messiásnak, azért hogy meg lehesén bizonyítani a pogányoknak. az ő magok leveleiben, hogy a kristus a proféták mondasi szerént, a David familiájából volna, és hogy ő valóság²⁵ az a Messiás., a kit anyi száz esztendőktől fogva vártanak.

K. Mire meg vigyázni a CSászárnak ezen parantsolattyában. ?

³⁰ F Azt meg láthattuk abban; hogy egy pogány császár. munkalodik nem tudva, az Isten akarattyának vég-[48b:]ben menetelében, meg is mutattya ez, hogy a Fejdelmek szíve, az ő kezében vagon., úgy is fordította azt., amint néki tettzik, eszközül is veszi őket, akarattyának végben valo vitelére, azért hogy az jóknak kedvezen, vagy a gonoszokat meg büntesse. Augustus hogy bé iratátá az egész népet; nem egyébbre vigyáza,¹¹⁵ hanem hogy eleget tenne kevélységének, vagy

¹¹⁴ városá(ban)ban, [Az első-ban elmosódott, ezért újra kiírta.]

¹¹⁵ Úgy látszik, az a betűt utólag toldotta a szóhoz; eredetileg z után vessző volt, erre ráírta az a betűt:] vigyáza,

fösvénységének, de az Isten azt. az ő öröktől fogva való akarattjának végben vitelére fordítá. ezis vigasztalhattya meg az ő szolgálait az üldözésekben. bujdosásokban. a melyeket szenvednek, mivel az ő ellenségek nem tehetnek nékik több rosztat, tsak a megnyit meg enged nékik, és azt is az öveinek jovokra, és elő menetelekre engedi meg.

5 K. Mit jelent a laistrom a melyben bé vagyon irva az egész Romai birodalomban lévő nép?

F Az életnek könyvét jelenti, a melyben vannak bé iratva, a szent Irás szerént a választottak, akik akereszttség által akristus birodalmában lévő népekké lettenek, akiknek részt akar adni országában.

10 K. Az Isten Fia testet vévén magára, a szent szüz méhében, miért engedelmeskedék egy pogány CSászárnak, parantsolattýára, elméjekben adván szent Josefnek, és Mariának, hogy Bethlehembem [49a:] menyenek, és magokat bé irasák?

15 F Meg akará ezáltal mutatni még születésekor. hogy azért jött volna ell, hogy helyre hozza a mi első Atyánknak az Isten parantsolattýához való engedetlenségét, az ő maga engedelmeségével.¹¹⁶ egy hitetlennek parantsolattýára, ezen példájából meg tanulhattýuk, hogy az Istennek engedelmeskedik, aki aföldi hatalmasoknak engedelmeskedik. és az, az Isten ellen¹¹⁷ áll, aki azok ellen áll, hogy ha az ő parantsolattýok nem ellenkezik ahittel, és az Évangélium tanításával. azt is meg tanulhattýuk, hogy akár mi szállyon reánk de azt úgy vegyük mint az Isten kezéből, úgy is tekéntsük azokat kik minket üldöznek, mint olyan eszközöket, a melyekkel áll, hogy minket meg jobbitson.

20 hogy meg próbállya hűségünket, alázatoságunkot, és hogy meg jutalmaztassa álhatatoságunkat.

25 K Az Isten miért kedvez oly közönséges pásztoroknak, Angyalát küldvén hozájok, és miért akarja hogy ök imadgyák a Messiást elsőben?

30 F. Azt akarja ezen példában meg mutatni, hogy rend szerént olyanokot választ,¹¹⁸ akik a világ szerént leg alább valok, hogy meg szegyenüllyenek azok, kik eföl-[49b:]dön leg fellyeb valok, azért is tselekedé, hogy jobban meg bizonyithassa születésének titkát, a melyről azon együgyü pasztorok bizonyiságot tennének, ebből meg

35 láthattýuk hogy szeretnünk kel. az egy ügyüségét, a munkát, az aláza-

¹¹⁶ [engedelmeségévelből javítva, a fölösleges ékezet áthúzásával.]

¹¹⁷ ellen [Beszúrás.]

¹¹⁸ [A t betűt utólag toldotta a szóhoz:] válasz,t,

tos életet, úgy hogy kedvesen tekénthesen mi reánk, valamint a pasztorokra, alkalmatosoká tégyen rendelésének végben vitelére.

K. Mitsoda hasznokra lön a Bethlehemben lévő lakosoknak, a kristusnak közöttök valo születése, akinek születését hirdetétek a pásztorok. ?

F Nem hogy azt hasznokra fordították volna de az előbbeni vakságokban meg maradának. se meg nem vizsgálák, se végire nem menének ilyen nagy hirnek. ebben jelenték azokat akeresztyéneket, a kik nem gondolván az üdveségl., el mulattyák az alkalmatoságokat., a szemek előtt lévő igasságokra oktattatni magokat, ha jól meg vizsgálák a világoságnak azt az első fényességét. mely reájok sűt, és követnék azt az utat melyet nyit nekik az Isten, egészen meg tanulhatnák az üdveséghez tartozando dolgokat. de a világi dolgokhoz valo ragaszkodások., el fordítták őket. az üdveségl. igaságoktól. és meg nem engedik hogy [50a:] azokrol gondolkozanak. ettől is vagyon hogy az Isteni intések meg nem hattják őket, mivel az elméjek és a szivek más felé vannak fordulva, és hogy holtig valo tudatlanságban. vakságban., és¹¹⁹ meg átalkodásban maradnak, nem azért hogy modgyok nem volna arra, hanem ök mulattyák el a modot hűségtelességéért, és meg romlásokal; és penitentzia tartatlanságokért, haragbol álló kintset gyűjtenek az utolso napra.

K. Mitsoda örömet hirdete az Angyal. apasztoroknak. ?¹²⁰

F Lelki és valóságos örömet, a mely nem agyönyörüségl., se nem a világi gazdagságokat tekénti, hanem olyan üdvezítőnek születésit, a ki meg szabadítani jött el az embereket, az ördögnek; és a véteknék rabságokbol., hogy nekik., az Isten Fiaihoz illendő valóságos szabadságot nyerhesen. és hogy érdemeseké tegye őket a Menyei örökségl.

K Mitsoda külömbség vagyon. ezen öröml., és a világi öröml. között?

F Tellyeségl. külömbözik, mivel avilági öröml. hamis. és tsalárd, tsak atsalando jokot tekénti, a mellyek akaratumk ellen is el hagynak minket., és a mellyek irtoztato üreséglben, halálos keserüséglben, [50b:] azigazán valo joktol valo meg fosztásban, és meg orvosolhatatlan kétséglben valo esésben ejtik az lelket, egy szoval azolyan öröml., a mely tsak az érzékenységlben vagyon, mely a szivet el szárasztja, és a melyet a leg kiseb szomorusagis el. olttya, de viszontag az öröml., a melyet az Angyalok hirdetnek nekünk, és amelyet az üdvezítőnk hozz nekünk születésekor, az aszivet egészen meg hattya,

¹¹⁹ és <m> meg átalkodásban

¹²⁰ apasztorokk. ?

és bé tölti,¹²¹ az örökké való, mert az örökévalóságot tekénti, a megmarad, a nyomoruság, és még a szenvedések közöt is. és azt semi el nem üzheti tsak avétek.

5 K. Tsak a pásztorokot illetée ezaz új hir. a melyet az Angyal hirdete?

10 F Az Angyal mondása szerént az egész népet illette, főképen az igazakot; és mind azokat, akik részesülni¹²² fognak az Isten akarattjának bé tellyesedésében, aki el végezte volt öröktől fogva hogy nékünk az ő Fiát meg váltoul, és szabaditoul adná, *Ezen akaratnak általa*,
15 *mondgya szent Pál. szenteltettünk meg, a Jesus kristus Testének, egyszer való áldozattjának általa.* hebr. 10. 10. [51a:] az az akarát, szerzi mi bennünk a jó akarátot, mely nem egyéb hanem. az Isteni szeretet. a mely bé¹²³ töltvén szívünket, végben viteti velünk azt a jót. a melyre a kegyelem indit. eszerént szentel meg minket az akarát, de
15 az az akarát nem habozo akarát, nem hajol majd egy, majd más felé, hanem az az akarát erősen, és állando képen akar az Istené lenni, és néki engedelmeskedni mindenekben.

K. Azok akik a vétékben maradnak, vagyoné részek azoknak a kristus születésiért való lelki örömben?

20 F Ez az öröm nem illeti őket, hanem azokat akik az Istennek hivei., mert aki az ő testét a szenvedésekre és ahalálra jött adni, hogy el töröllye a vétket, mitsoda örömet adhat azoknak. akik tsak a gyönyörüségeket és a testi kényeségeket szeretik, nintsen se békesége, se öröme ahamisaknak. Isa. 57. 21

KARÁTSON NAPJÁN A 2^{DIK} MISÉRE

Imádság

25 Oh! Mindenható Isten aki oly bőségel. osztod nékünk ate meg testesült Igédnek világosságát. adgyad, hogy meg mutasuk tselekedetinkben azt a vilá-[51b:]góságot melyet hint ahit lelkünkben.

¹²¹ [l-helyén javítás látható, talán t-ből javítva; töltiből tölti?]

¹²² [n Javítva olvashatatlan betűből:] részesülni

¹²³ bé <tölti szívünket> töltvén szívünket,

Atyám fiai meg jelent ami üdvezítő Istenünk kegyesége, és Embersége, nem az igazság tselekedeteiből melyeket¹²⁴ mi¹²⁵ tselekedtünk, hanem az ő irgalmasága szerént üdvezitet minket, az ujonan születésnek feredője, és szent Léleknek meg ujitása által, kit ki öntöt mi reánk bőségesen a mi Üdvezítő Jésum kristusunk által. hogy meg igazulván az ő malaszttya által örökösi legyünk areménség szerént az örök életnek, ami urunk kristus Jésumban.

Magyarázat.

K. Miben tettzik ki az Istennek az Emberekhez valo josága és szeretete, melyet az Anyaszent egyház ad előnkben szent pál által.?

¹⁰ F Abban, hogy akristus maga mondgya, *hogy az Isten ugy szerette avilágot, hogy az ő egyetlen egy Fiát adná, hogy minden valaki hiszen ő benne elne veszen, hanem örök élete legyen* joan. 3. 16. lássátok mondgya szent János *mi némü szeretetet adot minékünk az Atya, tudni illik, hogy az Isten Fiának [52a:] hivatassunk.* 1 lev. 3. 1.

¹⁵ K. Honnét érdemlették azt meg az emberek az Istentől hogy az ő Fia meg testesülne váltságokért?

F ök azt semmi képen meg nem érdemlették, mivel az Apostol azt mondgya hogy az Isten nem a mi jó tselekedetünkért váltot meg minket., az emberek mindnyájan vétékben születetvén, meg érdemlették az eredendő bünért, és más sok egyéb vétkekért. az örök kárhozatot az Isten tsak egyedül az ő joságából., és irgalmaságából váltot meg minket., az ő Fiának testesülése által, azért tsak egyedül az ő kegyelmének, és az ő Fia érdemének kel adni a Ditsőséget.

K. Mitsoda modon adgya az Isten nekünk kegyelmét azüdvesegre?
²⁵ F A keresztségben adgya, amelyben a mi testünk meg tisztítatik a víz által, és a mi lelkünk meg ujitatik a szent Lélek által., szent pál azt ujolag születés vizének nevezi, mert abban ujolag születünk. és hogy az ördög fiai lévén az első születésünkor, az eredendő vétékért. amásodik születésünkor, az Isten Fiaivá leszünk.

¹²⁴ <a> [?] melyeket

¹²⁵ mi [Beszúrás.]

K. Mitsoda hasznal jár a, hogy az Isten Fiaivá fogadot minket?

F Először ahogy, az Isten irgalmaságából az egész [52b:] bűneinkről való bocsánatot veszünk, másodszer ebben a szenttségben kegyelmet veszünk. a szent Lélek által, ami meg szentelésünkre, harmadszor rész adatik a Meny országnak birására.

K. Mire kötelez a minket. hogy az Isten Fiaivá fogadot.

F Arra hogy nem kel többé ugy élni mint a világ fiai, hanem ugy mint illik az Isten Fiaihoz. elkel¹²⁶ vonni szívünket a földi dolgoktól. és fel kel emelni kívánságinkot és szeretetünket a mi örökké való örökségünk felé, a mely a Meny ország, a mely felé kel czélozni minden reménségünknek.

Évangélium.

Szent luk. 2. 15.

Az időben a pásztorok szollának vala egy másnak, menyünk el Bethlehemig és lassuk meg a lött dolgot; melyet az Ur meg jelentet nekünk, és el. menének sietve, és találák Máriát és Josephet, és ajászolban tétetet gyermekskét, látván pedig meg érték adolgot mely nekik egy gyermek felől mondatot vala, és mindnyájan akik hallák tsudálkozának, és azokon, mellyek a pásztoroktól mondattak vala nekik. Maria pedig magában tarttya vala mind ez igéket; sziveben forgatván, és viszá térének apasztorok ditsöitvén [53a:] és¹²⁷ Ditsérvén az Istent, mindenekben, amiket hallottak és láttak vala, amint meg mondatot vala nekik.

Magyarázat.

K. Mit tanulhatunk apasztorok tselekedetiből akik meg nem elégedvén azal. amit az Angyal monda nekik, hanem sietve Bethle-

hemenben menének,¹²⁸ hogy meg láthatnák azt, akit nekik hirdettek?

F Azt tanulhattuk hogy követnünk kel gyorsaságal. és hűségel. az Isten kegyelmét, és világosságát, melyeket ad nekünk, mivel se-

¹²⁶ elkel <vo> vonni [Törlés a sor végén.]

¹²⁷ és <és Ditsöitvén>. Ditsérvén

¹²⁸ [Utána kérdőjelet írt, de áthúzta, s az áthúzott kérdőjel elé veszőt tett;] menének,<?>

mitől nem felhetünk úgy, mint ha viszá élünk és ha hálá adatlanok vagyunk kegyelméhez, hogy ha nem követtyük intésit veszedelemre adgyuk magunkot, mivel az Isten el veszi atunya és rest szolgáltól amiye vagyon. és annak adgya akinek már vagyon, az az, annak, aki

⁵ azal jóll élt, amit vett.

K. Mit tsinálnak apásztorok. hogy hivek lehesenek a kegyelemhez mely őket hija?

F Mindeneket el hagyván siettségel keresik az üdvezitöt,¹²⁹ azért hogy ötet tisztellyék, mint örökös urokat, hogy nekie ajánlyák magokot. hogy részek lehesen születésének örömeben.,¹³⁰ és békeségében., tudni illik azokban anagy jokban., melyeket hozot az embereknek.

K. Hová menének keresni ötet?

[53b:] F A jászolhoz, a hol úgy találák bé¹³¹ pokálva valamint egy közönséges gyermeckét. amint az Angyal meg mondotta vala nékiek, nem kel a kristust keresni a gazdagságban, és a világi nagy uraságban. hanem az alázatoságban., aszegénységben, akerezstben, és a szenvedésben,

K Miért nem kel akristust keresni agazdagságban és a világi uraságban.?

²⁰ F Mert mind ezek tsak arra valok. hogy ketsegtessék rosz hajlandóságinkot, az irás tilttya a világi szeretetet, és azt ami avilágban vagyon., szent Janos azt mondgya, hogy nintsen abban az Isteni szeretet, aki avilágot szereti, 1 lev. 2. 15. ugyan azért kénszerit minket az Anyaszent egyház akerezsttség előtt. ellene mondani a sátánnak, aki fejedelme avilágnak, az ő tselekedetinek, úgy mint a véteknek, és az ő pompáinak, úgy mint avilági dolgoknak, mellyek okai rosz hajlandóságinknak, meg mutattya ez által az Anyaszent egyház, hogy illyen okon modon lettünk keresztyéneké és akristus tanítványivá

³⁰ K. Miért mondod hogy a kristust, az alázatoságban, szegénységben, és akerezstben kel keresni?

F Azért hogy tsak ezek által üdvezit minket, és hogy büneinkből. meg nem szabaditathatunk, hanem [54a:] tsak olyan orvoságokal. melyek azokal ellenkeznek, úgy mint akevélységből, az alázatoság által., agyönyörüségnek szeretetiből. aszenvedés által, agazdagságnak

¹²⁹ <h> azért hogy

¹³⁰ [Eredetileg:erdemében volt; az első e-t ö-re, a d-t ö-re javította, a második e-t törölte.]

¹³¹ bé <l> pokálva

szeretetiből. aszegénység által, hogy példát adgyon nekünk, mind ezeket magais követte, részünk pedig ugy lehet az üdveségben, hogy ha hozzája formálljuk magunkot.

5 K. Hogy lelete apásztoroknak meg üsmerni az Isten Fiát oly igen alatson és szegény voltában?

10 F Nezvén a külső szegénységét, meg üsmérék ötet, mert nagy hitüek valának, az emberi elmének okoskodását nem halgatván, ahit, és az Isten szava nekik okoskodás helyyet vala, hogy ha a kised, és a szegény Jésushoz akarunk menni, azt buzgoságal kel tölle kerni, a sidok testiek lévén, avilág szerént valo gazdag. és nagy hatalmu meg váltot vártanak el jöni, akristus szegénységén, és külső gyengeségén meg botránkoztanak, mert nem ahit világosága szerént gondolkodtak, hanem az emberi elme szerént ugyan az is veté őket, az elmének vakságában, és aszivek meg átalkodásában

15 K Mit mond az Evagyélium a szent szüz felöl.?

20 F Azt mondgya. hogy ezeket magában tarttya vala, és szivében forgattya vala, semit abbol el-[54b:]nem vesztet valamit látot tselekedni, vagy amit hallot, mert tudta mind azoknak nagy drága voltát., nagy példát adot nekünk erröl a titokrol; magában valo elmélkedésével, ahitel táplálta magát, ugyan eszerént kel nekünk¹³² tselekedni atöbb titkok irant is, és az egész igasságihoz a vallásnak, hogy ha ő hozzája akarjuk magunkot formálni.

K. A pásztorok mit gondolának szivekben. hogy meg láták azt az Isteni gyermeket a jászolyban fekünni, szegény modra bé pokálva?

25 F viszá térének nagy tsudálkozásal., örömel, és hálá adásal. avélek tett kegyelemért, ugy hogy nem gyözének elég Ditsöséget, és Ditséretet adni az Istennek. azért amit láttak, és hallottak, ezen szenttséges titoknak, kegyelmének,¹³³ hasonló buzgoságot kell mi bennünk is indítani.

KARÁTSON NAPJÁN A 3^{DIK} MISÉRE

Imádság

30 Tselekedgyed oh' mindenható Isten., hogy ate egy Fiad, a test szerent valo születése által, minket meg szabadittson avéteknek terhe alol. amelynek oly sok időtöl fogvást vagyunk rabságában, kérünk tégedet a mi urunk Jesus kristus által

¹³² nekünk <is> tselekedni atöbb titkok irant is, [Az *is* ismétlődését kerülte.]

¹³³ kegyelme, hasonló buzgoságot [Elírás: *kegyelmének* helyett.]

Sok féle rendben. és sok képen szolván az Isten régenten az Atya-
inknak, aproféták által, végezetre enapokban szolla nékünk az ő
Fia által, kit mindenek örökösivé rendelt. ki által avilágot teremtette,
ki mivel hogy az ő ditsőségének fényesége. és állattyanak ábrázattya,
5 és mindeneket visel az ő erejének igéjével, meg tisztitván abünökből.
ül a Felségnek jóbján, amagoságban. anyival méltosagosbá let az
Angyaloknál, menyivel külömb nevet vett örökségül azoknál, mert
kinek mondotta valaha az Angyalok közül, Én Fiam vagy te, én ma
szültelek teged, és ismét. Én Attya lészék ő néki, és ő Fiam léssen
10 nékem, és ismét, mikor bé hozza. az ő első szülöttet a föld kerektségére,
azt mondgya, azt mondgya,¹³⁴ és imadgyák ötet az Istennek minden
Angyali,, és az Angyaloknak azt mondgya ugyan: ki az ő Angyalit
lelkeké tészí, és az ő szolgálait a tűznek langjává, a Fiának pedig, A te
királyi széked Isten, örökkön örökké: igasságnak páltzája ate or-
15 szágodnak páltzája, szeretted azigas-[55b:]ságot, és gyüölted
ahamiságot. azért kent meg teged az Isten, ate Istened, örvendezés-
nek olajával, ate közösíd felet; És te kezdetben fundaltad uram a fol-
det, és ate kezeid alkotmányi az Egek, azok el vesznek, te pedig meg
maradtz, és mint a ruha mindnyájan meg avulnak, és mint azöltözetet.
20 el változtatod őket, és el változnak, te pedig ugyan azon vagy, és
ate esztendőid, el nem fogynak.

Magyarázat

K. Miképen kel meg hálálnunk az Istennek hozánk valo kegyelmét,
hogy az ő Fia által beszél hozánk?

F 1. Hogy halgassuk, hittel, és tisztelettel az ő szent Évangyeliu-
25 mátt., amelyben akristus beszél mi nékünk 2. hogy kövessük szeretet-
tel. azokat az igasságokat a mellyeket abban tanit. *meg lássátok*
mondgya szent pál. *hogy meg ne vessétek azt aki szollot,*¹³⁵ *mert ha*
*azok meg nem menekedtek,*¹³⁶ *meg vetvén azt aki a földön szöll vala, sokal*

¹³⁴ azt mondgya, azt mondgya, [Így, ismételve.]

¹³⁵ [Javítva: szoll, -ból.]

¹³⁶ meg nem menekedtek, <akik meg vetik vala azt, aki az Isten képében
szol vala, eföldön, sokal inkább> meg vetvén azt aki

inkább mi, a kik a mennyekből nékünk szollot meg utállyuk. Hebr. 12.25

K. Miképen tette Isten az ő Fiát mindeneknek örökösivé?

[56a:] F Nem úgy tette mint Istent; mivel ő az Atyával örökös ura mindeneknek., de úgy mint Ember meg érdemlette az ő tselekedeti, és szenvedési által mindeneket birjon. és hogy azt az örökséget,¹³⁷ birja, a mely néki meg volt ígérve a proféták által, *mert azért holt meg* mondgya az Apostol. *és*¹³⁸ *támadot. fel. akristus, hogy mind az holtakon., mind az élőknön uralkodgyék.* rom. 14. 9.

K. Hogy kel azt érteni, hogy az Isten a Fia által teremtette avilágot.?

F Ugy hogy, a Fiu Igéje, és Bölcsesége lévén az Atyának, ő áltála munkáladik, de fent álló ige, és Bölcsesség, és olyan személy aki különbözik az Atyának személyétől, és egyenlő az Atyával. mindekben,

K. Miért neveztetik az Atya Ditsósége fényeségének,?

F Mert ötet az Atya nemzé, és tölle származék.,¹³⁹ valamint hogy a naptól jö ki a fényesség, de attol el nem válik, mert ő benne fényeskedik minden tekéletesége¹⁴⁰ az Atyának,

K. Mitsoda értelemel mondgya szent Pál. hogy a kristus a magoságos méltoságnak jóbjára ült?

[56b:] F Azt akarja velünk meg értetni, hogy akristus úgy mint Ember, az Angyaloknál, és a szenteknél. fellyeb emeltetett, és azoknak örökös urává tétetett, az Apostol azt mondgya másut. hogy helyhezette ötet az ő jóbjára menyekben minden Fejdelemségeknek., és hatalmaságnak, és erőnek, és uraságnak, és minden névnek fölötte, mely neveztetik nem tsak evilágon, hanem akövetkezendön is. Efes. 1. 20. 21.

K. Az Apostol fel akarván magasztalni akristust, miért¹⁴¹ hoz egy nehány bizonyyságot elő a szent írásból?

F Azért hogy meg bizonyítsa a sidoknak, akik meg kezdének gyengülni ahitben. hogy a kristus az Istennek Fia, nem kegyelem által, senem fogadot Fia, mint az Angyalok, és a szentek, hanem öröktől,

¹³⁷ és hogy azt az örökséget, és hogy azt az örökséget birja, [Felesleges ismétlés.]

¹³⁸ és <azért> támadot, <és elevenedet> fel. <meg> akristus, [fel: Beszúrás.]

¹³⁹ [származotból javítva.]

¹⁴⁰ <tekéletesége> minden tekéletesége

¹⁴¹ miért <hog> hoz egy

és valóságos születés által,, és valójában mondván, ő az Istennek egyetlen egy Fia, természete által

K. Mit kel tanulni ebből a fel magasztalásból.?

F. Azt hogy igen nagy tisztelettel legyünk akristushoz, vizsgáljuk meg, mitsoda boldogok vagyunk, tagjai lenni olyan Ditsőséges Főnek, és reméllyük. hogy még részünk léssen abban a Ditsőségben. hogy ha valóságos szeretettel ragaszkodunk hozzája, és el nem válunk soha tölle avétek által

[57a:] Évangélium.

Szent Ján.. 1. 1.

Kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az
¹⁰ Ige, ez vala kezdetben az Istennél, mindenek ő általa lettek, és nála nélkül semmi nem lött, a mi lött., ő benne vala, az élet, és az élet vala, az Emberek világosága, és a világosság a setéttségben világosodik., és a setettség azt meg nem fogta vala, Egy Ember Istentől küldetet, kinek János vala neve,, ebizonyságra jött, hogy bizonyóságot tenne
¹⁵ avilágoságról, hogy mindnyájan hinnének ő általa, nem vala ő avilágosság. hanem hogy bizonyóságot tenne avilágoságról, Igaz világosság vala, a mely meg világosít minden evilágra jövő embert, evilágon vala, és avilág ő általa lött, és a világ ötet meg nem üsméré, tulajdoniba jöve, és az övéi bé nem fogadák ötet, valamenyire pedig bé
²⁰ fogadák ötet, hatalmat ada nékik, hogy Isten Fiaivá lennének, azoknak kik az ő nevében hisznek, kik nem a vérekből, sem atestnek akarattyából, sem a férfiunak akarattyából. hanem az Istentől születettek, És az ige testé [57b:] lön, és bennünk lakék, és láttuk az ő Ditsőségét, mint az Atyának egyetlen egy szülöttének ditsőségét,
²⁵ tellyest malasztal, és igazságal.

Magyarázat

K kit nevez szent János Igének?

F Az Isten Fiát, Istennek is nevezi¹⁴² ötet, ez a szó Ige, az Görög magyarázat szerént, okoskodást, és szót teszen. midön az elme gondol-

¹⁴² [z javítva más betűből s fölötte vessző:] nevezi

5 kodik magával beszél belső képen, okoskodást, és képzést formál adolgról, a melyről okoskodik, és gondolkodik. ez a képzés az ő igéje, a mely eleiben adgya néki adolgot, úgy a mint magában meg foghattya, hogy ha az elme magában gondolkodik, magának képzést formál magáról, a maga természetiről, és a maga tekélleteségeiről.

K. Miért nevezi tehát szent János. az Isten Fiát. Isten Igéjének?

10 F Mert ő az a képzés és gondolat a melyet az Isten formál magának, öröktől fogva magáról. öis az a belső és lelki Ige,¹⁴³ aki teszi, és eleiben adgya néki Isteni tekélleteségeit. az Isten örökké valo meg változhatatlan és véghetetlen Tekélleteségü, ő magában gondolkodik, és magát tekélleteseggel üsméri, és ugyan ezt a képzést a melyet formál. a maga véghetetlen voltáról, és Isteni tekélleteségeiről, nevezi az Évangyélium **[58a:]** az ő Igéjének, aki tekélleteséggel valo képe az

15 ő valóságának, vagy is inkább hasonló hozzája, és egyszers mind valósággal valo személy, és különbözik attol. aki ötet nemzette, és azt nevezik Atyának, aki nemzetet, Fiunak, ez a nemzés, örökké valo, lelki, ki mondhatatlan, és meg foghatatlan ateremtett lelkeknek,

K. Mit téznek ezek a szók, kezdetben vala az Ige?

20 F Azt teszik, hogy midön a világ kezdödöt, ez az Isteni Ige már volt, kezdete nem lévén. tehát örökké valo. mivel ha egy néhány millium esztendőkel¹⁴⁴ eléb tennék is a világ kezdetit, de mindenkor el lehetne mondani hogy kezdetben vala¹⁴⁵ az Ige.

25 K. Mit értesz ezeken a szokon. és az Ige az Istennél vala, és az az, Ige Isten vala.?

F Szent János azt akarja velünk meg értetni, hogy a Fiu egy állattyában az Atyával. véle egy örökségü, de nem egy személy véle, mert az. aki szül, nem egy azal a kit szült,

30 K. Hogy lehet azt meg fogni hogy mindenek az Ige által teremtetek.?

F Eszerént lehet azt meg fogni, az Isten mindeneket teremtvén, azokot az ő szava által teremté, de az ő szava nem külső képen valo szó, nem olyan hangos szó, mely a fület meg hattya, hanem belső képen valo szavával; gondo-**[58b:]**lattyával, és öröktől fogva valo rendelésével teremté a világot, az a gondolat pedig nem más hanem az Ige, az ő egy Fia: és az ő Bölcsesége, aki által teremté avilágot

¹⁴³ <Ige,> és lelki Ige,

¹⁴⁴ [A k betű v-ből javítva; esztendővelből.]

¹⁴⁵ [Íráshiba:] valo

valamint egy mester ember, minek előtte valamely munkához fogjon, azt ki képzelel elsöben magában, és ki formálya, és aszerént viszi végben azután munkáját, az Isten öröktöl fogva formálta volt ki avilagnak formáját., és rendelése szerent adot annak lételt, és életet,⁵ azon időben a melyben. azt végben akarta vinni, ez a gondolat, és rendelés, nem más hanem az az Ige, és az a szó, a mely által teremt mindeneket. de az a szó, valóságos személy ö benne, és ö véle, mindekben hasonló hozzája, és aki egy aránt teremtet mindeneket ö véle.

¹⁰ K. Mit tésznek ezek a szók, öbenne vala az élet, és az élet vala az embereknek világóságok?

F Azt teszük hogy az élet, az Igében volt, valamint a maga eredetében, hogy övolna a valóságos és Isteni élet, ö adot testí, vagy lelki életet mind annak a mi áll. ö adgya a természetnek, kegyelemnek,¹⁵ és a ditsöségnek életét.

K. Miért mondgya szent János hogy az élet vala az emberek világóságok.?

F Mert az Isten ereje örökös igasság, és bölcsesség lévén, világóságot ád lelkünknek, mely azt vilá-[59a:]gosította, és bölcseséget, mely azt²⁰ éltesse, az okos lélek meg üsmérheti, és szeretheti az Istent, ebben az üsmérettségben, és szeretetben áll tehát az ö élete, és tsak annyiban áll, a menyiben, üsmeri, és szereti az Istent, ugyan az ö igassága. és bölcsesége világosította, és eleveníti azt, beléje nyomván. az igasságnak, és a bölcseségnek bélyegeit, és éltetvén azt, tiszta, szent, és²⁵ Isteni étellel, az Ige¹⁴⁶ tehát maga ez az igazság. és bölcsesség, örökké való világóságot ád az embereknek, és ezen világóságban való részesüles, bölcséké, és igazaká teszi a teremtet lelkeket, de az ö bölcseségek, és igazságok, abbola véghetetlen. és valóságos¹⁴⁷ bölcseségböl. és igazságból erednek, amely, nem más. hanem az Isten Fia, az Ige.

³⁰ K. Ha az Ige az emberek világósága, hogy lehet ennek a világóságnak világosítani a setéttségben mivel avilágóság tulajdonsága a, hogy a setéttséget el üze?

F Ugy hogy, az ember avétek által, el fordult. és el távoztot avilágóságtól. és setéttségé löt, ez így levén a vétkes embernek lelki¹⁴⁸ szeméit,³⁵ nem világosította többé ez az Isteni világóság, valamint anap

¹⁴⁶ [Íráshiba:] a Ige

¹⁴⁷ [A második o b-ből javítva:] valóságos

¹⁴⁸ lelki [Beszúrás.]

vilagosittya¹⁴⁹ a vaknak testi szemeit, vagy olyan embernek ki a szemeit bé hunnya, avilágóság tu-[59b:]lajdonsága ahogy vilagosittson., de az emberek attol el fordították szemeket, minden világóságokat, boldogságokat; abban veték, és bölcseségeket arra fordíták

⁵ hogy ateremtet állattal élhetnének, és az Istent el felejték, avilágóság benne vilagosított, de ök magokon kívül valának, és az rendeletlenségért, mely öket akülső, és teremtet tekéntetekre vezette, és a világóságtol el választotta, tsak a setettségben maradának, és nem láthaták többé, a valóságos vilagoságot.

¹⁰ K. Miképen üsmértette meg magát az Emberekel. ez az Isteni világóság.?
F Mint hogy az emberek tsak testiek valának, és tsak az érzékenységbeli dolgokra, és tsak ateremtet állatokra függesztették vala szemeket, és a világóság., aki az Isteni Ige, mi hozánk hasonló testet

¹⁵ vévén magára azért hogy tsak ötet tekénttsük, fel ékesíté azt a testet bölcseséggel, igaság szenttséggel., és az maga Istenségével, úgy hogy az emberek látható szin alatt üsmérvén az Istent, az által aláthatatlan dolgoknak szeretetire vezetessenek,

K Miképen lehetet volna ezt az Igét meg különböztetni atöb

²⁰ teremtet állatoktól, hogy ha valaki azt meg nem mutatta volna.?
F Ugyan erre a végre küldötte volt el az Isten keresz-[60a:]telő szent Jánost, hogy a kristus hozája menván a keresztelkedésre, asok nép közöt ötet meg különböztesse, és ujjával nékik meg mutassa. ök nem tudták avilágóságnak. evilágra való jövetelét, se azt hogy

²⁵ közöttök volna, de szent János bizonyóságot tett rolla, és az ö bizonyósága annál is inkább bé vehetőb vala, hogy ötet magát gondolák lenni annak avilágóságnak, az ö nagy szent életiért.

K. Nem kellé mindenikünknek bizonyóságot tenni akristusrol?

F Minden bizonyal kell, minden keresztyenek bizonyóságot tenni

³⁰ rolla, közölni kel az ö igasságának világóságát azokal kik kezünk alatt vagynak, vagy a kikel egy társaságban vagyunk, meg mutatván azt nékiek magunk viselésiböl, vagy beszédinkből, és eszerént bizonyóságot teszünk akristusrol., és az ö szenttséges voltárol. akoron mutattyuk meg magunk viselésiben, és beszédinkben, akristus világóságát,

³⁵ amidön minden szándekinkot, tselekedetinket, az Évangyeliumi tudományhoz intezzük, valamint keresztelő szent János tselekedék, mivel akristus azért lött emberré., és azért üsmértette meg ma-

¹⁴⁹ [vilagosittya]ból javítva, az ékezet áthúzásával.]

gát velünk.¹⁵⁰ hogy minket meg világosítson; és nekünk példánk legyen, *a te beszéded* mondgya a proféta, *világosítja* [60b:] *lépésimet, és ösvényimet, a mellyekben járok.* ps. 118. 105. *Én vagyok avilágnak világosága.* mondá a kristus, *aki követ engem, nem jár a setéttségben,*
5 *hanem életnek világa leszen annak* joan 8. 12.

K Kitsodák azok, akik a setéttségben járnak?

F Mind azok akik akristus világosága és tanítása helyyet, tsak a magok akarattyát. és kivánságát követik, inkább követvén a magok gondolattyokat, mint az örökké valo bölcseségtől szabot rendet, az
10 ilyenek setéttségben járnak. mondgya szent János, és nem tudgyák hová mennek, mert a setéttség meg vakította szemeket: 1 lev. 2. 11.

K. Mitsoda világ az, mely meg nem üsmérte akristust?

F Az, az olyanokból álló tarsaság, kik a világot, és az világi dolgokat szeretik; kik az ő meg romlot. tartásit, és szokásit követik,
15 kik tsak amagok kivánságira vigyáznak, vakságban hagyván őket az Isten; kik minden elméjeket, bölcseségeket, avilági joknak keresésére fordítyák kik nem látyták a meg testesült igének világosságát, a mely benne fénylik, és a melynek hasznát nem vehetik sziveknek meg romlása miat.

20 K. Miképen lett az ember Istennek Fiává?

F Az Isten az embert amaga képeré teremtvén, azáltal ő az Isten Fia vala, de a vétek el törölvén azt a képet, szükséges volt azt meg ujitani, és az előbbeni kép-[61a:]nek formáját eleiben tenni, úgy
25 hogy magát ahoz formalhasa akegyelem által, erre valo nezve kelletet hogy ez az előbbeni kép, az Isteni Ige, Emberi testet vévén magára, magát láthatova tegye.

K. Mit téznek ezek a szók. az Ige testé lön?

F Azt teszik hogy az Ige Emberé lön., egy teste, és lelke vala, és azokat meg egyesítette az Isteni személyével., a testen itt az egész
30 Embert kel érteni, hogy meg lásuk mitsoda sokal tartozunk az Isten Fiának, az Irás fel teszi hogy ő testé löt, az az, hogy meg nem elegendet az embereknek leg nemesebb részét venni, úgy mint alelket, hanem még hozánk hasonlo gyenge és halando testet vett magára, a romlandosagon kívül, amelyből meg akara minket szabadítani, és gyógyítani,
35 hozánk hasonlová akara lenni, hogy minket magához hasonloká tessen; az ő szentségének követése által, és mint hogy ő az Istennek

¹⁵⁰ [n betű k-ból javítva:] velünk.

Fia természete által, minket is az Istennek, akegyelem által való fogadot fiaivá akara tenni.

K. Miben részesülnek azok kik az Istennek Fiai?

⁵ F Azok részeltetnek az Isteni életben., a mely a világosság, és a szeretet lévén, nekik világosságát. és szeretetét osztogattya, akristus Érdemi, és kegyelme által részek is léssen nékik minden javaiban, mivel agyerme-[61b:]keknek reszeknek kel lenni az Atyok örökségében, az Isten maga lévén az az örökség, és az a meg ígért ország. ő is léssen, az ő örökös részek.

¹⁰ K Miért vagyon a meg mondva, hogy a meg testesült Ige tellyes kegyelemel. és igasságal?

¹⁵ F Mert azért testesült meg hogy velünk közölhesse ahit által, az ő igasságának világosságát, és kegyelmét, ugy mint, amaga szeretetét, mely követesse velünk az igasságot, és éltessen ahittel, azért is mondgyák hogy Mojses adta atörvényt, de a kristus hozta el nékünk akegyelmet, a melyet tsak az ő erdemi, és közben járása által. veszik

SZENT ISTVÁN NAPJÁN

Imádság

Adgyad uram hogy követhessük a szentet, kit mái napon tisztelünk., és tanullyuk meg példájából szeretni ellenségeinket, mivel annak Innepét illyük, aki ate Fiadnak, ami urunk Jesus kristusunknak kegyelmét kérte üldözőire.

Epistola

Act. Apost. 6. 8.

A napokban István tellyes kegyelemel és erővel nagy tsudákat és jeleket tselekeszik vala, anepben, [62a:] támadának pedig némellyek asynagogából, mely neveztetik alibertinusokénak, és Czireniékenek, és Alexandriaikenak; és azokénak, kik Ciliciából, és Ásiából valának, ²⁵ vetekedvén Istvánal, és nem álhatnak vala ellene¹⁵¹ a bölcseségnek, és a¹⁵² léleknek, aki szol vala, halván pedig ezeket, dulfulnak vala szivekben., és fogokat tsikorgattya vala reája, holot pedig tellyes

¹⁵¹ [Sorvégen:] el- [új sor elején:] ne

¹⁵² a [Beszúrás.]

volna szent Lélekel, az Égre tekintvén, látá az Isten Ditsőségét., és a Jésust az Isten jobján állani, és mondá, Imé nyitva látom az Egeket. és az Ember Fiat, az Isten jobja felől állani, fel kiáltván pedig ök nagy szokal. bé dugák az ő fülöket és egyenlő akarattal reá rohanának, és⁵ ki vetvén ötet a város kívül., kövezik vala, és atanuk le tevék az ő ruhájokot egy Iffiunak lábainál. ki Saulnak hivatatik vala, és kövezik vala Istvánt, ki könyörög vala. és mondá, Uram Jesus. vedd hozzád azén lelkemet, terdeire esvén pedig nagy szoval kiáltá, mondván, uram ne tulajdonisd nékik ebünt, és midön ezt mondotta volna. el¹⁰ aluvék az urban.

Magyarázat.

K. Miért támadának a sidok szent István ellen. olyan nagy dühöségel.?

F Mert meg mondá nékik az igazságot., és azért [62b:] hogy bizony-
ságot tön akristusrol. kötelesége szerént. minden időkben ameg volt,
¹⁵ hogy azok kik hűségel vitték végben köteleségeket, el nem kerülték
avilági emberek ellenkezésit, és üldözésit, amidön őket tévelygések-
ből viszá akarták hozni, és követetni vélek tisztaságal, az Évan-
gyeliumi tudományt, azért is mondgya az Apostol. hogy akik Iste-
nesen akarnak élni, és akristusé lenni, azok üldözéseket fognak szen-
²⁰ vedni.

K Miért teszik azt fel. hogy asidok nem álhatnak vala ellene a bölcseségnek, és aléleknek, aki szol vala szent Istvánban.?

F Azért hogy meg tudgyák a papok, hogy ha olyan tellyesek vol-
nának amint kellene lenniük, az Isten lelkével, és ahit igaságival. a
²⁵ melyeket hirdetik, hamaréb hitethetnék el azokat,¹⁵³ és szégyenit-
hetnék meg a roszakot

K. Mit tselekéd¹⁵⁴ szent István midön ellenségi dul, fulnak vala ellene?

F Mind azt, nagy bátorságal. tekintvén. az Égre veté szemeit, és
³⁰ tellyes léven szent Lélekel, akristust látá aki batoritá, és segíté,
aviadalomban, aképen kel az Isten szolgainak, bizonyságot tenni az
igaságról, keresvén egyedül az Isten Ditsőségét, és afelebarátunk
üdve-[63a:]ségét, nem hajtván az emberek fenyegetésekre, és ha-
ragjokra, akik semit nem tehetnek azoknak, akiket a kristus segít

¹⁵³ azokat, <már> és

¹⁵⁴ [Lehet, hogy íráshiba; tselekedék helyett.] [A 32. sorban elírásból:] egyedül

kegyelmével, szükséges tehát az ilyen alkalmatosságban.¹⁵⁵ valamint ez a szent Diaconus tselekedék, fel emelni magunkot az Istenhez, az imadságal, és szemlélni ahitnek szemeivel. a kristust, hitünknek kezdőit, és bé töltőit, ő mindenkor készen vagyon minket meg segíteni, és meg jutalmaztatni, hogy végig hűséggel leszünk hozzája.

K. Mit tselekedél az a szent Diaconus amidön ötet kövezék?

F A kristust¹⁵⁶ hija segítségül, és¹⁵⁷ kerü magához venni lelkét, azután olyan nagy tsendeségben marada, mint ha nem érezte volna az ütésekot, az ő teste, és részesült volna még előre a ditsőséges testeknek szenvedhetetlenségében, az ő elméje, és szive, tsak akristusrol. és a Menyei dolgokrol foglalatoskodék, ahol már bizonyos volt az ő meg jutalmaztatása, ezen nagy példabol meg tanulhattuk, hogy olyan meg változhatatlan és hűséges szeretettel kaptsollyuk magunkat akristushoz, hogy se az nyomoruság, se az erőszak, se az üldözés, se semmi némü teremtet állat el ne valaszthasson soha minket ő tölle. el hitetvén magunkal. hogy minden féle nyomoruságokon gyözedelmet veszünk annak kegyelmével. aki minket [63b:] annyira szeretet, hogy verét. és életét adta érettünk, azt is meg tanulhattuk., hogy halálunkor. hadgyuk el az embereknek testünket, és tsak arol gondolkodgyunk, hogy ami üdvezitönk kezeiben adgyuk lelkünket.

K. Miképen bánék ez a szent Martyr azö ellenségivel, akik oly kegyetlenséggel kövezék ötet?

F Le térdepelvén fel kiálta. Uram nem tulajdonitsad nékik ebünt, tsak eszerént álla boszut ellenségin, ilyenek kel lenni szeretetünknek, mivel aparantsolat hogy szeresük ellenséginket, ő érettek imádkozunk, vélek jól tegyünk, úgy illet minket, valamint szent Istvánt, akristus példájára ez a nagy szent, menté azoknak hamiságát, kik ötet kövezték, buzgoságal kívánta volna el törlni vétkeket, azon szenvedésivel, amely néki meg nyitotta a Menyeknek kapuját. az ilyen tiszta, és nem hasznot kereső szeretet, sok keresztyényeket fog meg itélni, akik azt gondollyák, hogy lehetetlen., és erejek felet való dolgot parantsolnak nékiek, a midön arra kényszerittik, hogy olttsák el haragjokot, hogy meg botsásák a bántodást, hogy szeresék azokat, kik öket gyüölölik., hogy imádkozanak azokért kik öket gyalázák, és üldözik. való hogy mind enehéz. de tsak azoknak, akik magokon eröt nem akarnak venni, és ros hajlandóságokot meg gyözni,

¹⁵⁵ [alkalmatosságbanból javítva, az ékezet áthúzásával.]

¹⁵⁶ [Elírás:] kristus

¹⁵⁷ és [Beszúrás.]

valo hogy semmit nem tehetünk magunktól., és akristus kegyelme nélkül de mindent tehetünk annak segítségivel., ki minket erősít.

K. Mitsoda használón a szent István könyörgésinek ?

[64a:] F. Megnyeré az Istentől Saulnak, egyik leg nagyob ellenségének meg térését., aki minek utánna üldözte volna az Anyaszent egyházat, Apostolává lön, a nemzeteknek, és leg nagyob oltalmazója az Anyaszent egyháznak, mert ha István nem imádkozot volna, mondgya szent Agoston az Anyaszent egyháznak Pál Apostola, se mestere nem lett volna, az Isten előtt, igen foganatos az ellenséginkért valo imádság.

Evangelium

Szent Matth. 23. 34.

Az idoben mondá Jésus a sido seregeknek, és az papi fejedelmeknek: imé én küldök hozátok profétákat és bölcseket, és iras tudokot, és azok közül meg öltök, és meg feszitetek, és azok közül meg ostoroztok a synagogáitokban, és üldözitek, városrol, városra, hogy reátok jöj-
¹⁵ jön minden igaz vér, mely a földre ontatot, az igaz Abel vérétől fogva, zakariasnak, a Barakias fiának véréig, kit meg öltetek a Templom. és az oltar között, Bizony mondom néktek, el jönnek mind ezek, erre a nemzetségre, Jerusale, Jerusale, ki meg ölod a profétákat, és meg kövezed azokat, **[64b:]** kik hozád küldettek, hányszor akartam egyben
²⁰ gyűjteni a Fiaidot,¹⁵⁸ mint a tik egyben gyűjti az ő csirkéit szárnyai alá, és nem akartad, imé pusztán hagyatik néktek ati házatok, mert mondom néktek, nem láttok engem. mostantol fogva. mig nem mondgyatok; Áldot aki az urnak nevében jö.

Magyarázat

K. Kitsodák azok a proféták, bölcsek, és Doktorok akiket akristus
²⁵ küldé a sidoknak. ?

F Azok a tanítványok, Apostolok, és az Évangyeliumnak predikátori, akiket el küldvén a sidok meg ölék, azok között vala szent István, és a két szent Jakab.

K. Miért mondgya akristus hogy el küldi azokat azért, hogy a sidokra jöjjön minden igaz vér. mely a földre ontatott ?

F Azért, mert eza hálá adatlan nép meg érdemlé az ő igazágtalanságáért és hűségtelenségiért hogy az Isten boszut állyon rajta, mind

¹⁵⁸ Fiaidot, [a második i beszűrés; *Fiaidot*, volt.]

azon igazaknak vérekért, akiket az ő elejek öltenek vala meg. Abeltől fogva Zakariásig, abéis tellyesedék a Jerusalemi templomnak. el pusztulásakor.

5 K Miért tulajdonítá akristus azon idő béli sidoknak az ő. Atyoknak vétkeket.?

[65a:] F Azért mert követék azokat, és söt még nagyob vétkekben is esének, a midön gyűlölséggel lévén hozzája, dühöséggel fel feszíték ötet, és egy nehány tanítványit és Apostolit meg ölék

10 K. Mint hogy azt még előre tudta, hogy az Apostolok üldöztetni fognak, miért tevő veszedelemre őket?

F Mert azokat az üldözéseket Apostolinak érdemesé tevő, és el-lenséginek. veszedelmire fordítá, mivel az Isten irgalmaságát mu-tattya szolgálaihoz, akor amidön igazágtalanul üldözik őket, mert az által meg tisztítatnak, és az üldözőkön,¹⁵⁹ a rettenetes ostroma¹⁶⁰ 25 igazságának.

K. Miért mondgya akristus hogy ugy akarta öszve gyűjteni valamint atyuk egyben gyűjti tsirkéit?

F Ezen hasonlatosággal azt akarta jelenteni, hogy mitsoda szeretet-tel vagyon az övéihez, mivel semmi oktan állat nem szereti nagyob 20 gond viselésel az ő fiait mint tyuk, szárnyai alá veszi, hogy ót me- legben, és bátorságban maradgyanak, és ha valaki közelit hozzája, azon nagyon fel indul, egy szóval azt meg láthatni minden külső tselekedetiből, hogy valóságos Anya, eképen kaptsolta magához a kristus szolgait [65b:] meg testesülésével, gondgyát viseli nekik, és 25 meg oltalmazza őket, hogy ne esenek az üdveségek ellenséginek törí- ben, azért is szárnyai alá veszi őket, valamint a proféta mondgya.

K. Mit tanulhatunk abból. midön azt veti szemére Jerusálem vá- rosának. hogy nem engedte fiait egybe gyűjteni szárnyai alá.?

F Azt tanulhattuk, hogy ha nem halgattuk akristus szavát 30 midön minket hi, hogy ha nem akarjuk követni ötet, az ő uttyaiban járni, és az ő gond viselése alá vetni magunkot, igen félő hogy elne hagyon bennünket, és ahamis léleknek hatalma alá ne vessen. a kit is jelent a prédáló madár, ki tsak azon vagyon. hogy meg lophas- son, és meg¹⁶¹ ölhessen.

¹⁵⁹ [Az ön rész javítva, de nem állapítható meg kétségtelenül, miből; talán: et-ből?]

¹⁶⁰ ostroma ostroma [Fölösleges ismétlés.]

¹⁶¹ meg <oh> [?] ölhessen.

SZENT JÁNOS NAPJÁN

Imádság

Uram mutasd meg jóságodot Anyaszent egyházadon. hogy meg világosítatván azon igaságokal,¹⁶² a melyeket predikállot ate Apostolod. és Évangyelistád szent Janos. el érhesse az örökké valo jutalmat a mi urunk. Etc.

Epistola.

Ecc. 15. 1.

- ⁵ A ki az Istent féli, jókat tselekeszik. és aki az igas-[66a:]sagnak meg tartója. meg fogja azt. és eleiben mégyen mint egy tiszteletes Anya, és mint egy szüz aszszony állat, fogadgya bé ötet., élteti ötet. az értelemnek, és az életnek kenyerével, az üdveséges bölcseségnek vizével itattya ötet, és meg erősödik benne, és el nem hajol,
- ¹⁰ és meg nem szégyenül, és fel magasztallya ötet felebaratinál, és a gyülekezetnek közepette. fel nyittya száját, és bölcseségnek, s'értelemnek lelkével. tölti bé ötet, és aditsőségnek ruhájával. ruházza meg ötet, vigasságot és örvendezést gyűjt reája, és örökké valo nével örökösiti ötet.

Magyarázat

- ¹⁵ K. A böles mitsoda félelemlről szól midön azt mondgya. hogy aki az Istent féli sokat tselekeszik?
- F olyan félelemlről szól amelyet az Isteni szeretet elevenit, a melyet Fiui félelemnek nevezik, tudni illik, olyan félelemnek., a melyel egy jól neveltet gyermek féli meg bántani a jó Attyát, az olyan tehát
- ²⁰ aki ugy fél attol mint aleg nagyob veszedelemtől, az Istent meg szomorítani, el nem mulattya parantsolatit meg tartani, ezt is hija aböles, jól tselekedésnek, és azt ugy tselekedni. a mint kel. szent Agoston szerént, erre is mondgya a proféta [66b:] hogy boldog ember az, aki az urat féli, igen nagy örömel is viszi végben parantsolatit P. s. 111. 1.

¹⁶² [igaságokáltalból javítva.] [Az Imádság végén Mikes] & [Etc. rövidítés-jelet használ; alább is többször.]

ellenben pedig az, aki szolgálhoz illendő félelemel tselekeszik, tsak külső képen, és akarattya ellen viszi azokat végben, félvén inkább az égestől, mint sem a vétkezéstől, szent Agoston¹⁶³ szerint

K. Mitsoda modot ad nekünk aböles, hogy böleseséget nyerhesünk?

⁵ F Azt hogy az igassághoz ragaszkodgyunk, mivel a mely szeretettel szerettyük szívünköl az Istent, és felebarátunkot mint magunkot, ez az, igazán valo keresztyeni igaság. aki tehát az igasághoz ragaszkodik a böleseséget fogja birni, mert ugy szeretvén az Istent mint örökös jóvát. és felebarattyát mint magát, minden tölle kitelhető jót fóg tselekedni. mind az Istenért, mind pedig felebarattyáért,
¹⁰ és utálni fogja a rozsat; és a vétket, ebből is áll, avalóságos böleseség, és ez a böleseség örökös lesz néki, el sem veszi azt soha akarattya ellen.

K. Miért hasonlitatik aböleseség egy tiszteletes Anyához, és egy szüz
¹⁵ aszszony állathoz?

F Mert az örökké valo böleseség meg előzi azokat kik ötet¹⁶⁴ keresik, és elejekben megyen mint egy olyan Anya, aki siettségel megyen kedves gyermekének eleiben [67a:] és ugy fogadgya ötet valamint egy szüz aszony fogadgya az ő férjét, mi ugy megyünk az Istenhez,
²⁰ hogy ha ő előnkben jö, mivel ő von minket magához kegyelmének ereje által akristus mondása¹⁶⁵ szerint, és ő vezet magához, szüntelen valo szavával, joan. 6. 44. 45. ő szeretet minket elsőben, mondgya szent János öis önti mi belénk szeretetét. 1. lev. 4. 10.

K. Mitsoda ez életnek, és értelemnek¹⁶⁶ kenyere. amellyel élteti aböleseség azokat kik ötet szeretik?

F Az, az Isten szava, az életnek, és az értelemnek kenyere, a világosittya és táplállya az igazakat., az élteti őket a kegyelemnek életével., ahit, aremenség, és a szeretet által. az Isten ad még az ő Fiainak. más kenyérét azéletnek, és az értelemnek, a mely kenyér
³⁰ a kristus maga, aki az Egből szállot le eledelekre,¹⁶⁷ és a ki magává változtattya őket, szentségének ereje által.

K. Mitsoda az az üdveséges viz. amelyet ad innya a böleseség és valóságos keresztyének?

¹⁶³ [Elírás:] Agon [vagy rövidítés?]

¹⁶⁴ [Javítva: öketből.]

¹⁶⁵ mondása (által) szerint,

¹⁶⁶ [Íráshiba:] értelem

¹⁶⁷ [d javítva l-ből:] eledelekre,

F Az. akristus kegyelme, és az ő szent lelke, a mely lészen ő benne az örök életre forró víznek feje, joan. 4. 14. amely el olttya benne. a világi dolgokhoz való szomjuságot, és az örökös jót kívántattya véle a mint hogy tsak az is teheti boldogá,

⁵ [67b:] K A bölcsesség miképen erősödik meg az igazban.?

F Ugy. hogy, a menyiben nevededik az Isteni szeretetben., és ajó tselekedetekben, anyiban győzhetetlenné lészen akisértetekben. és más egyéb nyomoruságokban.

K. A bölcsesség miért tarttya kezein azigazat?

¹⁰ F Mert akár mely erősnek tessék lenni, de a bölcsességhez képest, tsak olyan mint egy gyermek. azért szükséges hogy kezén tartssa, és ugy vezesse hogy meg ne botollyék, és¹⁶⁸ elne esék. a mely meg tör-ténnék minden bizonyal¹⁶⁹ ha magára hadná.

K Miért mondgya abölcs hogy az igaz meg nem szégyenül.?

¹⁵ F Mert magától semmit nem vár. se amaga erejétől, se az emberek-től, és tsak a bölcsességben bizik. aki senkit meg nem tsalhat, aremén-ség pedig mondgya szent Pál. meg nem szégyenit. mert az Istennek szerelme, ki ontatot ami szívünkben a szent lélek által, ki mi nékünk adatot rom. 5. 5.

²⁰ K. A bölcsesség mikor magasztallya fel felebaráti közöt az igazat, és nyittya meg az ő száját agyülekezetnek közepette.?

[68a:] F A midön az Isten olyan hivatalra hija. a melyben másokot tanyítani fog, akor tölti bé ötet abölcsesség világával. hogy aztot közöllye felebarátival., de halgatni fog alázatoságból, mind addig

²⁵ meg az Isten meg nem nyittya száját, Isteni hívásával.

K. Mitsoda Ditsőséges ruházat az, amelyet neki fog adni,?

F A nem más. hanem az igaság, és a felebaráti szeretet, amely Isten előtt drága öltözöt, akristus maga az az uj ember, akiben öltöz-tünk akereszttségkor, le vetvén az ó embert, a ki mocskos és meg

³⁰ romlot ruha, a ruha melyet a bölcsesség ad, az igaznak ditsőséges ruhája, mert meg különbözteti ötet atöbb emberek közöt. afényes, és jó erkölcsökel, a melyekkel. fénlük az Isten, és az emberek¹⁷⁰ előtt

K. Mitsoda vigaság és örvendezés az, amelyet gyűjt reája?

³⁵ F Nem más hanem amenyei örvendezés, amelyet bövséggel hinti akegyelem az ő lelkében, a mely meg utáltattya véle a világi jót, és vigaságot, gyönyörüséggel. meg kostoltatván véle a menyei dolgokat;

¹⁶⁸ <e> és elne esék.

¹⁶⁹ [ny és a betű között a sor fölött tintafolt:] bizonyal

¹⁷⁰ emberek <közöt.> előtt

ez az örvendezés sokal is drágáb a világi gazdagságoknál; a-[68b:]mel-lyek bé nem tölthetik a szívet, abban irtoztato üreséget hagyván, és ezer nyughatatlanságokat.

K Miképen örökösíti meg ötet öröké valo nével.?

- 5 F Ugy hogy jó példát adván az Anyaszent egyháznak. bölcsesé-
givel, jó erkölcsivel, és felebaráti szeretetinek munkájival, az ő emlé-
kezete az emberek közöt örökké fent marad.

Evangelium

sz.ent Jan. 21. 19

- Es midön. ezt mondotta volna. mondá néki, köves engemet, for-
dulván Péter, látá¹⁷¹ azt a tanítványt, akit szeretet vala Jesus. utánna
10 jöni, aki avatsorán az ő mellyén feküt, és mondotta, uram kitsoda
aki téged el árul, ezt azért mikor látta volna Péter, mondá Jésusnak
uram ez pedig¹⁷² mit? mondá néki Jesus, ily akarom ötet maradni
míg el jövök, mi gondod véle, te kövess engem. ki mene azér¹⁷³ az
15 Atyafiak közöt¹⁷⁴ ebeszéd, hogy az a tanítvány meg nem hal., és nem
mondotta neki¹⁷⁵ Jesus meg nem hal. hanem ha ily akarom ötet ma-
radni mig el jövök. mi gondod véle, ez az a tanítvány a ki bizonyá-
got teszen. ezekről, és irta ezeket, és tudgyuk hogy [69a:] igaz az
ő bizonyága

Magyarázat

K Hogy kel akristust¹⁷⁶ követni?

- 20 F Az Evangeliumi¹⁷⁷ tudományt kel követni. magunknak ellene
mondani, és mind annak valamit eföldön szeretünk, követni kel
akristus alázatoságát. békeséges türesit, szeretetit, az ő akarattyán
kel járnunk, és nem a magunkén, a magunk keresztét kel viselni,
és el szenvedni azokat anyomoruságokat, inségeket, és üldözéseket,

¹⁷¹ [Javitás: látvánból.]

¹⁷² [Íráshiba:] pedít

¹⁷³ [Valószínűleg íráshiba:] azér [másutt nem nyeli el a t betűt.]

¹⁷⁴ közöt(esz) ebeszéd,

¹⁷⁵ neki [Beszúrás.]

¹⁷⁶ [Íráshiba:] akristus követni?

¹⁷⁷ [Elírás:] Evangeliumi

mellyeket reánk bortsát, egy szoval akristust kel követni. ebből áll, az egész keresztyeni élet.

K. Leheté követnünk szent Péternek, szent János iránt valo tudakozását. ?

⁵ F Emberi gyarloság vala még ebben az Apostolban mivel tsak azt kellett volna néki meg tudni, hogy mit parantsol az ő mestere, és követni ötet, minden nyughatatlanság nélkül, hogy hová léssen szent János, holot az ötet nem illette, minekünk tsak épen azokrol az igazságokrol kel szorgalmatoskodnunk, amelyeket Isten ki nyilatkozta-
¹⁰ tot nem tudakozodván arol. a mit el akart rejteni, mi tselekszi azt, hogy gyakorta magunkot el felejttyük, és kötelesé-[69b:]ginket el mulattyyuk, nem más, hanem hogy, a mások¹⁷⁸ dolgaiban. felettéb árttyyuk magunkot, aleg mélységeseb tudományok is haszontalanok., söt még ártalmasok, azoknak, kik hivatalokot nem tudgyák., vagy
¹⁵ akik azokat bé nem töltik, szent Pál meg elégszik akristust, és a meg fészitetet kristust tudni. 1 Cor. 2. 2

K Miért felele az ur néki olyan homályoson ?

F Mert észre akará véle vétetni. hogy az ő kérdése nem volna helyes, meg is akará feddeni szorgalmatoskodásáról, ezel arra tanyit
²⁰ minket, hogy tsak egyedül a magunk hivatallyára vigyázunk. és tsak azt az utat kövesük békeséggel; és hüséggel. amelyen az Isten akarja hogy hozája mennyünk. nem visgáldován. senem nyughatatlankodván azon., hogy mitsodáson vezet másokot, mi nekünk az Isten akaratyyát kel követni, és azon az uton jární, a melyet mutat nekünk,
²⁵ másokot pedig hagyuk jární olyan utan. amelyen az Isten vezetí oket, nem is mehetünk hozája más uton, hanem amelyre tett minket, hogy ha mást¹⁷⁹ keresünk el tévelyedünk, és veszedelemben esünk.

K. Miért tartozunk a szent Janos szavát el hinni, amidön azt mondgya hogy igaz az ő bizonyysága ?

³⁰ F Mert szent János magában. tsak egy közönséges [70a:] halász lévén, magátol nem beszélhetet volna az Istenről oly bölcseséggel. és Isteni képen az Evangyéliumában ha aztot nem az Isten sugarlotta volna; még ezen kívül a püspökök, és ahivek. akik iratták véle az Évangyéliumot. tudván jól azokot a dolgokot a melyeket abban irt,
³⁵ soha az ellen semit nem mondának, hanem igaznak vallák lenni mind azt, amit irt.

¹⁷⁸ a mások<mások> dolgaiban.

¹⁷⁹ [Ékezethiba:] mast

Imádság

Óh Istenünk akinek ditsőségét a mai napon meg vallották az ártatlan szent Martyrok. nem szájokál, hanem halálokal. töröld el bennünk a roszt kívánságokat, úgy hogy vallást tévén szájal. atólled vett hitről egész életünkben tett tselekedeteket is igazán meg valhasuk
⁵ a mi urunk által

Epistola:¹⁸⁰

Apoc 14. 1.

És láték. és imé egy Bárány áll vala a sion hegyén. és ő véle száz negyven négy ezeren., az ő **[70b:]** homlokokon írva lévén az ő neve, és az Attya neve, és hallék szozatot az Égből, mint sok vizek zugását., és mint nagy meny dörgés szavát, és a szózat a mellyet hallék,
¹⁰ oly mint a Czitarások szava, kik Czitaráznak az ő Czitarájokon., és énekelnek vala úgy mint új eneket a szék előtt, és a négy lelkes állat előtt, és a vének előtt, és senki nem mondhattya vala az éneket, hanem tsak a száz negyven négy ezeren, akik a földről árron vétettek meg, ezek azok, akik az Aszony állatokal meg nem ferteztettenek,
¹⁵ mert szüzek, ezek követik a Bárányt valahová mégyen. ezek árron vétettek meg az emberek közül; az Istennek. és a Báránynak első zengéi. és az ő szájokban nem találtatot hazugság, mert makula nélkül valok. az Istennek királyi széke előtt.

Magyarázat

²⁰ K. Miért vette az Anyaszent egyház amái napra valo letzkét, a szent János látásiból?

F Mert ezek a kis dedek, a szenteknek mint sengéi, fel áldoztattak a Báránynak, és hogy ezek legelső áldozatok valának, kik a kristusért halált szenvedének, mert ebben a letzkében, a száznegyven **[71a:]** négy ezer Martyr az apro szenteket jelentették az Anyaszent

¹⁸⁰ [Fölötte törölve:] <Évangélium.>

egyház a végre is tselekedte, hogy minket a szenvedésnek szeretetire indítottson. főképen a Mátyrumságra, mert ha az Isten meg jutalmaztatta az olyan gyermekeket kik nem akaratal valo halált szenvedének, az ő Fiáért, mitsoda jutalmat nem tart azoknak, kik szabad akaratbol szenvednek érette, és akik magok akarattyokbol követik a Bárányt, az az, kik örökösön kaptsollyák magokat hozzája, magokat el szánván., az érette valo szenvedésre; és halalra.

K Mitsoda Bárányrol emlékezik szent János

F A kristusrol, a ki valóságos husvéti Bárány fel áldoztatot mi érettünk, hogy meg mosna, és meg tisztitana bűneinkből, vére ki ontásával, és kegyelmet érdemlene, hogy meg halljunk ő érette, és ő véle¹⁸¹ a sion hegye melyen láttya szent János a Bárányt, az Anyaszent egyházat jelenti, akivel a kristus vagyón. akit szent Lelkével vezérel, és elevenit, és akiben minden nap ajánlya magát az Attyának.

K. Azok a száz negyven négy ezer lelkek kik a kristusal vannak a hegyen., kitsodák azok?

[71b:] F Azok ahivek, főképen amartyrok, kik akristusal. és ő érette szenvednek., ahit által véle vannak, a melyel bé veszik tanítását, remélven öbenne, buzgoságal várják véle valo meg egyezéseket, és hogy részesülhesenek ditsőségében.

K. Mit tézsen a, hogy a Báránynak. és az ő Attyának nevek, a homlokokon vagyón írva?

F Ha azt a két nevet visellyük, avalóságos keresztyének nevét visellyük, és nyilvánóságosan meg mutattyuk beszédinkel, és tselekedetinkel, hogy az Istené és a kristusé vagyunk,¹⁸² nem szégyenelvén, se nem tartván attol., hogy a világtól meg vettetünk. és üldöztetünk, egy szoval mindenek előtt, vallást teszünk akristusrol. és az ő tudományáról, minden emberi tekintet nélkül,

K. Mitsoda szozat a, mely az Égből jö; és a mely olyan mint a vizeknek zugása,?

F A nem más, hanem asokaságnak szava, akiket a kegyelem meg oltalmazot a világi romlástól; de főképpen a szüzeké. akik tekélteseben részesülnek a kristus tisztaságában, és mindnyájan éneklik az Isten, és a kristus ditséretit, ki őket meg váltotta kegyelmével, [72a:] az olyan új ének, a melyet tiszta örömel eneklik, és a mely

¹⁸¹ [Utána a pont tollhibából maradt el.]

¹⁸² <m> nem

nem leszen elegyes se szomorúságal, se köny hullatásal, valamint szokot lenni a világi öröm

K. Mit jelentnek a huszon négy vének, és négy lelkes állatok.

F A huszon négy vének jelentik a patriárkákat. papokat, és az⁵ ó testamentum béli szenteket, és a négy állatok. jelentik az Evangyelistákat, és uj törvény béli predikátorokat, a Bárány, a vének, és az állatok között vagyon, mert ő váltotta meg az ó, és az uj törvény béli szenteket, ugyan ót is éneklik világ kezdetétől fogva való szentek ezt az éneket, az ő Ditsőségire. és Ditséretire. vallást tévén arról. hogy¹⁰ üdvösegeket, tsak az ő kegyelmétől és irgalmaságától vették.

K Miért teszik azt fel. hogy az ő szájokban nem taláztatot hazugság, és hogy makula nélkül valok?

F Azért hogy meg mutassák mitsoda nagy szenttségben éltenek¹⁵ eföldön, mitsoda igazak voltanak beszédekben és hogy mitsoda batorságal tettenek vallást akristusrol, és¹⁸³ a hitről; az emberektől való tartás nélkül.

[72b:] Evangyélium.

szent Matth. 2. 13.

Az ur Angyala meg jelenék Josefnek álmában, mondván, kely fel, és ved a gyermeket. s'az Annyát. és Egyiptumban fuss, és légy²⁰ ott a míg meg mondom néked., mert keresni fogja Herodes a gyermeket, hogy el veszesse, ki fel kelvén véné a gyermeket, s' az Annyát, éjjel, és el mene Egyiptusban., és lön ót aHérodés halálaig. hogy bé tellyesednék a mi meg mondatot az Urtól. a proféta által, mondván. Egyiptusbol hittam az én Fiamot akor Herodes látván hogy meg²⁵ tsufoltatot volna a Magusoktól. igen meg haraguvék. és el küldvén. meg ölé mind a gyermekeket. kik Bethlehemben, és annak¹⁸⁴ minden határiban valának. ket esztendösöktől fogva. és aláb. az idő szerent mellyet a Mágusoktól kérdet volt. akor bé tellyesedet, ami meg mondatot Jeremias proféta által. mondván, szozat hallatot Rámában, sirás és sok ordítás, Rakel. sirátván a fiait. és nem akar meg vigasztaltatni, mert nintsenek.³⁰

¹⁸³ és [Beszúrás.]

¹⁸⁴ <hat> minden határiban

K. A krisztus miért szalada el inkább a Herodes dühösége elől, mint sem más egyéb modal meg szabadítsa¹⁸⁵ magát?

[73a:] F Meg akará azt nekünk mutatni. 1. hogy magára vette gyengességinket, közölvén erejét mi velünk, és hogy mi hozánk valóságos hasonló Ember, 2. példát akara nekünk adni, hogy az üldöztetésnek, inkább kel engedni, mint sem ellene állani, 3 arra akart tanyítani. hogy az Istennek szolgálai élhetnek azal az igasságos modal, melyet az Isten rendelése mutat nekik, hogy magokat meg szabadíthasák a veszedelemtől., a melyekre tétetnek ahamisaktol.

¹⁰ K. Mit tanulhatunk a Josef. és a Mária tselekedetekből, kik el viszik a kis Jésust, hogy Herodes kezében ne essék.?

F Ebből azt tanulhattják. az Atyák. és Anyák. hogy mitsoda szorgalmatoságal, és vigyázással kel lenni azon hogy gyermekeknek szivekben olthassák akrisztus Jésust, és el vonni az olyan alkalmatoságoktól; a melyek őket tölle el távoztathatnak, és őket meg ronthatnák., értem az olyan alkalmatoságokat, a midön szabad életüket gyakorolnak, és olyanokat kik rosz példát adnak, vagy rosz beszédekkel, vagy rosz tanátsokkal, vagy kik aroszra ingerelhetik, és értem mind azt, valami a világi szeretetre vezethetné őket, ezek mind ²⁰ [73b:] annyi Herodesek, kik atudatlan roszra tanyitván őket, azt keresik hogy meg öllýék a kis Jésust, a gyermekek sziveben, akiben születet a kereszttség által.

K. Mire tanyit még minket a szent Josef, és aszent szüz példájok.?

²⁵ F Hogy tekéletes együgyüséggel engedelmeskedgyünk az Isten parantsolatának, minden késedelem nélkül, nem az emberi elmének okoskodására vigyázzván, hanem az Isten rendelésire hagyuk magunkot, jól tudták ők azt, hogy a gyermek, az Isten Fia, hogy a minden ható, hogy néki, könnyü volna ellenséginek gyenge kezeiből magát meg szabadítani. és tsak egy szavával el törölni de ők ezekre nem ³⁰ figyelmezőnek, hanem mihent a parantsolatot vevék. hogy Egyiptusban menyenek a gyermekel, azonal utra indulának, eszerént kel tselekedni nekünk is.

K. Miben valának boldogok azok a gyermekek akiket Herodes meg öleté?

¹⁸⁵ [A t utáni s betű c-ből javítva:] szabadítsa [Alább a 20. sorban:] atudatlan<t>

F Abban, hogy az a Ditsőségek, és boldogságok lehete, hogy a krisztus helyet öletének meg, és az által, az ő első martryumi lettenek;

K Mit jelent Rakel siratván fiait?

[74a:] F Az Anyaszent egyházat jelenti, a kinek fiai martryumságot szenvednek a hitért, az olyan fiait is sirattya, a kiket az ördög a méhiben öli meg a gyönyörűség, bujaság, játék, és más ezer vétkek által.

KARÁTSON UTÁN VALO VASÁRNAPON.

Imádság

oh' örök minden hato Isten vezérellyed tselekedetinket akarotod szerént, hogy ate szent Fiadnak nevében bé töltesünk jó tselekedetekel. ami urunk. J. k. által

Epistola

szent Pál. galat 4. 1.

Mondom pedig mig az örökös kiseded, semit nem különböz a szolgálót, noha mindeneknek ura, hanem atutorok, s' agond viselők alat vagon. az Attyától el rendelt ideig. ugy mi is midön kisededek volnánk, a világnak bötüi alat szolgáltunk, de minek utánna el jöt az időnek tellyes volta, el küldé az Isten az ő Fiát, ki Aszszony állatbol lött, ki a törvény alá adatott, hogy azokat a kik atörvény alat valának, meg váltaná. hogy fogadot fiaságot vennénk, [74b:] mivel hogy pedig fiak vagytok, el küldötte az Isten az ő Fiának Lelkét, ati szivetekben, ki azt kiálttya, Abba, Atya, azért már nem szolgál, hanem fiu, hogy ha fiu, örökös is az Isten által.

Magyarázat

K. Miért nevezi szent Pál a sidokot kis dedeknek.?

F Mert minden értelmek. és hajlandóságok hasonló volt akisedekéhez, akik tsak ahejában valóság után futnak, avallásnak igazságaról tsak keveset tudtak, és tsak a világi jókért folyamodtanak az Istenhez, valamint agyermekek, akiket meg lehet nyerni kis ajánlékocsakál,

K. Miért mondgya, hogy noha fiak, de nem különböznek a szolgálótól?

F Mert tsak a büntetéstől valo féltekben engedelmeskettek a törvénynek, valamint a szolgálák., de még atörvény Cérémoniáinakis⁵ szolgálai voltak, mert tsak¹⁸⁶ azokban tartották minden vallásokat, nem keresvén azoknak avalóságos érteimeit, nem is tekinték azokat ugy mint jeleket, hanem mint valóságos dolgokat, holot, ha fel emelték volna elméjeket. meg láthatták volna, hogy azok, az uj testámentum béli [75a:] igasságokat jelentették, azért mondgya az Apostol. hogy a világnak bötüi alat szolgálának, azaz, atörvény leg durváb oktatásinak, valamint agyermekek, akiket először a bötükre taníttják, hogy az után arra a fellyeb valo tudományra mehesenek, a melyet, akristus adot az Évangéliumban.

K Vannaké a keresztyének között olyanok, akiket ugy lehetne te¹⁵ kénteni, valamint a gyermeket, vagy szolgálakat?

F El mondhatni hogy sokan vannak a keresztyének között, kik valamint a sidok. ugy viselik magokat, mint a gyermekek, kik a vallást külső képen tsak a haszonért, és a jutalomért viszik végben., akikben szeretet nintsen. noha a vallás leg inkább a szeretetből áll, a ki eszerént tselekeszik, a tsak amaga hasznát keresi, és tsak ezen a világon is veszi el jutalmát, ámbár bötü szerént, az egész Evangéliumot meg tartaná is, azok pedig olyanok mint a szolgálák, kik azért viszik végben az Isten parantsolatit, mert félnek, ezen, vagy a más világon lévő büntetéstől, és nem szeretik az igazságot, mind egyike, mind a másika²⁰ avallás bötüi alá vannak vettelve, mert meg elégedvén azal., hogy annak kez-[75b:]detit tudgyák, annál tovább nem is mennek, és keveset gondolnak azal; hogy meg tanullyák a leg tisztáb tudományát. az Évangéliumnak, és így a vallásnak¹⁸⁷ tsak a bötüihez, és külső színehez ragaszkodnak, gondolván hogy az elegendő az üdveségre.

³⁰ K. A kristus miért akará magát atörvény alá vetni?

F 1. Azért hogy meg mutatná, hogy a sido nép közül valo volna, a mely nép között kellették születni a Messiásnak, és hogy az Évangéliumnak hitére hozhassa azokat. kik a törvény alat valának. 2 hogy meg váltaná és szabadítaná őket a szolgálatbol. hogy minket³⁵ az Isten Fiaivá tehetne, és nekünk a szent Lélek szabadságát meg szerezhethné, 3 hogy ő reája valo nézve, mi is szeretettel engedelmeskedgyünk az Isten. és az Anyaszent egyház törvényinek. hogy

¹⁸⁶ [s betűje javítva; a és k közt felhúzott vonal:] tsak

¹⁸⁷ [Elmaradt a *nak* rag:] a vallás

örömel, és jó szível vegyük a midőn mások keze alá tészen., hogy alá b valoknak tarttsuk magunkot valóságos aláztatóságbol., mint sem a mint vagyunk, és jó kedvel szenvedgyük., ha másoktól le nyomatunk. ám-bár igazágtalanul tselekednék is azt velünk.

⁵ **[76a:]** K Mitsoda hálaadásal tartozunk a kristusnak hogy érettünk anyira meg alá zta magát?

F Lehetetlen nekünk akár mely alá zatoságinkal meg hálálni akristusnak érettünk valo maga meg alá zását., elégé nem tisztelhettyük azt a kegyelmet mely Isten Fiaivá tet minket, a melyet halálá ¹⁰ által nyerte meg nekünk, igen nagy hála adatlanság volna azt szégyennek tartani, sőt még meg kel mutatni, a világot álhatatoságal valo meg vetésünkkel, hogy mindennél nagyobra betsüllyük, azt a boldogságot. hogy keresztyének vagyunk.

¹⁵ K Mitsoda hasznunkra vagyon anékünk, hogy Isten Fiai vagyunk.?

F Három hasznunkra vagyon. 1 akristus lelkét veszük, amely arra hatalmat á d nekünk, hogy az ő társainak, és örökös társainak hivatassunk, 2. az Istent bizodalomal hihattyuk Atyánknak, 3 ugy é llyünk mint Istennek valóságos Fiai, várván erős bizodalomal. ²⁰ a Meny országot, mint örökségünket

Evangyélium

szent luk. 2. 33.

Az ő Attya, és Anya tsudálkoznak vala azo-**[76b:]**kon mellyek mondatnak vala ő felöle, és meg áldá ötet simeon., és mondá Máriának. az Annyának imé tétetett ez sokaknak romlására, és fel támadására Izraelben. és jelül, melynek ellene mondatik, és ate lelkedet is által ²⁵ jarja atör, hogy ki nyilatkoztassanak sok szivekből agondolatok, és vala egy Anna proféta aszszony. Fánuel leánya, Aser nemzettségéből, és nagy idős vala, és élt vala az ő férjével hét esztendeig, szüzeségétől fogva, és ez özvegy vala nyolczvan négy esztendeig. ki el nem távozik vala a templombol; böjtölésekel, és könyörgésekel ³⁰ szolgálván éjjel, és napal. és ez azon orában el érkezvén. hálát á d vala az urnak, és szol vala ő felöle mindeneknek. akik várják vala Izraelnek válttságát, és hogy el végezének mindeneket, az ur törvénye szerént. meg térének Galileaba az ő városokba Názárethbe. a Gyermekek pedig nevededik és erősödik vala, tellyes bölcseségel. és az Isten ³⁵ malaszttya vala ő benne

K Mit mond a máí Évangélium az iránt, hogy Josef, és mária mitsoda gondolatban valának a kis Jesusrol?

[77a:] F. Azt mondgya hogy eza két szent tsudálkoznak adol-gokon melyeket mondanak vala¹⁸⁸ felölle, nem mulando vala pedig
 5 benne az a tsudálkozás., mivel azt nem más hanem, a szemek előtt lévő titokhoz valo nagy hit indittá fel benne, és a kegyelemért valo öröm, a melyel az Isten adta maga Fiát az embereknek., azt egy
 részint a kristus, és más részint az emberekhez valo szeretet indittá
 benne, a kiknek meg kellett szabadulni ő általa, ezekből meg lát-
 10 hattjuk, mi formában szentellyük ezen szent időkben a titkokot, a melyeket az Anyaszent egyház ád. előnkbe,

K. Mit tanulhatunk a Simeon mondásiból. a midőn azt mondgya hogy a kristus sokaknak romlására. és fel támadásokra lészen.?

F Azt tanuhattjuk, hogy meg nem kel kisebitenünk álhatatlan-
 15 ságunkal, és rendeletlen életünkkel, az Isten Fia meg testesülésének hasznait, aki meg szabadulásunkra jött el, hasonloká tévén minket az ábrázattyához valamint szent Pál mondgya, rom. 8. 29. mivel ha az Évangéliumi igazságok, nem lesznek meg szentelésünkre, el jő
 az az, idő, amelyben kárhozatunkra lésznek, és ha a kristus fel táma-
 20 dásunkra nem lészen, [77b:] a mi romlásunkra lészen, mitsoda nagy vétékben esnénk, hogy ha ilyen nagy ajándékot az üdveségre nem fordítanak,

K Miért mondgya Simeon hogy akristusnak ellene mondanak az Emberek?

F Azért hogy magunkot attól meg oltalmazuk, mivel nintszen
 25 veszedelmeseb mint akristusal ellenkezni, mivel ő benne vagyon minden reménségünk, még is ebben az ellenkezésben esének a fari-saeusok, adoktorok, és a papi renden lévők, és nagyob része a sido népnek, ugyan ebben is ésnék mostanában mind azok, kik meg vetik
 30 akristus szolgálban a szegénységet, alázatoságot, és avilági joktól valo el távozást, a melyekre intenek minket, és a melyekről egész életekben adnak nekünk példát. ellene mondunk szentségének meg romlot szokásinkal, szegénységinek gazdagság kivanásinkal, alázatoságának, kevélységinkel, nagyra vágyásinkal, keresztének,
 35 agyönyörűség, és alágy életnek, szeretetével. legg jobb módgya hogy

¹⁸⁸ [A v betű, úgy látszik, /-nek indult:] vala felölle, [A 2. sorban elírás-ból:] Jesurol?

ő véle ne ellenkezünk. az hogy, mondgyunk ellene magunknak, aki-vánságinknak, amagunkhoz [78a:] valo szeretetnek, aszüntelen valo meg türköztetéssel, aki nem ellensége az ó embernek. az ellensége az¹⁸⁹ kristusnak, aki is. ő, az az új Ember akiben kel öltöznünk,

5 K. Mit kel érteni azokon az ellen mondásokon amellyek ki nyilatkozattatyák sokakban agondolatokat?

F Azokon kel érteni az üldözéseket. kísérteteket, és a probákat, a melyekben meg különböztetnek. némellyeknek keménységek, és másoknak lágyságok, kik hűségel az Istené, azoktol. kik nem az övéi,
10 azok által üsmérteti meg azIsten mi velünk, hogy mik vagyunk, és hogy az a hitünk, és buzgoságunk, amelyek nekünk olyan nagyoknak tetteznek, hogy azok valóságal. mitsoda gyengék, és tántorgok.

K kitsodák azok kik ellenkeznek az üdvezítővel?

F Mind azok kik a világot szeretik., kik a szokását követik, ezek
15 minden tselekedetekben ellenkeznek akristusal. és azon vannak hogy az Evangyéliumi igaságot meg gyengittsék., és meg másollyák, és magokat meg menthesék a más vádlásától, még azigazak is eshetnek ezekben, mert a benne lévő roszra vivő hajlandóság ezer, meg ezer gondolatokat indithat benne, a melyek [78b:] ellenkezhetnek akristusal. és az ő Évangyeliumával, és őket azok mint egy meg lophatták.
20

K. Mit tanulhatunk az Anna proféta Aszszony példájából?

F. Azt hogy a menyiben a mi rendünk, és erönk meg engedi, életünket a szüntelen valo imádságban. munkában, a penitentzia
25 tartásban., üdveségünk várásában tölttsük. ez a a szent Aszszony, a keresztyén özvegy aszszonyoknak nagy példája. akiknek szent Pál szerént. tsak az Istenben kel reméleniek, és mindenkor az imádságban kel tölteni idejeket 1 tim. 5. 5.

KIS KARÁTSON NAPJÁN

Imádság

oh' Istenünk aki részesé tettél minket az üdveségben. a Boldogsá-
30 gos szüz¹⁹⁰ mehének gyümöltse által, tselekedgyed hogy szükségink-

¹⁸⁹ az <ó> kristusnak,

¹⁹⁰ szüz <n> mehének

ben tapasztalhasuk előtted valo foganatos esedezését annak, a¹⁹¹ ki által vetük az életnek kezdetét. a te¹⁹² Fiad a mi Urunk Jesus krist. .
Az Epistola ugyan azon., valamint az éjfélkori misekor

Évangélium.

szent luk. 2. 21.

5 És minek utánna el telék a nyolczad nap, hogy környül metél-
tetnék a gyermek. hivattaték az ő neve [79a:] Jésusnak, mely-
nek hivatatot az Angyaltol, minek előtte méhben fogantatnék.

Magyarázat.

K. Mitsoda okokra valo nézve adá magát akristus akörnyül metél-
kedésnek törvénye alá.?

F Egy néhány féle okbol tselekedé. először, meg akará mutatni,
10 hogy valóságos testet vet fel magára, és nem atestnek formáját.
valamint a manicheusok tanították, 2 hogy asidoknak semi menttsé-
gek ne lenne, akik hogy ötet meg ne üsmérjék., okul adták volna.
ha környül nem lett volna mételve. meg akará tehát mutatni, hogy
az Abrahám nemzetségiből valo volna., akinek akörnyül metélke-
15 désnek törvénye, petsétül adatot vala, az Isten véle tett szövetség-
gének, és ő benne az egész Izrael népevel, 3 el akará törteni a törvény
szerent valo környül metelkedést. a lelki, és a valóságos környül
metelkedést álitá helyében 4. alázatoságra akara minket tanítani.
példájával, mivel ő tiszta ártatlanság lévén, azért jött el. hogy a
20 vétket el töröllye, mind azon által oly meg aláztrato törvény alá veté
magát, a mely szégyenel valo jele vala a vétkeknek, és magát a több
vétkesek köziben elegyité, pirulni kelle-[79b:]ne akevélynek¹⁹³ ezen
a példán, a ki mindenkor ártatlannak tarttya magát; a mikor még leg
vétkeseb is., 5 meg akará nekünk mutatni hogy a felebarátunkhoz
25 valo szeretet, olyan közönséges törvény, a mely sok olyan dol-
gokra kötelez, mellyek nintsenek más különös törvénybe fel téve,
és hogy sok dolgot tilt olyat, amelyet nem tilt semi törvény, arra a

¹⁹¹ a <k> ki

¹⁹² te [Beszúrás.]

¹⁹³ akevély<ek>nek

végre, hogy felebarátunknak ne botránkozást, hanem jó példát adgyunk. ennek okáért szükséges hogy a felebarati szeretetnek törvényire való nézve. még az olyan dologtól is meg tartoztassa magát egy keresztyén. a mely másként nem tilalmas, és olyat tselekednünk. a melyre nem vagyunk kötelesek, azért hogy meg ne botránkoztassuk a gyengéket.

K. Mit jelent a törvény béli és testi környül metélkedés?

F. A szívnek környül metélkedését jelenti, a melyre az üdvezítő kötelez minket, atesti környül metélkedésre nem kénszeritvén minket. mert szent Pál szerént, *nem az a környül metélkedés. mely kívül van a testen, hanem az igazán való környül metélkedés a, mely a szívben vagyon.* rom. 2. 28 meg másut környül metélkedetek. *nem közel. lött környül metélkedésel, [80a:] atestnek meg fosztásában, hanem akrisztus környül metélkedésével* Coll. 2. 11

K. Miben áll a szívben való környül metélkedés?

F. Hogy a magunkhoz, a világhoz. és a teremtett állatokhoz való szeretettől magunkot el vonnyuk, és hogy szüntelen ellene álljunk akivánságoknak, melyek azokra vezethetnek, akörnyül metélkedés, akereztségek kezdődöt,¹⁹⁴ a midön ellene mondtunk a sátánnak, azö tselekedeteinek, és pompáinak, és ezekre nagy fogadással köteleztük magunkot

K. Meg vagyon tehát tiltva ateremtett állatok szeretete, egy Anyának nem leheté szeretni a gyermekét, egy aszszonynak a férjít?

F. A teremtett állatot tsak magáért szeretni, és abban tenni a boldogságát, és hogy azt birhassa, és nem az Istenhez fordítani a szeretetét, az ilyen szeretet meg vagyon tiltva. mert a teremtett állat nem tehet minket boldogoká, hogy ha pedig az Isten szerént élünk a világi jokal, és olyan végre a mely néki tettzik, ugy a szeretet helyes, az Isten pedig jóvá hadgya. ha szükség képen élünk valamely dologal. példának okáért, az eledel szükséges azélethez, ha azzal [80b:] arra avégre élünk, hogy az életet az Isten. és a felebarátunk szolgálattýára fordítsuk, ejó, és ditseretes, de ha azt a gyönyörüségnek kedviért tselekeszük, a helytelen való volna.

K. Meg vagyon tehát tiltva, aszükség nélkül elni a teremtett állatokal.?

F. A nintsen külömben, mivel egy keresztyénnek el kel hagyni mind azt, ami tellyeségel nem szükséges. példának okáért, aköntösben,

¹⁹⁴ <kes> kezdődöt, [Törlés a sor végén.]

és aházi öltözetben való tzifraságot, a sok mulattságot, játékot, látogatást, és több efféléket, a melyekből a világiak szükségét tsinalnak,

5 K. Mellyek tehát azok a szükséges dolgok, a mellyekel. egy keresztyén szabadoson élhet?

F Azok a mellyek az Isten rendelése, és akarattya szerént szükségesek, ugy mint az életnek, egésségnek. és jószágnak meg tartása, de ugy hogy ezeket ne szeresük telhetetlenségel., kivánságal, és rosz uton modon., ne kívánnjuk azt meg tartani, és szaporítani, aszükség
10 felet valot a szegényeknek adni, lehet ilyen modon a világi jót meg tartani, sőt meg kel is. mert az Isten azt parantsollya, tsak hogy a sziv ahoz ne ragaszkodgyék, és az [81a:] Isten ditséretire fordításék, mert a teremtett állattal valo élés szükség nélkül, a mely el von az Istentől, és a mellyet¹⁹⁵ nem fordítyák az ő ditsősegire. az üdvességre, vagy a felebaráti lelke hasznára., az olyan a meg romlot természetnek hajlandóságától veszi eredetét, amelynek is tartozik minden keresztyén ellene állani.

K. Az Isten Fia, miért vevé magára a Jésus nevét a környül¹⁹⁶ metéléskor?

20 F Mert azért jött el, és azért vett testet magára, hogy az embereket meg válttsa, meg szabadítván őket bünökből, hogy pedig a két természet ki tessék., ezt a két dolgot egyesé tészí, ugy mint, a környül metelés meg mutattya hogy ő Ember, és a Jesus neve, hogy ő Isten, mivel tsak egyedül az Isten szabadíthattya meg az embert büneiből,
25 és üdvezitheti ötet, ki óntván vérét környül metélkedésekor, magának vevé az üdvezítő nevet. meg akarván nekünk mutatni, hogy tsak anyiban lészen nekünk részünk az üdveségben., a menyiben el vonnyuk magunkot magunktól. és mindentől, alelki környül metelés által, és tsak anyiban is részesülünk a kristus szenvedésiben.

30 K Miképen kel tisztelni a Jesus nevét?

[81b:] F Igen nagy tisztelettel kel ahoz lenni, mivel¹⁹⁷ az Apostol azt mondgya, hogy az Isten olyan nevet ada akristusnak, a mely minden nevek felet valo. hogy az ő Nevére minden térd meg hajjollyon, mind a Menyekben. mind a földön. mind a föld alatt, phil. 2. 9. 10.
35 de nem a betüből álló névnek adgyák a tiszteletet, hanem a kristusnak magának, mint üdvezítőnek, azért is mindenkor nagy figyelme-

¹⁹⁵ a mellyet <m> nem

¹⁹⁶ a környül <metéskor?> metéléskor?

¹⁹⁷ [Elírás:] mével [mindig *mivel* alakot használ.]

teséggel, és tisztelettel. kel említeni az ő nevét, meg emlékezvén arról.,¹⁹⁸ a mit tselekedet, szenvedet, és mind aról amit mivel szívünkben, a büntől való meg szabadulásunkra, és arra, hogy végben vigye meg szentelésünknek munkáját.

- ⁵ K. Miben áll az tisztelet, a melyel kel tisztelni ötöt mint üdvezitöt?
F 1 Abban hogy meg utálljuk a vétket, a melynek el törlésére jött el, ugy mint meg váltonk 2 hogy meg vallyuk aláztatóság al erre a nagy kegyelemre való érdemetlen voltunkot, 3. üsmérjük meg magunkban valóság al, hogy azö kezében vagyon a mi sorsunk, és hogy egészen
¹⁰ ő rajta áll üdveségünk,¹⁹⁹ ő is viheti azt végben, hogy az kegyelme nélkül semit nem tehetünk, még tsak üdveséges gondolatunk sem lehet, 4. hogy hozzája folyamodgyunk minden féle szükséginkben, kérjük szüntelen kegyelmét, és az üdve-[82a:]ségünkben való elő menetelt, hogy tsak az ő nevében, közben járása, és érdemi által kérjünk mindent, az Atyától, 5. egyszerre, szüntelen való hálákot adgyunk néki, azért, hogy nekünk érdemetlen bünösöknek, vére ki ontása által akart üdvezitönké lenni.

VIZ KERESZT NAPJÁN

Imádság

. oh' Istenünk, aki atsillag után. vezetéd apogányokat, hogy meg üsmérnék Fiaidot, tselekedgyed hogy meg üsmérvén tégedet, ahit
²⁰ által. meg láthatuk. a Ditsösegben, Méltóságodnak fényességét. A mi urunk. Jesus kristus által.

Epistola.

Isai. 60. 1.

Kely fel világosuly meg Jerusalemben. mert el jött a te világóságod és az ur ditsősége fel tamadot te rajtad. mert imé a setettséggé borította a földet, és a homály a népeket, te rajtad pedig fel támad az ur, és az
²⁵ ő ditsősége meg lattatik terajtad. és a pogányok ate világóságodban

¹⁹⁸ meg emlékezvén arról., (meg emlékezvén aról.) a mit

¹⁹⁹ <u> üdveségünk, [Törlés tollhiba miatt.]

járnak, és a királyok. ate eljövetelednek fényeségeben, emeld fel körös körül ate szemeidet és lassad, mind ezek egyben gyültek, hozád jöttek, ate fiaid meszszenen jönnek, és ate leanyid oldalad mellől kelnek fel. akkor meg látod és²⁰⁰ bővölködöl., és tsu-[82b:]dálkodik, és ki terjed szived, mikor hozád tér atengernek sokasága, és a pogányok ereje hozád jö. a tevék sokasága el borit téged, Madiánnak, és Éfának gyors tevéen, mindnyájan el jönnek sábából, aranyat és temjént hozván, és az Urnak ditséretet hirdetvén.

Magyarázat

K. Miért olvastattya az Anyaszent egyház ezt a letzkét a mái napon?
10 F Mert az Anyaszent egyház., a pogányok hivatásának, és megterésének titkát szenteli a mai napon, a mellyet még előre meg jövendölte eza proféta és hogy leg elsőben a mágusok hivatának a pogányságnak. setéttségiből az Évangyéliumnak világóságára.

K Mire kötelez minket ez a titok.?

15 F Arra hogy, alázatoságal valo hálákot adgyunk az Istennek a pogányok meg térésekert, ahitnek ajándékaért, amelyet velünk közlöt, és a pogányokból fel álitatot Anyaszent egyházért, akinek mi tagjai vagyunk,²⁰¹ mivel ezen kegyelem nélkül, mi még a pogányságnak setéttségében hevernének, és nem volna részünk az üdvességben

K Miképen lehet néki illendő hálákot adni azért [83a:]

F. Hogy akristusban valo hitet. és üsmerettséget. ugy tekintsük, mint a melynél nagyob kegyelem nem lehet, fellyeb tisztellyük ötöt minden gazdagságnál, mutasuk meg hozzája tiszteletünket,
25 keresztyénhez, és Isten Fiaihoz illendő tselekedetinkel, az Isten hitet adván belénk., többet adot, mint ha az egész világot adta volna. meg is szabaditot minket az örökké valo nyomoruságtól., a maga Fiát adta nekünk, fogadot Fiaivá tett minket., örökségül igerte nekünk hogy birhasuk országát. és magát.

30 K. Mitsoda Jérusalemről szól itt aproféta, mitsoda²⁰² világóság és ditsőség a, mely fel támadot rajta?

²⁰⁰ és <k> bővölködöl.,

²⁰¹ akinek mi tagjai vagyunk, akinek mi tagjai vagyunk, [Fölösleges ismétlés.]

²⁰² mitso [Sorvégi elválasztás után nem folytatta.]

F Jerúsálemen az Anyaszent egyházát érti, a mely Jerúsálemben kezdődék. a világoságon érti a kristust. a ki a világ világosága. a ki meg testesülése által jött el, és meg mutatá ditsőségét az ő tanítványinak, tsuda tételeinek, és szentséges voltának fenyesége által..

K. Mitsoda setéttség a, mely az egész földet el lepte vala?

⁵ F Az pogányok tudatlansága. és vaksága kik el lévén terjedve az egész földre, avalóságos Istent nem üsmérték, hanem a bálványokot. vagy is inkább az [83b:] ördögököt imádták, a kik sok féle modon tisztelteté magokot. söt még a sidok vakságát is jelenti, a kik sok ¹⁰ féle tévelygésel elegyítvén meg az Istenben²⁰³ valo hitet, gyakorta a bálványozásban esnek vala,

K. A kristus. és a Évangélium világával meg vannaké világositva mind azok, kik az Anyaszent egyházban vannak.?

F Nintsenek mindnyájan, el is mondhatni sok keresztyénekről. ¹⁵ hogy a világosság, a setéttség közöt fénylik, és a setéttség azt nem üsméri, sokan is vannak vakságban. noha a világosság környül fogta őket, söt még az ő vakságok akaratal valo, mivel bé hunnyák szemeket avilágóság előtt, és vakmerőségel választanak más utat., nem azt, a melyet a világosság mutattya nékik, mivel a rosz kívánság nem engedi ²⁰ hogy azon járhasanak,

K. Mit ért aproféta a tengeri gazdagságokon. és a nemzetek erején, kik az Anyaszent egyházban fognak menni?

F A pogányoknak sokaságát érti, kik a szigetekben és a tenger mellet laknak, és a kiknek az Anyaszent egyházban kelletet menniek, ²⁵ a Mádiániták, és az Épha, sok tevén, kik jerusalemet el lepik, érti annak a népnek., a hit-[84a:]re valo hivatását, akiknél közönségesek, az ilyen állatok,

K. kitsodák azok, kik sába tartományából jönnek, és a kristusnak aranyat, és temjént hoznak?

³⁰ F Azok a Mágusok valának, kik Arabiából jöven, a kristusnak, aranyat ajánlának, ugy mint királynak, temjént mint Istennek. és myrhát, mint halando Embernek.

Évangélium

szent Matth. 2. 1.

Midön azért születet volna Jesus Juda Bethlehemében, Herodes király napjaiban. imé Magusok jövenek nap keletről Jerusalemben. mond-

²⁰³ Isten(ben)ben [A törlés sorvégén.]

ván hol vagyon aki született, a sidok királya, mert láttuk a tsilagát nap keletben., és imadni jöttünk ötet, halván pedig Herodes király, meg haborodék, és egész jérusalem véle, és esze gyüjtvén mind apapi fejedelmeket, és a népnek irás tudoit, tudakozik vala töllök, hol születnék

⁵ akristus, azok pedig mondának neki, juda Betlehemében, mert így iratot meg a profétától. és te Betlehem Juda földé, semmi képen nem vagy kisebb a Juda fejedelmi közöt., mert te belölled jö ki a vezér, ki az én népemet Izraelt vezérellye. akkor Hérodés titkon hivatván a Magusokot szorgalmatosan meg tudá töllök a tsillag idejét.

¹⁰ mely nékik meg jelent, és el küldvén őket Betlehemben. mondá, menyettek el, és kérdezked-[84b:]gyetek, szorgalmatosan a gyermek felől, és mikor meg találjátok, izennyétek meg nekem., hogy én is el menvén imadgyam ötet, kik mikor hallották volna akirályt. el menének, és imé a tsillag melyet láttak vala nap keletben, előttökmégyen

¹⁵ vala, míg el jutván meg állana fenn, a hol a gyermek vala, látván²⁰⁴ pedig atsillagot, örülének nagy örömel. és bé menvén aházban meg találák a gyermeket, az Annával Máriával., és le borulván imadák ötet. és meg nyitván kintseket, ajándékokat adának néki, aranyat, temjént, és mirrát, és feleletet vévén álmokban, hogy viszá ne mennének Hérodéshez, más uton térének az ő tartományokba.

²⁰

Magyarázat

K. Mit jelent a tsillag mely meg jelenék a Mágusoknak nap keleten?

F A CSillag jelenté a hitet, mely Menyei világosság lévén, akristust fel keresteti velünk, hozzája vezet. és nékünk meg mutattya, mint királyunkot, üdvezitönket, és meg váltonkat,

²⁵ K Kik valának azok a Mágusok, kiknek az Isten jelét adá az Égen?

F Azok pogány bölcsek valának., kik a tsillagok járását visgálták, és akik a szent irás magyarázók szerint, nap. [85a:] keleti arabiaiból jöttek vala,

³⁰ K. Ezek apogányok. hogy üsmérheték meg az²⁰⁵ új tsillagból. a Messiásnak születését?

F Az Isten új tsillagot mutatván azoknak az Astrologusoknak, hogy meg üsmértetné vélek²⁰⁶ Fiának születését, meg világosítá egyszers-

²⁰⁴ látván [Elötte megkezdett nagy betű nyoma: N?]

²⁰⁵ az [z: Valószínűleg javítva; összefutott a tinta.]

²⁰⁶ vélek [ek: rész javítva.]

mind belső²⁰⁷ képen való világosággal az ő elméjüket, hogy meg tudhatnák mit jelentene az a rendkívül való jel. melyet láttanak. és ingyen való kegyelméből arra indította őket. hogy mennének fel keresni Fiát judaeában.

⁵ K. Mit tselekedének a Magusok midőn meg láták a tsillagot?

F Nagy hamarsággal engedelmeskedének a szozatnak mely belső képen hívá őket, erre való nézve mindent el hagyván, arra ahoszu utra indulának, hogy fel keressék az új királyt, és imadnák ötöt, enagy példánkra vagyon nekünk, hogy mitsoda²⁰⁸ hűségel kel engedelmeskedni az Isten kegyelmének. a midőn belső képen szól hozánk, vagy is int szolgálai által, hogy magunkot az ő akarattya, és parantsollattya alá vessük, a midőn azt meg üsmérjük hogy hi minket.

K Rend szerént mitsoda formában szokta Isten meg mutatni az utat, a melyen hozája kel mennünk?

¹⁵ [85b:] F Azt üsmérvén hogy mihez vagyunk leg érzékenyek, azért azt is veszi eszközül, hogy magához fordittson, példának okáért, azt igen meg érezük ha valamely szerentsérről le esünk, jóságot el veszünk, betegségben esünk, atyánk fiainak. vagy barátinknak halálát láttyuk, hogy ha pedig nem érezük a kegyelemnek belső ²⁰ indulatit, a melyeket követik²⁰⁹ gyakorta ezek a külső intések., akkor nem követtyük az üdveségünkre küldetet tsillagot, egy olvasás. egy predikacio, egy intés, a hivatalunkrol. való oktatás. mind ezek olyan tsillagok nekünk, mellyek az Istenhez vezetnek, mi sokszor láttyuk ezeket a tsillagokat, de utra nem indulunk. tsudálljuk az igasságot, ²⁵ örülünk világosságának, de tsak egy helyben maradunk.

K. Hová menének a Mágusok meg tudakozni az uj királynak születésit.?

F Jérusalembe, ahol a leg kevélyeb királytól meg tudakozák. hogy hol születet légyen a sidok királya, mert minden tartalék nélkül meg vallák hogy nap keleten látták volna tsillagját. és ötöt jötenek ³⁰ volna imádni az ilyen nagy hit, és bátorság, meg tanyit arra, hogy a kristust, keresük, és az ő nevérről vallást tegyünk a midőn a szükség hoza magával, minden titkolás, emberi tekéntet, és félelem nélkül, ami hitünk aköre lévén építve. ne hajttsunk [86a:] atsufolásokra, ³⁵ fenyegetésekre, és akar mely rosz kimenetelekre, ha szinte el vesztenőkis aszabadságot, jószágot, gazdagságot, és még az életet is, akár

²⁰⁷ belső <kel> képen

²⁰⁸ mitsoda <eng> hűségel kel engedelmeskedni

²⁰⁹ követik [Szóvégi k betűt utólag toldotta a szóhoz.]

menyi akadályja legyen és üldözője az igazságnak, de ahhoz kel kaptcsolni magunkot.

K. kit jelentének azok apapok kik a²¹⁰ Magusoknak meg mondák a helyet, ahol a proféták szerént kellették születni a Messiásnak, de
5 ö magok oda nem menének.?

F Jelentik az olyanokot kik az Anyaszent egyházban a kristushoz valo utra tanittyák másokat., de ö magok a tévelygésnek uttyán járnak, kik meg mutatták másoknak az életnek forrását, és magokat meg hagyják halni szomjuhan.

10 K. Ezek a Doktorok, meg mutatáké Hérodesnek igazán a jövendölést, mely meg jövendölte, hogy a Messiás Betlehemben fog születni?

F Éppen nem, mivel tsak az első részit mutaták meg, a mely azt mondgya, hogy *aki Izraelben fog uralkodni, a Bellehemen születik.*

Mich 5. 2. a második részit el titkolák, a mely azt mondgya. *hogy az*
15 *ö kijövele, eleitől fogva, az örök napoktól fogva.* (: tudni illik hogy öröktől fogva születet:) ezek a szók meg mutatták volna **[86b:]**

Hérodesnek, hogy hejában igyekezik meg öletni azt az új királyt, akinek születése öröktől fogva valo., ezeket el titkolák a papok Hérodes előtt nagy álnokságal. erre mondá szent Chrysostomus, hogy

20 bizonyoságot tévén az igazság mellett, ök azt el árulták, meg nevezvén a helyt a hol a kristusnak kellették születni, egy olyan kegyetlenek, aki tsak azért tudakozodék, hogy akristust²¹¹ meg ölesse.

K. Az Isten miért nem mutatá meg a Mágusoknak a tsillagot, hogy ne kellettet volna bé térniek Jerusálemben, hanem egyenesen mehet-
25 tenek volna Betlehembe.

F Azért hogy kénszeritessenek meg tudakozni a kristus születésinek helyét a papoktól., ebből meg láttyuk, hogy akár mely nagy világoságunk legyen is, de az Anyaszent egyház hatalma alá kel vetni magunkat. és tsak anyiban kel követni azt a világoságot, amennyiben

30 meg egyezik az ö tanításával, és atraditioval az is ki tettzik ebből, hogy akár mely nagy dologban is ne mindgyárt ragaszkodgyunk a tsudákhoz., hogy ha azok a dolgok rend szerént valo képen rendben mehetnek, példa szent pál., a kit a kristus Ananiáshoz küldé, hogy magát oktattatná, noha maga meg jelenék néki, és bé tölthette
35 volna egy szempillantás alatt minden világoságával.

[87a:] K. Miben tettzik ki leg inkább a Magusok hite?

²¹⁰ a [Beszúrás.]

²¹¹ [íráshiba:] akristus

F Abban leg inkább ki tettzik, hogy ámbár alacson rendben, nyomorúságban, és szegénységben találák is azt az Isteni gyermeket; mind azon által. a sidok királyának, és a világ üdvezítőjének²¹² hitték lenni, ahit mindenkor elegyes homályoságal. és világoságal., és mindenkor⁵ lészen a titokban olyan mélység. ahova el nem hathat az emberi elme; mind azon által. azt hinnünk kel²¹³ mert az Isten szava nekünk tsillagul lévén minket meg nem tsalhat.²¹⁴ minden ember hazug, de az Isten önnön maga²¹⁵ az igazság.

K. Mit kellesék tselekedni, hogy akristust ugy lehesen imádni¹⁰ gyermekségiben valamint a Mágusok imádák?

F Tisztelni, szeretni, és követni kel. a menyiben töllünk lehet. akristusnak szegénységít, alázatoságát, es szenvedésit, ezeket nagyobra kel betsülni agazdagságnál. a világi gyönyörűségeknel, valamint a mágusok tselekedének, azt mondgyák Mojses felöl, hogy nagyob gazdagságnak tartá lenni a kristusért valo gyalázatot, mint sem¹⁵ az Egyiptum bélieknek kintseket hebr. 11. 26. mint egy meg vetnök a kristust, és magunkot bölcsenek és okosabnak tartanok lenni, hogy ha más féle életet [87b:] vennénk magunknak, mint sem a melyet ő választá magának és a melyet rendelt Évangyéliumában.

K Miképen imadák a Magusok a kis Jésust?²⁰

F Le borulának, és meg alázák magokat nagy tsendeségben, eszerent is kel tselekednünk ő elötte atemplomban. azután temjént ajánlának néki, mint Istennek, aranyat mint királynak, és myrrát, mint halandó Embernek. erre valo nézve midön imádgjuk ötet.²⁵ mindenkor ajánlyunk ajándékot néki.

K. Mitsoda ajándékokot kel ajánlanunk akristusnak.?

F olyan ajándékokot kel néki ajánlanunk, a melyeket jelenték a Mágusok ajándéki, ugy mint a temjén, abuzgoságal valo imádságot, az arany, az Isteni, és a felebaráti szeretetet, a myrra, atestünknek³⁰ tisztaságát. valamint a tűzben lévő temjénnek füsttye fel megyen, ugy a szent Lélek tűzétöl fel gerjesztetet szivnek imádsága, az Ég felé botsáttya kívánságít, az arany leg drágáb lévén atöbb értzek közöt, a szent irás szerént.²¹⁶ jedezi. az Isteni szeretet, a mely leg fővebb a több jó erkölcsök közöt, és valamint a myrra. a melyel

²¹² üdvezítőjének [ít: rész javítva: *őj-ből*; *üdvezítőjének* lett volna.]

²¹³ azt hinnünk kel <keresni> [hinnünk: *bennünk*ből javítva.]

²¹⁴ tsalhat. [Úgy látszik *ts* – javítva *cs*-ből?]

²¹⁵ <m> önnön maga

²¹⁶ szerént <az szeretetet> jedezi. az Isteni szeretet,

meg szokták kenni a holt testet, meg oltalmazza arothadástól., ugy a testnek, és az érzékenységnek sanyargatása. meg oltalmazza avéteknek [88a:] meg romlásától, hogy pedig rovideden meg mondgyam mit kel ajánlani akristusnak., avalóságos szeretetet, a buzgo imádságot, és a penitentzia tarto életet.

VIZ KERESZT. OCTÁVÁJÁN VALO VASÁRNAPON.²¹⁷

Imádság.

Tekinttsed uram onnét felyül a Egből népednek alázatos imádságát, hogy hadd üsmérhesse meg akaratomod, és meg üsmérvén, azt végben vihesse kerünk tégedet a mi urunk Jesus kristusunk által:

Epistola.

szent Pal rom. 12. 1.

kérek azert titeket Atyámfiai, az Isten irgalmaságára, hogy a ti testeteket adgyátok, élő, szent, és Istennek kedves áldozatul, a ti szolgálatotok okoságal legyen, és ne szabjátok magatokat evilághoz, hanem változzatok el, a ti értelmeteknek ujulásban, hogy meg próbáljátok, mellyik légyen az Istennek jó, és kellemetes. és tekéletes akarattya, mert azt mondom. anékem adatot malaszt által, mindnyájatoknak akik közötetek vannak, hogy ne érttsetek többet annál. a²¹⁸ mint kel érteni, hanem érttsetek józanság szerént, és a mint kinek kinek Isten osztotta ahitnek mértékét. mert a mint egy testben sok tagjaink vannak, minden tagoknak pedig nem ugyan azon egy tselekedetek [88b:] vagyon, ugy sokan egy test vagyunk akristusban, mindenikünk pedig egyik a másiknak tagjai.

Magyarázat

K Miképen ajánlyuk áldozatul az Istennek testunket?

F A kristus Jésuséval ajánlyuk önéki testunket áldozatul, ami testünk valóságos áldozat akor lészen, amidön a szent Lélek segitt-

²¹⁷ vasárnapon [on-t utólag toldotta a szóhoz, kisebb betűkkel.]

²¹⁸ a [Beszúrás.]

ségivel azon igyekezünk hogy a testi rosز kívánságokat el vesszessük, és azon testet tagjaival, és érzékenységeivel az Isten szolgálattára²¹⁹ szentellyük, apenitentzia tartás, és a sanyargatás által. ugy hogy a füleink tsak azokat halgassák, és a szemekink azokat tekintsék, amik⁵ az Istenhez vezethetnének, a mi lábaink ne járjanak, és kezeink ne munkálkodgyanak egyeben, hanem abban, ami az Isten, és felebaratunk szolgálattját, és üdveségünket tekénti, a száj keresztyéni mértékleteséggel és tsak a szükségért vegye az eledelt, anyelv. ne szollyon hanem okosággal. és tsak²²⁰ akor, a midön szükségeseb szolni¹⁰ mint halgatni, tsak az Isteni szeretettel szollyon. egy soval. atest mindent az Istenért tselekedgyék, tsak az ő akarattjára, és igasságára²²¹ vigyázon,

K. Miért akarja szent Pál hogy a mi testünk élő, és szent ostya legyen?

¹⁵ [89a:] F Azért, mert akár mely jóknak láttassanak lenni a mi tselekedeteink, de azok meg holt tselekedetek., és nem erdemlik hogy az Istennek ajánltassanak, hogy ha nem aző szeretetéből inditának, és nem aző szent lelkétől kezdodnek. mivel azok, tsak anyiban léznek szent tselekedetek, a menyiben meg léznek tisztitatta a véték-²⁰től, tsak ilyen formán is lehetnek kedvesek az Isten előtt, mert a bölcs szerént, a szent Lélek nem lakik avétekel. meg ferteztetet testben., azért azt kívánnya az Apostol akeresztyénektől, hogy élő, és szent áldozatot ajánlyanak, nem ugy mint a sidok.

K. Miért mondgya szent Pál, hogy a mi testünk áldozattjának,²⁵ okos, és lelki tiszteletnek kel lenni.?

F Mert a tiszteletnek, és a tisztességnek. melyet adunk az Istennek. atestünk áldozattjával, nem kel testinek, és tsak külső képen valonak lenni, hanem belső képen²²² valonak. az az, hogy tiszta szeretettel kel azt néki ajánlyani, és meg mutatni, hogy a teremtet állat-³⁰tol el távozván, tsak ő hozája kaptsollya magát a szivünk, és tsak önnön magát keresük jutalomul, joan. 4. 24. ugyan ezt is tanittya nekünk a kristus. mondván, hogy az Istent lélekben. és igazságban kel imadni, ez a tisztelet nem okos, hogy ha tsak avilági félelemből, és haszonért vagyon, nem is lelki, hogy ha tsak nem az Isteni szeretet-³⁵től inditatik.

²¹⁹ szolgálattjára <for> szentellyük,

²²⁰ tsak <a szükségért,> akor, a midön szükségeseb

²²¹ [Íráshiba:] igasságá

²²² képen [Beszúrás.]

K Miképen szabjuk magunkot evilághoz? [89b: üres]

[90a:] F A midön ötet követtyük mindenben. amiben ellenkezik az Évangéliumal, amidön szerettyük a mit ő szeret, betsüllyük a mit betsül, amidön szokásit. példáit felveszük, rosz kivánságiban követtyük, holot tsak egyedülakristust kellene követni, mivel egyedül ő ami rendünk és példánk.

K. Mit kel tsinálni hogy ne szabjuk magunkot a világhoz. és nekö-vessük az ő példáit. és szokásit.?

F Meg kel változnunk, a mi elménknek ujulása által, ellene kel mon-dani az ő ember hajlandóságának, szokásinak, kivánságának gyüöl-ni kel a mit szeret, szeretni kel a mit a kristus szeret, az új emberben kel öltözni, új elmét, és új szivet kel fel venni,

K. Miképen lészen ez a változás és ujjulás?

F Mint hogy az, akegyelemnek munkája, azt az Istentől alázato-san kel kérni, vizsgállyuk meg figyelmeséggel. hogy mi az Istennek akarattya., és azt kövessük, ahoz kaptssollyuk magunkot ami jó, és kedves előtte, akik avilágot szeretik, meg tanullyák annak szokásit, ugy akik az Istent szeretik. és övéi akarnak lenni, meg tanullyák mindenben törvényit, és parantsolatit, hogy meg tudhasák mit kíván töllök.

K Mire tanit minket az Apostol a midön azt hagyta. a hiveknek, hogy felettéb fel ne emellyék magokot; hanem a szerént tarttsák magokot, amint az Isten el osztogatta kinek kinek a hitnek mértékét?

[90b:] F Arra tanyit hogy ne vessük azt, aki keveseb mértékel láttzik lenni, a kegyelem vételére, és ne irigyelyük annak aki nálunknál többet vett, vegyük alázatosággal azt, a menyit tettzet nekünk adni, és legyünk azért nagy hálaadásal hozzája bizonyosok lévén abban, hogy azt tölle nem érdemlettük, és igassággal meg vonhatta²²³ volna az töllünk, a mit irgalmaságából meg adot, igyekezünk hűségel. többet nyerni a²²⁴ tölle, vett talentumal; és ne kezdgyünk vakmerőséggel olyan dologhoz a mely felyül haladgya erőnkét. és értelmünket.

K. Mire vagyon fundalva az Apostolnak ez a tanítása?

F Arra hogy az egész hivek, egy testben foglaltatván, mindenik különösön tagja annak atestnek, hogy mindenik tagnak különös hivatallya vagyon, és hogy egyik a másikának hivatallyában ne

²²³ vonhatta [o hasonlít a-hoz.]

²²⁴ a [Beszúrás.]

árttsa magát, hogy pedig abékeség. az egyeség, és a jó rend meg tartassék. szükséges hogy mindenik tag ahoz szabja magát, amit az Isten kíván tőlle, és azt szorgalmatosan vigye végben, másokat úgy tekentsen. mint maga tagjait. amit azok tselekesznek mint ha maga⁵ tselekedné, mert mondgya az Apostol. mindnyájan egymásnak tagjai vagyunk, mindenik tagnak tsak aközönséges jora kel vigyázni, minden tselekedétében.

Évangélium

sz luk. 2. 40.

És mennek vala az ő szüléi esztendönként jérusálemben; ahusvét innep napján, és mikor tizen két esz-[91a:]tendös lett volna, fel men-¹⁰vén ök jérusalemben az innep napnak szokása szerént, és el végezöd-
vén anapok, midön viszá térnének, el marada a gyermek Jésus jérusa-
sálemben, és eszekben nem vevék aszüléi, vélvén pedig ötet az uti társaságban lenni, menének egy napi utat, és keresik vala ötet aro-
konok, és ismérök közöt., és meg nem találván, viszá térének Jérusa-
lemben. keresvén ötet, és lön harmad nap után, meg találák ötet a templomban; adoktorok közöt ülve, halgatván, és kérdezvén őket. álmélkodnak vala pedig mindnyájan akik ötet halgattya vala, az ő okoságán. és feleletin. és látván tsudálkozának, és mondá az Anya néki, Fiam miért tselekedtél így velünk. imé az Atyád. és én bán-
kodva keresünk vala téged, és mondá nékik, midolog hogy engem kerestek²⁵ vala, nem tudgyátok valaé. hogy azokban mellyek az Atyámé. kel nékem lennem, és ök nem érték az igét. mellyet nékik szolla, és alá mene vélek, és jöve Názaretbe; és engedelmes vala nékik, és Anya ez igéket mind szivében. tarttya vala. és Jésus nevedik²⁵ vala bölcseségben és időben, és kedveségben Istennél. és emberek-nél.

Magyarázat

K. A kis Jésus tizenkét esztendős korában miért marada a templomban, adoktorok közöt, halgatván. és kérdés tévén töllök?

[91b:] F. Ezel példát akara adni az ifiaknak, akiknek atanulásban³⁰ kel foglalni magokot, és abban amit az Isten kíván töllök, mindenek

²²⁵ kerestek [Utána úgy látszik h-t kezdett írni, de nem folytatta.]

felet azt akará nékik meg mutatni, hogy mindennek előtte avallás dolgait, és hivatalyokot tanullyák meg, és hogy a szent doktoroktól, profétáktól, Apostoloktól. szent Atyáktól, kel meg tanulni az üdveségnek tudományit.

5 K A kis Jesus miért marada szülei hírek nélkül Jérusalemben.?

F Meg akará mutatni a gyermekeknek, hogy ha Atyok, vagy Anyok vagyon is e földön, de a Menyei Attyokhoz sokal nagyob engedelmeséggel kel lenniek, és annak inkább kel engedelmeskedni, a midön adolog az ő ditsőségit és üdveségeket tekénti.

10 K. Mit tselekedének a szent szüz, és szent Josef amidön észre vévék hogy a kis Jésus nem volna vélek?

F Mindgyárást keresni kezdék ötet az Atyafiai között, az után vizsá térének Jerusalemben. demindgyárt meg nem találák ötet, végtire a templomban a doktorok között találák, ebből meg láttzik 15 hogy akristust nem a világ szerető sokaság között kel. keresni, hanem az Istent és a vallást tekintő dolgokban, az imadságban, az igazságnak elmékedésében, meg is találtatik ajóknak társaságokban [92a:] és az olyanoknak, kik aző törvényéről beszélgetnek,

K. Mitől vagyon, hogy a szent szüz, és szent Josef olyan nagy nyughatatlanságban valának, valamég meg nem találák a kis Jésust?

F Ebből meg tanulhattyk. az Atyák, és Anyák, hogy mitsoda vigyázásal. kel nevelni, és gondot viselni gyermekekre, hogy magokot elne veszesék. nagy gyorsasággal kel őket ki vonni a veszedelemből, hogy ha abban estenek, az ilyen állapotban az Atyák lomhaságok 25 vétek, és rettentő számot adnak a gyermekek lelkiért, hogy ha atudatlanság, és a rossz neveltetés miat el vesztek magokot

K. Mit felele akis Jesus, az Annya panaszolkodására?

F Ugy tettzik mint ha egy kevesé keményen felelne. mondván, nem tudgyátoké hogy abban kel nékem foglalatatoskodnom a mi az 30 én Atyám szolgálattját illeti, de mind ezek a szók az olyan Atyákra esnek, ²²⁶ kik a gyermekeket, olyan hivatalokban teszik, a melyekben tsak a hasznót., vagy az előmenetelt tekéntik, meg nem vizsgálván azt, hogy ha az Isten hijaé őket azokra, vagy sem, az Atyák az ilyen állapotban. igen nagy igazságtalanságot tselekesznek, az Isten aka- 35 rattýára kel tehát vigyáznunk mindenben, azért, az életnek rendében, vagy valamely hivatalban menni aka-[92b:]rattýa ellen, lehetetlen

²²⁶ [Elírás:] esik,.

hogy veszedelmes ne légyen. vagy az Atyáknak, kik gyermekeket abban teszik, vagy a gyermekeknek. kik arra köteleztek. magokat.

K. Mit tselekedék a kis Jesus mind ezek után?

F Viszá tére Názáretben szent Josefel. és szent szüzel az Évangélium fel teszi hogy engedelmes vala nékiek, enagy példa az ifiaknak, akiknek engedelmeskedni kel azoknak., akiknek gond viselések alatt vannak, hogy ha egy Isteni gyermek engedelmeskedni akart üdvességünkért teremtet állatinak, egy vétkes, és tudatlan gyermek kivannaé az után,²²⁷ senkitől nem fügteni, oktatatlanul, és törvény nélkül élni,¹⁰ minden féle vétkekre ajtot nyitanának, ha ezt elszenvednék.

K. Kiknek kel engedelmeskedni a gyermekeknek.?

F Az Atyáknak, Anyáknak, agyontato Atyoknak, ezekhez nagy engedelmeségel kel lenniük, mindenekben követni kel akarattyokot, tanátsokot.

¹⁵ K Hogy kel azt érteni, hogy akis²²⁸ Jesus gyarapodik vala bölcsességben. és kegyelemben, holot ő vala maga a bölcsesség, és tellyes vala az Istennek lelkével?

F Azt ugy kel érteni, hogy mentől inkább nevedekék, annál bőségsében tettzik vala ki benne abölcsesség, [93a:] és akegyelem, valamint²⁰ anap hogy mentől felyeb mégyen²²⁹ annál nagyob világoságot mutat, ebből meg tanulhatták az ifiak, hogy ha abölcsességben, és akegyelemben akarnak nevedekni, atudományra, alázatos. és magános életre kel magokat adni.

VIZ KERESZT UTÁN VALO 2^{DIK} VASÁRNAPON.²³⁰

Imádság

²⁵ Minden ható ur Isten aki bölcseséggel igazgatod a Menyei, és a földi dolgokat, halgasd meg népednek alázatos imádságát, és tarts meg minket ez életben békeségben a mi urunk²³¹ etc.

²²⁷ az után, [a — javítva e-ből.]

²²⁸ hogy <mentől inkább nevedekék> akis Jesus [Sorvégi törlés.]

²²⁹ mégyen [Az utólag kitett ékezetet a gy és e betű köze fölé került.]

²³⁰ vasárnapon. [on-t utólag toldotta a szóhoz, kisebb betűkkel.]

²³¹ [Íráshiba:] ururk

Különböző ajándékok vannak pedig²³² amaszt²³³ szerint, amely nekünk adatot, akár a profétálás, ahitnek modgya szerint, akár a szolgálat, a szolgálatban, akár a ki tanit atudományban. aki int, az intésben, a ki adakozik, az együgyűségben, aki gondot visel, aszorgalmatoságban. aki könyörül a vidámságban, aszeretet tettetés nélkül, gyülvén agonoszt, a johoz ragaszkodván, az atyafiuságnak szerelmével egy mást szeretvén, tiszteletel egy mást meg előzván, a szorgalmatoságban nem restelkedvén, alélekben buzgok lévén, az ur-[93b:]nak szolgálván, aremétségben örülvén, ahaboruságban¹⁵ békével +ürvén, az imádságban. serénykedvén, aszenteknek szükségekben adakozok lévén, agazdálkodást követvén, áldgyátok ati üldözöiteket,²³⁴ áldgyátok, és ne átkozátok, örvendezetek az örvendezökel,²³⁵ sirjatok a sirokal. ugyan azont értvén egy más közöt. fenn nem értvén, hanem az alázatosokkal egyezvén, ne legyetek okosak ti magatoknál.¹⁵

Magyarázat

K Miképen lehet jól élni, az Istentől vett ajándékal?

F Meg kel elsöben üsmérni kinek, kinek, amaga tálentumit,²³⁶ és azokat, segiteni kel atanulásal. és azután azon kel lenni hogy keresztyeni ártatlan alázatos étettel, és buzgo imádságal vehessük a²⁰ Menyei kegyelmet és áldást, azon tálentumoknak meg szentelésékre, úgy hogy azok ne árthassanak, se magunknak, se másoknak, és azokal az Isten rendelése, és hivatalunk szerint élhesünk., és fellyeb ne magasztallyuk magunkot az ő ajándékinál, és tölle vett kegyelminél.

²⁵ K. Mit ért szent Pál ajövendölésnek ajándékán?

F Érti azt a természet felet valo tudományt, amellyel meg üsmérik az el rejtet dolgokat,²³⁷ ez a tudomány közönséges vala az első keresz-

²³² pedig [Beszúrás.]

²³³ amaszt a malaszt [Felesleges ismétlés.]

²³⁴ üldözöiteket, [z javítva.]

²³⁵ örvendezökel, [A második e javítva ö-ből; örvendezökel volt.]

²³⁶ tálentumit, [é javítva á-ból.]

²³⁷ <tud> dolgokat, ez a tudomány

tyéneknél, azt el mondhatni, hogy valamely predikátor a vallást [94a:] jól tudja, atitkok dolgaiban nagy értelme legyen, és aki jól tudja az szentek tanítását. hogy az olyan proféta, az Apostol azt akarja tehát. hogy az olyan akinél ilyen ajándék legyen, közöllye azt másokkal, amit az Isten ki nyilatkoztatott néki, de azt ahitnek mértéke, és rende szerént kel tselekedni, ne hogy meg haladgya a mértéket, és többet ne mondgyon, mint sem amit az Anyaszent egyháznak nyilatkoztatott ki az Isten. és ne taníttson ellenkezőt a szent Irásal, és atraditioival. mert valamely ki nyilatkoztatás, vagy tanítás meg nem egyezik az Apostolok hitével, a mely is atraditio által maradot meg az Anyaszent egyházban, az olyan tévelygés, és tsalando.

K. Mitsoda atudománynak ajándéka.?

F Ez a titkokrol, és a vallás béli igazságokrol, valo tanításnak. és magyarázásnak ajándéka. az Apostol azt akarja, hogy akivel ezt közli, ne másra tzélozon véle. hanem hogy a népet oktassa, és az Istenhez vezesse, nem keresvén az ékesen valo szollásban, és atudományban, a maga ditsőségit

K. Mitsoda az intésnek ajándéka?

F Ez olyan ajándék mely a szívet meg hattya. az Isteni szeretetre, az igazságra, és ajó tselekedetre indíttya. akik ezt az ajándékot vették, azoknak buzgoságal kel hir-[94b:]detni az igazságot,

K. Miben áll az az egy ügyüség, a melyel kivánnya szent pál. hogy alaminálnakodgyanak, és segíttsek a felebarátot szükségiben

F Abol áll, hogy segíttsek ötet szükségiben tiszta igyekezettel., nem azért hogy mások lássák, azért meg ditsérjék, vagy hogy valamely hasznunkra válylyék, vagy az emberi tekintetért, hanem egyedül az Istenért.

K. Miért kivánnya azt az Apostol hogy örömel vigyék vegben az irgalmaságnak tselekedetét?

F Mert az, aki a betegeket segíti. atudatlanokat oktattyá, a veszekedést meg tsendesíti, azellenkező felet meg békelteti, a szomorúakat vigasztallya, egy szóval aki meg segíti felebaráttyát lelki vagy testi szükségiben, az olyan akristusal magával teszi ezeket ajókot, és a maga személyivel sokal nagyob irgalmaságot tselekeszik mint másokkal. mert az Isten irgalmaságát várhattya magára, a mellyért örömben lehet, a nyomorultakhoz vidám ábrázatot kel mutatnunk. hogy hasznosab lehesen segítségünk. ök is azt látván, nagyob békeséges türesem. és szeretettel szenvedik.

K. Mitsoda okravalo nézve akarja az Apostol. hogy a gonoszt utállyuk, és ajohoz ragaszkodgyunk. ?

F Azt akarja hogy a gonoszt utállyuk abbol az ok[95a:]bol. mert az, azIstent meg banttya, és néki nem tettzik, és ne tsak azért utállyuk, ⁵ hogy félünk abüntetéstől, hanem szeretetből ragaszkodgyunk ajóhoz, és azért, hogy tessünk az Istennek, és hogy reméllyük az örök jutalmat, amely nem egyéb hanem hogy az Istent magát birhasuk, igen távul vagyunk akor az ilyen gondolattól., a midön szánszándékal tselekeszünk valamely vétket, azért mert nem tarttyuk azt halálosnak ¹⁰ lenni, ha ajót tisztán tsak az Istenért szeretnők, és agonoszt azért utálnok, hogy ötet meg bánttsuk, ilyen formában minden féle vétektől irtoznánk, mert minden féle vétek gyütlőséges Isten elöt.

K. Mire tanit még minket az Apostol. ebben a letzkében ?

F. 1. Hogy igaz és tekéletes szeretettel szeresük az Istent magá- ¹⁵ ért, és felebarátunkot az Istenért.

2. Hogy igazán valo szeretettel szeresük felebarátunkot valamint testvér atyánkfiát., mert minnyájunknak tsak egy Attya vagyon és hogy mindnyájan akristusnak és egy másnak tagjai vagyunk

3 Másokat tisztelni kel, kedveket keresni, minden féle állapotban ²⁰ betsületet kel nékik adni, mert azIstennek szenteltettek, akristus vére által. és kegyelme által., a [95b: üres] [96a:] szent Léleknek templomi

4 Hogy köteleségünket buzgoságal vigyük végben, ne halogatásal., vagy resttségel, mert az örökké valo boldogságnak, el nyerésiben jár ²⁵ az dolog,

5. Hogy a buzgoságot meg tarttsuk., mert az Istent szolgállyuk, és ő meg érdemli abuzgoságal valo szeretetet.

6 örömel várjuk a reménlet jókót, békeségel., és jó szivel szenvedgyük anyomoruságokat., és szomorúságokat, mert az Isten önnön ³⁰ maga lészen jutalmunk

7 Végig meg maradgyunk az imádságban, mert gyengeségel. vagyunk környül vétetve., aléleknek pedig szüksége, szüntelen valo. és az imádság az Isten segítségit reánk szállittya.

8. Segíteni kel az igazakat, és a szenteket szükségekben, és ő nékik ³⁵ szállást kel adni szeretettel. mert ok az Isten baráti.

9 szeretni kel valóságal ellenséginket, valóságos jókot kel nékiek kívánni, öérettek imádkozni kel, és szükségekben segíteni, minden panasz nélkül, azért hogy oket meg nyerhesük. az Istennek, és meg szerezhesük téréseket.

10 Részt kel vennünk felebarátunknak vigaságában, és szomorúságában, és éreznünk kel. az ő hasznát. és kárát, [96b:] valamint a magunkét.

11. Éllyünk egységben a jokal., mert minnyájan egyek vagyunk, a kristusban és minnyájunkban azon egy léleknek kel lenni, a ki nem más hanem a kristus lelke.

12. Ne vágyunk felyeb valoká lenni másoknál. söt még alázuk meg ugy magunkot, hogy szolgállyunk a leg szegényeb, és aleg aláb valo atyánk fiának is, mert a kristus azt akarja, hogy az utolso helyt
10 válaszuk magunknak,

Évangélium.

Szent János. 2. 1.

Harmad napon menyegző lön Galilaeai kánában. és ótt vala a Jesus Anyja, el hivatatéék pedig Jesus is, és az ő tanitványi a menyegzőre, és el²³⁸ fogyván abór, mondá a Jesus Anyja néki, nintsen borok. és mondá néki Jesus, mi közöm nékem, s' néked Aszszony állat, nem jött
15 még el az én orám, mondá az ő Anyja a²³⁹ szolgálknak, valamit néktek mond, meg tselekedgyétek, vala pedig ótt hat köveder, helyheztetve, a sidok tisztulása szerént, mindenik két vagy három mértékü. mondá nékik Jesus, tölttsétek meg a vedreket vizel, és szintén tele tölték azokat, és mondá nékik Jesus, merittsétek már., és vigyétek a násznagynak, és el vivék, hogy pedig meg kostolá a borrá lött
20 vizet a násznagy, [97a:] és nem tudgya vala honnét volna. aszolgák pedig tudgyák vala. akik a vizet meritették vala, hívá a vö legényt a násznagy, és mondá néki, minden ember először jó bórt ad, és midön meg részegülnek akkor azt a mely aláb valo, te pedig eddig tartottad ajó bórt, ezt tselekedé Jesus, a tsuda tételeknek kezdetit.
25 a Gallilaeai kánában. és meg jelenté az ő Ditsőségét, és hívének ő benne az ő tanitványi.

Magyarázat

K. A kristus miért kívána jelen lenni alakadalmon?

F Meg akará azt mutatni, hogy aházáság jó, és az Isten rendelése,
30 és még előre meg szégyenité azokat az eretnekeket, kik idővel ahá-

²³⁸ el [Beszúrás.]

²³⁹ a [Beszúrás.]

zaságot karhozthaták, tudtunkra adá, hogy a ferfiu, és aszszony közöt valo egyeség. szent és helyyes volna, hogy az ő lelkében, és az ő lelke szerént kel meg házasodni, hogy el kel ötet hini alakadalomra. ha áldását akarják venni,²⁴⁰ és onnét el kel távoztatni a mértékletlenség⁵et, atobzodást, és más egyéb rendeletlenséget, a mellyek fel talál-tatnak közönségesen alakadalmokban.

K. Azért hogy a kristus jelen vagon alakadalmokban. a házaság nem eléb valóé aszüzéségnél?

F Ebből nem következik. mivel akristus ő maga nagyobra betsülte¹⁰ aszüzéséget, szüz lévén önnön maga. és [97b:] szüztől is születék, de az olyan alázatos²⁴¹ aszszony, aki mind lelki, mind világi hivatallyát követi, és végben viszi, eléb valo az olyan szüznél. aki tunya, és rest életet éll, aki avilági dolgokban ártyyamagát. aki az időt el veszti asok látogatásban, aki kényes életet éll, és aki a tzifraságban¹⁵ gyönyörködik.

K. A Boldogságos szüz, véteé abban, hogy akristusnak tudtára adá, hogy a bór el fogyot volna. és honnét vagon hogy akristus mint egy keményen felele reá?

F Távuł légyen hogy azzal vétet volna, mivel a felebaráti szeretet²⁰ vivé reá, de mint hogy akristus még tsudát nem tett vala, meg akará mutatni feleletével. hogy nem atest szerént valo Annyának szavára akarná azt el kezdeni, és meg bizonyítani hatalmát hanem aző Attyának parantsolatlyát. akarná az iránt meg várni, ebből meg tanul-hattyuk, hogy nem meg előzni, hanem követni kel az Isten rendelé-²⁵sit, és mindenben el várjuk azt az időt, amelyben azt tselekedgyük a mit töllunk kíván., és akor vegyük el, amit nekünk akar adni, az Isteni szolgálatban, mindenkor az ő parantsolatlya, és rendelése szerént kel tselekedni, és soha sem emberi tekéntetből.

[98a:] K. A szent szüz, nem ütközéké meg ezen a feleletén a³⁰ kristusnak, ?

F. Nem,²⁴² És reménségen kívül reménlé kérésinek meg nyerésit, tsendes lélekel valo bizodalomal mondá azoknak kik az aszतालnál szolgálának vala, valamit parantsol azt tselekedgyétek, ez a példa meg viganstalhattya azokat, a kiknek az Isten, nem érzékenységel valo³⁵ kegyelmét, és viganstálását nyujttaa, hanem fel indittaa bizodalomal

²⁴⁰ venni [e fölött áthúzott vessző.]

²⁴¹ alázatos [Beszúrás.]

²⁴² F. Nem, <F.> És

járni ahitnek uttyán, hozzája hüségel lenni, és mindent az ő kezéből várni, mint olyan kegyes Atyának kezéből aki őket tisztítja, a próbák által.

5 K Mitsoda oktatást vehetünk a víznek borrá való változásából,²⁴³ a mi az Eucharistiát illeti?

10 F világosan meg láttyuk abból, hogy akristus ura lévén a természetnek, avalóságokat semivé teheti, és azok helyében másokat teremphet,²⁴⁴ vagy is azokat meg változtathattya, akarattya szerint, ez így lévén, akenyérnek, és abornak valóságát, a maga testének, és verének
15 valóságává változtathattya, valamint²⁴⁵ borrá változtatata a vizet. de ez a tsuda, jelenté még azt a változást is, amelyet akristusnak mindenható kegyelme munkálodék a pogányok szívében, midőn őket ahitre hívá, aviz jelenté a természetnek gyengéségit, és²⁴⁶ abor akegyelemnek vagy a szeretetnek [98b:] erejét, a mely az Isten fia-
20 ivá tevé a pogányokat, akikből fel álitá Anyaszent egyházát, jelenté még ez a tsuda a félelemnek szeretteté²⁴⁷ való változását, valamint történék asidokal kik az Évangéliumra térének, kérjük az üdvezitöt, hogy változtason meg minket,²⁴⁸ és ujittsa meg szívünket.

25 K. Mit monda a nász nagy a vő legénynek, amidőn meg kostolá a vizből változtatot bort, ?

F Meg ditséré érette, hogy a közönséges szokást nem követvén, utollyára hadta volna ajo bort, emeg mutattya mitsoda külömbség
25 vagy azok közöt kik a világot szeretik, és akik az Istené. avilág nékiek jóságot, örömet, gyönyörüséget ígér, utollyára. nyomoruságot, és keserüséget ád, az Isten. ellenben az övéit, a Fia poharából itattya, nagy munkával, és sanyaruságal, de az ő sanyaruságokat nagy öröm, és boldogzág fogja követni.

K. Nem jelenté emég valami mást is. ?

30 F E még jelenti akét²⁴⁹ féle keresztyéneket, mivel némellyek azok közül, meg téréseknek kezdetén, nagy buzgoságokat, és áitatoságokat mutatnak, de azután lassanként meg kezdenek hidegülni, gondolván

²⁴³ változásából, [Javitás: változást,-bol]

²⁴⁴ teremphet, [-mpt- kapcsolat a régi nyelvben nem ritka; Mikesnél terempt ritkább, mint teremt.]

²⁴⁵ [Íráshiba:] valamant

²⁴⁶ <és> és

²⁴⁷ szeretteté [A té — utólag beszúrva a sor fölé.]

²⁴⁸ minket, /n — helyén először k-t kezdett írni.]

²⁴⁹ <akét> akét

magokban hogy az alázatoság nékik nem szükséges, már nékik szabad más itélni, a más tselekedetét vizsgálni, azonban amagok vétkeket, és gyengeségeket el felejtik, a penitencia tartás nékik már nem annyira tettik. amulattságot nem kerülük. [99a:] aditséretet szeretik, eleinte mindgyárt ajó boron kezdik el, de végtire aroszon végeznek.

K kitsodák azok. akik utollyára hagyák ajó bort?

F Azok kik avalóságos áitatoságban töltik életeket, kik hová tovább alázatosabak, penitenciát tartobbak, kik tsak magokat itélik, kik hajlandok minden²⁵⁰ tollök ki telhető jó tselekedetre., mert ezeknek szivekben, akristus, a viznek gyengeségét, abornak buzgoságává változtatta.

VIZ KERESZT UTÁN VALO 3^{DIK} VASÁRNAPON.

Imádság.

Mindenható örök Isten tekénts ami gyengeséginkre, és addig még jobb kezed felől allithass minket, terjeszed reánk gond viselésedet. ami urunk által.

Epistola.

Szent Pál rom 12. 16.

¹⁵ Ugyan azont értvén, egy más közöt. fenn nem értvén, hanem az alázatosokkal egyezvén. ne legyetek okosak ti magatoknál, senkinek gonoszért, gonoszt²⁵¹ viszá nem adván, ajókra igyekezvén nem tsak Isten előtt, hanem minden emberek előtt is, ha lehetséges a mi rajtak áll. minden emberel békeségben lévén, magatokat nem oltalmazván szerelmesim. hanem ad-[99b:]gyatok helyt aharagnak, mert irva vagyon Enyim az boszu állás, én meg fizetem, ugy mond az ur, deha éhezik ate ellenséged, étesd²⁵² ötet, ha szomjuhozik, italt adgy néki, mert ezt tselekedvén tüzes szenet gyűjtesz a fejére, meg ne gyözetesél a gonosztol. hanem jóval gyözd meg a gonoszt.

²⁵⁰ min [Sorvégi elvlasztás után nem folytatta.]

²⁵¹ [Íráshiba:] gonosz [Nyilván tollhiba és nem ragtalan tárgy.]

²⁵² [Íráshiba:] étest

K. Szent pál mit tilt nekünk ebben alevélben?

F Azt tiltta hogy ne legyünk bölcsek, tsak a magunk értelme szerint, nem akarja hogy egy keresztyén. azt gondollya hogy magától vagy az ő bölcsesége, sem azt, hogy néki az elegendő volna, és nem kelletnék néki tanátsot kérni másoktól. a valóságos bölcsesség Isten ajándéka, *ha valaki szükölködik bölcsesség nélkül, kerje azt az Istentől*, mondgya szent Jakab. 1. 5. apogány filosofusok,²⁵³ mondá szent pál, midön magokat böltseknek vallák lenni, balgatagoká lettenek, rom. 1. 22. mert evilágnak bölcsesége Isten előtt bolondság. 10 I cor. 3. 19. atehát a valóságos böltesség, ha meg üsmérjük alázatosagal magunkban. hogy magunkban semik vagyunk, [100a:] akár mely jó legyen bennünk,²⁵⁴ de az, az Istentől jött, azért mindent az ő akarattýától kel várni, mindent ő néki ajánlani, és az ő ditsőségire fordítani, nálunknál okosabaknak kel tartani másokat, és az ő tanátsokot kel követni,

K Miért akarja az Apostol hogy senkinek gonoszért gonoszal ne fizesenek.?

F Mert azt akristus parantsolya hogy szeresük ellenséginket, hogy lehetne gonoszul fizetni annak akit szeretnek, egy keresztyének nem lehet más képen boszut állani hanem hogy a gonoszért joval fizesen. 20 ha agonoszért gonoszal fizetünk, amagunk ros hajlandosagatol meg gyözetünk, ha pedig a gonoszért jóval fizetünk, mind magunkot. mind ellenséginket meg gyözzük.

K Hogy lehesen jót tselekedni, mind Isten, mind az emberek előtt?

F Az emberek előtt jót tselekedni a, hogy olyan vigyázásal, és okosagal tselekedgyünk, hogy senki az ellen semit ne mondhason. hanem másokra jó példájokra lehesen, az Isten előtt jót tselekeszünk, ha az igyekezetünk egyenes, és tsak az ő ditsőségire, és a felebaratunk lelki hasznára igyekezőnk

30 [100b:] K. Hogy lehet minden féle személyel békeségben élni?

F Az apostol olyan formán hagyta azt, *ha lehetséges és a menyiben lehet töllünk*. tudtunkra adván, hogy ha bizonyos személyekkel békeségben nem lehetünk, a fogyatkozás nem töllünk vagy. a mi részünkről azon kel igyekeznünk, hogy a békeséget szeresük, és azt meg tart-

²⁵³ filosofusok, [k — javítva t-ből?]

²⁵⁴ [Íráshiba:] bennük,

tsuk, de ne olyan formán hogy kárával legyen lelkünk üsméretinek, vagy az igaságnak. vagy hogy hazugságal²⁵⁵ tartassék meg.

K Miképen adunk helyt aharagnak. boszut nem álván mi magunk.?

F Ugy ha boszut nem állunk mi magunkért, helyt adunk az Isten haragjának, a ki is igaságot teszen nekünk, hogy ha ameg bántó fél nem teszen, helyt adunk a felebarátunk haragjának, hogy lassanként meg tsendesedgyék. a mellyet aboszu állás jobban fel gerjesztené.

K Miképen gyűjtünk eleven szenet²⁵⁶ ellenségünk fejére?

F A midön olyan valóságos jelit adgyuk hozzája valo szeretetünknek, hogy szívében fel gerjeszthesük azon szeretetet, és hogy azt látván magában szállyon, és botsánatot kerjen attol akit meg bántot, mivel aleg keményeb réz is meg olvad végtire, a midön sebes tüzel va-[101a:]gyon környül véve.

K. Ezeknek a szoknak nem leheté meg más értelmet is adni?

F Azt is hozzája adhatni hogy ha ameg bántodot félnek békeséges türése, meg alázása, hoszas várása, tsak haszontalan, és hogy ha ellensége magában nem tér. magára gyűjti az Isten boszu állásának égő szenetét, a mely minden féle nyomoruságoknál. irtoztatob lészen, de nem szabad nekünk azt reája kivánni. söt még azon legyünk,²⁰ hogy²⁵⁷ imádságinkal ötet attol meg szabadittsuk.

K. Miképen nem kel meg gyözetetnünk a gonosztol. hanem inkább joval gyözük meg a gonoszt?

F Ugy hogy, nem kel helyt adni aharagnak, se aharagrol gyűlölségre menni, abékeséges türést el veszteni, és még boszut állani, hanem²⁵ meg kel gyözni az indulatot midön meg bántodunk, de azt, az Isteni félelemből tartoztassuk meg, és az ő parantsolattyából valo szeretetből. tegyünk²⁵⁸ töb jót ellenségünkel, mint arosz, melyet tolle vettünk. nyerjük meg ötet az Istennek békeséges türésünkel, és így mind magunkon, mind ellenségünken gyözedelmet veszünk.

³⁰ K. Nem volnaé jobb. agonosznak meg büntetni gonoszságát, mint sem büntetetlen hagyni?

F A büntetés még inkább fel inditaná, hobot azon kel lenni, a meg bántodot félnek hogy meg tsendesittse. más-[101b:]ként abüntetés

²⁵⁵ ha(z)zugságal [A törlés sorvégen.]

²⁵⁶ elevenet szenet [!]

²⁵⁷ [Sorvégen:] hogy [új sor elején:] hogy

²⁵⁸ tegyünk [vegyünkből javítva.] [Alatta elírásból:] elleségünken

veszedelmes volna még a meg bántodot félnek is, mert aharag, és aboszu állás afelebarati szeretetet meg változtathattya, aboszu állást pedig az Istenre kel hagyni és szenvedni kel a meg bántodást.

Évangyélium.

szent Matth. 8. 1.

Midön pedig le jött volna a hegyről, követé ötet sok sereg, és imé⁵ egy poklos jöven imádá ötet, mondván, Uram ha akarod meg tisztíthatz engem, és ki nyujtván Jésus kezét, illeté ötet, mondván, akarom. tisztully meg, és mindgyart meg tisztula az ő poklosága., és mondá néki Jésus, meg lásd senkinek ne mond, hanem eredgy mutasd meg magadot a papnak és ad bé az ajándékot melyet parantsolt Mojses¹⁰ bizonságul nékik, mikor pedig bé ment volna kafarnaumban, egy százados mene hozája, kérvén ötet, és mondván, uram a szolgálám házamban fekszik, ina szakadva, és gonoszul gyötrődik és mondá néki Jesus, Én el megyek, és meg gyógyitom ötet, és felelvén a százados mondá, uram nem vagyok méltó hogy hajlékomba jöj, hanem¹⁵ tsak egy szóval mondgyad, és meg gyógyul az én szolgálám, mert én is birodalom alat valo ember vagyok, vitézek lévén alattam, és mondom ennek, meny el, és el mégyen, és amásiknak, jöszte, és el jö, és a szolgálámnak, mivel [102a:] ezt, és meg mivel, halván pedig Jésus tsudálkozék, és a követoinek mondá, bizony mondom néktek, nem²⁰ találtam enyi hitet Izraelben, mondom pedig néktek, hogy sokan jönnek nap keletről, és nap nyugotrol, és letelepednek Abrahámal. és Isakal. és jákobbal, menyeknek országában., az ország Fiai pedig ki vettetnek akülső setéttségre, ót lészen sirás. és fogak tsikorgatása, és mondá Jesus a századosnak, meny el, és amint hittél ugy légyen²⁵ néked, és meg gyógyula aszolga azon orában. és mikor Jésus a Péter házában jött volna, látá az ő napát hogy²⁵⁹ fekünnék és hideg lelné, és illeté a kezét. és el hagyá ötet. ahideg lelés, és fel kele és szolgálá nékik, estve pedig hozának néki sok ördögösöket, és ki üz²⁶⁰ a lelkeket igéjével., és minden betegeket meg gyógyita, hogy bé tellyesednék a mi meg mondatot Isaiás proféta által, mondván, ő vette el erőtlenséginket, és hordozta betegséginket látván pedig Jesus sok

²⁵⁹ [Sorvégen:] hogy [új sor elején:] hogy

²⁶⁰ [Ékezetthiba:] ki uzó

sereget körülle, meg hagyá hogy a tengeren tul mennének, és hozzá járulván egy irás tudo mondá néki, Mester követlek téged, valahová mégy, és mondá néki Jésus, arokaknak lyukok vagyon., és az égi madaraknak fészkek, az Ember Fianak [102b:] pedig nints ahová
⁵ a fejét hajtsa. mást pedig atanitványi közül mondá néki, uram engedd meg nékem. hogy előbb el mennyek, és el temessem az Atyámat. Jésus pedig mondá néki, kövess engem, és hadd aholtaknak el temetni az ő halottjokat; és ő bé menván a hajoban követék ötet az ő tanitványi, és imé nagy indulat lön atengeren ugy hogy ahajotska el boritatnék,
¹⁰ ahaboktol, ő pedig aluszik vala, és hozzája²⁶¹ járulanak atanitványi és fel költék ötet, mondván, uram szabadits meg minket el veszünk, És mondá nekik Jésus, mit félték kitsiny hitűek, akkor fel kelvén parantsola a szeleknek. és atengernek, és nagy tsendeség²⁶² lön, az emberek pedig tsudálkoznak. mondván, mi némü ez, mert aszelek,
¹⁵ és a tenger engednek néki.

Magyarázat.

K. Mit jelent a bél pokol., és a bél poklos meg gyógyulása.?

F. A bél pokol jelenti avétket, és abel poklos meg gyógyulása jelenti, abünös térésit.

K Mit kel tselekedni abünösnek, hogy meg nyerhese meg térésit?

²⁰ F ugy kel tselekedni valamint a bél poklos tselekedék, azt el kel magával hitetni hogy [103a:] egyedül akristus az ő orvosa, és hogy az ő meg térése egyedül a kristus akarattyán áll, 2. igazán valo alázatoságal kel hozzá járulni, és valóságal kivánni büneiből valo meg szabadulását, 3 bizodalomal kel várni, hogy jó voltából reája
²⁵ terjesze kegyelmének minden hato kezeit, meg szállya szivit, és arendeletlen életből kivegyve. mondván a bél poklosal. *uram ha akarod meg gyógyulhatz engemet*

K. Miért tiltá meg az ur abél poklosnak, hogy ne beszélene meg gyógyulásáról

F Meg akará nekünk mutatni ezen maga meg alázása által., hogy ajó tselekedetekben nem kel keresni az emberi ditséretet, azt is akará hogy apapok meg üsmérjek elsöben agyógyulásnak valóságát, minek

²⁶¹ hozzája<nak> járulanak

²⁶² tsendeség [ts — s betűje javítva.]

előtte meg tudhassák, mi formában gyógyult volna meg, hogy semit nem mondhasanak atsuda ellen.

K A kristus miért küldé abélpoklost apaphoz?

5 F Meg akará mutatni asidoknak hogy meg tartaná a törvényt, a mely kénszerítette a belpoklost, hogy magat bé mutassa a papnál, és így nem vádolhaták ötet ki is tettzik ebből ahatalom melyet adot az Anyaszent egyházának, abűnnek meg²⁶³ botsátására, mert valamint [103b:] hogy atörvény kénszerité belpoklosokat apap eleiben menni, akristus is kénszeriti abűnösököt kik meg akarnak térti, hogy az uj
10 törvénybéli egyhazi szolgak²⁶⁴ eleiben terjeszék lelkeknek állapotját, hogy meg gyógyulhassanak lelki belpokloságokból.

K. Szent Mathé azt mondgya. hogy aszázados maga kéré akristust aszolgájáért, szent lukáts pedig azt mondgya. hogy ajó akaroi által kéré ötet, hogy lehet ezt meg egyeztetni?

15 F könyü őket meg egyeztetni, mondván hogy a százados ajó akaroi által kéré akristust, amely annyit teszen. mint ha ő maga kérte volna, ebből ki tettzik hogy a kalvinisták ók nélkül tarttyák, azt, hogy a kristus közben jároságát meg kisebittyük, amidön esedezőnk a szenteknek, és segittségül hijuk őket., a nyilvánóság hogy ez a szá-
20 zados semit nem tselekedék akristusnak, az Isten. és az emberek közöt valo közben járosága ellen, amidön jó akaroi által kéré az Istentől szolgájának meggyogulását, mivel mi nem kérünk kegyelmet ugy a szentektől., mint ha az, ötöllök származnék., valamint a szá-
25 zados nem a jó akaroit kéré hogy meg gyogyitanák szolgáját, hanem olyan formában folyamodék hozzájuk, hogy kegyelmet nyerjenek a kristustól, mint Istentől, és az ő érdemi által.

[104a:] K. A százados testi kegyelmet kérvén az ő kérése nem volté haszon kereső?

F Éjén nem volt, mivel a felebaráti szeretetet tekintette, abban.
30 az Isten akarattyára hagyván hogy meg adgya, vagy el halgasa kérésit, ugyan ezen formán is kel kérvünk atesti kegyelmet, tiszta szivel vetvén magunkot az Isten akarattya alá,

K Miben tették ki a századosnak²⁶⁵ hite, a mellyről ditséretet tet akristus?

35 F ki tették abban hogy a kristusnak nagyságáról és hatalmáról nagy gondolattal vala, el is hitetvén magával. hogy nékie tsak szava.

²⁶³ meg [Beszúrás.]

²⁶⁴ <szo> egyhazi szolgak

²⁶⁵ a <szas> századosnak [Tollhiba.]

meg gyógyíthatná szolgáját, ugyan ezen hitnek is kel hasonló alázatoságot oltani szívében., mint a melyet óltot aszázadosban, mivel meg üsmérvén az Istennek nagyságát, és mindenhatóságát, szálljunk magunkban, és tekéntsük meg érdemetlen, és semi voltunkot,
5 és hogy mitsoda nagy különbség vagyon az Isten, és az vétkes romlando teremtet állat között, és meg vizsgálván., tsak pornak tarttsuk magunkot

K. Miben tették ki aszázadosnak alázatosága?

F Abban hogy magát érdemesnek nem tartá lenni, hogy akristus
10 eleiben menne, és ötet házában fogadná, [104b:] akarván néki ugy engedelmeskedni, valamint önéki magának engedelmeskednek vala avitéli, tanuljuk meg ebből apéldából, hogy nagy tisztelettel járuljunk akristus eleiben. és hogy bünösök lévén., semi kegyelmet nem érdemlünk,

15 K. Mit érdemle a századosnak alázatosága, aki azt meg vallá hogy nem volna érdemes akristust házához fogadni?

F Az ő alá valo, és érdemlenségének meg vallásáért, mondgya szent Agoston, nem tsak azt érdemlé meg hogy akristus hozzája menne, hanem még hogy szívében menvén, ót is lakják.

20 K Mit jelent a sidoknak kevés hitek.

F Jelenti a keresztyéneknek kevés hiteket, akiket az Isten az Évangyéliumi kötelesekre hija. anyi sok kegyelme által, és akik azt nagy halogatásal vévén. azzal keveset élnek,

25 K kitsodák azok, akik nap keletről, és nap nyugotrol jönnek, és részek léssen meny országban és azok az országnak fiai, kik a setettségre vetettnek.?

F Az első apogányok, akiket az Isten az Évangyéliumnak kegyelmére hívá. és akik az által Abrahámnak fiaivá lettenek, az országnak pedig fiai, a sidok, [105a:] a kik is fiai lévén Abrahámnak,
30 meny országnak örökösi valának., de attol el rekesztetének hitetlen, és háláadatlanságok miat, ezekhez tehettyük az ollyan keresztyéneket, kik az Isten törvényit meg szegik, és tsak külső képen keresztyének, ezek tsalárd ártatlanok és penitentzia tartok.

K kitsodák azok atsalárd ártatlanok és penitentzia tartok.?

35 F Azok akik mentek lévén a tzigéres vétkektől. mind azon által az Istenről valo feledékenységben, a mulattságban, és a tunya életben élnek, és el vesztik az életnek drága idejét a játéokban járásban. a sok vadászatban, látogatásban, sok hejában valo beszélgetésben, azt tarttyák mind azon által, hogy hivatalokot végben viszik és ake-

resztyeni kötelességnek eleget tesznek, azért mert a szenttséghez járulnak, misét halgatnak, holmi jó tselekedeteket is tselekesznek, és senkinek kárt nem tesznek, A tsalárd penitentzia tartok azok, kik azt gondolják hogy az Isten előtt meg igazultak, és véle meg békéltenek, azért mert meg gyonták rendeletlen életeket, de arol nem gondolkodnak, hogy eleget tegyenek. az Isten igasságának, apenitentzia tartásnak súlyos munkái által, sem azon hogy meg zabolozzák rossz²⁶⁶ kivánságokat., hanem mindenkor követik a czifra- [105b:]ságot, hejában valóságot, és avilágot szeretni, és mindenkor a magok hasznokhoz., és avilági jokhoz vannak kaptsolva,

K Mitsoda elmével kel halgatnunk akristus fenyegetésit mondván a sidoknak, hogy sokan fognak jöni nap keletről, és nap nyugotrol., kik az ő helyeket el veszik?

F. Meg tekintvén ennek a népnek nyomoruságit, a kiknek mi vetjük el ahelyét, minden bizonyal nagy félelemel. és alázatoságal kel lennünk az Istenhez, és nagyon meg hálálnunk hogy irgalmaságából minket, és nem másokat választot helyyetek, fel ne fuvalkodgyál hanem fély, mondá szent pál, rom. 11. 20. 21. mert ha Isten atermészet szerént való ágagnak nem kedvezet, neked sem kedvez.

VIZ KERESZT UTÁN VALÓ 4^{DIK} VASÁRNAPON

Imádság

²⁰ oh' Istenünk aki üsméred a mi gyarloságinkot mi magunktól el nem kerülhettyük aveszedelmeket melyekben forgunk, adgy lelki és testi erőt nekünk úgy hogy segittségedel. meg gyözhesük avétkeinkert való szenvedésinket. kérünk²⁶⁷ tegedet a mi urunk. J. k.

[106a:] Epistola²⁶⁸

szent pál. rom. 13. 8.

²⁵ Senkinek semivel ne tartozatok hanem tsak egy mást szeresétek, mert aki felebarattyát szereti, a törvényt bé töltötte mert ne paráz-

²⁶⁶ [Sorvégen:] rossz [új sor elején:] rossz

²⁶⁷ <am k>kérünk

²⁶⁸ <Evan> Epistola

nálkodgyál, ne öly, ne lopj, hamis tanúságot, ne szoly, ne kivány, és ha más egyéb parantsolat vagyon ez ígében foglaltatik, szeresed felebarátodot mint te magadot. a felebarátunk szereteti gonoszt nem tselekeszik, a törvénynek tellyes volta azért a szeretett.

Magyarázat

⁵ K. Mire int minket az Apostol a midön azt²⁶⁹ hagyta nekünk, hogy senkinek semivel ne tartozunk?

F Azt akarja hogy ki ki mindenben tekéletes igazsággal. légyen felebaráttyához, arra vigyázunk tehát hogy tsak anyival tartozunk másoknak., amenyivel gondollyuk hogy viszá adhattyuk néki és azt
¹⁰ meg fizethettyuk annak idejében, ez az intés közönségesen az igazság ki szolgáltatásának köteleségit tekénti, az Apostol azt akarja hogy tsak azzal aszeretettel tartozunk egy másnak, a melyel tartozunk lenni mindenkor egy máshoz, és ez által arra kötelez hogy szorgalmatosággal vigyük véghez az igazságnak, és a felebaráti szeretetnek köteleségeit.

¹⁵ K Ezen két köteleség közöt, mitsoda különbözés vagyon.?

[106b:] F Először, az a különbözés vagyon. hogy az igazságnak köteleségit úgy viszük végben, ha meg fizettyük felebarátunknak, amivel néki tartozunk, de a felebaráti szeretetnek adóságát soha
²⁰ meg nem fizethettyük. úgy, hogy még többel adosok ne maradjunk,²⁷⁰ ámbár akár mennyit fizesünkis, mert mentől inkább szerettyük felebarátunkot, annál több szeretettel tartozunk néki, és annak jelit is tartozunk adni, a második különbözés a, hogy a rend szerént valo adóságot tsak bizonyos személyektől veszük fel, de a mi afelebaráti szeretetnek adóságát illeti, azzal minden embereknek tartozunk,
²⁵ egy szent Atya szerént., afelebaráti szeretetnek, olyan közönségesnek kel lenni valamint ahitnek.

K. Miert mondgya az Apostol. hogy aki felebaráttyát szereti, abé tölti atörvényt?

³⁰ F Mert akiben szeretet vagyon. és annak indulyát követi, afelebaráttyának kárt nem teszen, se betsületiben, se életiben, se jóságában, se leg kisebb állapotban., amint is hogy ezeket tilttya az Isten

²⁶⁹ [Íráshiba:] az

²⁷⁰ maradjunk, [n Beszúrás u fölé.]

törvénye, és szent Agoston szerint, minden tölle ki telhető jót tselekeszik véle, és valamire az az szeretet ingereli ötet, ezt az Isten törvénye is így parantsolya,

[107a:] K. Az olyan aki a felebarátyját szereti, végben viszié akoron az Isteni szeretetet illető parantsolatot ugy, valamint a felebarati szeretet parantsolatyát?

F Mind akettöt végben viszi. ha felebarattyát szereti, mert felebarátyját szerethesse, valóságal kel magát szeretni, hogy pedig valóságal szerethese magát, szükséges hogy az Istent tellyes szivéből szerese, és kíványa birni ötet, ilyen nagy jót kívanni mindenek felet magunknak, ez a valóságos magunkhoz valo szeretet, és ha azt a felebarátunknak is kíványuk. ötet ugy szerettyük mint magunkot, ebből következik, hogy nem szerethettyük felebarátunkot ugy a mint kellene, ha az Istent nem szerettyük, aki pedig az Istent szereti, a meg tarttya parantsolatit. és tartozando szeretettel, tisztelettel, és engedelmességel vagon hozája, de másként is a felebaráti szeretet abból áll, hogy az Istenért, az Istenben, és az Istent ő benne szeresük, ha a mi felebarátunk Istenes. azt kíványuk. hogy nevedegyék és gyarapodgyék szeretetiben, ha pediglen nem a, kíványuk azt, hogy magát az Istennek adgya, és ugy szerese valamint azzal tartozik, ezek-**[107b:]**ből következik, hogy nem lehet²⁷¹ felebarátunkot ugy szeretni a mint kellene, ha a parantsolatokat bé nem töltik, a melyek tsak az Istenre tzéloznak.

K. Mit értesz azon hogy a felebarátot szeretni kel az Istenben, és az Istent a felebarátban?

F Azt értem hogy szeretni kel a²⁷² felebaratot azért, mert az Isten munkája, mert azö képeré és hasonlatóságára vagon teremtve, mert ő arra rendeltet, hogy az Istent birja, szerese, és ditsöitse, azért, minden modon azon kel lenni, hogy ötet erre a szeretetre ingerellyük, és hogy részesülni segittsük ezen örökös jóban.

K. Mellyik az a felebarát, akit ugy tartozunk szeretni mint magunkot?

F közönségesen az egész földön lévő embereket tartozunk szeretni, mind azokat kik a purgátoriumban szenvednek, és mind azokat, kik az Istenel vannak menyegben, mert mind ezek az Isten munkái, és parantsollya ezeket szeretnünk, de söt még alegg nagyob ellenségün-

²⁷¹ lehet [Javitva: *kel*-ből; *le*— sor fölötti beszúrás.]

²⁷² a<ben> felebaratot

ket,, és agonoszokat sem kel ki rekeszteniünk ezen szeretetből, mert reménleni kel, és [108a:] remélhettyük is, hogy még meg térnek. és végtire szeretni fogják az Istent. hogy ha kegyelmet méltoztatik nekik adni, tartozunk könyörögni meg téréseken. és azon lennünk, ⁵ hogy ezen kegyelmet el nyerhesék, hogy ha ezekhez, igaz, és való-ságos szeretettel vagyunk, nem hogy nekik rosztat kívánnánk, vagy tselekednénk, de minden tehetségünkkel azon leszünk, hogy vélek jót tegyünk

Évangyélium,

szent Matth. 8. 23.

És ő bé menván ahajoban, követék ötet atanítványi, és imé nagy ¹⁰ indulat lön atengeren, ugy hogy ahajocska el boritatnék, a²⁷³ haboktol. ő pedig aluszik vala, és hozzája járulának atanítványi és fel költék ötet, mondván uram szabadits meg minket el veszünk, és mondá nekik Jesus, mit félték kitsiny hituek, akkor fel kelvén. parantsola aszeleknek, és a tengernek, és nagy tsendeség lön, az emberek pedig ¹⁵ tsudálkozának mondván. minemü ez, mert a szelek, és atenger enged-nek néki.

Magyarázat

K. Nem leheté az Evangyéliumnak némely részeit abetü szerént valo értelmén kivül, mást képzelő ertelemel meg magyarázni?

[108b:] F Igen is lehet a szent Atyák után. mivel atenger avilagot ²⁰ jelenti, mely abenne valo meg romlás²⁷⁴ által olyan mint egy mély-ség, és olyan víz, a mely az emberek sok féle indulyoktol., ide s'tová hányatatik, mint anyi sebes szelektöl, aszelvész jelenti a sok féle ki-sérteteket, haboruságokat, és üldözéseket, amelyek közöt forgunk ezen halando életben. akristus aluvása jelenti akeresztyenekben ²⁵ lévő hitnek el oltását. akristusnak, az Apostoloktol álmából valo fel serkentetése²⁷⁵ jelenti azt a buzgoságot, a melyel kel az egyházi szolgálknak fel gerjeszteni akeresztyenekben ahitet, és őket fel indi-tani avigyázásra, és az imádságra, hogy segittségít kérjék Istennek,

²⁷³ a [Beszúrás.]

²⁷⁴ meg romlás [meg igekötő után más szót kezdett írni, de az első betűt sem írta ki egészen.]

²⁷⁵ serkentetése [é — ékezete utólag kitett két halvány vessző.

a kísértetekben, és avilági sok próbákban, atengernek, és aszélvésznek meg tsendesedések, jelenti, akisértetektől,²⁷⁶ és az üldözésektől való meg szabadulást, és abékeséget amelyben viszá helyhez-teti alelkeket, aháboruságok után

⁵ K Miért engedé meg akristus hogy az Apostolok a kik parantsolat-tyából mentenek bé ahajoban, a szélvésztől hányatassanak?

F. Először azért, hogy meg próbállya hiteket, és hatalmát meg mutassa, másodsor meg akará azzal mutatni, hogy ha szinte az ő rendelése, és akarat[**109a:**]tya²⁷⁷ szerént mégyen is valaki valamely ¹⁰ hivatalban, de azért magát el ne hidgye, és tellyes bátorságban ne gondollya lenni, mert az Isten gyakorta nagy kísértetekre teszi szolgait, hogy őket meg próbállya, gyengeségeket magokal meg üsmértesse, őket meg aláza, amagok erejekben valo bizodalmaktól őket el vonnya, és hogy vélek meg erettesse, az ő malaszttyára²⁷⁸ szüntelen valo szükségiket,²⁷⁹ a mely aprobában meg tarttssa, és attól meg szabadittsa őket.

K Mit tanulhatunk abból hogy az Apostolok oly gyengeséggel félnek vala elveszni noha vélek volt akristus.?

F Azt meg tanulhattuk hogy mitsoda szükséges mentől jőbban ²⁰ lehet a kristushoz ragaszkodnunk, minden nap ahitnek tselekedetit meg ujitani, fő képen akisértetekben, aszüntelen valo imádságok által, magunkot aleg nagyob veszedelmekben meg bátorítani, a bizodalmat soha el nem kel vesztetni, hanem reménlenünk kel, minden reménségünk felet. hogy mindenkor velünk léssen. segittsége által, ²⁵ hogy ha segittségül hijuk ötet.

K. Mit jelent a kristus fel ébredése?

F Szent Agoston szerént, a mi hitünknek fel gerjesztésit jelenti. de szükséges hogy jól tudgyuk, és magunkal el hitessük azokat az igasságokat a melyekre ahit tanyit. azokat az elménkben tarttsuk, ³⁰ és azokrol elmélkedgyünk. akisértetek-[**109b:**]ben,

K. Hogy akisértetben magunkot jól viselhesük, és azt meg győzhesük, elegendő tsak az arra. hogy ahitnek igasságirol gondolkodgyunk.?

F A nem elegendő, meg kel magunkban üsmérni, a kristus Jesus ³⁵ malaszttyának szükséges voltát, és segittségül hini ezt az Isteni

²⁷⁶ akisértetektől, [Szóvégi e—o-ból javítva.]

²⁷⁷ akarat [**109a:**] rattya

²⁷⁸ <val> szüntelen valo

²⁷⁹ szükségiket, [i—e-ből javítva.]

segítségét, a mely nélkül minden bizonyal avilági szélvész minket el boritana, egy szoval szüntelen kel imadkozni, mind adig, valamég a kristus meg nem parantsolya a szeleknek hogy meg tsendesedgyenek, az az, hogy az ő mindenható kegyelme meg tsendesittse ami ros 5 indulatinkot, és hasznunkra fordittsa ahitnek világoságít, az elméből, a szivben oltván azokat; és a szivből a tselekedetekben.

K. Mire tanitanak minket azok, akik tsudállják ezt a tsuda tételit az üdveztőnek?

F Arra tanyitanak hogy nem kevesebbé kel tsudálni, akristus kegyelmének rend szerént valo ereit, a melyeket jelentette ez a tsuda, 10 és a melyek nem aláb valo tsudák azoknál, a melyeket tselekedet a vizeken, és aszeleken, az emberben semmi olyan nintsen, a mi aroszra ne vinné, és ő kívülötte, minden aroszra unszollya és hija, és ha abban nem esik, tsak egyedül az Isten minden ható kegyelmének kel tulajdonítani. de ki tsudállja ezt a nagy tsudát, és ki-[110a:]tsoda az, 15 aki azt, tsak el is hitette volna magával, az ilyenre nem is figyelmeznék, és az ilyen gyözedelmet alig tulajdonittják a kristusnak, hanem gyakorta magoknak,

K. Honnét vagyon a, hogy nem figyelmeznék egy ilyen dologra., 20 amely oly szükséges az üdveségre?

F Az onnét vagyon, hogy nem mindenik üsméri meg magában, a maga semmi voltát, és ajora valo tehetetlenségét, nem vigyáznak elégséggel az ellenségek sokaságokra, és erőszakoskodásokra, és ameg szabadítójoknak hatalmára, üsmérjük meg tehát magunkban azt a 25 hatalmat, tsudálljuk és szeresük aztot; hogy a minket, az Isten meg bántására vivő alkalmatoságokban el nem hagyot, a mely alkalmatoságok felettéb találatnak mi bennünk, ha szinte a világ másokot nem adnais előnkben, folyamodgyunk buzgo imádságinkal akristushoz, nyugodgyunk az ő mindenható karjának erejin, vessük őbenne 30 bizodalmunkot, mert ő parantsolni fog a szélvésznek, és meg tsendesedik.

VIZ KERESZT UTÁN VALO 5DIK VASÁRNAPON.

Imádság

Meg ne szünyél uram jószágodbol házad népére vigyázni, ugy hogy amenyei kegyelemben vetvén minden reménségít, mindenkor meg tartassék gond viselésed által a mi urunk Jesus kristusunk által.

öltözzetek fel azért mint Istennek választotti, szentek, és szerelmese-
 sek, az irgalmaságnak indulatiba, kegyeségbe, alázatoságba, szelid-
 ségbe,²⁸¹ békeséges türésbe, el türvén egy mást, és meg engedvén egy
 5 meg engedet néktek, úgy tiis, mind ezek felet pedig szeretetetek légyen,
 mely atekélleteségnek kötele, és akristus békesége örvendezzen ati
 sziveitekben. melyre hivattattatok is egy testben, és háláadok legye-
 tek, A kristus igéje lakjék bennetek bövséggel, minden bölcseséggel
 tanítván, és intvén egy mást, sóltárokal, ditséretetek, és lelki énekekkel
 10 jó kedvel énekelvén sziveitekben az Istennek, valamit tselekesztek,
 szoval, vagy tétémenyel, mindeneket az ur Jésus kristusnak nevében,
 hálákot adván, az Istennek, és az Atyának ő általa.

Magyarázat

K Mit téssen a, hogy az Apostol. a valóságos keresztyéneket, választottaknak, szenteknek, és szerelmeseknek²⁸² nevezi?

15 F A szerelmes név, a mely fundámentuma a más kettőnek, közönsé-
 gesen azt a szeretetet jelenti, amellyel [111a:] szeretet az Isten öröktől
 fogva minket, érdemetleneket, sőt még akkor is amidön ellenségi valánk,
 avalasztot név, jelenti az ő irgalmaságából való választást. a melyel
 méltoztatot minket²⁸³ választani, sok anyi meg számlálhatatlanok
 20 közül. akik nem valának mi nálunknál érdemetlenebbek. hogy
 minket részesé tenne kegyelmében, és ditsőségében, a szent név jelenti
 ennekaz elválasztásnak valóságát. amidön az Isten el választ minket a
 meg romlot világtól. amidön az ő sugarlásából ellene mondunk avilág
 pompáinak, és az ördög tselekedetinek, a midön szeretetit hinti szí-
 25 vünkben, amidön ajó tselekedetek uttyán jártat minket. és a midön
 végig ezekben meg maradunk.

K. Mitsoda háláadást kíván mi töllünk mind ennyi malasztíért.?

F Mind enyi véghetetlen irgalmaságiért azt kívánnya hogy egy keresztyén másokhoz irgalmasággal legyen hogy másokhoz kegyeséggel., alá-

²⁸⁰ <Evan> Epistola

²⁸¹ szelidségbe, [l javítva r-ből.]

²⁸² [Íráshiba:] szeremeseknek

²⁸³ minket <részessé> választani,

zatoságal. és békeséges türesem legyen, hogy az ő fogyatkozásokat el szenvedgye, és atöllök vett meg bántást meg bomsása nékik, akristusra valo nézve, aki minékünk érdemetleneknek meg bomsátotta vétkeinket.

⁵ **[111b:]** K. Hogy kel fel öltözni²⁸⁴ azirgalmaságnak indulatiban?

F Felebaráti szerető és szánakodo szívünknek kel lenni,²⁸⁵ hogy ha pedig ekettötöl nem származnak a szeretetnek, és az irgalmaságnak tselekedeti, akár mely ditseretesek legyenek, az emberek előtt, de azok haszontalanoká léznek, a magokhoz valo szeretetért, és akevélységért.

¹⁰ K. Miért nevezi az Apostol, aszeretetet tekellateség kötelének?

F Mert az egészen meg egyezteti az embereket egy másal, hogy tsak egy szivek, és egy lelkek legyen, arosz keresztyének egyesége, nem a szeretetre lévén építve, azért is tsak szines, és leg kiseb haszon keresés el ronthattya, de amely egyeség²⁸⁶ avaloságos szeretettöl származik, az állando, és annak nem arthatnak, se akisértetek, se egyéb más történhető dolgok, a szeretet abban is kötele atekellateségnek, hogy az esze szorittya és köti az Isteni szeretetben, mint egy tsomoba a keresztyéni jó erkölsököt. a mellyek ezen szeretettöl erednek.

²⁰ K. Mikoron mondhatni el, hogy akristus békesége uralkodik szívünkben?

F. Akor, a midön akegyelem, és az igasság, amelyek egy keresztyének, valoságos békeséget adhatnak, meg gyözik, ahara, anagyra vágyás, és a fösvénység indulatit, és mind azokat az indulatokat a mellyek egyenetlenségeket **[112a:]** okoznak az emberek között, és a midön az Isten akarattya alá vetik a szivet.

K. Hogy lakik akristus Igéje bövségel egy keresztyének szivében?

F ugy lakik, a mikor szorgalmatoságal olvasa azt, és arrol elmélkedik, a mikor ahoz szabja életét, a midön szükségiben magát azal meg erősitti, és azt mások, vagy az alatta valoinak lelki hasznokra fordittya, ezt követvén az Ige igy tölti meg szivét lelki igaságokal., és abban ujjab malasztokot hint, és aztot aszent Lélek aszivben irván. ót meg marad.

³⁵ K. Mit kíván mi töllünk szent Pál amidön arra int, hogy egy mást tanittsuk, és inttsük, soltárokkal, ditseretekkel, és lelki énekekel.?

²⁸⁴ fel <on> [?] öltözni

²⁸⁵ kel <V> [?] lenni, hogy ha pedig eköttötötöl

²⁸⁶ amely <szer> egyeség avaloságos szeretettöl

F Azt akarja hogy ahivek asok hejában valo, és aszivet meg ronto beszédek helyet az udveség igazságirol beszéllenek, és olyanokrol. amellyek²⁸⁷ aszivet az Istenhez emellyék. és szent gondolatokat okozanak, és aszivben ros gondolatokat gerjesztő énekek helyet, vigaságál, és örömel énekellyék az Isten ditseretire valo énekeket. a mellyek őket mind tanittyák, mind ajó erkölesre vezetik, és másokat is az Isteni szeretetre ingerlik

K. Miért parantsollya az Apostol, hogy valamit tselekeszünk szoval, vagy téteményel, azt mind akristus nevében tselekedgyük.

¹⁰ [112b:] F Mert azt akarja, hogy az Isteni szeretet legyen fundamentuma, minden beszédinknek, és tselekedetinknek, hogy tsak az ő ditsőségire fordittsuk azokat, és azok olyanok legyenek, hogy akristus., a mi közben járonk, azokat aző Attyának bé mutathassa,

K. Tartoziké azzal egy keresztyén, hogy minden beszédit és tselekedetit az Istenhez fordítsa.?

F Abban nem kel kételkedni, ugyan azon Apostol. más helyt azt hadgya, hogy akár együnk, akár igyünk,²⁸⁸ és akár mit mást tselekedgyünk, de mindent, az Isten Ditsőségire kel tselekedni., mivel mindent az Istentől vettünk, életünknek minden szem pillantása az övé, és ő tölle füg, nintsen tehát életünkben olyan tselekedet, se bennünk, se kívüllünk olyan, amit nem tartoznánk nékie szentelni, az ő szolgálattyára, és ditsőségire fordítani, ezek nélkül, szent Thamás szerént, az Isteni szeretetnek parantsolattyát végben nem vihetik. az Isten az egész szivünket, lelkünket, elménket, és erőnkét kívánja, leheté többet kivanni, de soké, egy olyan nagy Istenhez? az ő szeretete vezessen tehát mindenre, és mindent fordittsunk az ő ditsőségire.

K. Tartozunké mindenik tselekedetinkben az Istenről gondolkodni?

F Eztet kívánnunk kellene, és igyekeznünk arra, abóldóg lelkeknek az Isten mindenkor elméjekben vagyon [113a:] nékünk is kel ohajtani annak el érést, de ami gyarloságunk azt nékünk meg nem engedi, mind addig a még ebben a halando testben maradunk, mentől inkább szerettyük az Istent, annál könnyebben gondolkodunk felölle, valának olyan szentek, kik még ez életben is reája függesztették szüntelen szemeket, mert ötet anyira szerették, Nazianus szent Gergely, azt mondgya, hogy valahányszor lélegzetet veszünk mind anyiszor kellene ő felölle gondolkodnunk, de közönségesen. akeresztyének-

²⁸⁷ [Íráshiba:] amellyet

²⁸⁸ [Ékezetshiba:] igyünk

nek, elegendő ha figyelmetéséggel gondolkodnak rolla munkájok el kezdetekor, ha minden tselekedeteket nékie ajánlyák, és fel teszik magokban. hogy tsak az ő akarattyát követik, és ő érette akarnak munkálodni, hasonló képen, mint egy olyan uton járo, aki nem
5 gondolkodván minden lépése után. ahelyről ahová akar menni, mind azon által azon igyekezik hogy oda juthason, valamedig²⁸⁹ az Isteni szeretet aszivben uralkodik, addig valamit tselekesznek ezen szeretet sugarlásából., azt mind az Istenért tselekeszik, ha szinte rolla ne gondolkodgyanak is szüntelen, de ha vigyázatlanságból valamely más
10 ellenkező szeretet azt meg győzi. akoron már meg szünik az Istenért valo tselekedet. tartozunk tehát némelykor magunkban szállani, és meg vizsgálunk hogy hová fordittyuk igyekezetünket

[113b:] Évangélium.

Szent Matth. 13 24.

Más példa beszédet ada eleikbe mondván, hasonlová löt menyeknek országa, az ember aki jó magot vetett az ő földében, mikor pedig alun-
15 nának azemberek el jöve az ő ellensége és felyül konkolt vete az buza közibe, és el mene. mikor pedig fel nevedet volna a fü, és gyümölcsöt hozot volna, akor meg tették a konkoly is, elő jöven pedig atseledes ember szolgálai mondának néki, uram; nem jó magot vetettélé a földedben, honnet vagyon tehát konkolya., és mondá nekik, az
20 ellenséges ember tselekedte azt, aszolgák pedig mondának néki, akarodé el mennyünk és ki szedgyük azokat, és mondá nem, hogy valamiképen akonkolyt ki szedvén, ki ne gyomlállyátok együt azal abuzát is, hadgyátok mind akettöt fel nöni, az aratásig, és az aratásnak idejekor meg mondom az aratoknak, szedgyétek ki először akonkolyt. és
25 kössétek azt kévékben, meg égetésre, abuzát pedig gyüjtsétek az én tsürömbe.

Magyarázat

K Magyarázd meg nekünk holmi részeit ennek a példa beszédnek.

F Az Ember aki jó magot vett, akristus. amező pedig avilág, ajó mag jelenti ajó lelkü keresztyéneket., kiket az [114a:] Isten ad az

²⁸⁹ valamedig [*g—k*-ből javítva.]

Anyaszent egyházának, és akiket abban helyhez teti, mindenikét a maga rendi szerént, ajó mag közti hintet konkoly, jelenti agonoszokot, kik az ördög eszközi, és követői, akiket hamiságból ajók²⁹⁰ közti elegyitti, ugyan ő maga is az az, ellenség, aki akonkolyt el hintette, az álom

5 jelenti a pasztoroknak, areájok bizatatot lelkekre valo gond viselet-lenségeket, vagy az olyan lelkeket kik magokra nem vigyáznak, hogy készületlen ne tallálya az ördög, a ki is szüntelen veszedelmekre igyekez-

K. Mit érttsünk ezen amondáson. hogy tsak akor tettzik ki a

10 konkoly., a midön abuza fel nevededik?

F Ebből két valóságot tanulhatunk, először, hogy közönségesen az Anyaszent egyházban. meg nem lehet jól²⁹¹ különböztetni a gonoszokot, az Isten szolgálaitol, hanem tsak akor, amidön ezeknek jó erkölsesei világoságra jönnek, vannak meg sokan olyanok, agonoszok közül. kik

15 tsak amás életben fognak meg különböztetni.

A második valóság a, hogy ki ki különösön magát nem üsméri, tsak anyiban veszi észre a maga nyomoruságit, és fogyatkozásit. amenyiben ajó erkölcs nevededik benne, és akegyelem, mivel vannak olyan titkos rosz kívánságok, amelyeket nem könnyü meg üsmérni,

20 és tsak akegyelemnek világoságánál lehet azt meg látni, ez életnek setéttségiben, azért amagunkban fel[114b:] talált rosz kívánságok, meg mutatták hogy ha eléb akarunké menni a buzgoság uttyán, mentől közeleb megyünk a naphoz, annál jobban meg láttyuk magunkon amotskot, az emberi szivnek belső része, gyakorta tele

25 vagyon olyan mélyen valo szeretettel. amelyet tsak az Isteni világoságnál lehet észre venni.

K. Mit jelent az aratásnak ideje és az aratok, kik kévében kötik akonkolyt, hogy meg égessék, és akik ajó magot atsürben gyűjtik?

F Az aratásnak ideje, jelenti az utolso itéletet, és az aratok az

30 Angyalokot, kik el fogják választani azon a nagy napon ajókót, agonoszoktol. azokal le vetteti ezeket az örökké valo tüzre, és viteti fel ajókót atsürbe, az az, a Menyekben.

K. Az Isteni rendelés miért engedi meg hogy ez életben ajók esze legyenek elegyedve agonoszokal.?

35 F Először, azert, hogy a gonoszok ajoknak példájokra és intésekre valo nézve meg térjenek, és hogy a jók a felebaráti szeretetet, és abéke-

²⁹⁰ [Ékezetthiba:] ajók

²⁹¹ [Ékezetthiba:] jól

séges türeést gyakorolják, abékeséges türeést azért, hogy békeségel szenvedgyék akáromlásokat, a gyüölöségeket, és az üldözéseket, a felebaráti szeretetet azért, hogy őket az üdveségekre valo nézve szeresék, agonoszt nékik, jóval fizesék, és meg téréseken munkálod-
5 gyanak, másodsor,²⁹² hogy [115a:] ajók, mindenkor félelemben. és alázatoságban legyenek, félelemben azért, hogy példájok agonoszoknak, és aroszakal valo társalkodások, avétekben ne ejtse őket, alázatoságban azért, hogy meg mutassa nékik agonoszokban, hogy mitsodások volnának, és hogy mitsodásoká nem lennének az ő malaszttya nélkül,
10 az Isten ilyen formában oltalmazza meg őket a kevélységtől, és a maga hittségtől, és meg fogja mutatni ditsőségének gazdagságát, az irgalmaságnak edényein, a melyeket ditsőségre készítet. mondgya szent pál. rom. 9. 23

K nem szabadé az igazan valo keresztyének. meg válni az olyantol
15 aki feslet életet áll?

F A bizonyos hogy az ollyantol meg kel válni a tölle különböző jó maga viselés és szokás által. gyakorta el kel távozni az ollyannak beszélgetésétől, és avéle valo nyájaskodástol, nehogy rosz beszélgetése, és példa adása miat, miis hozája hasonlok legyünk, de azt ne gyüöl-
20 ségből tselekedgyük, szükséges okosan eleve el távozni az ollyannak barátságától, de egyeségben kel véle maradni, valamég az Anyaszent egyház kebelében el szenvedí, szeretni kel személyit üdveségre valo nézve, de²⁹³ gyüölölni kel rosz erkölceit, hogy ha pedig kételenek vagyunk feslettségét látni, részt abban nem kel venni.

25 [115b:] K. De nem volnaé bizonyosab, mind hasznosab, hogy²⁹⁴ az ollyat el kerüllyük, és tölle tellyeségel eltávozunk?

F. A nem lehet, más képen az Apostol szerént, ki kellene a világbol menni, a mely mostanában tele vagyon feslet erkölcsüekkel, békeségel
30 kel válni, hogy örökösön el választassanak. az utolso napon. és azon kel lenni, hogy magunk meg türköztetésivel élyünk vélek, rosz szokásokot magunkba ne vegyük, hogy ha mind azon által. olyanokal élnénk, akik veszedelmünkre, és botránkoztatásunkra volnának, és akiknek rosz beszédek, és példa adások aroszra vezethetnének, tartozunk olyankor töllök meg válni, mert jobb egyedül lenni, mint sem
35 mások társaságában el kárhozni, nem kel semmit nagyobra betsüleni

²⁹² [Íráshiba:] másokszor,

²⁹³ de <nem> gyüölölni

²⁹⁴ [Sorvégen:] hogy [új sor elején:] hogy

az üdveségnél, abotránkoztató szemet ki kel vájni, de soha nem szabad, az Ecclésiában szakadást tsinálni.

K. Az Anyaszent egyházban, agonoszokkal való esze elegyedés, mi hasznokra lehet ajóknak.?

⁵ F. Arra, hogy agonoszok,²⁹⁵ eszközei, ajók meg szenteltetéseknek, ha az igazak meg nem aláztatnának, nem üldöztetnének, az igazság, és avalóság ellenségeitől, lassanként az erőtelenységben, és alankadságban esnének, szükséges tehát nekik aproba, hogy az által nevedkedgyenek, és állandok legyenek, a keresztyéni jó erkölcsben, és a szeretetben és mint hogy az Isten aroszak által akarja [116a:] hogy meg vegyék a menyországot, meg engedi, hogy azok akik övéi, mindenütt csak meg romlást találjanak avilágon, azért hogy mindenütt alkalmaságok lehesen. ajó erkölcs követésére, és ellene álhassanak, a sebes zugo patakhhoz hasonló gonoszságnak.

¹⁵ K. Miért tiltta az Isten az ő szolgálainak, hogy az utolsó nap előtt, el válaszáik, ajókat, agonoszoktól.?

F. Azért hogy meg mutassa nagy türestit amellyel várja a gonoszt apenitentziára, és hogy mi is a szerént tselekedgyünk, azért hogy az igazak el ne bizák magokat ajó erkölcsü magok viselésében., és hogy, ahalálokor való bizonytalan állapottok, őket, félelemben, és rettegésben tartssa, nem tudván bizonyoson, hogy ha az el választáskor nem számlállyáké őket, a meg vettettek közü. és amazokat a választattak közü, de másként is hogy ha ezen a világon az igazak különös társaságban volnának agonoszoktól. semitől nem tarthatnának és így a magokra való vigyázatlanságban, és a maga hittségben eshetnének.

VIZ KERESZT UTÁN VALÓ 6^{DIK} VASÁRNAPON

Imádság.

Adgyad mindenható²⁹⁶ Istenünk, hogy az okosság²⁹⁷ által vezéreltetvén. minden beszédinkben. és tselekedetinkben azt tselekedgyük a mi kedves előtted, ami urunk J. k. által

²⁹⁵ [Íráshiba:] agonok,

²⁹⁶ mindenható [Második *n*-sor fölötti beszúrás.]

²⁹⁷ az okosság [*g*—javítva, valószínűleg *k*-ból.]

Hálakot adunk az Istennek mindenkor minnyájotokért, emlékezetet téven rollatok imádságinkban szüntelen. meg emlékezzvén ati hitetek tselekedetéről, és munkátokról, és szeretetetekről,²⁹⁸ és tüdő remenségetekről, a mi urunk Jesus kristusban, ami Istenünk. s'Atyánk
⁵ előtt, tudván átyám fiai, az Istennek szerelmesi, ati választástokat. mert a mi Évangyéliumunk, nem volt ti hozátok tsak beszédben, hanem erőbenis, és a szent Lélekben, és nagy tekelleteségben. a mint tudgyátok mi nemüek voltunk közöttetek, ti érettetek, és ti mi követőink lettetek, és az uré. bé fogadván az ígét. sok haboruságban, és a
¹⁰ szent lélek örömmel, ugy hogy példavá lettetek légyen minden hívőknek, macédoniában. és Ákáíában. mert tölletek hirdetetett ki az ur. beszéde, nem tsak Maczédoniában és Akáíában, hanem minden helyen is, ati hitetek, mely az Istenben vagyon ki terjedet, ugy hogy nem szükség nekünk semmit szollanunk, mert ő magok hirdetik felöllünk, mi
¹⁵ némü bé menetelünk volt hozzátok, és mi modon tértetek meg. az Istenhez. abálványoktól, az élő. és igaz Istennek szolgálni, és várni aző Fiát mennyekből, (: kit fel támasztot halotaiból. :) a Jesust. ki meg mentett minket a jövendő haragtol.

[117a:] Magyarázat

K. Mire tanyit minket a szent pál példája, aki szüntelen valo
²⁰ hálakot ad a Tessalonikában lévő hivekért?

F Arra hogy örülnünk kel. ajó tételért a melyet tselekeszik Isten az ő szolgálival, mint ha önnön magunkal tselekedné, aztot, áldanunk, és ditsérnünk kel ötet azért, figyelmeznünk kel arra, a midön valamely jót vesznek arra a végre, hogy azt néki meg hálálljuk, nem tsak egy
²⁵ kevés ideig, hanem gyakorta valo háláadásal.

K. Mire tanyit minket azzal. amidön igen ditséri sziveket?

F Arra tanyit, hogy nem mindenkor helyyes másokot meg alázni fogyatkozásokért, szüntelen valo pirongatásokal, mivel akeresztyéni okoság, azt hozza magával hogy az olyanokot. némelykor. vigasztalni

²⁹⁸ [Íráshiba:] szereretetekről

és bátorítani kel, ditséretet adván jó tselekedeteknek, a melyet az Isten malaszttya mivel benne, az ember azon kívül is gyarló lévén, ha még benne lévő fogyatkozásit gyakorta szemire hányják, akedvit el veszti, hogy ha pedig ditsérik, úgy el kevélyedik, azért mind egyikel, mind a másikkal, jó modal kel élni, és tudni kel, egyikét, a másikkával úgy esze elegyíteni és intézni, hogy haszonra fordullyon.

[117b:] K. Miért hogy tsak ezen három dologért ditséri őket, a hitért, aremenségért, és a szeretetért?

¹⁰ F Ez által azt akarja nekünk meg mutatni, hogy tsak ezen három jó erkölcsökért érdemel ditséretet egy keresztyén, ezek oly szükségesekek lévén az üdveségre, az egész vallást magokban foglalják és ezek lelkei a több jó erkölcsöknek

K. Miről üsmérhetni meg valakiben ezt ahárom²⁹⁹ jó erkölcsöt?

¹⁵ F Meg lehet üsmérni ajó tselekedeteiről, a melyek ahitnek gyümölcssei, aremenséghez illendő alhatatoságról, a melyel várja ajövendő béli jokat, az ő el fáradhatatlan békeséges türesiről, a melyel szenved ez életnek nyomoruságít. és akeresztyéni életnek munkáit, amelyek jelei aszeretetnek.

²⁰ K. Miért nevezi az Apostol a szent Lélek örömének azt az örömet. amellyel aháboruságban bé fogadgyák az Igét.

F Azért mert örömet lehet az Isten Igéjít halgatni amidön azért semit nem kel szenvedni, és azt követhetik, vagy a magokhoz valo szeretetért, vagy tsak ahállásnak kedviért. de a midön szenvedni kel annak oltalmazásáért, de még is aztot bé fogadgyák, azon öröm²⁵ nem mástol vagyon hanem attol a **[118a:]** szeretettől a melyet a szent Lélek óltót asszivben. mivel a természet magánosan nem örül a szenvedésen.

K. A Thessalonikabéliek. mikeppen lettek példává a több népeknek?

³⁰ F úgy hogy ők a kristust, és szent pált követték. aki a kristusnak követője volt, amint maga mondgya, és így az üdveitonék, és az ő Apostolinak eleven képei lévén, atöbb keresztyéneknek valóságos példáivá löttek, ebből meg láthattjuk. hogy tsak azok részesülnek az üdveségben. akik akristust követik, és azokat akik ő hozája szabják³⁵ magokat. ajó példa a leg rosszabat is meg teritheti akegyelem segítségével, valamint eztet tapasztalták arégi keresztyénekbe, akiknek jó

²⁹⁹ [A sor elején elmaradt a *rom* szótag:] ezt ahá jó

példa adásokra. több pogányok térének meg, mint sem atsuda tételkre való nézve, a testi tsudákat nem lehet hasonlítani azokhoz, amelyek munkáladik akegyelem aszivekben. ki vévén abünnek mélységiből, és azokat az Istenhez téríti.

⁵ K. Mitsoda ditséretet ad még az Apostol a Thessalonikabélieknek?

F Ditséri öket azért hogy abálványokat elhadták, és az élő Istenhez tértenek, hogy néki szolgállyanak, ez a példa meg mutattya, hogy szükséges³⁰⁰ **[118b:]** a földi, és a rosz indulatokra tzélozo dolgoktól meg vályunk, hogy ha valóságai meg akarunk térni, és az Isten szolgálattjára akarjuk magunkot szentelni, mivel másként, azoknak abálványoknak adnok azt, amit tsak az Istennek kellene adni, mert valamég a szivnek hajlandóságával áldozunk azoknak az indulatoknak, addig nem lehet, az Isten előtt kedves. ami magunkból álló áldozat valamint³⁰¹ az Apostol. mondgya rom 12. l. hogy ati testeteket adgyátok, élő, szent, és Istennek kedves áldozatul. hogy ati szolgálátok okoságai legyen, mivel atest tsak annyiban élő áldozat, amenyiben az Istennek áldozuk a szivnek hajlandóságát.

K. Miért mondgya szent pál. hogy azért tértek meg, mert varják mennyekből az Istennek Fiát?

²⁰ F Ezzel azt akarja elménkre adni, hogy nem a kényes, és világi életben kel várni akristust, és hogy az ő eljövételéhez avalóságos meg térésel, és penitentzia tartásai. lehet jól készülni, mivel penitentzia nélkül nintsen meg térés, a meg terés abban áll, hogy ellene mondgyunk agyönyörüségeknek és avilágnak, és küszkodgyünk, hajlandóságink, és rosz indulatink ellen,

K. Miért hogy tsak apenitentzia tarto élet által. várják akristust?

F Azért, hogy ötet ugy várják ha szeretik, és ohajttják, **[119a:]** és ha ötet valóságai szeretik. és ohajttják, ez életnek hoszaságát, mely tölle el távoztat, igen nehezen szenvedik a szenvedés, és a keserőség, ³⁰ a melyekben vett minket ez a várakozás., nem hogy gyönyörüségeket kostolnánk ezen avilágon, de söt meg sullyosabá teszi szenvedésünket, és szüntelen kívánságunk tzéllja felé suhajtogat minket, és viselteti velünk ez életnek baját és terhét, azért hogy meg tisztulván, érdemesek lehesünk ötet birni. imé ez a penitentzia tartásban való élet.

³⁰⁰ szükséges [Szóvégi s—k-ból javítva.]

³⁰¹ <vag> valamint

Más példa beszédet ada eleikbe mondván, hasonló a mennyeknek országa a mustár maghoz, melyet vévén az ember el veté az ő földébe, mely kisseb ugyan minden magvagnál, mikor pedig fel nő. nagyob minden füveknél, és fává léssen, ugy hogy az égi madarak el jönnek, és az ő ágain laknak, más példa beszédet monda nékik, hasonló mennyeknek országa, akováshoz, melyet vévén az Aszszony állat, el elegyiti három véka lisztbe, míg mind meg kovászosodnék. mind ezeket példa beszédekbe szóllá Jesus. a seregnek, és példa beszédek nélkül. nem szóll vala nékik. hogy bé tellyesednék a mi mondván vala a proféta által, mondván. meg nyitottam példa beszédekben a számot, ki mondom a mi el rejte- **[119b:]**tett, világ alkotásától fogva,

Magyarázat

K. Miképpen kel érteni a mai Évangéliumnak példa beszédit?

F Az ember aki amustár magot el veté. nem más hanem maga akristus. amező pedig avilág. ezen kis magbol valo fa, az Évangyeliumi tudomány, amely kezdetekor, kitsid, és meg vettetett vala, de idővel az egész világra el terjede, és az égi madarak kik az ágaira szálnak, jelentik a fejedelmeket, királyokat, kik idővel erre a tudományra állának, és akik meg térvén. arra helyezteték, és gyámoliták országot, azok jelentik az olyan buzgo lelkeket is, kik minden gondolattyot, és reménségeket, az ég felé emelik, és akik az Évangyeliumi igazságokban talállyak nyugodalmokat, és oltalmokat, minden ellenségek ellen.

K. Mint hogy akristus azt akará hogy avallásnak gyenge, és mint egy erötelen valo kezdete, és az után annak el terjedése, jelül légyen, atöbb vallásoktól valo meg különböztetésének, miért engedé azt meg hogy amahumet vallásának³⁰² ezen jelei legyenek.?

F valo hogy a mahumet vallásának akezetin láttyuk. de tsak külső képen ezeket a jeleket, de mely nagy kü-**[120a:]**löbbség vagyon közötté, azt könnyü meg látni, amahomet vallása tsak emberi munka. de a kristus vallása egészen Isteni munka, I. az elsőnek se³⁰³ kezdetit,

³⁰² vallása <s> [A törlés sor elején.] nak

³⁰³ se [s — javítva d-ből.]

se el terjedésit senki meg nem jövendölte, a másikának pedig, mind kezdetit, mind nevedésit, sok számu proféták meg jövendölték sok számu saeculumokkal annak előtte,

2. Az első kezdődöt és terjedet tsuda tételek nélkül, a másika pedig.
5 meg számlálhatatlan tsuda tételek által.

3 Az első durva és testi vallás, mely az embereket a testi kívánságokra, és gyönyörőségekre vezet, és azokat meg nem téríti, amásika pedig az érzékenységeken erőt veszen, a földi dolgokat az emberek el hagyattya, őket meg téríti, és a mennyei dolgokhoz kaptsojlya,

10 4. Az első, erőszakal, és fegyverrel nevedet. és gyarapodot a másika, jovallásal. és intésekkel

5 Az elsőnek ahasznált, hogy a tudományt elhagyta, a másikának pedig használt, a predikatioban valo tanítás és a szent írásek olvasása.

6 Az első nevedet. és terjedet azért, hogy sok számu embereket
15 meg öletet, amásodik azért, hogy sok féle kinos szenvedésre adták magokot azok, kik erre állottak.

7 végtire nagy sándor, vagy más olyan hatalmas, véghez vihette volna, a mit mahomet tselekedet, de akár mely [120b:] hatalmas ember, azt véghez nem vihette, senem viheti, a mit akristus véghez
20 vitt, meg változtatván az egész világot, és meg térítvén apogányokot,³⁰⁴ minden külső erő, és hatalom nélkül,

K. A mustár maghoz valo hasonlítás, lehető ahivek közül valamelyiké különösön szabni?

F Igen is lehet, akristus azt akarja előnkbe adni ezen kitsid mag
25 által, mely nagy fává lészen, hogy az Evangyéliumi igasságok, noha eleinte tsak igen gyengén hassák is meg az elmét, de idovel lassanként aszivben szivárkoznak., és onnét az egész tselekedetekre terjednek, és alelket nagyob tekéleteségre vezetik, ez a példa beszéd arra is tanít
30 minket, hogy ha nagyobak akarunk lenni Isten előtt, szeretnünk kel az alázatoságot., a magános és alaton renden valo életet, mely igen kitsid, és meg vettetet külső képen, az olyan ember, aki akristus kedve szerént áll, aki a világi hejában valóságokot meg veti. aki tsak azon igyekezik, hogy az emberek előtt alá valo légyen, és töllök
35 el felejtessék, de Isten előtt nintsen az illyennél nagyob. Mojses a pusztában, David jüh pásztorságában, josefrabságában, és a tömlötzbe, igen fő példák.

K. A mustár magnak erejéből mit tanulhatunk, ?

³⁰⁴ apogányokot, [á—y-ra írva; pogynyokotból javítva.]

F Ez a mag amidön egész, nem erős, de amidön meg törik. hathatos erejü, ez igen szép képe ez életben lévő egy keresztyénnek, a ki amidön semít nem szenved., se ereje, se gyor-[121a:]sasága nintsen, hogy ha pedig üldöztetik, le nyomatik, meg aláztatik, földig, akoron az ő hite erősebb, és elevenebb, szeretete keményeb, és inkább égeti szívet a szent Léleknek tüze, az ujjab erőtt is adnéki, a nyomoruságok, és az üldözések meg mutattyák, hogy kinek, kinek mi vagyon szívében, némelyikének gyengeségét, és álhatatlanságát, másikának erejét, vették észre az első saeculumokban a szent Atyák szerint, abékeség meg gyengitti vala az első hivekben ahitet, és az üldöztetés meg keményíté, a midön őket nyugodalomban hagyják, olyanok valának, mint az izetlen só, és mihent haborgatá őket az ellenség. azonnal asónak meg jöt az ereje.

K. A kristus miért hasonlittya a maga tanítását a kovászhoz,?
F Azért, mert valamint hogy atésztában lévő kovász el oszlik. és atésztával közli erejét, ugy az ő szava is az ember szívében lévén, rejtve, azt meg ujittya, és meg változtattya, külső tselekedeteit. ugy anyira hogy egy ember jora fordíthat. egy egész nemzetet. erről elég példák vannak a historiákban., de nem kel mást keresni az Apostolon kívül., a kik tsak tizen ketten lévén, alacson nemzettségből. erő, és tudomány nélkül, még is az egész világot meg változtatták.

[121b:] K. Magyarázd meg nekünk világosabban, hogy mit kíván tollünk akristus ezen példa beszédben?

F Azt kívánnya, hogy szent és példás életünkkel mindenüt el terjeszük az ő nevének jó illattyát. és az ő szent Lelkének erejét, és minden erőnkkel. azon legyünk. hogy ötet meg üsmérjék. szeresék, és ő benne hidgyenek ahívek. és avilág szeretői ö³⁰⁵ hozzá térjenek, és félő, hogy némely lágý., és tunya keresztyének. fő képen az egyházi szolgák miat. sok lelkek el ne veszene, a melyekre az Isten irgalmaságát fordíhták volna, és amelyeket példájok által, ajó erkölcsre kelletet volna nekik indítani

K. Mit jelent a, hogy a kovászt meg hadgyák a tésztában nyugosztalni, és hogy arra igen vigyaznak hogy elne veszesse erejét?

F Ebből meg láttyuk. hogy ugy hattya meg szívéket akegyelemnek kovásza, ha el vonnyuk magunkot ahaszontalan valo társaságoktól., mivel más képen el veszi erejét aszívében, ezért is mondgya a nagy szent Gergely. hogy a keresztyének között, tsak aleg tekéltesebbek-

³⁰⁵ ő <benne higyenek,> hozzá térjenek,

nek kellene a fő helyyeken lenni, hogy őt mindenek láthatnák jó példájokat; és hogy a gyengéknek, rejtékben kellene lenni, hogy másokat együt, magokat elne veszesék, mivel szent Bernárd azt tarttya, hogy akiben tekéletes Iste-[122a:]ni szeretet nintsen, annak nem kellene,
5 hamagát el nem akarja veszteni, meg engedni, hogy az Anyaszent egyház gyerttya tartójára fel emellyék.³⁰⁶

SEPTUAGESIMA VASÁRNAPJÁN

Imádság.

Halgasd meg uram népednek könyörgésit,³⁰⁷ úgy hogy meg üsmer-
vén magunkban az igazán valo büntetésekét. melyeket meg érdemlik
bűneink, mi azoktól mentek lehesünk. irgalmaságodbol, kérünk
10 tégedet a mi urunk Jésus kristus által.

Epistola

szent Pál. 1 Cor. 9. 24.

Nem tudgyátoké hogy azok akik pályát futnak noha mindnyájan futnak., egy veszi el ajutalmat, úgy fussatok hogy el vegyétek, minden pedig aki a küzdésbe tusakodik., mindenektől meg tartoztattya magát. és azok ugyan, hogy meg rothadando koronát vegyenek. mi pedig hogy
15 rothadatlant, én azért úgy futok, nem mint bizonytalanra úgy hartzok, nem mint alevegő eget vervén. hanem verem atestemet, és szolgálát alá vetem, hogy ne talám, midön egyebeknek predikálottam. én magam meg ne vettessem. mert nem akarom [122b:] hogy ne tudgyatok atyam fiai, hogy az atyáink, minnyájan a felyhő alat voltak,
20 és minnyájan által mentek atengeren és minnyájan Mojsesstől kereszteltettek meg afelyhőben, és atengerben. és mindnyájan ugyan azon lelki eledelt ették. és³⁰⁸ minnyájan azon lelki italt itták, (ivának pedig az őket követő lelki kösziklából a kö szikla pedig akristus vala.) de sokakhoz közüllök nem volt kedve az Istennek, mert apusztában
25 meg ölettetnek,

³⁰⁶ [fel emelni-ből javítva.]

³⁰⁷ <g> könyörgésit,

³⁰⁸ <és> és

K. Mitsoda az a pállya futás. amelyről itt emlékezik szent pál, és kitsodák azok akik arra futnak.?

F. A pállya futás a keresztyéni élet, és az Isten parantsolatinak uttya, a melyen álhatatosan kel jární mind végig, hogy atekélleteséget. és az
 5 örök életet el lehesen érni, ez is az az, egyedül valo tzél. a melyet kel tekintenünk, minden tselekedetinkben, akik pedig arra futnak, azok avalóságos keresztyének, kik az Evangyéliumnak uttyán járnak, szent buzgoságal, és serénységel, az Apostol nem tsak azt akarja hogy azon járjanak, hanem hogy fussanak, valamint aproféta mondgya,
 10 hogy örömel futot az Isten parantsolatinak uttyán, ebből láttyuk, hogy egy keresztyének szüntelen kel munkálodni, és hová tovább elő menni ajó erkölcsben, mind addig valamég atzélt [123a:] el nem érik

K. Miért mondgya azt az Apostol., hogy tsak egy veszi el ajutalmat?

15 F Meg akarja nekünk ezáltal mutatni, hogy mely kevesen vannak akik üdvezülnek, vagy is azt, hogy tsak egyedül akristus fut, mivel tsak ő ad erőt afutásra, és ő nála nélkül, semit nem lehet tselekedni,

K. Mitől vagyon hogy akeresztyének közül olyan kevesen üdvezülnek, holot minnyáján futnak, és mindenikének azon reménsége
 20 vagyon, ajutalom el nyérésére?

F Mert közüllök nagyobrésze, vagy azon az³⁰⁹ uton nintsenek, a melyre hivatattak, vagy azon igen tunyán járnak, tsak rest szándékal, valamint az irás mondgya. hogy arest akar is, nem is, ellenben pedig az indulatyok és kívánságoknak, bé töltésire valo igyekezetek, sokal
 25 keményeb, és sebeseb benne, és a földi dolgokat, az Isteni dolgoknál nagyobra betsülik.

K. Miért mondgya azt szent pál. hogy a küszködésben tusakodik, mindentől meg tartoztattya magát, azért hogy rothadatlan³¹⁰ koronát vegyen el.?

30 F Ezzel ujontában meg akarja mutatni hogy mely kevesen üdvezülnek, mint ha azt mondaná nekünk, az emberek azért nem érik el az üdveséget, hogy az Istenért nem tselekesznek. anyit, mint avilágért, tsak nem min-[123b:]nyáján sebeségel vonatatnak rosz hajlandóságoknak tzéllya felé, és avilági jók felé, a midön pediglen az Isten

³⁰⁹ az [z—t-ből javítva.]

³¹⁰ [Javítás: rothadandóból.]

Ditsőséget, és üdveségeket kellene keresni, akoron tunyák, és restek, azt nem tselekszik az üdveséért, a mit ahejában valóságért tselekesznek, se azt a mit a küszködök, akik egy laurus, vagy cserfá³¹¹ levélből valo koronáért viaskodnak, az ilyen küszködök, a midön a viaskodás-
5 hoz készültnek,, az olyan ételtől vagy más olyan egyebtől, magokot meg tartoztatták. ami őket meg nehezithette, vagy meg gyengithette volna, igen nagy mértékleteségben éltenek. akeresztyének. pediglen, akiknek örökös koronát ígérnek jutalomul. magokot semmitől sem akarják meg tartoztatni, ettől vagyon³¹² hogy olyan kevesen üdvezülnek, és hogy olyan könnyen gyözetetnek meg ellenségektől. olyan ellenséggel vagyon dolgunk. aki fegyveres és vigyázo, mi pedig fegyver nélkül megyünk a hartzra, lehető ennél nagyobb
10 bolondság.?

K. Mitsoda a bizonytalanságra valo futás?

15 F Nem egyéb, hanem a midön az ember semmi tzelt sem teszen fel futásakor. és el hadgya azt az utat a mellyet akristus adot előnkben, hogy tsak amagános uton járhasunk, az uton kívül mondgya szent prosperas mentől sebesebben fut valaki, annál inkább el tévelyedik [124a:] és el távozik atzétol, ahová igyekezik, ettől vagyon hogy
20 oly kevesen vannak a keresztyének között, kik el érik az üdveséget, annak leg nagyob része a haszon keresésből, tudatlanságból. olyan hivatalokra adgya magát a mellyekre alkalmatlan. és amelyekre nem Istentől hivatott, alig vagyon valaki, aki valamely hivatalnak választásakor, az ő akarattyát kívánná meg vizsgálni³¹³ elsőben, vagy,
25 ha valaki hozzája folyamodik is, de az ő akarattyá gyanánt amaga hajlandóságát, és akarattyát követi

K. Mitsoda abizonytalanságra valo nem futás?

F A nem egyéb, hanem hogy ki ki bizonyosá tegye a maga üdveségit, a menyiben lehet, nagy hűségel követvén az Istent, minden
30 maga viselésit az Évangéliumnak meg változhatatlan rendéhez szabja, az Istenhez fusson a szeretet által, mindent az által tselekedgyék,

K Mitsoda ahartzolás; és a levegő eget verés.?

F A nem más, hanem amidön valaki valamely külső áitatoságokhoz kaptssollya magát, a mellyekre nem köteles, és a melyekre köteles,

³¹¹ cserfá(bol) levélből

³¹² vagyon [g-je javítva l-ből?]

³¹³ vizsgálni [g-je javítva l-ből.]

azokat el hadgya, valamint a fariseusok, ugy tselekesznek, példának okáért, az olyan Atyák, vagy Anyák. kik [124b:] kötelességen kívül valo áitatoságokra adván magokat, atseledgyeket, rendeletlenül tarttyák. és agyermekek nevelésire nem vigyaznak, így tselekesznek az olyanok a kik minden nap sok időt töltenek atemplomban, és akik semmi munkában, vagy amagok hivatalyokban nem foglallyák magokat, így tselekeszik az olyan biro, vagy más tiszt viselő személy,, akik nem azt tselekeszik a mit kellene tselekedniek, akik igasságot nem szolgáltatnak, akik aközönségesen valo rendeletlenségeket meg nem gátollyák, akik az igaságtalanságot, erőszak tételt meg nem. zabolázák így tselekesznek az olyanok, akik másokat akarnak tanítani, és amagok üdveségeket el mulattyák.

K. Mitsoda a hartzolás, és nem alevégő eget verés?

F. A nem más, hanem atest ellen valo valóságos hartzolás, amely leg veszedelmeseb ellensége egy keresztyének, azt az Isten, akarattya, és az értelem alá kellene vetni, atesten, nem tsak aleg érzékenyeb kívánságokat kel érteni, hanem közönségesen minden hajlandoságit az ó embernek, ugy mint a magunkhoz valo szeretetet, amagunk akarattyanak követésit, ahejábanvalóságot, kevésységet, nagyra vágyást. [125a:] fősvénységet, és több ilyeneket, amelyek azembert, a vetekre vezetik.

K Mitsoda gondolatban kel lennünk amidön láttyuk szent Pált attól félni, hogy az el vettek közi ne számláltassék?

F Ebből láttyuk, hogy mind annyi rendkívül valo malasztok után, annyi sok jó tselekedetek után, a kristus neviért, és Évangyéliumáért valo szenvedés után, és annyi sok jó Communio után, senki bizonyosnak nem tarthattya üdveségit. se ment nem lehet apenitentzia tartástól. se a sanyargatástól, ugyan is kitsoda az, aki ne rettegjen, látván azt a nagy Apostolt, anyi sok szenvedési után. attól felni hogy elne vettessék ő aki anyit sanyargatta magát, hogy az udveségit bizonyosá tehesse, azért mondgya³¹⁴ akristus, hogy ha minden parantsolatot végben viszünk is, de haszontalan szolgálak vagyunk. az Apostol amely példát hoz elő azokrol kik apusztában vesztenek ell, a rettentő, és abbol meg láthattjuk hogy mely kevesen vannak még akeresztyének közöt is, akik üdvezülnek.

³¹⁴ <m> mondgya

Hasonlo mennyeknek országa atselédes emberhez, ki jó reggel ki ment miveseket fogadni az ő szőlőjében, meg alkuván pedig a mivesekel egy napi [125b:] pénzbe, el küldé őket aszőlőjébe, és ki menván három ora tájban, láta más hivalkodokat³¹⁵ állani apiátzon és mondá nékik, mennyetek tiis a szőlőmbe. és ami igaz lészen meg adom néktek, azok pedig el menének, ísmég pedig ki mene hat, és kilencz ora tájban. és hasonló képen tselekedék, tizen egy ora tájban ki mene, és talála más veszteg³¹⁶ állokat, és monda nekik, mit állotok it egész nap hivalkodva, mondának néki, mert senki nem fogadot meg minket, mondá¹⁰ nékik, mennyetek ti is aszölömbe, mikor pedig estve lett volna mondá a szőlő ura, agondviselőjének. hid elő amiveseket és ad meg nékik az ő béreket, el kezdvén. az utolsoktól. az elsőkig, mikor pedig el jöttek volna, akik tizen egy ora tájban jöttek vala. vevének egy, egy pénzt, el jöven pedig az elsők is. áliták hogy többet vennének. vevének pedig¹⁵ ök is egy egy pénzt, és el vevén morgolodnak vala. a tseledes ember ellen. mondván, ezek az utolsok. egy oráig nem munkálkodtak, és egyenlöké tettetd őket hozánk. kik a napnak terhét és hévségét viseltük. ő pedig felevén egyikének közüllök mondá, barátom nem tészek³¹⁷ neked hamissat, nem egy pénzben szegődtél meg velem, vedd [126a:]²⁰ fel a mi tiéd, és meny el, annyit akarok pedig az utolsonak³¹⁸ is adni a mint neked., avagy nem szabadé nékem. a mit akarok tselekednem. ? talám ate szemed álnok, hogy im én jó vagyok, így lésznek az utolsok elsöké, és elsök utolsokká, mert sokan vannak ahivatalosok, kevesen pedig aválasztottak.

Magyarázat

²⁵ K. Mire tanyit minket amái napra valo Evangéliumnak példa beszéde?

F A tselédes gazda az Atya Isten, a szőlő az Anyaszent egyház, amely szőlőt minden keresztyén tartozik munkalodni, az üdvösségre

³¹⁵ <ki>hivalkodokat

³¹⁶ veszteg [Második e — fölött áthúzott vessző.]

³¹⁷ [fráshiba:] tészed

³¹⁸ az utolso<k>nak

valo nézve, amunkások pedig azok, akik az Anyaszent egyházban arra hivatattak, hogy az igasságnak tselekedetét kövessék, és az mások üdveségekért munkálodgyanak, a munkásoknak ígért bér, jelenti a jutalmat. a napnak, külömb. külömb féle oráján valo meg fogadások, amunkásoknak, jelenti azt az külömb. külömb féle időt, a melyben az Isten szolgálattyára hivatatunk, tudni illik, az első ora, jelenti, agyermekségben valo időt, a harmadik ora. az iffiuságot., ahatodik ora az meg állapotot időt, akilentzedik ora. az öregséget, atizen egyedik ora, azéletnek végít.

¹⁰ K kérlek magyarázd meg, még atöbb részeit is ennek apélda beszede- nek?

F A piatz, ahová atselédes gazda mégyen, hogy munká-[126b:]so- kot fogadgyon., jelenti az egész világot, amelyben valami az Anyaszent egyházon kívül, vagy az Isten rendelése nélkül megyen végben., az ö előtte mind hejábanvalóság. és haszontalanság, az egy aránt valo fizetés pedig jelenti az örök életet. amelyet egy aránt fogják meg adni aválasztattaknak, mert ambár amenyekben külömb külömb féle mértékben légyen is aditsóság, mind azon által. egy aránsu képen részesülnek az örök életben. az estve, jelenti a világ végít, és az utolsó itéletet, agond viselő. aki meg fizette amunkásokat. akristus Jésus az élők, és halottak, bírāja, aki meg fizet kinek, kinek munkája szerént,

K. Hogy mondhatta atselédes gazda azoknak, akiket még meg nem fogadot volt., hogy az egész napot hivalkodásban töltik?

²⁵ F ugy mondhatta, hogy nem híván őket amaga szöllőjében, se jutalmat nem ígervén nekik, minden dolgok tsak hivalkodás volt, mert azok akiket az Isten nem hi, és akik ö érette nem munkáló- nak, olyan mint ha egész életüket az aluvásban töltenék., akár mely nagy munkákban, és sok féle dolgokban tölttseis valaki életét, de. ha azokra nem hivatatot, nem rendeltetett, és kegyelem³¹⁹ nem adatott, az Isten előtt, atsak hejábanvalóság. mivel az Isten tsak eppen azt tekénti, amit ö érette, és az ö ren-[127a:]delésiből tselekesznek, seneca nohapogány volt., mind azon által. azt mondgya, hogy az embereknek legg nagyobb része, vagy a roszban töltik életüket, vagy azt tselekeszik a mit nem kellene tselekedni, vagy pedig semit nem tselekesznek,

K Miben kel tehát egy keresztyének tölteni életét.?

³¹⁹ kegyelem [lem — szótag utólag betoldva a lapszélén.]

F Egy keresztyének az életét, a munkában; ahasznos foglalatosságokban kel töltöni, a mely meg egyezék az ő rendével, olyan hivatalt, és rendet válallyon magára a melyre az Isten hitta., mivel más képpen, az üdveségnek uttyán kívül vagyon,³²⁰

⁵ K Mit kellesék tselekedni, amidön az Isten szolgálattýára hivatatik valaki, aharmadik, hatodik, kilentzedik ora tájban, vagy is már estve felé?

F Mihent arra hivatatik, azonnal hüségesen kel el menni, és szorgalmatosággal kel munkálodni, az Isten munkáját, mind végig, hogy ¹⁰ meg ne büntetessünk, az Isten kegyelmének, hejában valo el vételiért, sokszor történik, hogy ha az alkalmatoságot el mulattjuk, a többé viszá nem jö., és félö. hogy az el vesztet kegyelmet. meg ne talállyuk.

K A midön valaki életének jobb részit, az Istenről és az üdveségröl valo feledékenységgben töltötte el. és arrol késön kezd gondolkodni, ¹⁵ leheté reménleni az ollyannak.?

[127b:] F Igen is lehet, kel is reménleni, de arra kel vigyázni, hogy egy ollyan szorgos, és nagy dolgot, mely az örökké valóságot tekénti, más időre, vagy az utolso orára nem kel halasztani, alazatos hálá ado szivel kel venni az Isteni malasztot, hogy töllünk elne tavozék, az Isten botsánatot ígér annak, aki meg tér, és penitentziát tart, ²⁰ de arra időt nem ígér, nem kel tehát az arra valo időt el veszteni, mivel sokan vannak ollyanok, akik tsak egyszer hivatatnak, és az üdveség tsak attol füg.

K. Mitöl vagyon a, hogy azok akik kevés ideig dolgoztak, anny ²⁵ jutalmat³²¹ vesznek, mint azok, akik az egész napnak. terhét, és hévségét viselték. ? nem hasznosabé egész életünkbe szolgálni az Istent, mint sem azt, tsak életünk vége felé kezdeni el?

F A bizonyára hasznosab aki iffuságától fogvást mindenkor. egy aránsu jó erkölcsbe, és buzgoságban szolgálta az Istent, mint sem ³⁰ az ollyanok, akik tsak egy néhány esztendőkig., de ha azt fel teszük, hogy egy³²² ollyan aki sokáig szolgálta az Istent, de lankadsággal., meg más egy ollyan aki kevés ideig, de tiszta szeretettel. és buzgosággal, ollyan formában, ez, bővebb jutalmat veszen buzgosághoz képést, a jutalmat nem az időnek hoszaságához kel mérni, vagy a munkához, ³⁵ hanem a buzgosághoz, a szeretethez, és az alázatósághoz, a mellye-

³²⁰ <vagyon> kívül vagyon.,

³²¹ jutalmat [jutalból beszúrással javítva.]

³²² egy [g — l-ből javítva.]

kel [128a:] munkálodtak, apedig meg történik gyakorta, hogy azok, kik későn kezdik helyre hozni az elvesztet időt, azt inkább víszá nyerik, az ő tekéletes hálá adásokal., alázatoságokkal, buzgóbb hitekel., és szeretetekel, sulyos és nehéz penitentzia tartásokal., mint sem az
5 olyan ártatlanok, kik mindenkor³²³ az Istent szolgálták. de nem azal a nagy buzgoságál., amazok tehát elsők lesznek a Meny országban,

K. Az jó erkölcsnek, kitsiny, vagy nagysága, és annak külömbsege, tselekeszi tehát, hogy az elsők utolsóká lesznek, és az utolsok elsőké,

F Nintsen külömben. mivel az olyanok, kik kevélysegből, és
10 hittségből, gondollyák el nyerni az első helyt. igaságál meg érdemlik, hogy az utolsó helyre tétessenek, de ellenben akik valóságos alázatoságból., magokot valójában aláb valoknak. tarttyák másoknál. és mindenüt ezt követik. az utolsó napon meg hallják az urtól. ezt a vigasztalo szót, barátom úgy fellyebb. amice ascende superias.

15 K Mitől vagyon hogy olyan kevesen vannak aválasztattak, és hogy olyan nagy számuak a hivatalosok, ?³²⁴

F Attól vagyon, mert igen kevesen vannak ahivatalosok között olyanok, akik ahitek szerint élnének, és tsele-[128b:] kednének, és akik meg felelnének az Évangyeliumi köteleségnek, és tekéleteségnek.
20 amelyre hivatattak, és a melyre kötelesek, mint keresztyének, nagyob részinek ellenkezik az élete ahítével., nem úgy áll, amint hiszen, senem úgy hiszen a mint áll, itt is kel vegtíre fel kiáltani az Apostolal. *oh! Isten bölcsesége,*³²⁵ *és tudománya gazdagságának, magossága, mely meg foghatatlanok az ő ítéleti. és meg vizsgálhatatlanok. az ő utái.* rom.

25 11. 33.

SEXAGESIMA VASÁRNAPJÁN

Imádság

oh! Istenünk látod hogy nem ami tselekedetinkben vettyük reménységünket, enged meg jó voltodból. hogy minden féle nyomoruságoktól. el távozunk, a nemzetségek³²⁶ doktorának gond viselése alatt. a mi urunk. J. k. által:

³²³ <min> kik mindenkor

³²⁴ hivatalosok, ? [A törölt] <választattak> [fölé írva.]

³²⁵ [Íráshiba:] bölcsesség,

³²⁶ nemzetségek<nek> doktorának

Mert örömel el szenveditek az eszteleneket, mivel ti bölcssek vattok, mert el türitek. ha ki titeket szolgálat alá vét, ha ki meg emészt, ha ki rajtatok vonszon, ha ki fel fuvalkodik, ha ki artzul vér titeket, gyalázat szerént mondom; mint ha mi erőtlenek lettünk [129a:]
⁵ volna edologban,³²⁷ aki valamiben mérészel, (:esztelenségben mondom) én is mérészek, sidok ök, én is Izraéliták ök, én is, Ábrahám magva ök, én is, akristus szolgálai ök, (mint kevésbé eszes³²⁸ mondom) én inkább, igen sok munkákban, atömlöztökben, gyakrabban avere-
¹⁰ ségekben, mód felet, ahalálokba gyakorta, asidoktól öttzör, egy heján negyven tsapást vettem, háromszor verettem meg veszökel, egyszer meg köveztettem, háromszor hajo törést szenvedtem, éjjel és napal. atenger mélységébe voltam. uton járásokba gyakorta, folyo vizek veszedelmiben, tolvajok veszedelmiben, veszedelmekben a nemzetem miá, veszedelmekben apogányok miá, veszedelmekben
¹⁵ avárosban, veszedelmekben a pusztában, veszedelmekben a tengeren, veszedelmekben ahamis atyafiak között. munkában, és nyomoruságban, sok vigyázásokban, éhségben, és szomjuságban, sok böjtölésekben., hidegben. és mezitelenségben, azok nélkül, amelyek kívül vannak az én minden napi szorongatásim, mind gyülekezeteknek szorgalmatos gondgya, ki nyavalyog, és én nem nyavalygok, ki botránkozik
²⁰ meg, és én nem³²⁹ égek? ha ditsekedni kel, azén erőtlenségimben ditsekedem., az Isten és a mi urunk Jesus kristusnak Attya. aki mind örökké áldott, [129b:] tudgya hogy nem hazudok. Damaskusban az Arétás király népének, tisztartója, örizi vala a Damaskusiak varosát,
²⁵ hogy engem meg fogna, és az ablakon kosárban botsátattam ki a kő falon. és ugy menekedtem ki a kezéből, ha ditsekedni kell, (nem használ ugyan) alátásokra, és az ur jelenésire³³⁰ jövök pedig. tudok egy embert akristusban tizen négy esztendő előtt, (akár testben. nem tudom, akár atest kívül nem tudom. az Isten tudgya). hogy az
³⁰ el ragadtatott a harmadik égit, és tudom ez illyetén embert,³³¹ (akár

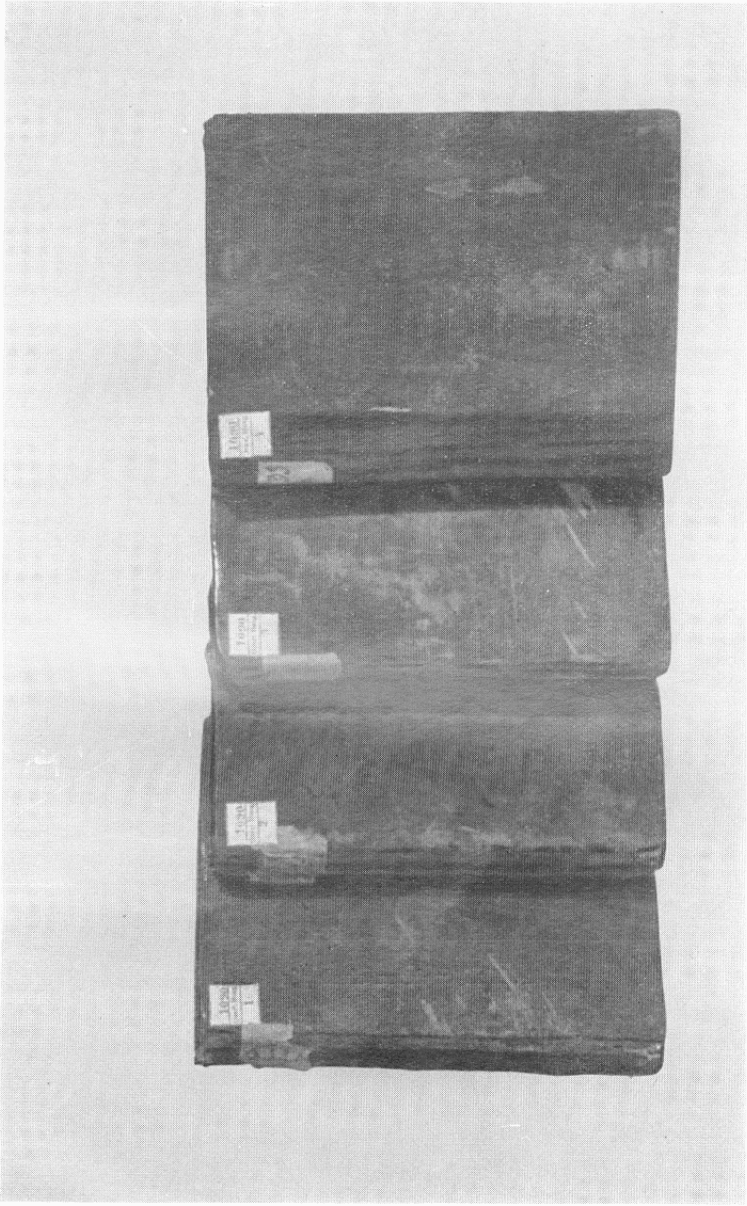
³²⁷ [Első *e* — *a*-ból javítva; *n* betűt utólag toldotta a szóhoz és újra kitette a vesszőt:] edologba, *n*,

³²⁸ eszes [Szóvégi *s*—hosszú *∫*-ből javítva.]

³²⁹ <ne> én nem

³³⁰ jelenésire [*s*—*r*-ből javítva.]

³³¹ embert, [*r*: javítva olvashatatlan betűből.]

1. A négy szakasz együtt

AZ ÉPISZTOLÁKNAK
és
AZ ÉRTELMELŐSÉGEKNEK

Csztendő által való vasárnapokra,
és leg fővőbb Innepekre rendeltet-
tett. Kérdésekkel, és Felcsetekkel
való Magyarázatja.

ELSŐ SZAKASZ

Advent első Vasárnapjától fog-
va az nagy böjt **ii.** Vasárnapjáig.

1741

atestben, akár a³³² test kívül. nem tudom. az Isten tudgya) hogy a paraditsomban ragadtatott, és hallot tikos igéket, mellyeket nem szabad embernek szollani, ez ilyenekbe ditsekedem. magamban pedig semmit nem ditsekedem hanem tsak az én erőtlenségimben, mert
⁵ ha ditsekedni akarok is, nem lészek esztelen. mert igaságot mondok, de meg tartoztatom magamot, hogy valaki ne állittson engem fellyeb annál. a mit én bennem lát, vagy valamit hall én töllem. és hogy a jelenéseknek nagy volta fel ne fuvalkodtasson engem., adatott nékem az én testem ösztöne a sátán angyala, aki nyakon
¹⁰ tsapdosson engem, ezért háromszor kértem az urat. hogy el távoznék töllem, és mondá nékem. elég néked az én malasztom, mert az erő, az erőtlenségben végeztetik el. [130a:] azért örömet ditsekedem az én erőtlenségimben, hogy bennem lakjék akristus ereje.

Magyarázat

K Mitől vagyon hogy szent pál annyi dolgot hozz elé a maga ditséretire?
¹⁵

F Ez a nagy Apostol, ezt mint egy kételenségből tselekeszi, és Apostoli szeretetéből, azoknak alelkeknek üdveségekre, akiknek az Évangyeliumot hirdette volt, a korintus béli hivek igen halgattyák valamely hamis apostolokat, a kik a sátán szolgálai lévén. az igasság szolgálivá akarják vala magokat³³³ változtatni. hogy hiveket el amittsák, és azon igyekezének. hogy szent pált szivekből ki töröllyék, erre való nézve kénszeriteték meg üsmértetni vélek azoknak tsalárdságokat, és azt is hogy ő mi képpen volna hozájok, hogy ha ez az Isten embere magát nem ditsérte volna, azok ahivek el veszték volna, avakokhoz
²⁰ adván magokat, azokal együt, a mélységben estek volna,

K. szabadé egy keresztyének magát ditsérni?

F szabad olyan formában, amint szent pál tselekeszi, és abban alélekbén, szeretetből. és alélek üdveségire, de a soha nem szabad hejában valóságbol, és tsak az emberek di[130b:] tséretékért,
³⁰ legyünk olyan alázatosok, olyan felabarátot szeretők. és olyan buzgok mint szent pál, minekünk is szabad léssen ditsérni magunkot, valamint ő néki szabad volt, tsak miis, szükségben, ésa felebarátunk

³³² a [Beszúrás]

³³³ magokat [g—k betű kezdővonalából javítva.] [A 23. sorban:] azt <az> is

jóvára tselekedgyük. a felebaráti szeretet minden féle formában öltözik, aléleknek külömb külömb, féle szükségí szerént, és mindennek, minden lészen, valamint szent pál mondgya.

K. Mitsoda oktatást vehetünk magunknak. azokbol, asok szenvedésiből szent Pálnak, ?

F Ez olyan példa, amely meg vigasztalhattya, és meg gyarapíthattya mind azokat; akikre az Isten gyakorta valo szomorúságokat küld, és szenvedésre valo alkalmaságokat. az Évangyélium prédikálásáért. mert akkor ugy bánik vélek mint fiaival., eszerént is bánt a leg nagyob szentekel. és ugy tekénti őket, mint barátit, méltoká tévén aszenvedésre, és³³⁴ aző fia,. akristus után valo kereszték hordozására.

K. szabadé szent pál szerént az Istent bizonyásgul hini, a midön valamely igaságot akarunk meg bizonyítani ?

F. A szabad. amidön azt valamely nagy igaság kívánnya, és abban az Isten ditsősége jár, és annak üdvesége, a ki arra kötelez, amidön a szükség azt nem kívánnya; az esküvésnek szokása. ellenkezik az Isten tör-[131a:]vényével, aki azt tilttya hogy az ő nevét hejában fel vegyék, akár igazán, akár hamisan. ha hamisan. akkor káromkodnak, ha igazán, anoha egy ügyü esküvés, de meg vagyon tiltva mert az Istennel bizonyítunk. ók nélkül, és külömböztetés nélkül,

K Miért hogy az Apostol minek utánna szollot volna ajelenésekről, magát meg aláza gyengeségire valo nézve, ?

F Azért hogy meg mutassa azoknak kik természet felet³³⁵ valo ajándékokot vesznek, hogy magokat meg oltalmazhassák a kísértettől., ahejában valóságtól, és akevélységtől, igen³³⁶ szükséges nékik hogy ők magokat meg kisebítsék, az önnön magok fogyatkozások, és gyengeségekre valo nezve, atöbb egyéb vétkektől mondgya szent Agoston, tsak arosz tselekedetekben félhetni, de a maga hittségétől inkább tarthatni ajó erkölcsben., agyengeségben, és anyomoruságban, meg láttyuk hogy mik vagyunk, az Isten kegyelme és irgalmasága által, ugyan akkor is kel mondani az Apostolal, az *Isten kegyelme által vagyok ami vagyok.* 1 Cor. 25. 10 és meg másut *fel ne fuwalkodgyál hanem fély.* rom. 11. 20

³³⁴ és [Beszúrás.]

³³⁵ természet sze felet valo [sze nincs áthúzva, de fölösleges; szerént szó eleje.]

³³⁶ igen <szükéges> szükéges

K. Mitsoda az az ösztön melyet az Apostol érez vala. testében, és a melyet a sátán angyalának nevezi?

F Az a tisztaság ellen valo kísértet, a melyel meg en-[131b:] gedte az Isten hogy kísérttse ötet az üdveségnek ellensége, ez a példa
5 meg mutattya, hogy a leg tekéltetesebeket rend szerént. inkább üldözi amaga hittség és a kevélység. hogy pedig magokat ezektől meg oltalmazhasák., szükséges nekik az alázatoság.

K. Az Isten miért nem halgatá meg ezt a nagy Apostolt amidön oly buzgon kéré hogy meg mentené ettől a kísértettől?

10 F Mert ezen alázatoságert, kegyelmit akará hozzá mutatni, és nagyob alázatoságban tenni, amely kegyelmet tsak az alázatosoknak adgya meg, az Isten azt is akará velünk meg éreztetni, hogy mitsoda szüntelen valo szüksegünk vagyon segittségére, és hogy nagyob fényeségel mutassa meg az ő kegyelmének erejét., és hatalmát, az embert,
15 az emberi gyengeségben gyözedelmesé teszi a leg nagyob kísértetben, ha szinte a természet meg romlot is, és ha az üdveség ellenségeinek. dühössége ellenünk vagyon is.

[132a:] Evagyélium.³³⁷

szent luk. 8. 4.

Mikor pedig nagy sereg gyölne egybe, és a városokból hozzája
sietnének, mondá hasonlatoság által, ki mene amag vető, el vetni
20 az ő magvát, és midön vetné, némely az ut félre esék, és el tapodtaték,
és az égi madarak meg evék azt, és némely a kö sziklára esék, és ki

³³⁷ [Az Evagyélium szövege egy Mikes által később beragasztott különálló lapon van. A kézirat folyamatos 254—255 oldalszámozása a lap beillesztése előtt történt. A beragasztott lapon számozás nincs Mikes kezétől. Az alábbi, eredetileg folyamatosan írt rész törölve:] [131b] <Evangyélium szent luk. 8. <10> 4 Kiknek ő mondá nektek adatott tudni az Isten országa titkát, egyebeknek pedig példa beszédekben, hogy látván. ne lássanak, és halván ne értsenek, ez pedig a példa beszéd. a mag az Isten Igéje, akik pedig az ut felén, azok akik halgatták, azután el jő az ördög, és ki veszi az igét, az ő szivekből. hogy híven ne üdvezüllyenek, mert a kik a kösziklára, azok akik midön hallják, örömel fogadgyák, az igét, és ezeknek nits győ [133a:] kerek, kik egy ideig hisznek, és akisértet idején el távoznak. a mely pedig a tövisek közébe eset, azok, akik hallották, es elő menvén. a szorgalmatoságtól, és gazdagságtól, és az életnek gyönyörüségitől meg fojtnak, és gyümölcsöt nem hoznak. amely pedig a jó földbe, azok, akik jó és jeles szivel halvan. az i gét meg tarttyák, és gyümölcsöt hoznak békeséges türesben.]>

kelvén meg szárada, mert nem vala nedvesége, és némely atövisék közti esék, és együt fel nevedvén, a tövisék meg fojták azt, és némely a jó földben esék, és ki kelvén száz annyi gyümölsöt hozza, ezeket mondván, kiált vala, akinek fülei vannak, ahallásra, hallya meg.

⁵ kerdik vala pedig ötet atanitványi, mi volna e példa beszéd, kiknek ő mondá, néktek adatot tudni az Isten országa titkát. egyebeknek³³⁸ pedig példa beszédekben, hogy látván, ne lássanak, és halván ne értse- nek, ez pedig a példa beszéd, a mag az Isten ígéje, akik pedig. az ut félen, azok akik halgattyák, az után eljö az ördög, és ki veszi az ígét

¹⁰ aszivekből. hogy hi-[132b:]vén ne üdvezüllyenek. mert³³⁹ akik a kö sziklára, azok akik midön hallják, örömel fogadgyák az ígét, és ezeknek. nints gyükerek, kik egy ideig hisznek, és a kísértet idején el távoznak, amely pedig atövisék közibe eset azok akik hallották, és elő menván, a szorgalmatoságoktól és gazdagságoktól, és az életnek

¹⁵ gyönyörüségítol meg fojtanak, és gyümölsöt nem hoznak. amely pedig ajó földbe, azok, akik jó, és jeles szível az ígét meg tarttyák, és gyümölsöt hoznak. bekeséges türésben

[133a:] Magyarazat

K. Magyarázd meg nekünk a magrol valo példa beszédet?

²⁰ F Az Isten az, aki vett, és a mag³⁴⁰ az ő beszéde, anégy féle föld a hová hull a mag a³⁴¹ midön el vetik., jelentik azokat a készületeket, a melyekel a szív azt bé veszi,³⁴² és az után, vagy gyümölsöt hozz. az örök életre, vagy semit nem hozz,

K. Mit jelent a mag, mely az út félre esék, el tapodtaték, és az égi madarak meg evék?

²⁵ F Jelenti az olyan szivet, amelyben utat tsináltak a rosz kívánságok, és amely, meg keményedet arosz szokásokban, a melyben az Isten ígéje nem hozz gyümölsöt, valamint az utra hintet mag, a madarak kik amagot meg eszik, jelentik azokat a gonosz lelkeket, kik az Isten beszédit ki szedik az olyanoknak szivekből, kik meg rögzöttek avétekben.

³⁰ akik elragadtatván rosz kívánságoktól., avilági szokásokkal; szün- te-

³³⁸ [Elírás:] egyebeknek

³³⁹ mert <azok> akik

³⁴⁰ a mag<a> az

³⁴¹ a hová hull a mag a <hová> midön [midön: Beszúrás <hová> fölött.]

³⁴² bé<sz> veszi,

len valo vigyázat-[133b:]lanságban élnek, a mely nem engedi nékik hogy figyelmezenek, és meg fogják azigazságot. az ördög szüntelen vigyázzván a lelkek el vesztésire, láthatatlan tört hint elejekben, és alkalmaságot támaszt. arosz kivánság tüzenek fel gerjesztésire.

⁵ K. Mit jelent az a köves, és száraz föld. ahová. a mag esék?

F Jelenti azokat a kik mindgyárt figyelmeteséggel halgattyák. az Isten igéjit, és örömel bé veszik, de akiknek szivekben el rejtve vannak arosz kivánságok,és nintsen valóságos buzgoságok, és Isteni félelmek, hanem tsak szines jó erkölcsök, a mely nem álhat ellene a kísértetnek, azért is arosz kivánságoknak tüze valamint a sebes verő fény, el szarasztyta a magot gyükerestől, a mely mélyen nem vetette gyükerit, mert az Isteni szeretet abban gyenge, és a jó kivánságok erőtelenek.

K Mit jelent a mag mely atövissek közti esik, és ót³⁴³ meg fojtodik, ?

¹⁰ F Jelenti azokat kik bé veszik az Isten szavát. és szorgalmatosan elő mennek, és bizonyos ideig jó tselekedeteket tselekesznek. de akikben avilági szorgalmatoságoknak tövise, ugy mint, a nyughatatlanságok, a gyönyörködtetések, agazdagságok, az igazság-[134a:]nak magját meg fojtyák, és avalóságos buzgoságnak. meg érésit el nem érik, ebből ki tettzik hogy aki az Istennek akarja magát adni. és ajót ²⁰ gyakorolni, szükséges hogy ellene mondgyon mind ezeknek, és valójában ki irtsa magából mind gyükerestől ezeket a roszt kivánságokat. mivel két urnak nem lehet egyszer mind szolgálni,

K. Mit jelent ajó föld, amelyben amag bővséges gyümölcsöt teremt,

F Jelenti azokat, kik az Isten szavát halgatván, azt figyelmeteséggel³⁴⁴ ²⁵ bé veszik, és jeles szível meg tarttyák,³⁴⁵ a mely szívből, ha ki gyükeredzik arosz kivánságoknak tövisét, akövettses roszt szokásokat, aszüntelen valo sanyargatásal., az ilyen szív tellyes lévén az Isteni szeretettel. és az ő igazságival., készis lévén töredelmeséggel, és alázatosággal ajó tselekedetekre. szenvedvén mindeneket békeséges türéssel, ³⁰ az ilyen szív mondom, ajó tselekedeteknek bővséges gyümölcsit fogja hozni.

K Miért szükséges abékeséges türés ahoz, hogy az Isten szava gyümölcsöt hozon?

³⁵ F Mert lehetetlen jót tselekedni, és azt húséggel gyakorolni, valamely akadályok, ellen mondások, és ül-[134b:]dözések nélkül, szükséges tehát. abékeségnek fegyverét fel venni, ellene állani arosz hajlandosá-

³⁴³ ót <me> meg fojtodik,? [Törlés tollhiba miatt.]

³⁴⁴ figyelmeteséggel [t — javítva s-ből.]

³⁴⁵ <bé veszik> meg tarttyák,

goknak, arosz hajlandóságokat el kel törölni, avilág ellen tusakodni kel. szüntelen vigyazni alelkünk ellenségire, minden nap a keresztet kel hordozni. és el szenvedni mind azt valamit az Isten reánk küld., mind ezekhez tehát igen szükséges abékeséges türés, ezért is mondgya⁵ szent lukáts, hogy azok, kik a jó földet jelentik, gyümölcsöt hoznak békeséges türésben, erre valo nézve is adgya az Anyaszent egyház minékünk a mái letzkében például szent pált.

K Az ur azt mondgya. hogy az illyenek gyümölsöt fognak hozni, némely százat³⁴⁶ egyért, némely hatvant, némely harmintzat; mit¹⁰ téssen ez?

F Azt akarja meg mutatni, hogy az ollyanok gyümölsöt hoznak. és jót tselekesznek., vagy többet, vagy kevesebbet, a szerént amint már. az Isteni szeretet vagyon a szivekben. mivel ez ajó erkölcs, tekéletesége akeresztyénsegnek, gyükere minden jó tselekedetnek.¹⁵ lelke és inditoja minden keresztyeni erkölsöknek, ez atörvénynek bé tellyesítése mentöl inkább el³⁴⁷ vonnyuk magunkot avilágtol. és mi magunktól., annál inkább szerettyük az Istent és felebarátunkot, menél több gyümölsöt hozunk [135a:] annál tekéletesebek leszünk, az el kezdet Isteni szeretet mondgya szent Agoston. el kezdet igaság. és²⁰ atekelletes Isteni szeretet, tekéletes igaság, az Atyák. ezeket a szavait az urnak., az Anyaszent egyházban lévő, három féle rendre magyarázak, az ő mondások szerént. a szüzek egyért, százat hoznak. az özvegyek hatvant, aházások harmintzat.

QUINQUAGESIMA VASÁRNAPJÁN

Imádság

Kérünk uram halgass meg minket, jó voltodbol. szabadits meg minket²⁵ mindenféle nyomoruságoktól, és oldozz fel minket büneinknek köteléből. ami urunk J. K.

Epistola.

szent pál I cor. 13. l.

Ha emberek, és Angyalok nyelvein szollok is szeretetem pedig nintsen, olyaná lettem mint a zengő réz, vagy a pengő tzimbalom és

³⁴⁶ százat, [at — Beszúrás.]

³⁴⁷ el vonnyuk [l—s-ből javítva.]

ha profétálásom³⁴⁸ léssen is és tudok minden titkokot, és minden tudományt, és ha minden hitem léssen is, úgy hogy ahegyeket másuvá³⁴⁹ vigyem. szeretetem pedig nem léssen semmi vagyok, és ha el osztom is a szegények eledelére minden marhámot; és ha a atestemet az égetésre adom is. szeretetem pedig nem léssen. **[135b:]** semmit nem használ nékem, a szeretet tüdő, kegyes, aszeretet nem irigykedik, nem tselekszik gonoszul; fel nem fuvalkodik nem tisztesség kíváno, nem keresi azokat, amik magáé. nem gerjed haragra, nem gondol gonoszt, nem örvendez ahamiságon, örvendez pedig³⁵⁰ az igazságon, mindeneket el tür, mindeneket hiszen., mindeneket reménl, mindeneket el szenved, aszeretet soha meg nem szünik, akár aprofétálások. meg üresüllyenek, akár a nyelvek meg szünnyenek. akár a tudomány elrontassék. mert rész szerént értünk, rész szerént profétálunk, mikor pedig eljö ami tekélletes, meg üresül ami rész szerént vagyon; midön kiseded volnék, ¹⁵ úgy szollok vala mint kiseded, úgy értek vala mint kiseded, úgy gondolkodom vala mint kiseded, mikor pedig ember korban jutottam, ki üresitettem a kisededhez valokat, most tükör által homályban látunk, akor pedig színről színre, most rész szerént üsmérek, akor pedig úgy üsmérek, amint én is meg üsmértettem. most pedig meg maradnak ²⁰ a hit, areménség, a szeretet, ehárom, ezek közül pedig nagyob a szeretett.

Magyarázat.

K. Mitsoda az az. Isteni szeretet a melyről beszél az Apostol.?

[136a:] F Az olyan tellyeséggel szükséges az Apostol szerént, hogy ateszi jóvá és érdemesé, minden tselekedeteket, és hogy valamit anélkül, vagy más indulatból tselekeszünk haszontalan az üdveségre, ²⁵ úgy anyira, hogy ha szintén úgy beszéllelének is mint egy Angyal., de anélkül tsak olyanok volnánk mint egy zengő réz, vagy egy pengő cimbalom, ha szinte jövendölnék is, az egész titkokot meg értenök. ha minden féle tudományunk volna, és ha tsudákat tévő hitünk volnais, de Isten előtt. anélkül semik volnánk, ha mindenünket a szegényeknek adnok, és mártyrumságot szenvednénkis, mind ezek haszontalanok volnának Isten előtt, az Isteni szeretet nélkül bé nem tellyesittik atörvényt, ha szinte külső képen végben vinnék is

³⁴⁸ [Íráshiba:] profátáalom

³⁴⁹ [Íráshiba:] musává

³⁵⁰ pedig <ahamiságon,> az igazságon,

K. Mitsoda az Isteni szeretet szerént tselekedni?

F A hogy tsak azért tselekedgyünk, hogy valóságai kívánnunk az Istennek tettzeni, az ő akarattját követni, néki engedelmeskedni, segítssük, és oktassuk az Istenért, felebarátunkot.

⁵ K. Mitsoda indulatból munkáladnak, amidön nem az Isteni szeretetből munkáladnak,?

F A rosz kívánságnak indulattjától., amagunkhoz valo szeretetből, haszon keresésből, hejában valóságból. [136b:] nagyra vágyodásból. vagy valamely más emberi tekintetből, az ember nem lehet szeretet nélkül, amely olyan mint egy terh. amely hol egy felé, hol más felé viszi, mondgya szent Agoston., hogy ha pedig nem az Istenre tzeloz az a szeretet, szükség képen valamely teremtet állatra tzeloz, és valamint ezen szent Atya szerént az Isteni szeretet gyükere minden jóknak, ugy szent pál szerént, a Cupiditas a magunkhoz valo szeretet ¹⁵ vagy a teremtet állatokhoz, gyükere minden gonosznak.

K. Egy keresztyének leheté meg különböztetni hogy ha az Isteni szereteté inditoja az ő tselekedetinek?

F. Azt igen nehéz meg különböztetni, veszedelmes volnais azt magával bizonyosan el hitetni, mivel egy ember sem tudhattya ha a szeretetre meltoé, vagy a gyülolségre. Eccl. 9. 1. azt sem tudhattya. ha az Istent vagy a teremtet állatot szeretié, ez az üsmerettséég még az igazak előtt is el vagyon rejtve, ha tsak némely résziben is, mert az, olyan értelemtól függ, a melyet tsak az Isten üsméri, mind addig még fog tartani ez életnek setéttsége, és árnyéka. a melyben ahit által kel ²⁰ ma-[137a:]gunkot vezetni, nem avilágóságban, hanem ahomályba, aleg igazabban is két féle lélek vagyon, az egyike az új embernek lelke. a Charitás. a mely szent, és a másika, az ó embernek lelke, a Cupiditas, (arosz kívánsag:) amely meg vagyon romolva, és kut feje avétkeknek., de azt nem tudgyák bizonyosan, mellyik akettő közül kezdöje tselekedeteknek, amely nékik igen nagy hogy magokot egészen meg ³⁰ alázák Isten előtt, és abban atartalékban legyenek. a melyben szent pál vala, aki ha semmiről nem vádolhatta is magát. de azért Isten előtt magát igaznak nem tartotta. és attól félt. hogy ne talám amidön másoknak predikal. maga meg ne vettessék. I. Cor. 4. 4. et Cap. 9. 27.

³⁵ K. Mitsodásnak akarja szent pál hogy légyen az Isteni szeretett?

F Azt mondgya. 1. hogy az Isteni szeretet békeséég szenvedtet³⁵¹ mind azokat amiket küld Isten szolgaira, ugy a felebarátunk fogyat-

³⁵¹ <szén> szenvedteteti [Törlés a sorvégen.]

kozásit, és bántódásit is, mivel a magunkhoz való szeretet zugolodik, és kárhoztattya mind azt valami ő ellene vagyok

2. Hogy aszeretet kegyes. és jót tévő, amagunkhoz való szeretet pedig kemény, durva, és senkit nem kimél.

⁵ 3. Hogy aszeretet nem irigykedik. nem örvendez ahami-[137b:] ságon, örvendez pedig amások jóván. mint a magáén. a magunkhoz való³⁵² szeretetnek pedig keserűség a mások boldogságok. és örvendez amások nyomorúságán.

¹⁰ 4 A szeretet nem vakmerő, se nem hírtelenkedő; hanem okos, és értelmes. az Isten és a felebarátunk dolgaiban. a magunkhoz való szeretet pedig, változo, vakmerő, mert tsak amaga kívánságit és gondolatit követi.

¹⁵ 5 A szeretet fel nem fuvalkodik, mert tsak egyedül az Istent tarttya nagynek lenni. ő neki is tulajdonit minden jót, és az embernek minden rosztat, a magához való szeretet pedig érdemesnek tartván magát. azt gondollya hogy mindenel tartoznak néki, és mindent magának tulajdonit.

²⁰ 6. A szeretet nem tisztesség kíváno. mást magához méltatlannak nem tart, akár mely alá való légyen, és mások felől jól itél, amagunkhoz való szeretet pedig, mindent kitsinnek. és aláb valonak tart, felebarattyának tsak afogyatkozásit tekinti, és ötöt meg veti.

²⁵ 7 A szeretet nem keresi amaga hasznát, és mindenekben az Isten ditsőségit, és amások hasznát tekénti, amagunkhoz való szeretet. mindenkor tsak amagáét keresi, és mindenkor kész³⁵³ annak fel áldozni az Istenét. és a felebarattyáét.

8 A szeretet nem gerjed haragra, senki ellen, mert minden embert meg akarna nyerni az Istennek, amagunkhoz való szeretet pedig mindgyárt haragra fokad, mert [138a:] tsak magát akarná bé tölteni, és mindeneket meg vét,

³⁰ 9 A szeretet nem gondol gonoszt, és amenyiben tölle lehet. mindenkor jóra magyaráza a mások tselekedetit, a magunkhoz való szeretet, mindent roszra magyaráz. söt még az ártatlan tselekedetekben is rosztat talál. és ha külső képpen nem talál, agondolatokat. és a szivet vizsgállya.

³⁵ 10 A szeretet nem örvendez az igazágtalanságon. söt törődik és busul amások vétkin, mert ameg banttya az Istent amagunkhoz való szeretet

³⁵² [Íráshiba:] a magunkhoz való

³⁵³ kész [Előtte hosszú } vagy f törölt kezdővonal.]

pedig, az Isten³⁵⁴ ditsőségét nem érzi, nem szánakodik felebaráttján, sőt még örvendez szomorúságon., és avétket játéknak tarttya.

11 A szeretet örül az igazságon. abban gyönyörködik. hogy meg üsmérhese, arról elmélkedgyék, és azt kövesse, a magához valo szeretet
5 azt nem kedvelli, meg sem akarja üsmérni, hogy ne kövesse azt amit hágy.

12. A szeretet eltüri amások fogyatkozásit békeségel. a midön azo-
kot meg nem jobbithattya.³⁵⁵ amagunkhoz valo szeretet semit meg
nem enged másoknak, tsak egyedül magának kedvez,

10 13 A szeretet hiszi mind azt, valamit az Isten ki nyilatkoztatot, és
minden Isteni igasságokat bé veszen. amagunkhoz valo szeretet pedig
elveti azt, ami ötet meg alázná. és meg türköztetné,

14 A szeretet mindent remél, az Isten irgalmaságabol [138b:] és
semit nem magátol, se avilágtol. a magunkhoz valo szeretet semit
15 nem vár az Istentől hanem amaga erejétől. és érdemitől, vagy az
emberektől

15. A szeretet mindent el szenved. az Istenért, és a felebarát üdvesé-
giért, amagunkhoz valo szeretet nem akar szenvedni se egyikért, se
a másikért, mert tsak a maga alkalmatoságát keresi, és azt, ami
20 ötet ketsegteti,

K. Az Isteni szeretethez, szükségeseké mind ezek a tulajdonságok?

F szükséges leg aláb. hogy bizonyos mértékben meg legyenek.
mint egy természet szerént követik ezek aszeretetet, a mely nem
mindgyárt lesz tekélletes, azért nem is adgya ezeket a tulajdonságo-
25 kot abban atekélletes mértékben, mint hogy az Isteni szeretet, az
embert nem téski mindgyárt igazá. hanem tsak anyiban amint már
az uralkodik a szivben, és arosz kívánságokon, ezeknek atulajdonsá-
goknak is ót hasonló mértékben kel lenni, és mindennek azon munká-
lodni. hogy azok hová tovább jóbban nevedgyenek. mind addig még
30 el érik azt a tekélleteséget a melyet kíván Isten mindeniküntől.

K. A midön valamely olyan véteken esnek. amely ellenkezik
ezekel ajó erkölösökel. olyankor leheté hogy a szivben uralkodgyék
az a szeretet?

F Abbol nem következik hogy a szeretet ne uralkodgyék, ha fogyat-
35 kozásban esünk is. tsak az hogy. helyet-[139a:]te, ne a rosz kívánsá-
gok uralkodgyanak a³⁵⁶ szivben, mivel ugy el oltanák a szeretetet,

³⁵⁴ az Isten <t> ditsőségét

³⁵⁵ jobbithattya

³⁵⁶ a [Beszúrás.]

akönyü fogyatkozások valo hogy meg sértik, de el nem ólttyák, de ugy hogy azoknak ne engedgyünk szányszándékal, azokban ne essünk, magunkot meg jobbittsuk, és az Isten előtt, magunkot meg alázuk, ez így lévén nem kel azon meg háborodni, se a fogyatkozásokat szeretni. se meg engedni hogy azok nevedegyenek, hanem azokat ki kel irtani a sanyargatásal. és a penitentiáival. kerülni kel az alkalmaságokat melyek okozhatnák, ne hogy végtire el oltsák szivünkben azt a szent szeretetet.

10 K. Miért mondgya az Apostol hogy ahitt, reménség, és atöbb jó erkölcsök meg szűnnek, de a szeretetnek soha vége nem lesz?

15 F Mert ahitt, reménség, és atöbb jó erkölcsök, ez élethez valo jó erkölcsök, utak, és eszközök azüdvesség el nyeresire. mihent tehát birni fogjuk azt az meg ígért örökséget, azok meg szűnnek,³⁵⁷ mint már nem szükségesek, amidön az utozo el érkezik a fel tett helyre
15 már néki azok nem kívántatnak, a mi szükségesek voltak az utra, ahit meg mutattya nekünk homályban a meg ígért jókót, areménség azt varattya velünk, atöb jó erkölcsök azt velünk meg érdemeltetik; azért a midön azokat meg láttyuk homály. és setéttség nélkül, és birni fogjuk azokat, akoron se a hitt. se a reménség, se atöbb külső
20 jó erkölcsök nem léznek szükségesek, de az Isteni sze-[139b:]retet örökké fog tartani, az is mégyen bé egyedül amennyekben, mert az által fogjuk azt birni, mivel az örökké valo boldogság abban áll, hogy az Istent meg láttyuk, az ő abrázattjában ötet szerettyük, tekéletes szeretettel, és ki mondhatatlan örvendezésben. akoron tsak egyedül
25 erre a jó erkölcsre lesz szükségünk.

Evangyélium

szent luk. 18. 31.

Melléje vévé pedig Jesus atizen kettöt, és mondá ime fel meggyünk jérusalembe és be tellyesednek mindenek, mellyek meg iratattak aproféták által, az Ember Fiáról mert apogányok kezében adatik, és meg tsufoltatik, és meg ostoroztatik. és meg pökdöstetik, és minek
30 utánna meg ostorozzák, meg ölik ötet, és harmad napon fel támad, és ök ezekben semmit nem értének, és ez ige el vala rejtve töllök, és nem érték; a mellyek mondatnak vala, lön pedig mikor jérikohoz

³⁵⁷ meg szűnnek, [g — javítva n-ből?]

közelgetne, egy vak ül vala az út félen, koldulván, és mikor hallaná az által menő sereget, kérdé mi volna az, mondának pedig néki, hogy Názáreti János menne által, és kiálta mondván, János Dávidnak Fia könyörűly rajtam, és akik elöl mennek vala, feddik vala ötet hogy
5 halgatna, ő pedig sokkal inkább kiált vala, Davidnak Fia könyörűly rajtam., meg álván [140a:] pedig János, magához hagyá ötet hozatni, és midön el közelgetett volna. kérdé ötet mondván, mit akarsz hogy tselekedgyem veled. ama pedig mondá, uram hogy lássak, és János mondá néki, láss, ate hited meg³⁵⁸ szabaditot téged, és azonnal látá,
10 és követi vala ötet, magasztalván az Istent, és az egész nép hogy látá, ditséretet ada az Istennek.

Magyarázat

K. A kristus miért mondá meg. a maga szenvedésit és halálát még előre az Apostolinak?

F Azért hogy meg előze. és elméjébe adgya abotránkoztatást
15 amelynek kelleték lenni, és hogy meg erősítse őket a hitben. amidön sok gyalázatokat fog szenvedni, ezekben jutván hogy még előre meg mondotta volt nékik. és hogy szabad akarattából, és el végezéséből menne ahalálra, és nem erőszakos szükségből, mivel még előre el látván mind azt, a mi rajta fog történni, könnyű lett volna néki
20 mind azt elkerülni ha akarta volna, és ezzel alkalmatoságot is ada nékik arra, hogy meg vizsgálják. hogy kel lenni öbenne. valami olyan-
nak., amely az embernél fellyeb való, és hogy ő ura, ameg leendő dolgoknak, és annyi meg aláztatásnak látása, ne lenne ártalmára. az ő Istenségében való hiteknek.

25 [140b:] K Miért olvastattya az Anyaszent egyház amái napon ezt a jövendölést,

F Azért hogy az elménkben oltsa ezeket az igazságokat, és egyszers mind bátorítson az Isten példájára. aki is a keresztnek halálára oly buzgóság, és bátorság, mene, hogy bennünket meg válttsón, az
30 örökös haláltól életének fel szentelésével, mivel az Anyaszent egyház azért kényszerit minket a penitencia tartásra, hogy részt vévén akristus szenvedésiben, azt tiszteljük amiéinkel, és vehesük gyümölcsét.

K. Az Apostolok meg értéké azt. amit akristus akara nékik mondani ?

³⁵⁸ meg <gyogyitot téged,> szabaditot téged,

F Akor meg nem fogák, de idővel meg érték, ökk még igen ez élethez valónak ragaszkodva, hogy magokal el hitethették volna, hogy meg kellett halni, és által menni agyalázon. hogy el lehesen érne a ditsőséget, és részesülni akristus szenvedésiben. és részt venni az örökségben, hogy pedig vélek meg értesse a vallás fundamentumának ezt az igazságát, minek utánna meg mondotta volna nekik előre szenvedését, és halálát, meg jövendöle nekik fel támadását, és ditsőségit, meg akarván. vélek, és mi velünk értetni, hogy nintsen más út a melyen a menyekben lehesen menni.

10 **[141a:]** K Mit jelent a vak. akit a kristus meg gyógyita ?

F Jelenti az egész emberi nemzetet, aki avétekért nagyobb vakságban eset³⁵⁹ volt, mint a melyben volt ez az ember testi képen, és akit az ördög meg fosztván akegyelemnek minden javaitól, utolsó szegénységre, és kolduságra jutot vala.

15 K. Mit tselekedék ez³⁶⁰ a vak koldus az út félen a midön akristus el mene mellette. ?

F Halván azugást, kérdé hogy mi volna a, mondák néki hogy Jésus menne ótt el, kiáltani kezdé, mondvan Jesus Davidnak Fia. könyörűly rajtam. az Istennek Fia emberi testet vévén magára. avakok közi jöt. és által ment közöttök a halálra. hogy meg szabaditaná vakságokbol., és nagy nyomoruságokbol, ezt akará nekünk jelenteni az uton valo menetelével, amely mellet akoldus ül vala, mivel Emberré lévén, kegyes szemel tekinté az embert, és ki hozá a setétségből, az ő tsudálatos világoságára hívá őket. 1 petr. 2. 9. *szegényé lett, hogy meg gazdagitaná őket szegénységivel.* 2 Cor. 8. 9.

25 K Mit kell tselekedni hogy meg nyerhesük tölle ezt a kegyelmet ?

F Az út mellet kel lennünk amelyen Jésus el megyen, a mely az alázatoságnak., szegénységnek. és a penitentziá-**[141b:]**nak keskeny uttya, valamint ez a koldus ugy miis szükséges hogy meg érezük nyomoruságunkot, és kiálttsunk a Jesushoz, ne hajtsunk másokra hanem gyakorollyuk imádságunkot mind addig még az üdvezítő magához nem szolit.

K Mit jelent asereg a ki feddi vala avakot kiáltásáért ?

35 F Jelenti az olyan hideg és félénk keresztyéneket, kik a kristus után menvén, meg akadályoztattyák azokat a kik az Istenhez akarnak térni, és akik nem szenvedhetik hogy mások meg változtassák

³⁵⁹ [eset— után áthúzott vessző:] eset(<.)

³⁶⁰ ez [fölött áthúzott vessző.]

élettyeket, mert ő magok meg nem akarják változtatni. ilyenek az olyanok, kik ezeket a fársángi időket arendeletlenségbe akarják tölteni, és akik azon igyekeznek, hogy azon rendeletlenségben vessék azokat is, akik azon igyekeznek hogy akristushoz mehesenek.

⁵ K. Hogy lehet ellene állani az ilyen veszedelmes kísértetnek.?

F Nem kel hajtani az olyanoknak beszédekre., hanem ahoz szabjuk magunkot amit akristus hágy az Évangéliumban, és nem asereg példájához, a ki futa veszedelemre. egy szoval avakot kel követni, akit mentől inkább feddik kiáltásáért, annál inkább kiált akristus után,

¹⁰ [142a:] K A vak meg nyeréé, amit oly buzgoságal, és alhatatoságal kéré

F Igen is meg halgattaték. akristus ötet szolitá. asereg is látván nagy buzgoságát, kezdé ötet biztatni. és sietetni. hogy menne akristushoz. amidön avilágiak azt reménlik hogy minket meg nyerhetnek. addig mind sürgetnek. és unszolnak, de ha láttyák hogy végig meg maradunk ajó szándékunkba. akor tsudálni és ditserni kezdik, amit annak előtte rosznak tartottanak.

K Mit tselekedék avak hogy a kristus szolitá?

F El vetvén ruháját fel ugordék,³⁶¹ és hozája mene. mark. 10. 50.
²⁰ ebből meg tanulhattuk hogy le kel vetnünk az ó embert, ha akristushoz akarunk menni, ellene kel mondani a világhoz valo szeretetnek, és minden halogatás nélkül követni kel akegyelemnek sugarlását, mert a szent léleknek kegyelme mondgya szent Ambrus. nem szenvedi el ahalogatást, ameg történhetik hogy akristus tsak egyszer szollit,
²⁵ ha mindgyárt nem engedelmeskedünk. tarthatunk attol hogy meg nem talállyuk ötet, kiálltsunk tehát a kristushoz, de szivbőlkiálltsunk. és mint egy sürgesük ne halgasuk atestet. és avért és ne hajtsunk a mások itéletekre. és ő bennünket meg világosit. akegyelemnek vilá-gával

[142b:]HAMVAS SZEREDÁN

Imádság

³⁰ Enged meg uram hiveidnek hogy áitatoságal kezdgyék el ezeket a szent böjti napokat, és azokat buzgoságal gyakorolhasák. ami urunk J. k.

³⁶¹ fel ugordék, [g—r-ből javítva; a.m. ugrék]

Most azért ezt mondgya az ur, térjetez hozám tellyes szivetekből, böjtöl és sirasal. és jajgatásal, és szagassátok ati sziveiteket, és nem ati ruháitokat, és térjetez ati uratokhoz. Istenetekhez. mert kegyes. és irgalmas, tüdő és nagy irgalmaságu és felyül halado agonosságot. ⁵ ki tudgya talám meg tér, és meg enged. és áldomást hágy maga után. eledeli, és itali áldozatot ati uratoknak Istenteknek, zengjetez trombitával sionban, szentellyetez böjtöt, hijátok bé asokaságot. gyüjtsétez egybe anépet, szentellyétez meg agyülekezetet., hijátok öszve avéneket, gyüjtsétez egybe akis dedeket, és Csecsemöket, jöjjön ki avö legény. ¹⁰ az ö agyas házából, és a meny aszszony az ö ágyából, atornacz, s' az oltár közöt sirjanak apapok az ur szolgai, és mondgyák. engedgy meg uram, engedgy meg ate népednek. és adgyad ate örökségedet gyalázatra. hogy uralkodgyanak rajtok a nemzettségez, miért mondgyák anépek kö-[143a:]zöt, hol vagy az ö Istenek, buzgoságal ¹⁵ szerette az ur³⁶² az ö földét, és meg engedet az ö népének. és felele az ur, és mondá az ö népének, imé én nektek. gabonát. és bort és olajat küldök, és bé teltek azokal; és nem adlak titeket többé gyalázatra. apogányok közibe.

Magyarázat

²⁰ K. Mit értesz ezeken a szokon térjetez meg hozám tellyes szivetekből.?

F Az Istenhez valo meg térés a, hogy ellene mondgyunk a véteknék, és a teremtet állatoknak. és hogy minden kedvünket., és szeretetünket, ahoz az örökös jóhoz fordittsuk, hogy tsak egyedül ötet szeresük. és inkább mindennél, a szivből valo meg térés a, hogy néki adgyuk minden szeretetünket, semmit abból, meg nem tartván. magunkhoz, ²⁵ vagy a világhoz, mert az Isten előtt, valamég az uralkodo szeretet meg nem változik, atselekedetek sem változnak meg, és egészen valo meg térés sem lehet.

³⁰ K. Miért akarja az Isten. hogy böjtöl. sirasal. és jajgatásal térjenek meg.

³⁶² az ur [u— javítva a-ból?]

F Mert nem elég avétkezéstől meg szünni. szükséges még hogy a bünös sirasa tett vétkei. avétekért penitentiát tarttson. és magát meg büntesse, ha az Isten boszu állását el akarja kerülni. a még nem elég hogy az Isteni szeretet mely aszivet meg hatotta, véle
5 azt fel tétesse. hogy ötöt többé meg nem bánt-[143b:]tya, szükséges még, hogy ugyan azon szeretet, arra is vigye. hogy penitentiát tarttson, az Isten haragjának meg engesztelésire, és az ő igasságának, elég tételire. a melyet meg bántotta vétkeivel.

K Mit kel érteni ezeken aszókon. szaggassatók meg ati sziveiteket,
10 és nem ruháitokat?

F Azt kel érteni, hogy az Isten nem a szines, és akülső penitencia tartást kívánja, és meg nem elégeszik akülső sanyargatásokal, ő olyan szivet kíván, a melyet a szánás, és bánás meg szagassa, és meg hassa, amely töredelmes, és alázatos sziv legyen, ahol nintsen
15 Isteni szeretet, és nintsen utálása avéteknek, és ahol nintsen meg utálása avéteknek, őt nintsen se meg bánás, se valóságos töredelmeség.

K. Mitsoda indulatból akarja aproféta a szivnek valóságos meg térésit?

F Abból azindulatból; mert az Isten jó, és szánakodo. mert ő
20 békeséges türo, és gazdag irgalmasággal, és hogy az ő jósága felyül haladgya ami hamiságinkot, meg akarja nyerni szeretetünket, az ő nagy jóságára, és irgalmaságára valo nézve, azt akarja hogy a szeretetért, szeretettel fizesenek néki, meg akarja nékünk mutatni, hogy ameg térés, az ő véghetetlen irgalmaságának munkája, és ahoz nagy
25 háláadásal kel lennünk, a bünös ember az ő³⁶³ igasságának keménységét varhatta volna magára. még is néki azt igéri, hogy bé tölti irgalmaságából kegyelmével, hogy-[144a:]ha hozája meg tér.

K. Ezek aszók helyet, az ő jósága meg haladgya gonoszságinkot, szent Hieronimus, eszerént téstzi, a sido szerént., bannya aroszat. a
30 melyel fenyeget. az Isten nem meg változhatatlané, hogy lehet tehát meg változtatni rendelésit, meg bánván a roszat a melyel fenyeget?

F Az Isten meg nem változtattya se akarattját, se rendelésit, hanem tsak akkor láttzik meg változtatni rendelésit, a midön fenyegetése szerént meg nem büntet. amidön irgalmaságot akar tenni. igasságával fenyegeti abünöst, hogy magában térjen, üdveséges félelemel;
35 és nem azért, hogy meg büntesse azt aki magát meg bünteti, az Isten hogy³⁶⁴ velünk jobban meg értesse a dolgot, a mi nyelvünkhez

³⁶³ az ő <keménys> igasságának keménységét

³⁶⁴ hogy [Beszúrás.]

Ennek a könyvnek Táblája

Advent 1. vasárnapján Epistola 1	Septuagesima vasárnapján 235
Advent 2. vasárnapján - 11	Sexagesima vasárnapján 246
Adventka levi hártora -	quingagesima vasárnapján 259
Advent 3. vasárnapján - 25	Hamvas szerdán 274
Adventka levi hártora 34	Hamvas szerda után való péntek 286
Advent 4. vasárnapján 68	Hamvas szerda utáni való szomb. 299
Karácson Jánosin - 80	nagy böjt 1. vasárnapján 307
szent János napján 114	nagy böjt 1. hetén való kedden 317
szent János napján - 122	nagy böjt 1. hetén való szerdán 329
Apró fensék napján 131	nagy böjt 1. hetén való pénteken 337
Karácson után való vasárnapon 137	nagy böjt 1. hetén való szomb. 347
Kis karácson napján - 146	nagy böjt 1. hetén való péntek 354
Vízkereszt napján - 155	nagy böjt 1. hetén való szomb. 362
Vízkereszt ocsárdáján való vasárnapon 167	
Vízkereszt után való 2. vasár 177	Apró fensék Jánosin
Vízkereszt után való 3. vasár 189	szent Anónás napján Epistola 1
Vízkereszt után való 4. vasár 202	Baldog Ap. fog napján xiv
Vízkereszt után való 5. vasár 211	szent János Ap. fog napján xxiii
Vízkereszt után való 6. vasár 225	szent palford napján xxviii

Ajánlás

örökösül fogva való Ige, a ki lejárta a földre,
font. E' angyalumósit ki hit'ed'ed az ember nemzetnek
üdvességére, és aki nem csak prédikálással, hanem meg
kegyelmes is adtál annak be'vételre, nyitva fel lelki fe-
mekes mind soknak, kik ezen könyvben lévő parai-
dos, és intésűk olvasát. De egyferré mind járld meg
szent lelkesed'et fiverek, hogy perettedet olvasók
be' vegyék, és meg tarthassák ajánlom néked aján-
sítodot, melyet adtál ezen könyv fordítására
legyen szent Helyednek dicséretére, és lel-
kemnek üdvességére. ~

alkalmaztattya magát, mondván. bányia, hogy nem tselekeszi az emberel azt a rosztat amelyel fenyegeti, de ő benne nintsenek azok az indulatok mint az emberbe a ki meg bán valamit.

5 K. Mitől vagyon hogy a proféta minek utánna fel magasztalta volna az Isten joságát. ugy tettzik mint ha abban kételkednék, mondván, *ki tudgya abban tér, vagy meg enged?*

F Ezt a proféta avétkesekkel mondatya nem azért hogy kételkednék az Isten irgalmaságában. hanem hogy meg mutassa néki érdemetlen voltokot, az botsánatra. az Isten hatalmában és irgalmaságában soha 10 sem kel kételkedni, de kel attol tartani hogy ne mutassa irgalmaságát fő képen anagy vétkek után. [144b:] ez a tartalék hasznos abünösnök, hogy az alázatoságban maradjon,

K. Mit ért aproféta azon. hogy szentellyétek meg aböjtöt, és asokaságot?

15 F Az irás szerént érti azt, hogy szent böjtöt hirdessenek, és hiják el asokaságot, másként is, agyülekezetre, és abün botsánatra valo kéréshez., atesti tselekedet meg tartoztatásával valo tisztulással. készültének, a szent Atyák mindenkor is arra intik vala ahiveket, hogy a böjtöl együt, atesti meg tartozkodást gyakorolják.

20 K Mitsoda apapoknak és az Isten szolgainak a hivatallyok anyomoruságoknak, és apenitentzia tartásnak idejében?

F Aző hivatallyok aproféta szerént a, hogy sirjanak atornázt, és az oltár közöt, areájok bizatatot népnek vétkekért, és indittsák fel őket is asírásra, és abünök botsánattyának kérésére, apapok akristus 25 mellet valo közben jároi anépnek, kik anépnek fogadásit, és imádságit néki bé mutattják, ök engesztelik meg az Isten haragját. és nekik kell mindennek jó példát adni,

K Mit jelent a sido nép a ki apogányok birodalma alá volt vetve?

F Jelenti akeresztyéneket, kik Isten fiai lévén sza-[145a:]badok, 30 de avétekért, az ördög rabságában esnek, és az Isten is³⁶⁵ kegyetlensége alat hadgya., mert ök is el hadták igaságát.

K. Nem leheté meg szabadulniok abbol arabságbol és mi formában lehet?

F Igen is meg lehet de nem amagok erejek által, hanem akristus 35 kegyelmével., a mely kegyelemért esedezik érettek az Anyaszent egyház, és a melyet kel kérni magoknak, is, mivel az Isten békeséges türő, és irgalmas, várja őket apenitentziára, és arra inti is őket, rom.

³⁶⁵ az Isten <ne> is kegyetlensége alat

2. 4. 5. de ha meg vetik az ő joságának gazdagságát. és hoszu várását, félő hogy szivek keménységéért, haragot ne gyűttsenek a haragnak napjára.

Évangélium.

szent Matth. 6. 16.

Mikor pedig böjtöltök ne legyetek mint akép mutatok szomoruaq,
5 mert meg hervasztyák orcájokot; hogy az emberektől láttassanak böjtölni, bizony mondom néktek hogy el vették az ő jutalmokat. te pedig mikor böjtölsz, kend. meg a fejedet, és az ortzádöt mosd meg. hogy ne láttassál az emberektől böjtölni, hanem ate Atyádtol. a ki rejtékben vagyon. és az atyád aki láttya arejtékben, meg fizet néked,
10 ne gyűjtsetek magatoknak kintset eföldön, ahol arosda, és a moly meg³⁶⁶ [145b:] emészti, és ahol a lopok. ki ássák, és el lopják, gyűjtsetek pedig magatoknak kintset az égben, ahol sem a rosda. sem a moly meg nem emészti, és ahol a lopok ki nem assák, s'el nem lopják, mert ahol a kintsed vagyon, ótt vagyon a szivedis.

Magyarázat

15 K. Mit kel érteni a böjtön, amelyről szól akristus a mái Evangéliumban?

F A böjtön nem tsak ahustol valo meg tartozkodást vagy akeveseb ételt kel érteni, hanem az elmének, a szívnek, és az érzékenységeknek sanyargatásit, a véteknak, és az arra vivő alkalmatoságoknak el hagyásit.
20

K. Mi modon akarja akristus hogy böjtöllyenek?

F Azt akarja hogy fejünket meg kenyük, és meg mosuk orcánköt, de azt nem betüszereént kel érteni. mivel az egyik része aböjtölésnek abbol áll, hogy a kényeségeket el hadgyuk, hanem ez által azt akarja
25 akristus meg értetni, hogy mikor böjtölünk, külső képen is hasonlo örömet és vigaságot mutassunk mint a melyet mutatnak avilágiak amidön meg kenik fejeket és meg mosák orcájoköt,³⁶⁷ egy szoval azt akarja ez által hogy tsak egyedül az Isteni szeretet,³⁶⁸ a mely

³⁶⁶ meg [145b:] emészti

³⁶⁷ orcájoköt, [Első o—ö-ből javítva.]

³⁶⁸ [Íráshiba:] szeretetet

meg vigasztalja a szívet, egyedül a legyen indítója böjtölésünknek. meg kel. [146a:] tisztítani lelkünket. a véteknek motskátol., és apenitentzia tartáshoz, kel fogni, örömel és nem zugalodásal, mert az Isten tsak azt veszi el töllünk, amit néki örömel és szeretettel
5 adnak.

K. Mit kárhoztat akristus aböjtben.?

F kárhoztattya akép mutatást, és azokat kik el hervasztytyák orczájokot. azért hogy láttassanak az emberektől böjtölni, és azért meg ditsértetni, holot akristus azt akarja hogy mikor böjtölünk mások
10 előtt vig orczával és szemérmes örömel legyünk.

K. A kristus akarattya nem azé. hogy el titkollyuk mások előtt hogy böjtölünk.?

F Nem azt akarja hogy mások előtt tellyeségel el titkollyuk hanem hogy ne kívánnyunk másoknak. szomorú, és kedvetlen orczát mutatni
15 azért hogy meg ditsérjenek, sőt még tartozunk jó. példát adni másoknak, de tsak olyan szándékal hogy Istennek tessünk., egy szoval tsak az olyan sanyargatásokat kel el titkolni mások előtt, amelyekért valamely ditséretet vehetnénk az emberektől.

K. A kristus tsak ahejában valo ditsekedést. és akép mutatást³⁶⁹
20 karhoztattyaé aböjtben?

F kárhoztattya még az olyanoknak szomorúságokat is, akik nehezen láttyák hogy anagy böjt közelget, és az esztelen vi-[146b:] gasságát az olyanoknak, kik anagy böjben³⁷⁰ valo szenvedésért még előre akarják magokat meg jutalmaztatni, afársáangi mulattsá-
25 gokal. és tobzodásokal. holot az ilyen rendeletlen mulattságokban nem szabad részt venni, nem is ilyen formában kel a penitentzia tartáshoz készülni, mivel a³⁷¹ világi mulattságok, aléleknek, és atestnek meg romlásokra igyekeznek, tsak egyedül azal a szent örömel, amelyel láttyák közelgetését az Isten irgalmasága idejének, és az
30 üdveség napjainak, kel készülnünk apenitentzia tartáshoz.

K A kristus nem kárhoztaté még mas féle szomorúságot is a nagy böjbe?

F kárhoztattya még az olyanoknak szomorúságokat is akik zugalodásal böjtölnek, és tsak azért, mert arra kényszeríti az Anyaszent

³⁶⁹ akép mutatást <tilttyaé> karhoztattyaé

³⁷⁰ anagy böjben [Kiejtésen alapuló változat is lehet: *a nagy böjben* helyett; alább is így.]

³⁷¹ a [Beszúrás.]

egyház, akik igen nagy járomnak tarttyák aböjtöt, akik azon panaszolkodnak, és morgolodnak, akik azt úgy viszik végben mint arabok, és kételenségből, és nem szeretetből, amint illenék, az Isten, és az Anyaszent egyház fiaihoz,

⁵ F. Anagy böjti parantsolat, tsak éppen³⁷² aböjtölésre kötelezé?³⁷³

F kötelez még az imádságra, és a magános életre. az imádságra, hogy kegyelmet nyerjünk apenitentziára, amagános életre, azért hogy el kerülvén minden rosza vivő alkalmaságot, azon munkáldogjunk hogy meg válhasunk ateremtet állattol.

¹⁰ K. kötelesek vagyunké meg válni ateremtet állattal hogy eleget tegyünk az Isten igasságának.?

[147a:] F Minden bizonyal kötelesek vagyunk arra hogy meg sanyargassuk arosz kivánságokot, és az érzékenységeket, azért hogy mi magunkot meg büntessük vétkeinkért, amely meg nem lehet
¹⁵ más képen, hanem hogy ellenkezöt tselekedgyünk atermészet roszt kivánságival, a kevélységet, alázatoságal kel meg büntetni, anagyra vágyást, az alaton rendüségel, a mértékletlenséget, amértékleteségel, arosz kivánságot, a meg tartozkodásal. a fősvénységet az alamisnálkodásal.

²⁰ K Miért tilttya akristus hogy kintsetgyűjtsünk eföldön?

F Azért hogy ne ragaszkodgyunk evilághoz, nem akarja hogy ami szivünk két felé oszollyék, az Isten, és ateremtet állatok közöt, se hogy evilági jokhoz ragaszkodgyék, avilági³⁷⁴ jóktól meg fosztatunk gyakorta akaratum ellen is. fő képen ahalál által, a mely el veszi
²⁵ töllünk a mit szerettünk, a kristus azt akarja hogy menyei gazdagságot gyűjtsünk. a melyet örökösön birhasuk, a menyei gazdagság pedig mind abból áll. valamit tselekeszünk Istenért eföldön. valamit néki adunk, és ajánlunk, böjt, alamisna, imádság. jó tselekedet. keresztyéni jó erkölcsök, szenvedések. ezeka valóságos kintsek

³⁰ K. Mitsoda hasznunkra válnak nekünk az ilyen kintsek.?

F Arra hogy azok által az örökös jóságot fogjuk birni, az Istent magát is aki nekünk mindenünk, és aki bé tölti agazdagság után valo oly telhetetlen kivánságinkot, mert az olyan mód nélkül valo fősvény, akinek az Isten nem elég. mondgya szent Agoston

³⁷² éppen [Úgy látszik b-t kezdett írni utána, de áthúzta:] éppen aböjtölésre

³⁷³ kötelezé? [Első e—o-ból javítva.]

³⁷⁴ avilági [Második i—α-ból javítva.]

Imádság

Kövessed uram kegyelmedet hinteni a mi el kezdet böjtölésünkre, úgy hogy igaz szível tarthassuk meg, és tölthessük bé ezt a böjtöt, ami urunk J. k.

Epistola

Isai. 58. l.

Kiálts meg ne szünyél mint atrombita, emeld fel szodat, és hirdesd³⁷⁵ azén nepemnek az ő vétkeit, és a jákób házának az ő bűneit, mert engem naprol napra keresnek, és az en utaimot tudni akarják, mint anemzettség mely igasságot tselekedet volna, és az ő Istenének ítéletit el nem hatta volna, kérdezik töllem az igasság ítéletit, az Istenhez akarnak közelgetni, miért böjtöltünk, és meg nem tekintetted, meg aláztuk lelkeinket, és nem tudtad, ? imé ati böjtötöknek napján. ati akarataok találtatik. és minden adositokat untattyátok, imé pörlődésre. és versengésre böjtöltök, és ökölel Istentelenül verekedtek ne böjtöllyetek mint enapiglan. hogy hallattassék a magóságban ati kiáltástok, valyon ilyené aböjt melyet választottam, hogy nap estig gyötörje ember alelkét. vagy egybe hajtsa mint a karikát a fejét, és zákot, és hamvat hintsen alája, valyon ezt hivodé böjtnek, és az ur kedves napjának ? nem ezé inkább a böjt amelyet választottam, old meg az Istentelenségnek köteleit, old le [148a:] ale nyomo kötölékeket,³⁷⁶ botsásd el azokat szabadságra, akik meg romlottak, és minden terhet el szagass. szegd meg kenyeredet az éhezöknek, és a szegényeket, és bujdosokat vid aházadba, midön mezitelent látz, fedd bé ötet, és ate testedet meg ne utálljad, akkor támad fel mint ahajnal ate világóságod, és a te egésséged hamarább fel kél, és orezád előtt mégyen ate igaságod, és az ur ditsősége hozzá fogad³⁷⁷ téged, akor könyörgesz, és az ur meg halgat, kiáltasz, és mond: ihol jelen vagyok, ha el vészed belölled alántzot, és meg szünöl az ujudot ki nyujtani,³⁷⁸ és haszontalant szollani.

³⁷⁵ [Íráshiba:] hirdest³⁷⁶ [Harmadik k—t-ből javítva; kötöléket, -ből javítva:] kötölékeket,³⁷⁷ fogad [o—a-ból javítva.]³⁷⁸ [A kéziratban:] ki nyítani, [vö. [153b:] helyesen: ki nyujtani,]

K. kinek parantsollya Isten hogy kiálttsanak szüntelen., és hirdesék ki népének az ő vétkeiket,?

F Az ó törvény alatt, az profétáknak³⁷⁹ parancsolá, mostanába pedig apásztorokat, és az Évangyéliumi predikátorit³⁸⁰ tette, hogy tanítsák és fedgyék, azokat. kiket reájok bizot, hogy emellyék fel szovokat mint atrombita, az az. hogy minden emberi tekéntet nélkül beszéllyenek anépek³⁸¹ vétkek ellen., mert parantsolattyából beszélnek, azt akarja hogy szüntelen kiálttsanak mind addig még meg nem szünnek avétektől, de ha apásztorinak mondgya szent Gergely pápa, nintsen buzgosága tudomány, ha nem tudgya mit kellesék mondani, vagy ha ki nem méri mondani amit tud, hová lészen egy néma kiáltónak kiáltozása,

K. Miért mondgya az ur. hogy kiálttsanak az olyanok ellen. kik ötet minden nap keresik, és akarják üsmerni az ő utait; holot editséretesnek láttzik?

[148b:] F Mert nem keresik úgy amint kellene hogy meg talállyák, mert penitentziát nem tartanak, atett vétkekért úgy elnek, mintha által nem hágták volna az Isten törvényit, olyan bátran mennek az Istenhez, mintha ártatlanok volnának., a midön az Istenhez akarunk közelgetni, a szent dolgokban részesülni, a szenttségeket fel venni, vagy valamely szent szolgálatban menni, mindennek előtte azon kel el kezdeni, hogy az Isten haragját meg engesztellyük, és eleget tegyünk az ő igazágának, alázatos, és valóságos penitentziánkal; sokan vannak olyan keresztyének. a kik úgy tettzik mint ha az Istent keresnék, és akik tsak amagok akarattyokot keresik bé tölteni, akik ötet akarják meg üsmerni, és akik magokat nem üsmérik, a kik bátran jarulnak az ő óltárához, és akik azt meg nem tekéntik, hogy olyan nagy vétkekben vannak a melyekért penitentziát nem tartottak, és a melyeknek el kellene őket azoktól távoztatni, akik böjtölnek, és magokat sanyargattyák, de nem hogy alázatosabbak volnának, és magoknak meg halnának, hanem még kevélyebbek, és magokat inkább el hiszik, egy szoval az új bort, ó edényben akarják tenni, és meg egyesíteni az ó embert, az ujal, nem akarják az elsöt levetni,

³⁷⁹ profétáknak [p — javítva jo-ból?]

³⁸⁰ [Inkább: *Évangyélium predikátorit*]

³⁸¹ [Elírás:] anépe

hanem a másodikat [149a:] akarják³⁸² arra felyül venni, a mely maga meg tsufolás mondgya szent Bernárd.

K. Mitől vagyon hogy azok akikről szól aproféta böjtöltek, és meg alázták lelkeket, de az Isten meg nem tekéntette őket?

F Mert ugy böjtöltek, valamint az Evangéliumi farisaeus, aki meg azal ditsekedék, és mást meg vetet, mert aböjtyökben, tsak amagok akarattyokot követték, és el nem akarták hadni avétket, se ellene mondani rosz kivánságoknak., az Isten előtt az ilyen böjt, mint ha nem volna, avalóságos böjt inkább abból áll, hogy meg hal-
10 lyunk kivánságinknak, és amagunk akarattyának, mint sem abból hogy atestet koplaltasuk, mivel ezek nélkül aböjt haszontalan.

K. Az ur miért hányya szemekre asidoknak., hogy viszá kerik amivel nékik tartoznak?

F Mert nagy keménységgel és nagy irgalmatlansággal kérik vala
15 viszá az adoságot, mint ha ömagok nem lettek volna adosok az Isten igaságának,³⁸³ botsánatot kérnek tölle bünökért. és ök meg nem botsátottak se semit el nem engedtek azoknak, kik nékik adosok valának, ugy tselekedének valamint az a szolga, a kinek az ura el engedtet volt tiz ezer tálentumot, és [149b:] aki nagy keménységgel bánék
20 egy szolga társával egy kevés adoságért. az Isten ugy banik velünk valamint mi bánunk másokal. és azokal teszen irgalmaságot. akik irgalmasok atyok fiaihoz.

K. Mitsoda apörlődésre, és versengésre valo böjtölés?

F Az, a midön pörlekedünk, versengünk, vagy veszekedünk máso-
25 kal, vagy olyan vétkeket tselekedni a melynek kiáltása fel hatt az Isten füleiben, a szent irás szerént, a mely vétkeket égre kiálto vétkeknek., nevezik. valamég az Isten az ilyen kiáltásokat hallya, addig kedvesen nem tekénti az imádságokat, böjtöléseket, és más egyéb sanyargatásokat, melyeket nékie ajánlanak, elsöben azon kel elkezdni, hogy szeresük atyánk fiait, békeségben éllyük³⁸⁴ vélek. ellene mondgyunk a vétkeknek, hogy ha azt akarjuk hogy az Isten meg tekéntse imádságinkot, böjtölésinket, és jó tselekedetinket,

K. Miben áll Isten előtt avalóságos böjt.?

³⁸² <ak> akarják [Törlés a lap alján, csonka sor elején.]

³⁸³ <irgalmaságának,> [galm-rész fölött:] <iga> [majd a sorban:] igaságának,

³⁸⁴ éllyük [n — megkezdett k-ból javítva.]

F Az Isten nem elégszik meg tsak a testi börtel, akülső alázatoságo-
kal, hogy valaki sákban öltözék, és hamuban feküdgýék, mind ez³⁸⁵
haszontalan az Isteni szeretet nélkül, és az irgalmaság nélkül,
mindenek felet olyan böjtöt kíván töllünk, hogy a vétket el hadgyuk,
5 és jót tselekedgyünk, hanem perlekedünk, nem [150a:] versengünk,
nem nyomorgatunk másokat, ugy arosztol el távozunk, ha enni adunk
az éhezöknek, ha a meziteleneket ruházuk. szállást adunk az idegen-
nek, ugy jót tselekeszünk, az ilyen böjt teszi kedvesé az Isten előtt
atesti böjtöt. ugyan akor is halgattya meg kiáltasunkot. és könyörgé-
10 sünköt, és nyerjük meg kérésünket.

Évangélium.

szent Matth. 5. 43. és 6. 1.

Hallottátok hogy mondatot. szeresed felebarátodot. és gyüöllyed
ellenségedet. én pedig mondom néktek, szeresetek ellenségiteket. jót
tegyetek³⁸⁶ azokal kik titeket gyüölnek, és imádkozatok ati üldözöite-
kért, és ragalmazoitokért, hogy fiai legyetek ati Atyátoknak ki men-
15 nyekben vagyon., ki az ő napját fel támaszttya a jókra, és agonoszokra,
és esött ád, az igazakra. és ahamisakra, mert ha azokat szeretitek kik
titeket szeretnek. mitsoda jutalmatok lészen? nem azt tselekesziké
apublikanusok is? és ha tsak az atyatok fiait köszöntitek, mit miveltek
többet, nem azt miveliké apogányok is. legyetek azért ti tekellesek.
20 mint ati mennyei Atyátok tekélletes., ojátok magatokot hogy igaz-
ságtokat ne tselekedgyétek az emberek előtt, hogy láttassatok azoktol.
mert egyéb képen jutalmatok nem lészen a ti atyátoknál.³⁸⁷ ki men-
nyekbe vagyon. [150b:] Mikor azért alamisnát adsz, ne trombitáltass
előtted, a mint akép mutatok tselekesznek. a synagogákban, és az
25 utzákon, hogy tiszteltessenek az emberektől. bizony mondom néktek
el vették jutalmokat, te pedig alamisnát adván, ne tudgya abal kezed
mit tselekeszik a jobb kezed, hogy ate alamisnád rejtékben legyen,
és az Atyád ki a rejtékbe láttya. meg fizet néked.

³⁸⁵ ez [z—hosszú j-ből javítva.]

³⁸⁶ tegyetek [Szóvégi t—r-ből javítva.]

³⁸⁷ a ti <m> atyátoknál.

K. Mire tanyit minket az Anyaszent egyház a mái Évangéliumba?

F Arrahogy mitsoda kötelességgel tartozunk szeretni ellenségünket, a mely nélkül a mi bőjtölésünk nem volna erdemes Isten előtt, arra is meg tanyit hogy mitsoda elmével kel jót tselekedni.

⁵ K Az ó törvény parantsoláé a sidoknak szeretni ellenségeket?

F Azt nem parantsolá. hanem tsak azt hogy szeresék felebaráttjokat. vagy jó akarójokat, ök ebből azt hozák ki, hogy szabadságot adot, vagy is parantsollya nékik hogy gyűlöllyék ellenségeket, mivel ajo akaron, vagy is a felebaráton ök tsak atyok fiait értették, vagy is
¹⁰ amagok nemzeteket. de azt tovább nem terjesztették. nem tudgyák vala még azt, hogy az egész emberi nem-[151a:]zet, idegen vagy ellenség. az Istennek munkája. és képire vannak teremtvé, és hogy mind azok felebarátink lévén. akarja hogy szeresük azokat.

K. Tartoztanak tehát az ó törvényben. az ellenségeket ugy szeretni
¹⁵ valamint ajó akarójokat, és gonoszokat valamint ajókat?

F Minden bizonyal tartoztanak az örökké valo törvény szerént, és az Isten példájára valo nézve. aki szereti a gonoszokat, de nem a gonoszságokat, minden embereket tartoztak szeretni, az igazágtalanokat, valamint atöbit, de kelletet gyűlölni az igazágtalanságot,

²⁰ K. A kristus az ellenségünkhöz valo szeretetet kötelesség alat valo parantsolatul adgyaé vagy tsak mint egy tanatsul?

F Azt minekünk kötelesség alat valo parantsolatul adgya, és nem lehet üdvezülni, ha ezt végben nem viszük, mivel az ő törvénye a szeretetnek törvénye mely minket arra kötelez hogy erőt vegyünk
²⁵ rosz kívánságinkon az Isteni szeretethez valo indulatból.³⁸⁸ azt akarja hogy az átokért áldással fizesünk másoknak, hogy jóval legyünk agonoszért másokhoz, hogy imadkozunk azokért kik bennünket üldöznek, vagy káromolnak,

K Honnét bizonyitod azt meg hogy eparantsolat?

³⁰ F onnét hogy az üdvezítő nekünk rendül adgya az ő [151b:] Attyának rajtunk valo gond viselésit, és az ő maga példáját mondván, *legyetek irgalmasok, mint ati Atyátok irgalmas legyetek tekéletesek. mint a ti mennyei Atyátok is tekéletes, aki az ő napját fel támaszttya ajokra, és a gonoszokra, és esöt ad, az igazakra,³⁸⁹ és ahamisakra.*

³⁸⁸ indulatból. [o—a-ból javítva.]

³⁸⁹ az <jok> igazakra,

K A kristus szerettee az ellenségit, és akarjaé hogy kövesük ötet?

F A kristus könyörgöt azokért kik ötet fel feszítették és meg ölték, mi az ö ellenségi voltunk, és ö meg holt érettünk, maga mondgya hogy a mint³⁹⁰ én tselekedtem, tiis a szerént tselekedgyetek, szent

5 pál. azt mondgya., *hogy elevé el rendelt minket hasonloká lenni az ö Fia ábrázattýához*, rom. 8. 29 *és hogy legyünk néki követőji, valamint ö követője akristusnak*, 1 cor. 11. 1. *uj parantsolatot adok néktek*, mondgya az ur, *hogy szeresétek egy mást, valamint titeket szerettelek. hogy tiis szeresétek egy mást.* joan. 13. 34.

10 K Adgy nekünk még más bizonyítást is erről az igaságról

F Szeresétek. ellenségiteket mondgya akristus, hogy fiai lehetetek ati menyei Atyátoknak, ebből azt hozom ki szükség képen, hogy aki nem szereti ellenségit nem az Isten fia, és nem áll úgy mint Isten fia, szükséges tehát, hogy az Isten fiai lehesünk, és üdvezülhesünk. [152a:]

15 hogy szeresük ellenségit

K. Mitsoda más okát adgya akristus ennek a parantsolatnak.

F Azt hogy akeresztyéneknek meg kel magokot különböztetni apublikánusoktól, és apogányoktól, más képpen nem üdvezülhetnek, apublikánusok, és apogányok tsak azokat szeretik, akik öket szeretik,

20 és azokal téznek jót, akik ö vélek jót tesznek, mi azért, hogy ha ezeknél többet akarunk tselekedni, és üdvezülni. szükséges hogy még az ellenségit is szeresük, és jót tegyünk azokal. a kik velünk roszat téznek, ha tsak azokat szerettyük, a kik minket szeretnek, akkor atermészet hajlandóságát kovettyük. aki tsak ahaszonért szeret,

25 és amaga elég tételiért.

K. véteké jó akaróinkot szeretni, és vélek jól tenni?

F. A nem vétek, söt még anagy vétek, és nagy hálaadatlanság volna, a szeretetért. szeretettel nem fizetni, de tsak ajó akarókat szeretni, avétek, szükséges egy keresztyének hogy szerese jó akaróit, és atyafiait,

30 Istenes szeretettel, aki pedig ilyen formában szereti, szeretni fogja az ellenségit is, mert az Isten munkája, nem úgy mint ellenséget, hanem mint embert, azért is szereti, hogy magokban szálván, az Isteni szeretetre térjenek.

[152b:] K. Elégé tsak azt mondani, hogy szerettyük ellenségit, hogy néki roszat nem kívánunk, de nem akarunk vélek beszélteni, se vélek jól tenni?

35

³⁹⁰ a mint [n javítva t-ből.]

F A nem elég, amagunkhoz valo³⁹¹ szeretet könnyen meg tsallya magat és szeretetet gondol ót lenni ahol nintsen, aszeretetet tselekedetel bizonyittyák meg, *ne tsak szoval. és nyelvel szeresünk*, mondgya szent János. 1 lev. 3. 18. *hanem tselekedetel. és igazágal, ahít tselekedet nélkül*
5 *meg holt.* mondgya szent Jakab 2. 17. ahitet aszeretet eleveniti, aszeretet soha nintsen munka nélkül, mondgya szent Agoston.

K De ha se tehetség se alkalmatoság nintsen arra hogy jól tegyünk ellenségünkkel mit kel olyankor érette tselekedni?

F Mindenkor lehet, és kel érette imádkozni és jó akarattal lenni
10 hozzája, ettől senki ment nem lehet, se senki magát nem mentheti, ha magunk jót nem tehetünk vélek. leg aláb mások által igyekezünk azon, kételenek is vagyunk őket fel keresni, és meg előzni, ha láttyuk hogy ők nem akarnak minket meg előzni, mert mind³⁹² atyánk fiai, és egy véren váltottak meg velünk, tartozunk mindent el követni,
15 a mi meg térésekre szolgálhat, tsak egy kis idegenség mutatás is vétkes olyankor,, és abbol meg láttzanék hogy nem afelebarati szeretet szerint visellyük magunkot. és hogy vagyon még valami a szivünkben ami ellenkezik ezel ajó erkölesel.

K. Mire tanít minket akristus ami jó tselekedetink iránt, ugy mint
20 azalamisna. böjt, és penitentzia iránt?

[153a:] F Arra tanít. hogy akik ezeket tsak az emberi tekéntetért tselekeszik. ezekért meg ditsérjék, vagy hasznokra légyen, az olyanok ne várjanak jutalmat Istentől, e földön veszik el ajutalmat. hogy ha lehet abal kéz ne tudgya mit tselekeszik ajóbb kezünk, és a mi
25 mennyei Atyánk látván rejtékben valo jó tselekedetinket, mindenek előtt meg jutalmaztattya nekünk.

K Tartozunké el rejteni jó tselekedetinket?

F Nem tartozunk azokat el titkolni, amidön azokra kötelesek vagyunk, hanem tsak annyiban. amenyiben azok különösök. és
30 amenyiben lehet, mivel³⁹³ tartozunk jó példát adni felebarátunknak, akristus ezt így akarja mondván, hogy ami világosságunk az emberek előtt világossíttson. azért hogy látván ami jó tselekedetinket, az Istennek ditséretet adgyanak, azt kívánnya tehát, hogy amidön jó tselekedetünknek mindenek láttára kel végben menni, mindenkor
35 belső képen abban a szándékban legyünk. hogy tsak az Istennek akarunk tetzni, és az ő akarattyát követni, azt nem akarja hogy

³⁹¹ [Íráshiba:] amagunhoz valo

³⁹² [Úgy látszik, eredetileg: *mint* volt.]

³⁹³ mivel [*v* helyén más betűt kezdett.]

tettetésel mutogassuk az emberek előtt jó tselekedetünket, a ditsérete-
kért, és hogy azokért jobban betsüllyenek, de még azt kívánnyá töl-
lünk, hogy a menyiben ami hivatalunk azt nekünk meg engedi. hogy
magunkot el rejtjük, és el kerüljük a ditséreteket, valamint ő maga
5 gyakorta tselekedék. meg akarván³⁹⁴ nekünk mutatni, hogy ajó tsele-
kedetekben, kel tartani ahejában valóságtól, és hogy az emberi ditsé-
ret, veszedelmes kísértet,

[153b:]HAMVAS SZEREDA UTÁN VALO SZOMBATON

Imádság

Uram vegyed kedvesen ami imádságinkot, és enged meg nekünk.
azt a kegyelmet, hogy áitatosan szolgálván tégedet, tarthasuk meg
10 ezt a nagy böjtöt. a mely lelkünk, és testünk hasznára rendeltett,
ami urunk. J. k.

Epistola.

Isai 58. 9.

Akor könyörgesz, és azur meg halgat, kiáltasz, és mond, Ihol jelen
vagyok, ha el vészed belölled alántzot, és meg szünöl az ujodat ki
nyujtani, és haszontalant szollani, midön ki öntöd az éhezőknek
15 alelkedet, és anyomorult lelket bé töltöd, fel támad a setéttségben ate
világóságod, és setettséged olyan lesz mint adél, és nyugodalmat ad
néked mindenkor az ur, és bé tölti ate lelkedet fényeségekel, és atson-
tyaidot meg szabadittyá és lész mint anedves kert, és mint avizek
kuttya, melynek vizei el nem fogynak, és meg építetnek te benned
20 arégi pusztaságok, a sok régi nemzetségektől fogva valo fundamentu-
mokat fel állatod, és fővények építőjenek hivatatul, az ösvényeket
nyugodalomra fordítván, ha el fordítod alábadot aszombatrol, hogy
az én szent napomon akaratomat ne tselekedgyed. és gyönyöröséges
szombatnak nevezed, és az ur ditsőséges szent napjának, és azt ditsői-
25 ted. midön nem tselekeszed ate utaidot, és nem találtatik ate akaratomat,
hogy beszédet szóly. akkor gyönyörködöl az urban, és fel emellek tége-
det aföld magos [154a:]sága fölibe,³⁹⁵ és étetlek téged a jákob Atyád
örökségéből, mert az ur szája szollott.

³⁹⁴ akarván [előtt más betűt kezdett írni, de nem folytatta.]

³⁹⁵ [Őrszó:] sága föliben

K. Mire tanít minket az Isten amái letzkében. aproféta által?

F A tegnapi és amái letzkében meg tanulhattuk hogy mitsodásnak kel lenni aböjtnék, hogy kedves lehesen előtte, és kegyelmit vehesük, mivel azt akarja hogy roszul ne bányunk atyánk fiával, rabságban, és nyomorúságban ne tarttsuk, az ő betsüllete ellen semi roszat ne szollyunk, hanem azon legyünk ezekben a penitentzia tarto időkben, hogy őket segítsük, és vigasztallyuk, és néki szolgállyunk mindenben, szeretettel és szanakodással.

K Mitsoda jutalmat ígér az Isten azoknak, kik eszerént bánnak felebarátyokal ezen aszent böjton?

F. Azt ígéri hogy meg világosittya vakságoknak setéttségét, kegyelmének világával, és az ő életek fényes lesz mint adél, az ő lelki szomorúságokat örökös vigaságá változtattya. békeségbe és nyugalomba tarttya őket, anyomoruságokban lelki jókál bé tölti őket, és olyanok lesznek mint a vizek bövölködő kert, az az, az Isten kegyelmével, és mint az áldásnak forási, amelyek meg nedvesitik, és szentelik minden tselekedeteket,

K. Nem leheté ezeket az egyházi szolgálkra szabni, akikre allekek vannak bizatatra?

²⁰ [154b:] F Lehet betü szerént reájok szabni ugy egy tselédes Atyára. és Anyárais, akik eszerént élvén, aszent Lélek által, meg nedvesitet kerteké lesznek, a mely minden féle jó tselekedeteknek gyümölcsit hozattya vélek, meg rakják lelki épületekel. az olyan helyeket a melyek az előtt puszták valának, és a hol az Istent, se nem üsmérték, se nem imádták.

K. Mit jelent az a tilalom melyet tett az Isten, hogy ne járjanak szombaton, és³⁹⁶ ne kövesék akarattyokot azon a néki szenteltetet napon.?

³⁰ F Azt tilttya a sidoknak hogy meg ne szentségtelenítsék a szombatot, vagy utozásal, vagy mezei munkával, vagy egyéb dologal, tilttya nékik avétket, mely a meg romlot embernek akarattyából származik, mivel azt a napot magának szentelte, annak anapnak emlékezetire, amelyen meg nyugodot világ teremtése után, mivel eza szó, sábat, nyogodalmat téssen,

K Mit jelent akeresztyének iránt a szombat meg szentelésiről való parantsolat.

F Ez aparantsolat másra intézet, és ha lelki értelemel veszük, inkább tekintette a keresztyéneket mint asidokot, egy keresztyének nyugodalomban kellene élni és mint ha minden³⁹⁷ nap innep lene. ez ugy is lenne hogy ha akristus. és az Apostol mondasa szerént az Isten országa benne volna,³⁹⁸ hogy ha az igasság, a békeség, és a szent Lélek öröme, szívében uralkodnék, mivel, [155a:] avétek, nyughatatlanságot, rendeletlenséget, és fel háborodást okoz, ellenben ezek ajó erkölcsök, az igasság, és az áitatoság, azt okozák hogy az Isten benne lakik, mint templomába, és ajó lélek üsméretnek békeségét meg tarttyák, ő benne, eszerént nyugodalom egy keresztyénnek egész élete, amely kedves Isten előtt, mert szüntelen kostollya azt az édeséget melyet az urban talál, és amely néki egész öröme. és boldogsága, holot, *ahamisaknak*, mondgya Isaiás, 57. 21. 20. *nintsen se örömök, se békeségek, és olyanok mint a fel háborodot tenger, amely meg nem tsendesít-hetik*.³⁹⁹

K. Nem leheté vasárnapra érteni mind azt, amit a proféta mond szombatrol?

F A keresztyéneknek avasárnap az urnak napja amellyet a maga tiszteletére szentelte, fel támadásának, és az Anyaszent egyház pünkösöd napján való fel álitásának titkai által, és ezt a napot parantsolgya nékünk meg szentelni, hogy ha tehát egy keresztyének egész élete szombat napbol áll, amelyet az Isten szolgálattyára kel szentelni, annál inkább avasárnapot arra kel szentelni, a melyen tilt minden szolgálat béli munkát, azért hogy az egész napot avallás béli foglalatóságban tölttsük, úgy mint az imádságban, imáadásban, olvasásban, azö igeiről. és⁴⁰⁰ titkairol való elmélkedésben

[155b:] K Mivagyon meg tiltva ezen anapon.?

F A véték, avilági mulattság., játék, és más egyéb, ami az Istent meg bánthatná, akézi munkák, utozás, vadászás, a világi dolgok, mind a, valamit avaloságos szükség nem kíván töllünk, mind a, valamit a felebaráti szeretet, és az igasság nem⁴⁰¹ parantsol nékünk, és közönsé-

³⁹⁷ minden <nap> nap

³⁹⁸ benne <vagyon> volna,

³⁹⁹ [Javitás: *tsendesedhetik*ből.]

⁴⁰⁰ és [*s* — *t*-ből javítva.]

⁴⁰¹ nem <kíván töllünk> parantsol nékünk,

gesen mind a, valami el felejtethetné velünk azt amivel tartozunk Istennek, és az üdveségnek,

K Mire vagyunk kötelesek azon anapon?

F Tartozunk aközönséges templomban menni, és⁴⁰² ott hittel⁵ és buzgosággal misét halgatni, apredikation jelen lenni, többet kel imádkozni mint⁴⁰³ mászor, szent dolgokról olvasni, ajó tselekedetekben foglalatoskodni, elmélkedni az Isten törvényéről, az alattunk valokot oktatni, semmit se nem mondani, se nem tselekedni olyat, a mi nem tzélozhatna az Isten szolgálattára, ilyen formában várhattuk a mennyei áldást, és kegyelmet magunkra, tselédünkre, ahéti munkáinkra, és szerezhettyük magunknak a nyugodalmat, és azt a szent vizasztalást, minden gondunkban, és szomorúságunkban.

K. Mit jelent a Jákób öröksége melyet ígér Isten azoknak kik ötet hiven szolgállyák?

F Az örökös boldog életet, amelyel meg jutalmaztatta Isten azokat akik aböjtben, és apenitentzia tartásban avétket el kerülik, és igyekeznek el hadni rosz kívánságokat, és szorgalmatosagal meg tarttyák aparantsolatokat

[156a:] Évangélium.

Szent Mark. 6. 47.

És mikor estve volna, ahajo atenger közepin vala, és ő egyedül²⁰ aföldön, és látvan őket munkálodni az evezesben, (:mert ellenkező szél vala) és az éjnek negyedik vigyázása felé. hozájok mene járván atengeren, és el⁴⁰⁴ akar vala mellettek menni, azok pedig hogy láták ötet, atengeren jární, szemfény vesztésnek áliták lenni, és fel kiáltának, mert mindnyájan láták ötet, és meg háborodának, és mindgyárt²⁵ szolla vélek, és mondá⁴⁰⁵ nekik, Bizzatok, én vagyok, ne féllyetek, és bé mene hozájok ahajoba, és meg szünék aszél, és annál inkább álmelkednak vala magokban., mert nem érték a kenyerek dolgát,⁴⁰⁶ mert szivek vak vala, és mikor atengeren által mentek volna. jövének a Genezáret földére, és a partra jutának, és mikor ki mentek volna

⁴⁰² és [s — t-ből javítva.]

⁴⁰³ mint <sz> mászor,

⁴⁰⁴ el [Beszúrás.]

⁴⁰⁵ [Íráshiba:] mandá

⁴⁰⁶ dolgát, [l betű későbbi betoldás Mikestől a sor fölött.]

ahajból. mindgyárt meg üsmérték ötet, és el futván az egész tartományt, kezdék nyoszolyákban abetegeket széllyel hordozni, ahol hallják vala ötet lenni, és valahová bé mégyen vala afalukba, vagy majorokba, vagy városokba, az uttzákra teszik vala abetegeket, és⁵ kérik vala ötet, hogy akár tsak a ruhája peremét⁴⁰⁷ illetnék, és valamenyin illeték vala ötet, meg gyógyulnak vala.

Magyarázat

K Mit jelent amái Évangyéliumban a szelvész, és a félelem a melyben akristus hadgya esni az Apostolit?

[156b:] F E képe mind annak valamit az Isten meg enged hogy¹⁰ történyék ahiveken ez életben, amelyben meg próbállya őket a sok változásal., amagok rosz hajlandóságokal, üldöztetésekkel. a mellyek egyik amásikát követik mint atenger habjai,⁴⁰⁸ az Isten ezeket meg engedi azért, hogy meg erősittse ahitben., a mely meg gyengül atsendésben., az ő segittsége meg tarttya és meg szabadittya azoktól.,¹⁵ amidön annak ideje eljö, elegyes egy keresztyének az élete jóval és gonoszal; erővel és gyengeséggel. és ugyan ajó, és agonosz ellen valo viaskodása által, ad az ur gyözedelmet néki, ellenségin, és adgya néki békeségit.

K Mit kel tselekedni ezekben a kísértetekben., próbákban.?

²⁰ F Arra igen vigyázunk hogy meg ne tsökenyünk, ahitben és abizodalomban., meg ne rettennyünk, se éjeli⁴⁰⁹ látásnak netarttsuk amidön a kristus segittségünkre jö, akristus maga látogat minket midön nyomorgat., és próbál, és nem az ellenség, legyünk bizodalomal, és remélyünk areménség ellen is, hogy az ő irgalmasága, kezeit²⁵ nyujttya nekünk. aveszedelemből kiveszen., és meg szabadit a nyomoruságoktól, melyeket az ő igassága küld reánk

K A kristus miképen tsendesiti meg félelmünket, amidön olyan félelemben vagyunk, mint amelyben valának az Apostolok.?

³⁰ F. Az ő szavával tsendesiti meg. és kegyelmével, mondván ami lelkünknek, bizzál, ne fély, én vagyok üdveséged, amidön parantsol aszélvésznek, meg tsendesedik, buzgosággal kel azt **[157a:]** kéri, és meg segít minket, és jelen valo létit szivünkkel meg érezteti, és eze-

⁴⁰⁷ [Elírás:] premét

⁴⁰⁸ [Javítva: *habja*,-ból az *i* betű betoldásával:] *habja*, *i*,

⁴⁰⁹ éjeli [*e* — fölött hosszú ferde vonal; nem ékezet.]

ket a vigasztalásra valo szokot fogja nekünk mondani. Én vagyok, ne fély.

K. Mi okozza az ilyen állapotban ami félenkséginket. és kitsiny szívűségünket?

⁵ F A mi magunkhoz valo szeretet, amely oka, hogy nintsen se hitünk, se bizodalmunk, az ördög látván gyengeségit az embernek, kitsiny szívűeké igyekezik tenni, az igazakot azért, hogy elé ne mennyenek az Isteni szeretetben, avilági embereket pedig tsalárd békeségben, és nyugodalomba tarttya, azért hogy avéteknek mélységében meg

¹⁰ maradgyanak, amelybe ugy vannak, valamint az egyiptiusok valának atenger fenekén.

K Mit kel tsinálni, amidön abban afel háborodásban, és nyughatatlanságban vagyunk?

F Fel kel serkentenii az el alut kristust, abékeséges türeuel, és abuzgo imádsagal., öhozája kel folyamodnunk, kérjük segittségit, hogy tsendesittse meg szívünkbe a szélvészt, és adgya kegyelmit szolgálattyában valo meg maradásunkra, hogy ha pedig hamarságal meg nem halgat, és anyughatatlanság⁴¹⁰ még tart, hitesük el azt magunkal., hogy azon az uton akar minket vezetni, az üdveségre, és hogy az ö halgatása,

²⁰ elő menetelünkre fog szolgálni,

[157b:] K Mit jelent szent Péternek kitsiny hite, amelyért tsak nem el merüle?

F Jelenté az olyan keresztyéneket, akik azt gondollyák hogy már minden oda vagyon, a midön az emberi segittségtől meg foszthatnak,

²⁵ akiknek nem igen nagy bizodalmok lévén az Isten mindenhatóságában, és véghetetlen jóságában, inkább az emberi gond viseleshez⁴¹¹ támaszkodnak, és a magok erejekhez. mint sem az Isteni segittséghez, ettől is vagyon, hogy nagy része akeresztyénekek⁴¹² a világ tengerének habjaiban el merül, holot el kellene azt magunkal erősen hitetni, hogy amidön mindenről ketségben éshetünk az emberek iránt, és

³⁰ hogy töllök semit nem remélhetünk, az Isten akor jö örömet segittségünkre. és akor mutatyya meg az ö mindenható karjának erejét.

K Mit tanulhatunk az Apostolok példájából,⁴¹³ akik minek utánna annyi tsudát lattak volna, még is olyan vakok?

⁴¹⁰ anyughatatlanság [*u* fölött áthúzott vessző.]

⁴¹¹ gond viseleshez [*h* előtti *s* betű *z*-ből javítva.]

⁴¹² akeresztyénekek [Kereszttel jelölt beszúrás a lap alján.]

⁴¹³ példájából, [A két *á* betű ékezeete csak igen halványan látszik; *b* betű hasonlít a *t*-hez.]

F Meg láthattuk abból, hogy micsoda nagy a setéttség a melyet avétek a mi elmenkben hintet, és hogy micsoda haszontalanok ami okosságink, és villámlásink, hogy ha tsak akristus meg nem világosit minket, szent lelkével. ezért is tartozunk meg vallani néki, hogy ha⁵ tsak nem méltoztatik fel nyitani szivünknek szemeit, az ő igaságára, mi egész életünkben vakságunkban fogunk maradni.

[158a:]NAGY BÖJT. I VASÁRNAPJÁN

Imádság.

Oh' Istenünk aki meg tisztított Anyaszent egyházadot, anagy böjtel. melyet meg tart minden esztendőben, ad meg nyerni népednek jó tselekedetivel, amit igyekezik meg nyerni bojtölésivel, a mi urunk.¹⁰ J. k.

Epistola.

Szent Pál. 2. Cor. 6. 1.

Intünk pedig segítvén, hogy az Isten malaszttyát heaban ne vegyétek, mert azt mondgya, kellemetes időben meg halgattalak, téged, és az üdveségnek napján meg segitettelek, téged, imé most vagy on akellemetes idő. imé most az üdveségnek napja, senkinek semmi botráncozást nem adván, hogy ne szidalmaztassék ami szolgálatunk,¹⁵ hanem mindenekben visellyük magunkat mint Istennek szolgái sok tüérésben, háboruságokban, szükségekben, szorongatásokban, vereségekben, tömlözökben, támadásokban. munkákban, vigyázásokban. böjtölésekben, tisztaságban. tudományban, hoszu várakozásban.²⁰ kegyességben, a szent Lélekben. tettetés nélkül való szeretetben, az igazság igéjében. az Isten erejében, az igazság fegyvere által. jobb, és bal kéz felől. ditsőség és gyalázat által. gonosz, és jó hír által. mint hitetők, és igaz [158b:] mondok, mint üsméretlenek,⁴¹⁴ és üsméretesek, mint meg halók, és imé élünk, mint meg verettek, és meg nem öletettek,²⁵ mint szomorúak, mindenkor pedig örülök, mint szükölködök, sokakat pedig meg gazdagítottok. mint ha semmink nem volna, és mindennel bírók

⁴¹⁴ üsméretlenek, [r-l-ből javítva.]

K Mellyek azok akegyelmek. amellyekre int szent pál hogy hejában ne vegyük?

F A kristusban való hitt, az Évangéliumi igaságokrol való üsmerttség. az ő példájának szenttsége, aszentségeknak kegyelme, a⁵ szent indulatok, és kivánságok, melyeket⁴¹⁵ a jó erkölcsre ád, ha ezeket nem élünk, ezekért aláztatossabbak nem leszünk. magunknak jobban ellene nem mondunk, békeséges, türobbekek, és adakozobbak nem leszünk, így akegyelmet haszontalanná teszük, és haszon nélkül⁴¹⁶ veszük.

¹⁰ K. Mitsoda, az az alkalmas idő, amelyről szol az Apostol.?

F Az, ez életnek egész ideje, a mely az ur irgalmaságának ideje. az olyan idő, a melyben az Anyaszent egyház tiszteli anagy titkokot, példának okáért, a negyven napi böjtnak ideje, a melyben a mennyei tárház meg vagyon nyitva; ahonnét az Isten osztogattya kegyelmét,¹⁵ apenitentzia tartoknak, és az ártatlanoknak bövségel; élni kel tehát azzal a szent idővel., ha abban a kegyelemben részesülni akarunk, mivel ha azt az időt el veszttük. magunk gondatlanságiból, félő hogy az Isten [159a:] elne távozek töllünk, és magunkra ne hadgyon. attól is füg a mi örökké valóságra való sorsunk, mert abban az időben²⁰ akarja akristus közleni velünk. halálának gyümölcseit, ha részt akarunk venni szenvedésiben a penitentzia által. hogy ha pedig hejában el hadgyuk azokat adrága orákat el mulni, mindent el veszünk, és⁴¹⁷ magunkot is, hogy pediglen ezekre figyelmeteséggel legyünk, az Anyaszent egyház. azért olvastattya ezt a levelet. aböjt kezdetin,²⁵ mivel ez, az aratásnak ideje. lévén, mindennek szükséges esztendöre valot gyűjteni.

K Mire tanít még minket szent pál ebben aletzkében?

F Meg akarván amaga viselésit menteni, amely ellen sokat beszéllének, le írja magát. és egyszers mind formáját is adgya a maga³⁰ munkáiban., és jó erkölceiben. egy valóságos Évangéliumi pásztor-nak. amaga hivatallyát annyiban viszi méltán végben, a mennyiben az ő maga viselése hasonlit ehez anagy Apostoléhoz

K. Mitsoda jó erkölcsököt kíván az egyházi szolgálktól?

⁴¹⁵ melyeket [et: Sor fölötti beszúrás.]

⁴¹⁶ nélkül [Beszúrás.]

⁴¹⁷ és <magu(n)kotis> magunkot is, [A törölt részben az <n>: sor fölötti beszúrás, is: nehezen olvasható, i-je fölött nincs pont.]

F Hogy békeséges türök legyenek, minden féle nyomoruságokban, és szükségekben. hogy készek legyenek akristusért el szenvedni, és mások üdveségéért, a szükségeket, vereségeket, tömlözőköt, támadásokat, éhségeket, vigyázásokat, hogy fenyeskedgyenek, atisz-
5 taságban., tudományban, akegyeségben joságban., aszent lélek aján-
dékában; tettetés⁴¹⁸ nélkül valo sze-[159b:]retetben., az igazság igéjé-
ben, az Isten erejében, az Isten fegyverébe. hogy vitezkedgyenek jobb,
és bal felől, az az, minden féle állapotba, mind jó, mind rossz állapottyok-
ban., aditsőségben, és a gyalázatban.

10 K Miképen kel vitezkedni aditsőségben, és a gyalázatban,

F Nem kel az egyházi szolgáltnak fel fuvalkodni, se ditséreteken,
se atiszteleteken, amellyeket adnak nékik, se azért el ne hadgyák
magokat, ha az emberek meg vetik, gyalázák, és hitetőknek tarttyák,
az olyanok kik nem üsmérik, és üsméretleneknek, noha üsméretesek
15 ajók előtt.

K. Miért mondgya hogy olyanok mint a meg halok, és mind azon
által mint az élők?

F Azért 1. mert ha szinte nagy veszedelemben forog is minden nap
az élettyek, de az Isten meg tartoztattya dühöségít ellenségeknak, és
20 meg nem engedi halálokat, 2 mert egyaránsu képen kel nékik tekénteni
ahalált és az életet, akár azt akarja az Isten hogy meg halyanak,
akár azt hogy élyenek. 3. azt is el mondhatni hogy szüntelen mun-
kálodnak azon, hogy mindeneknek meg halyanak, de az olyan halál
nékik, kút feje az életnek, és igy ök, mint meg halok, és imé élők,
25 mert szüntelen sietnek ahalálra, a mely őket örökké fogja éltetni, ava-
loságos étlettel.

K Miért mondgya, hogy mint szomorua, mindenkor pedig örü-
lők, ?

F Azért mert ha szinte nyomoruságokat, és keserüségeket szenved-
30 nek is, aszent Léleknek örömben szenvedik, és akik vigaságal szenved-
nek azért, aki érettek anyit szenvedet.

[160a:] K Miért mondgya hogy szükölködök, még is sokakat meg
gazdagitok. mint ha⁴¹⁹ semijek nem volna mindennel birnak. ?

F Mert tellyeségel ellene mondván avilági joknak., másokat meg
35 gazdagittanak, adományokal, és reájok hintik, a kegyelemnek kintsét,
a melynek ök aki osztogatói, nem lévén semmijek. szegények itt a

⁴¹⁸ [Javítva: tettésből, sor alatti beszúrással.]

⁴¹⁹ meg gazdagitok.<?> mint ha

földön, és készek mindent el veszteni, és el hagyni, mind azon által mindent birnak, mert azt birják aki mindent bir, sokal inkább is meg elégednek amagok sorsokal., mint sem azok., kik sok jóságokat birnak.

Évangyélium.

Szent Matth. 4. 1.

- ⁵ Akkor Jésus apusztában viteték alélektől. hogy meg kísértetnék az ördögtől, és midön böjtölt volna negyven. nap⁴²⁰ és negyven éjjel, az után meg éhezék, és hozzája járula akisértő. monda néki, ha Isten Fia vagy, mondgyad hogy ekövek kenyerekké legyenek, ki felelvén mondá. irva vagyon nem tsak kenyérel él az ember, hanem minden
¹⁰ igével, mely az Isten szájából származik, akkor fel vivé ötet az ördög a szent városba. és a templom tetejére állatá ötet, és mondá⁴²¹ néki, ha Isten Fia vagy botsásd le magadot, mert irva vagyon, hogy az Angyalinak parantsolt felöled, és kezekbe vesznek, téged, hogy ne talám köbe ne üssed alábadot monda néki Jésus, ismég irva vagyon,
¹⁵ ne kísértted ate uradot Istenedet.⁴²² ismég fel vivé ötet az ördög egy igen magos hegyre. és meg mutatá neki avilágnak minden országit, és azok ditsőségét. és mondá néki, ezeket mind néked adom, ha le esvén imá-[160b:]dandasz engem; akkor mondá néki Jésus, meny el sátán, mert irva vagyon, ate uradot Istenedet imádgyad, és tsak néki
²⁰ szolgálály, akkor el hagyá ötet az ördög, és imé az Angyalok jövének és szolgálának néki.

Magyarázat⁴²³

K. Miokra valo nézve mene akristus apusztába kereszttsége után, és menek előtte el kezdené predikálását.?

- F 1. Hogy nekünk például lehesen, és hogy meg mutassa nekünk,
²⁵ hogy akereszttségben vett kegyelem. meg tartására, szükséges avilágtól el távozni, akülönös életet szeretni, az imádságot, és penitentziát

⁴²⁰ nap [Beszúrás halványabb tintával.]

⁴²¹ mondá [*d-k*-ból vagy *h*-ból javítva.]

⁴²² Istenedet. [*d-k*-ból vagy *h*-ból javítva.]

⁴²³ Magyarázat [Utólag beírva halványabb tintával, ékezetihával.]

tartani, 2. arra akarta tanítani azokat kik az egyházi rendben akarnak menni, hogy minek előtte másokat tanítsanak. atanításhoz, akülönös étellel, avilági dolgok el hagyásával, és a sanyaru étellel kel készülni, és azon igen lenni hogy meg gyözhese az üdveség ellenségét, és föképen.
5 ahárom ágait atest kivanságának, a szem bujálkodásának, és az élet kevélységének, mivel ezek eredeti minden vétkeknek,

K. Miben foglalatoskodék az üdvezítő negyven napig apusztában?

F Az imádságban., aszüntelen valo kemény böjtölésbe. mindentől meg lévén fosztatva, de tellyes volt szent Lélekel, ót akisertő meg
10 kisérté őtet, és ezen tselekedetivel meg érdemlé nekünk az imádsagnak, akülönös életnek, és a penitenzia tartásnak kegyelmét. és akisértetek gyözedelmit. .

[161a:] K szükséges valaé hogy akristus meg próbáltassék. ?

F Arra nem vala ő néki magának szüksége, mivel ő maga vala
15 az ártatlanság, és a szenttség. de magára vévén büneinket, szükséges vala az ő testének, az az, az Anyaszent egyhaznak, és az ő tagjainak, ugy mint ahiveknek, meg akará gyözni azördögöt,⁴²⁴ atestet, avilagot, hogy ő benne vessük minden bizodalunkat meg gyözvén tehát ezt ahárom ellenséget, meg gyözte, ami egész életünkben valo ellenséginket, ha mi is ezeket meg gyözük, nem lészen hatalma mi rajtunk
20 az ördögnek. és ha azokat meg gyözte amaga személyében, mi bennünk is meg gyözi, hogy ha hiven kaptsollyuk magunkot hozzája.

K Mellyik kisértet ellen akara először az üdvezítő ellene állani?

F A test kivanságának, amely az érzékenységi gyönyörüségeknek
25 szeretete, azördög arra akará ingerleni hogy aköveket kenyérére változtassa, hogy eleget tenne az éhségnek, melyet szenved vala, és mind azoknak a kisértő gyönyörüségeknek, amelyeket az ember érezhet atestben, és mind annak valami az érzékenységet ketsegteti,

K. Mellyik amásodik kisértet?

F A szemnek bujálkodása, ez olyan rendeletlen kivanság amely
30 mindent meg akarna látni, tudni, próbálni, tsak abbol agyönyörüségből, hogy tudhason valami ujságot, ezt jelenti nekünk azzal. amidön az Isten Fiaát agonosz lélek fel emelé a tem-[161b:]plom tetejére,⁴²⁵ tanatsolván azt néki hogy ugordgyék le onnét, talám az
35 Angyalok a szent irás mondása szerént, a kezekben veszik, hogy meg ne üsse magát. és ugy magais meg lattyta, ha az Isten Fiaé.

⁴²⁴ <atestet,> azördögöt, atestet,

⁴²⁵ <teles> tetejére,

K kitsodák azok, akiket ilyen formában kísért az ördög?

F Mind azok, akiket arra ingerli, noha⁴²⁶ észre nem veszik, hogy az egyházi tisztségekre, és méltóságokra emellyék magokat olyan tsalando bizodalomal hogy az Isten meg segitti őket, és nékik is
5 olyan segittségít adgya, valamint másoknak, akik azokat az ő rendelésiből veszik fel; azzal az Istent kísértik, és azt akarják hogy tsudát tegyen, és anagyob kegyelmét azoknak adgya, a kiket arra hi, és akik a maga hittségből, és nagyra vágyásból, akarnak elé menni, az ördög fel emeli őket, hogy nagyobot essenek,

10 K Az ördög nem tsalé meg sokakat, a hejában valo látásal és tudásal?

F Meg tsal sokakat, akikel azt hiteti el, valamint ami első Atyáinkal, hogy olyanok léznek mint az Istenek, meg tudgyák ajót, és agonoszt, hogy ha amély tudományokra adgyák magokat, ha a természetet vizsgállyák, ha az elrejtet titkokot vizsgállyák, ha ugy töltik életeket,
15 valamint az Athénes béliek, ahir mondásban, és halgatásban, act. 17. 21. és soha arrol nem gondolkodnak ami leg szükségesebb, a világon, mindent tudnak., tsak éppen azt nem tudgyák, a-[162a:]mi szükséges az üdveségre, minde⁴²⁷ nagy tsalárdsága az ördögnek, aki vélek el hiteti hogy ilyen modon kel felyül haladni a több embe-
20 reket, és nem veszik észre, hogy tsak azért akarja őket így fel emelni, hogy az után anyomoruságnak mélységiben vesse őket.

K Mikor atudás, és hallás leg veszedelmesebb?

F A midön azt akarják meg tudni, amit tsak egyedül az Isten tudhat, amidön atiltot tudományokhoz folyamodnak, a setéttségnek
25 lelket segittségül hiják, aki nem egyébért igér olyan tudományt, hanem hogy meg tsallya, és el veszese az olyan vakmeröket, még az olyan tudomány is a mely által akarják érteni a titkokot, és tudosok akarnak lenni avallás dolgaiban, nem más okból, hanem tsak atudásért, még az is⁴²⁸ a szent irás szerént vétkes vakmerőség,
30 *A ki a felségnek vizsgálója, le nyomatatik adütsöségtől, prov. 25. 27. magosb dolgokat magadnál ne keress, és erősebeket magadnál ne visgály, hanem amiket neked parancsolt az Isten, azokrol gondolkodgyál*⁴²⁹ mindenkor, a heában valo dolgokat ne visgáld, és sok dolgaiban ne légy nyughatatlan Eccli. 3. 22. 24.

⁴²⁶ noha [előtt úgy látszik h-t kezdett írni, de nem folytatta.]

⁴²⁷ minde [e — sor fölötti beszúrás halványabb tintával.]

⁴²⁸ még [é—i-ből? javítva.] <is> az is

⁴²⁹ gondolkodgyál [d — utáni g betű javítva l-szerű betűből.]

K kitsodák azok, akik mint az ördög, a szent írásból akarják tévelygéseket fel állítani?

F Azok az eretnekek, és mind azok, akik viszá élnek a szent írásokal., és akik azoknak rossz értelmekeket adnak, hogy segíthessék rossz tanítasokot. és meg tsalhasák atudatlanokot, és az egy ügyüeket. 2. petr. 3. 16. a pedig attól jö. hogy [162b:] nem akarják tanulni aszent Atyák írásit, és atraditiot, akiktől veszük avalóságos értelmet a szent írásnak, és tsak a magok tsalando elméjeket követik, amely nagy maga hittség.

10 K. Mellyik a harmadik kísértet?

F Az életnek kevésége, tudni illik, avilági méltóságának, és betsületnek, rendeletlen szereteti, az ördög fel vivé az üdvezitöt egy nagy magos hegyre ahonnét meg mutatá néki avilágnak minden országit, pompáit, és ditsöségit, és azt igéré néki, hogy mind azokat nékie adgya, tsak le borulván imadgya ötet, eszerént tsallya meg ez a kevésyeknek királlya mind azokat kik uralkodni akarnak másokon. kik a méltóságokat, avilági hejában valóságokat szeretik. azokat, kik uralkodni akarnak másokon, sok jországokal, gazdagságokkal., mitsoda tsalárdságal mondgya. hogy mindenek az övéi. és annak adhattya, 20 akinek akarja, mind azon által az Isten hogy meg büntesse az emberek kevésységit, meg engedi, hogy ennek atsalárđnak rabjai, és imádoi legyenek,

K Miképen tanit arra akristus. hogy el üzük az ördögöt a midön kísért minket?

25 F A maga példájával, mivel hogy valósággal el lehesen ötet üzni. szeretni kel az imádságot. amagános életet. a penitentiát, és az Isten igéjét, az üdvezitö, hogy ezt a kísértöt meg gyöze, avilágtól el távozik, apusztában. az imádságban, a böjtölésben, és nagy szükségben élt, és a kísértetek ellen a szent írást teszi, azért hogy miis tellye- 30 [163a:]sek legyünk az üdveségnek igaságival, hogy ha azt akarjuk hogy meg oltalmaztassunk akisértetben. ilyen fegyvert készítet nekünk az Isten Fia, és ilyen fegyverrel akarja hogy ellene álljunk az üdveség ellenséginek, ezt a példát⁴³⁰ adgya elönkben az Anyaszent egyház, ezekben a szent böjti idökben. hogy ahoz szabjuk magunkot. ugyan 35 azért is ad az egész böjtnak minden napjaira ujab, ujab oktatásokot. az ó, és az új testamentumból., hogy minden féle kísérteteknek ellene állhasunk,

⁴³⁰ [Elírás:] a pedát

Imádság

oh' Istenünk. üdvességünknek kezdete, téríts meg minket, és hogy hasznunkra lehesen eza böjt, adgyad hogy szerese ami lelkünk menyei oktatásidot, ami urunk. J. k.

Epistola,

Ézék. 34.. 11.

Mert ezeket mondgya az ur Isten, imé én magam fel keresem az én juhaimot. és meg látogatom őket, amint meg látogattya apásztor az ő nyáját, az napon mikor az ő el széledet juhái között vagyon, ugy látogatom meg az én juhaimot, és meg szabaditom őket. minden helyyekről a mellyekre el széledtek, volt. a fellegnek, és a homályoságnak napján. és ki viszem őket a népek közül. és egybe gyűjtöm, őket a földekről, és bé viszem őket. az ő földek-[163b:]re, és legeltetem őket az Izrael hegyén. apatakoknál, és a földnek minden lako helyein, igen bövséges mezőn legeltetem őket. és az Izrael magos hegyein lesznek, az ő legeltetések. ótt nyugosznak meg a zöldelő füveken. és a kövér legeltetésekén legeltetnek az Izrael hegyein. Én legeltetem az én juhaimot, és meg nyugotom őket, ugy mond az ur Isten., a mi el veszet fel keresem., és ami el⁴³¹vettetett viszá hozom, a mi meg töröt bé kötöm. és ami erőtlen meg vastagitom. és ami kövér, és erős, meg őrizem, és legeltetem azokat itéletben.

Magyarázat.

K. Magyarazd meg nékünk ahasonlatoságot, a melyről szol a proféta!?

F A nyáj amelyről it szól az Isten, jelenti az Anyaszent egyházat, és akeresztyéneket, akiből áll, a pásztor pedig a kristus. aki láthatatlan képen vezéreli alelleket⁴³² őmaga, és látható képen az ő szent szolgál

⁴³¹ el [: sorvégen,] el [: új sor elején.]

⁴³² alelleket [után vessző volt, de áthúzta.]

pásztori által. a juhok el szélyednek akor, amikor az Istent nem üs-
mérik, a midön a világban el szélyednek., amidön rosz kívánságokhoz
köteledzik magokat., a midön rabjai az ördögnek, és a véteknék,
akristus esze gyüjti abbol az el szélyedésből, amidön szolgálattýára
5 hija öket. ma-[164a:]gához kaptsollya, és egy testé tészi öket⁴³³
aszeretet által, alegeltetések jelentik az Anyaszent egyház tanitá-
sit, a vallás béli titkokot, és a szenttségeket, a melyekel táplállya öket,
és a más életben, a mennyei hazát, ahová vezetí öket.

K Mitsoda oktatást ád amái letzkében az Anyaszent egyház?

10 F Meg tanittya apásztorokot arra, hogy mi formában. vezessék
alelkeket, akiket reájok bizot a kristus, hogy azokat vigasztallyák
nyomoruságokban, és szomorúságokban. segittsék székségeben.,
keresék fel öket a véteknék való el tévelyedésekben, békeséges tü-
réssel szenvedgyék fogyatkozásokot, és annak ajó pásztornák eleiben
15 vigyék öket, aki meg holt érettek.

K Miképen⁴³⁴ kötözi bé sebeit egy jó pástor az ö juhainák?

F A midön azon igyekezik hogy meg gyogyittsa abünösököt, akik
az Istenhez akarnak térni apenitentzia által. az ö gyengeségekből.
a melyben vannak avétek után, ne hogy lankadságok miat,⁴³⁵ ismét
20 az ördög, és avétek szolgálattýában essenek. az orvoság pedig a melyel
kel kötözni, a, hogy el távoztassa öket a vétekre vivő alkalmaságok-
tol' jó rendet szabjon nékik, hogy miképen éllyenek, foglallya az
imádságban, az Isten igéjéről való olvasásban. és elmélkedésben,
tartoztassa meg öket avétektől. jó oktatási, és példa adási által.

25 [164b:] K Mit kel azon érteni, hogy az Isten meg örzi, ami kövér
és erős?

F Azt hogy ö mindenkor vigyáz az igazakra, hogy meg tarttsa
öket az igasságban, és hogy elő mennyenek az jó erköltsökben, szent
Bernárd szerént, aki a jó erköltsökben elő nem megyen. az ollyan
30 viszá megyen

K Ebből aletzkéből. aközönséges hivek mit tanulhatnak?

F Azt tanulhattýák, hogy midön az ur parantsollya a pástorok-
nak, hogy a nyájra nagy gondgyok legyen. ebből következik hogy a
hiveknek engedelmeskedni kel szavoknak, intéseknek, és követni
35 kel. arendet melyet elejekben adnak, és nem amagok akarattyokot.

⁴³³ öket [utána áthúzott vessző.]

⁴³⁴ Miképen [p-t-ből? javítva.]

⁴³⁵ lankadságok <után> miat,

vagy kívánságokat, *engedgyetek*, mondgya szent pál. hebr. 13. 17 a ti elötetek jároknak. és birtokok alat legyetek, mert ök vigyáznak. ugy mint számot adok, ati lelketekért, hogy örömel tselekedgyék azt, és nem nyögve, a mely néktek nem használna.⁴³⁶

Évangyélium.

Szent Matth. 25. 31

⁵ Mikor pedig el jö az ember Fia az ö Felségében. és minnyájan az Angyalok véle, akkor üll az ö felségének székiben, és eleiben gyülnék minden nemzetiségek, és el választtya öket egy mástol, amint apásztor el választtya a juhokat, a gödölyéktől. és ál-[165a:]lattya a juho-
¹⁰ kat az ö jóbjára, agödölyeket pedig a ballyára, akor mond a király azoknak., kik az ö jóbjára⁴³⁷ lésznek, jöjetekek el én Atyámnak áldot-
tai, birjátok a világ kezdetétől fogva néktek készítettett országot, mert éheztem, és ennem adtatok. szomjuhoztam, és innom adtatok., jövevény voltam. és bé fogadtatok., mezitelen, és bé⁴³⁸ fedeztetek engem, beteg és meg látogattatok. engem., atömlöczben voltam.
¹⁵ és hozám jöttetek. akkor felelnek néki az igazak mondván, uram mikor láttunk tégedet éhezni. és tápláltunk tégedet, szomjuhozni. és italt adtunk néked. mikor⁴³⁹ láttunk pedig jövevényül, és bé fogadtunk téged, vagy mezitelenül és bé fedeztünk téged, vagy mikor láttunk téged betegen, vagy a tömlöczben, és hozád mentünk, és felelvén
²⁰ a király mond nékik. bizony mondom néktek, valamig egynek ez az én leg kissebbik atyám fiai közül⁴⁴⁰ tselekedtetek, nékem tselekedtetek, akkor mond azoknak is kik balra lésznek, mennyeteket el tölem átkozottak, az örök tüzre, mely az ördögnek készítettett, és az ö Angyalinak. mert éheztem., és nem adtatok ennem, szomjuhoztam, és nem adtatok nékem italt. jövevény voltam. és bé nem fogadtatok engem, mezitelen, és bé nem födöztetek, be-[165b:]teg, és a tömlöczben, és meg nem látogattatok engem, akkor felelnek néki azok is. mondván uram mikor láttunk téged éhezni, vagy szomjuhozni, vagy jövevé-

⁴³⁶ [Az idézetből csak az *engedgyetek*, van aláhúzva; Mikes általában aláhúzza az idézeteket.]

⁴³⁷ jóbjára [Második *j*—*r*-ből javítva.]

⁴³⁸ és <fe> bé fedeztetek

⁴³⁹ mikor <ped> láttunk pedig

⁴⁴⁰ közül <közzül> tselekedtetek.

nyül. vagy mezitelenül. vagy betegen. vagy a tömlőczben, és nem szolgáltunk néked.? akkor feleli nekik, mondván, bizony mondom néktek, valahányszor ezeket nem tselekedtétek egynek a kitsinyek közül, nékem nem tselekedtétek, és ezek az örök kinba mennek.
⁵ az igazak pedig az örök életben,.

Magyarázat

K. Mi végre olvastattya az Anyaszent egyház ezt az Évangyéliumot anagy böjt kezdetén.?

F Azert hogy a penitentziára, és a jó tselekedetekre indítottson minket, az örökös jutalomra való nézve, és meg utáltassa velünk avétket. és hogy tarttsunk attol az örökké való kintol. a melyel büntődik a véték,

K A kristust, mitsoda forma alatt adgya elönkbe a máj Évangyélium?

F Egy olyan pásztornak formája alatt. aki az ő juhaihoz tellyes jószágal, és szeretettel, aki örökösön el választtja a gödölyektől.
¹⁵ és olyan igaz, és kemény biro formája alatt, aki meg jutalmaztattya a jókót, és meg bünteti agonoszokot. és mindenikének tselekedete szerént fizet meg.

[166a:] K Mitsoda formában fog el jöni avilág itélésére ?

F Más képen fog el jöni mint meg testesülésekor, az első eljövetelekör, alatsón rendben, és gyengeségbe jöt le, de az utolsó el jövetelekör nagy fényeséggel, nagy ditsőségel, és nagy hatalommal. fog el jöni, hogy meg ditsöittse azokat kik részt vettek az ő meg aláztatásiban. és hogy meg szégyenittse azokat kik⁴⁴¹ abban az állapottyában meg vetették, ötet, nagy hatalommal jö el, hogy boszut állyon
²⁵ az igazágtalanságért, és erőszak tételért, melyeket szenvedtek az ő hivei, hogy ezeknek ellenségit, érdemek⁴⁴² szerént karhoztassa, és hogy azokat apokol béli hatalmasoknak kegyetlenségek alá vesse,

K. Mit jelentnek a juhok, és a gödölyék?

F Jelentik aválasztattakat, akiket jobb keze felöl állittyá, agödölyék jelentik az el vettetteket, akik bal keze felöl lésznek, az elsők a juhokhoz hasonlítani, az ő egy ügyüségéért, engedelmeségekért, és ártatlanságokért és az utolsok agödölyékhez, az ő utalatoságokért, rendeletlenségekért, akik tsak avétket szomjuhozták.

⁴⁴¹ kik <részt vettek> abban

⁴⁴² érdemek [k — hosszú sz-ből javítva.]

K. Mitől vagyon a, hogy akristus halando életében ember Fiának nevezte magát, amái Évangéliumban királynak nevezi.?

F. Alázatoságból⁴⁴³ nevezte magát ember Fiának [166b:] és azért hogy meg mutassa., hogy hozzánk hasonló akart lenni. és hogy halando valamint mi, akarván magát az általis szeretetni mi velünk.⁵ és minket magához hasonlóká tenni, de mostanában királynak nevezi magát, mert országában. és ditsőségében lévén, kész részesíteni mind azokat akik az övéi, és akiket vérin váltotta meg, és ki rekeszteni abbol örökösön az ő alazatoságának. és szenvedésinek ellenségeit¹⁰

K Miért adgya országát azoknak. kik jobb keze felöl állanak?

F Mert az ő Attya el készítette nékik azt az országot világ kezdetétől fogvást, és öröktől⁴⁴⁴ fogva az ő örökös el rendelése által,⁴⁴⁵ választván arra őket ingyen valo irgalmaságából., és örökös fiaivá fogadván¹⁵ őket, bé töltötte kegyelmével, és áldásával., hogy méltoká tehesse őket ahoz az örökséghez, ajó tselekedetek, és jó erkölcsök által, mellyeket benne tselekedet, és a melyet szent pál. szerint, eph. 2. 20.⁴⁴⁶ minden idők előtt, készített el nékik, ugy anyira hogy az a választás, az ő országának, nékik valo el készítése, és fiaivá valo²⁰ fogadása, ő nékik nagy áldása, és kegyelme az Istennek, az ő joságától, irgalmaságától, és szeretetétől is vették mind ezeket.

[167a:] K Mitől vagyon hogy akristus aválasztottak üdveségit egyedül az irgalmaság tselekedetinek⁴⁴⁷ tulajdonittya, és akárhozatot, ezen tselekedet el mulatásának, hát az igasság. szüzeség, és több²⁵ jó erkölcsök, nem jutalmaztatnaké meg, és az ezekel ellenkező vétkek, nem büntetődneké meg?

F kétség nélkül az egész jó erkölcsök meg jutalmaztatnak, és minden vétkek meg büntettetnek, mind azon által. azt mondhatni, azt is kel mondani, hogy tsak az irgalmaságnak tselekedetiért üdvezülünk. és annak el mulatásáért kárhozunk el. mert tsak egyedül³⁰ ez a jó erkölcs teszi érdemesé atöbbit. és enélkül nem lehet meg nyerni abünnek botsánattyát. az irgalmaság, és az Isteni szeretett mind egy, az Isteni szeretet üdvezíti azt. akiben uralkodik, és anélkül bizonyoson elvesznek, azon szeretettel ha akristusnak egy pohár vizet adunk

⁴⁴³ Alázatoságból [Első l—z-ből javítva.]

⁴⁴⁴ és öröktől (az ő örökös) fogva az ő örökös

⁴⁴⁵ által, [a-ja fölött áthúzott vessző.]

⁴⁴⁶ [Pontatlan hivatkozás:] eph. 20. 20.

⁴⁴⁷ [Íráshiba:] tselekedetinek [illeszkedés így, elvéte.]

a szegénynek képiben, az Isten előtt érdemet nyerünk, és anélkül, ha mind az egész szegényeket táplálnok is, ha martyságot szenvednénk is, semmi haszna nem lenne,. 1. cor. 13. 3.

K Ha ez így legyen. miképpen üdvözülhetnek a szegények, és az⁵ iffiak, akik nem adakozhatnak?

F Az Isten csak azt kívánja mindeniktől, a mi tőle ki telhetik. és nem azt ami lehetetlen., mert ha az [167b:] akarat kész, a szerént amije legyen kellemetes, nem a szerént a mije nintsen, 2. Cor. 8. 12. de ne gondollyuk magunkot olyanoknak, akik semmit nem adhatunk. hogy ha elegendőt⁴⁴⁸ találunk arra hogy bé töltsük kevélységünket, nyalkaságunkot, és nagyra vágyásunkot., a mit adunk arosz kívánságnak, azt el vonnyuk a felabaráti szeretettől, ez-egyik a másikkával meg nem egyezhetik.

K. Hogy lehet annak mást segíteni a kinek semije nintsen?

¹⁵ F Az olyan akinek egyebe nintsen csak a jó akarattya. annyit ad valamenyit az Isten kíván tőle, csak valójában légyen szívében az a jó akarat., a jó akarat, mondgya⁴⁴⁹ szent Agoston, a szegények kintse. abból a kintsből segittik szánakozásal. és imádságokkal felebaráttjokat., ha az Isten nagyob szánakozást, és irgalmaságot lát²⁰ az olyanokba kik semmit nem adhatnak, mint sem az olyanokban kik sokat adnak, az elsőket nagy jutalom várja.

K. A kristus azt mondgya hogy ő véle magával teszünk akkor jót amidőn aszegényekkel. és a nyomorultakal jót teszünk, hogy kel ezt érteni?

²⁵ F Mert a szegények az ő atyafiai, az Istennek fiai, és tagjai az Anyaszent egyháznak., mi kénszeritheti egy keresztyént inkább arra, hogy segittse őket, akristus szenved ő benne, ha őket segittyük, akristust segittyük, mitsoda boldogság-azt [168a:] meg segíteni aki mindenét, még a maga vérit is érettünk adta, és akinek semmire nem³⁰ lévén szüksége, aszegényeket hagyta képében, sok volnaé életünket érette adni, ő fel áldozta a magáét érettünk, ezekre való nézve, elegendő nagy örömel. nem vihettyük végben ezt a kötelességet. mivel sokal többet veszünk. mint sem adunk, és egyebet⁴⁵⁰ nem adunk, hanem amit az ő bö kezéből vettünk, és ami ötlet illeti igazságal.,

⁴⁴⁸ ha <eleng> elegendőt

⁴⁴⁹ mondgya [a: sor fölötti beszúrás hasonló színű tintával, vastagabb vonallal.]

⁴⁵⁰ egyebet [b—v.ból? javítva.]

K Miért hogy a kristus az el vettetteknek nem hány egyebet szemekre, hanem hogy nem voltak irgalmaságal felebarattyokhoz. noha más egyéb vétkeket is tselekedtek.?

F Azt akarja velünk meg értetni, hogy az ő leg nagyobb vétkek,⁵ és ami annak mértékít meg tetézte. a hogy, el mulatták meg váltani alamisnájokal., és jó tselekedetekel., vétkeket, kezekben volt a betegséggek ellen valo orvoság és nem éltenek véle, hogy botsánatot, és gyógyulást nyerhetnek volna. az⁴⁵¹ ő rosz kívánságjok, és a földi jókhoz valo ragaszkodások, meg⁴⁵² vakította. és gátolta volt őket.,¹⁰ az emberek tsak nem minnyájan észre veszik atselekedet béli vétket, de kevesen figyelmeznak az elmulatásnak vétkire, amely véghetetlen, és amely oka lehet kárhozattyoknak. ha szinte más vétket ne tselekednének is.

K Az irgalmaságnak tselekedetei, Évangyelium béli tanátsé. vagy¹⁵ köteleség?

F A bizonyos hogy azok atselekedetek. köteleség alat va-[168b:]
lok, és el mulathatatlan kötelesége mind azoknak a kiktől a meg lehet, mivel az Isten az örökké valo tűzre itéli mind azokat kik azt el mulattyák, a mi üdveségünk az Istennek ingyen valo irgalmaságán²⁰ áll, és az Isten meg nem irgalmaz annak, aki irgalmason nem bánik felebaráttýával., Az, *aki irgalmaságot nem téssen: irgalmaság nélkül ítélletik meg* mondgya szent Jakab 2. 13. ennek atselekedetnek pedig akezdője az Isteni szeretet, az Isteni szeretett, és a felebaráti, nekünk nagy köteleség alat vagyon meg parantsolva, ez a kettő lelke a²⁵ keresztyéni vallásnak. és ekeztő nélkül, minden tselekedetink meg holtanak. és haszontalanok az üdveségre.

K Mitsoda külömbség vagyon aválasztottak, és az el vettettek menttségek közöt. amidön azt felelik anagy bironak, uram mikor³⁰ láttunk tégedet éhezni, szomjuhozni etc.

F Nagy külömbség vagyon⁴⁵³ mind egyikének, mind a másikának a menttségek közöt., mivel amenttségre valo indulattyok is külömböznek. magok közöt, aválasztottak, valóságos aláztatóságbol mentik magokat, amely el fedezi jó tselekedeteket, az el vettettek pedig ke-

⁴⁵¹ az [es-ből javítva.]

⁴⁵² <meg> meg vakította.

⁴⁵³ <v> vagyon [Törlés tollhiba miatt.]

véléségből, a mely meg vakította őket, hogy ne láthassák rossz tselekedeteiket.⁴⁵⁴

K. Nem lézené valamely közép, az örökké való boldogság, és az örökké való kárhozat között?

⁵ F Az olyan mondgya szent Agoston, aki azt a közepet keresi akettő között. hogy oda gondolgya menni bizonyos lelkeket, vigyázon hogy maga abban ne essék. nintsen. [169a:] semmi köz, a keskeny, és a szélyes út között. se az örök élet között. ahová az első út vezet azokat kik azon járnak mind végig. se a veszedelem között. amelyre ¹⁰ vezet amásodika mind azokat kik azt követik, az egész emberi nemzet esze fog akkor gyűlni. az örökös biro eleiben, mindenek kik világ kezdetitől fogva mind világ végiig. éltenek, és élnek, két részben osztatnak, az egyik jobb kéz felől áll, amásika bal kéz felől, ót nintsen közép, a jobb kéz felől valok, az Isten országot fogják birni, ¹⁵ és abal kéz felől valok, az örökké való tüzre mennek az ördögökkel., vagy egyik, vagy a más részen valonak kel lenni.

A NAGY BÖJT, ELSŐ HETIN VALO KEDEN.

Imádság.

Tekints kegyelmes szemeiddel uram népedre. és adgyad hogy ami lelkünk, aki magát bünteti a testnek sanyargatásával; fényeskedgyék előtted, aveled való meg egyesülésnek kívánságával. ami urunk J. k.

Epistola.

Isa. 55. 6.

²⁰ keresétek az urat mig meg talaltathatik, hijátok segittségül ötet, mig közel vagyon, hadgya el az Istentelen az ő utát és ahamis férfiu az ő gondolatit, és térjen az urhoz. és könyörül rajta, és ami Istenünkhöz. mert igen kész ameg bortsátásra, mert az én gondolatim, nem ati gondolatitok., sem ati utaitok. az én utaim, úgy mond az ur, mertamint ²⁵ felyül haladgyák az egek aföldet, úgy felyül haladgyák az én utaim,

⁴⁵⁴ [Nyilván alakvegyülés: *tselekedeteket* és *tselekedetjeket* (-ettyeket) keveredése.]

a ti utaitokat. és az én gondolatim, ati gondolatitokat. [169b:] és amint leszál az eső. és ahó az égből, és oda vissza nem tér hanem meg részegitti a földet. és meg öntözi azt, és termővé teszi azt, és magot ád avetőnek. és kenyeret az évőnek. ugy leszen az én ígém, mely a számból ki mégyen, nem tér én hozzám üressen., hanem meg tseleskeszi valamiket akartam, és szerentsés leszen azokban. amikre azt küldöttem.

Magyarázat

K. Mitsoda oktatást ád nékünk a mái letzkében a proféta?

F Arra int hogy térjünk az urhoz valóságos penitentzia⁴⁵⁵ tartással. keresük ötet mig meg találhattyuk, hijuk segítségül mig közel vagyon, azt akarja velünk meg értetni, hogy vannak olyanok kik akkor keresik, mikor meg nem találhattyák., kik közel gondollyák lenni, noha mesze vagyon. *erölködgyetek* mondgya akristus. luk. 13. 24. *bé menni a szoros kapun. mert mondom néktek. hogy sokan kívánnak bé menni, és nem mehetnek, járjatok mig világoságtok vagyon.,* mondgya meg másut joan. 12. 35. *hogy a setéltség titeket el ne lepjén.*

K. Mitsoda időben lehet meg találni az urat, és hol vagyon közel.?

F Az életnek idejében, de főképen anagy bójtnak idejében a melyben, az egész Anyaszent egyház, penitentzia tartásban sirásban., suhajtásban. imádságban, és minden jó tselekedetnek foglalatoságában vagyon, és igen félő hogy az ollyanok akik el hadgyák telni ezt a szent időt. meg nem térnek., nem vesznek részt a kristus szenvedéseiben, sem [170a:] azon nem igyekeznek hogy gyümölcsit vehesék akristus halálának, meg ölvén magokban arosz kívánságokat, és indulatokat, igen félő mondám, hogy az ollyanok fel ne talállyák az urat, amikor keresni akarják, mivel az ur beszédének igaznak kel lenni, *Mert hittalak. és nem akartátok, meg utáltátok minden tanátsonot. és dorgálásomat*⁴⁵⁶ *el henyéltétek, én is nevetek ati veszedelmeteken. és meg tsufollak*⁴⁵⁷ *amidön rajtatok történik amitől féltetek,*⁴⁵⁸ *akkor segítségül hínak engem. és meg nem halgatom., regel fel kelnek., és nem találznak meg engem.* prov. 1. 24. 25. 26.

⁴⁵⁵ penitentzia [p előtt más betűt kezdett, de nem fejezte be.]

⁴⁵⁶ dorgálásomat [Utána áthúzott vessző.]

⁴⁵⁷ tsufollak [Utána áthúzott vessző.]

⁴⁵⁸ [Javítva: féltetekből:] félte<k,> tek, <ek>.

K Miképpen kel tehát keresni az urat, hogy meg lehessen találni?

F El kel hagyni a magunk utainkat, és az Isten utján kel járni, az emberi uton ő fel nem találhatik, akkor pedig azon járunk amidőn amagunk akarattját és hajlandóságát követtyük, ellene kel tehát mondani amagunk értelmének, és adgyuk magunkot az Isten kezében, hadd vezérellyen mint agyermekeket, követvén az ő Evangyeli-
15 liumi tanításit, azt gondolni hogy az Istenhez mehetünk amidőn ellene nem mondunk avéteknek, se magunknak, és akarattját nem követtyük, igen nagy vakság volna, azt gondolni hogy meg térhetünk hozzája amikor akarunk, amagunk erejével, és az ő mindenható
10 segittségének kegyelme nélkül, az ilyen emberi gondolat. a mely olyan távul va-[170b:]gyon az Isteni gondolattól mint az ég a földtől, ha hozzája nem térünk akkor amikor lehet, és amikor hi minket. magához, el jő az a nap hogy meg térnénk, de nem lehet, tsak akkor is talállyuk meg ötöt a szent irás szerént, amikor tiszta szivünk-
15 keresük, és ugy, tsak akkor keresük, amikor ellene mondunk akaratinknak, és rosz kívánságinknak, és tellyeségel, az ő szent lelke vezérlése alá adgyuk magunkot

K Mit téznek ezek aszók. az én gondolatim, nem ati gondolati-
tok, az én utaim, nem ati utaitok.?

20 F Arra tanit, hogy az üdveség dolgában, nem kel az emberek gondolatit követni. amellyek tsalandok, sem az ő ítéleteket, a mellyek bizonytalanok, hanem egyedül az ő igéjét, amely meg tsalhatatlan,

K. Az Isten miért hasonlittya az igéjét az esőhöz. és a hóhoz, amely az égből le esik, és többé fel nem mégyen?

25 F Mert valamint az eső, és ahó⁴⁵⁹ aföldre esvén meg nedvesittik, és termékenyé tészik, ugy az Isten igéje az ő kegyelmével, gyümölt-
söt hoz a tiszta léleekben. akit meg hatván az ő lelke, mint a mennyei
eső, termékenyé tészí a jó tseledetekben, főképpen anagy böjti szent
időkben, amellyekben azok a szent igék, bővebben. és gyakortáb
30 hirdetetnek.

K. Miért mondgya hogy az ő igéje tselekeszi valamiket akar., és szerentsés lészen azokban., amikre küldi, mivel azt lattjuk hogy kevesen élnek azal.?

35 F Mert ha azt engedelmeségel bé veszik, üdveségünkre [171a:]
és meg szentelésünkre válik, és ha azzal nem élünk. anékünk bíránk
lészen, és meg fog itélni, az utolso napon. *aki engem meg vett*, mondgya

⁴⁵⁹ ahó [a — helyett más betűt kezdett írni (h-t?), de nem fejezte be.]

akristus. joan. 12. 48. és bé nem veszi az én ígétet, vagyon aki meg itéllye, ötet, abeszéd. mellyet szóllottam meg itéli ötet, azutolso napon.

K. Ezeket a szokot nem leheté még más értelemel is érteni?

F Lehet érteni az igeretreis amelyet tett vala Isten az embereknek, hogy ameg váltót, atesté lett ígét, el küldi nékik, a mely ige öröktől fogva valo. és nem teremtett.

Évangyélium.

szent Matth. 21. 10.

Es midön bé ment volna Jerusalembé,⁴⁶⁰ fel indula az egész város, mondván, kitsoda ez? anépek pedig mondgyák vala. ez a Jésus Galilaeából,⁴⁶¹ a Názáreti proféta, és bé mene Jésus az Isten templomába, és mind ki hányva vala akik atemplomban árulnak, és vesznek vala,¹⁰ és apézn váltok asztalit, és a galamb arusok⁴⁶² székeit, fel fordittá. és mondá nékik, irva vagyon. az én házam imádság házának hivattatik, ti pedig azt lattrok barlangjává tettétek, és hozzá járulának avakok, és sánták a templomban., és meg gyógyitá⁴⁶³ őket, látván pedig a¹⁵ papi fejedelmek és az irás tudok, atsudákat mellyeket tselekedet, és a gyermekeket, kik a templomban kiáltnak, és mondanak vala. Hosánna a Dávid Fiának, boszszonkodának. és mondanak néki, hallo-[171b:]dé mit mondanak ezek,? Jésus pedig mondá nékik, igen is, soha nem olvastátoké hogy a kisedek. és a tsetsemök szájából²⁰ vetted⁴⁶⁴ el aditseretett, és el hagyván őket, ki mene avárosbol Betaniába. és ótt marada.

Magyarázat

K. Mit jelent a. hogy az egész város fel indula amidön akristus Jerusalembé mene mint egy győzedelemel.

⁴⁶⁰ Jerusalembé, <n>

⁴⁶¹ Galilaeából

⁴⁶² arusok <asztalit> székeit,

⁴⁶³ gyógyitá [o fölött áthúzott vessző.]

⁴⁶⁴ vetted [Sor fölött, nagyobbbrészt a lapszelen beírt javítás.] <végeztet> el

F Hasonlo dolog történik rend szerént avilágban, amidön az Évangyéliumi igasságokat hirdetik akristus lelke által, a bünösök azokon fel háborodnak, némellyek azok közül üdveséges háborodásal., mely lelkek üsméretit fel háborittya, és magokhoz téritti, és némellyek⁵ irigy, és kevély háborodásal. ugy anyira, hogy üldözik az igazságot, és azokat kik azt hirdetik, ilyenek valának apapok. és a farisaeusok, akik meg öleték az üdvezitöt, tsak hamar bé menetele után, és a kik, azon igyekezének hogy meg fojthassák az igazságot

K Mit tselekedék a kristus mihent Jérusalembe érkezék.?

¹⁰ F Mindgyárt atemplomba mene, ót imádá az ő Attyát és ót mindent meg vizsgálá, ót olyan embereket találá. a kik árultanak, és vetenek, és pénzt váltottanak. mind ezeket ki hajtá a templomból. az asztalokjót,⁴⁶⁵ és székJeket fel fordittá és ez által⁴⁶⁶ meg mutatá az egyházi szolgálknak., hogy mint utállya azokat a szenttség töresekét., sze-[172a:]mérmetlenségeket. tiszteletlen. és disztelenségeket, a melyek mennek végben. ami templominkban.,⁴⁶⁷ noha valóságál és igaságál ót jelen vagyon az, aki tsak figurában volt asidok templomában, példát ad nékik. hogy mitsoda buzgoságál kellene tiszteletben tartani az Isten házát, ahol olyan dolgokat láthatni,²⁰ a melyeket el nem szenvednék, ha buzgobbak volnának,

K kitsodák azok kik vétkes kereskedést tselekesznek a templominkban, és azt alatrok barlangjává teszik?

F Azok, az olyan egyházi renden valok, akik a szent szolgálatban. a simonia utálatos uttyán mennek bé, ahaszon keresésért, elő menetele²⁵ lért, vagy valamely világi állapotért. akik még misét sem mondanának. ha hasznokot nem látnák benne, és amiséért nem fizetnének, ha akristus eföldre⁴⁶⁸ jöne, nagy haragal. ki hajtaná házából az olyan egyházi szolgálakat, most el szenvedí, de nem fogja örökösön el szenvedni. és eljő az az idő, hogy aző békeséges türese, haragra³⁰ változik.

K Mitsoda okát adgya akristus annak. hogy tilttya a kereskedést, és más egyéb szenttség törést a templomokba?⁴⁶⁹

⁴⁶⁵ [asztalokot — helyett.]

⁴⁶⁶ által [általából javítva, az ékezet áthúzásával.]

⁴⁶⁷ <v> noha valóságál

⁴⁶⁸ eföldre [ö: sor fölötti beszúrás; első e—a-ból javítva.]

⁴⁶⁹ a <temokban.> templomokba?

F Azt az okát adgya. hogy az Isten háza; az imádságnak háza, amely egyedül, az imádásra, áldozatra, és más egyéb vallás béli tselekedeteknek gyakorlására rendeltetett, hogy őt halgassák az Isten⁵ igéjit. őt vegyék azö kegyelmét. és őt munkálodgyanak alelkek meg szentelésekre., ez így lévén, valami ezeket nem tekénti, a mind szentség törés

[172b:] K Tartozunké mindenkor, azokban aszent helyekben az imádságban, imádásban, és más egyéb vallás béli tselekedetekben¹⁰ foglalatoskodnunk. ?

F Minden bizonyal tartozunk, és minden a mi⁴⁷⁰ ezekel ellenkezik, a meg vagyon tiltva, és ki kel onnét rekeszteni, példának okáért, asusogást, adolgokrol valo beszélgetést., az ide, s'tova valo tekéntetést, a sétálást, aköszönetést, avilági dolgokrol valo gondolkodást,¹⁵ a szemérmertlenséget, kevélységet, maga mutogatást, és sok száz ilyeneket, mivel mind ezek, nem méltók aszent helyekhez

K. Vagyoné még más templom is, a melyet nem szabad meg fer-teztetni ?

F A mi lelkünk és testünk. a szent Lélek templomává lettek ake-reszttségben, és aköböl tsinált templomok, ezeknek tsak árnyéki, ugyan ennek atemplomnak is kel főképpen szentnek lenni, amint szent pál mondgya 1 cor. 3. 16. 17. cap. 6. 19. *mert ha valaki meg fer-tezteti az Isten templomát el vesztí azt az Isten.* ugyan azért is *tisztítsuk meg magunkot atestnek, és a léleknek minden fertelmeségéből.* 2. Cor 7. 1. erre valo nézve tartozik egy keresztyén szüntelen, vigyázni testére,²⁰ szivére, hogy valamely tisztátalan indulat el ne foglallya.

K kitsodák azok akisdedek, akiknek szájokbol az Isten ditséretet veszen. ?

F Azok akik tudatlanok lévén avilági kevély bö-l-[173a:]ttségben,³⁰ és tudományokban, ahitnek egy ügyüségében élnek, és akik alázato-ságokért, és engedelmeségéért, kisdedeké lésznek, nem hajtván arra, hogy mit fog a világ mondani, felölok, akristus azt mondgya, Matth. 11. 25. hogy az Isten el rejtette titkait. avilági tudosok, és böltsek előtt, és azokat ki nyilatkoztatta a kisdedeknek, és az egy³⁵ ügyüeknek, tudni illik, azoknak, akik magokot kisdedeknek tarttyák. és akik tsak egyedül az Istent tarttyák nagynek

⁴⁷⁰ a mi [Beszúrás.]

Imádság

Kérünk uram tégedet, vegyed kedvesen könyörgésinket, és bot-
sásad irgalmaságodnak eleiben. anéked szenteltetett népednek kéré-
sit. ami urunk. J. K.

Epistola.

A királyok. 3. könyv. 19. 3.

Meg félemlék azért Illyés: és fel kelvén el mene valahová ötet viszi
5 vala akarattya, és mene judának Bersabeéjában. és őt hagyá
az inasát, és apusztában mene egy napi járo földre, és mikor el jutot
volna, és egy gyalog fenyő alatt ülne, könyörge lelkéért, hogy meg
halna, és mondá, elég nékem uram, vedd el lelkemet. mert nem va-
gyok jobb az Atyáimnál. és le feküvék. és el aluvék, agyalog fenyő
10 árnyékában, és ime az ur Angyala illeté ötet, és mondá néki, kely
fel. és egyél. tekinte, és imé a fejénél egy hamuban sült [173b:] ke-
nyér, és egy edény viz, evék azért. és ivék, és ismég el aluvék. és viszá
tere az ur Angyala másodszor,⁴⁷¹ és illeté ötet. és mondá néki. kely fel
egyél. mert nagy út vagyon előtted, ki mikor fel költ volna, evék.
15 és ivék. és annak az ételnek erejével, negyven,⁴⁷² nap. és negyven
éjjel jára: az Isten hegyéig Horebig.

Magyarázat

K. Mitsoda oktatást akar nekünk adni az Anyaszent egyház az
Illyés proféta példájával; aki minek⁴⁷³ utánna olyan nagy tsudákat
tett volna. apusztában szalad a Jézabel királyné haragja előtt?

20 F Az Anyaszent egyház meg akarja mutatni aleg szentebnek is,
hogy mitsoda azö gyengesége. és ha valami ereje vagyon azt a Isten-
től vészi, hogy azok anagy jó erkölcsök amellyeket akegyelem mun-
kálodik benne. kevélységet. és hittséget okozhatnának benne,

⁴⁷¹ <mond> másodszor, és illeté ötet. és mondá

⁴⁷² negyven, [Második e — javítva a-ból.]

⁴⁷³ minek [i—e-ből javítva.]

hogy ha akisértetek. és agonoszak üldöztetések által, meg nem aláz-
tatnának., amellyek meg éreztetik vélek az emberi nyomorúságot,
ez a nagy proféta, errol világos⁴⁷⁴ példa, annyira valo ereje volt néki,
hogy a Jézabel négy száz ötven profétáit meg ölethesse, hogy a halo-
5 tat fel támasza, hogy nagy száraságot kérjen. Illyés mondgya szent
Jakab, 5. 17. 18. hozzánk hasonló ember volt. szenvedhető, és imád-
ságal. imádkozot, hogy ne lenne eső aföldre, és nem lett eső három
esztendeig és hat holnapig., és ismég imádkozot és az ég esöt adot,
és aföld meg adta gyümölcsét, mind ezek [174a:] után még is el
10 szalad. egy aszszony haragja előtt, a halált, kerüli, és ahalált kívánnya,
ennek anagy profétának, mondgya anagy szent Gergely. jó erkölcsi
meg mutattják hogy mi légyen kegyelemből, az ő félelme. és szaladása,
meg mutattják. hogy mi légyen magától.

K. Illyés miért kére az Istentől ahalált?

15 F Mert az ő Attyai elnem érvén azt az időt. amelyet ő el értevolt,
ő nem tartá magát méltóbnak. hogy tovább élyen azoknál, mert az
ő buzgoságáért valo üldöztetések,⁴⁷⁵ meg unaták véle az életet, de
ez az unadalom, mely gyakorta vagyon⁴⁷⁶ aszentekben. emberi gyar-
loságból., a melyet akristus is akará szenvedni, vigasztalásunkra,
20 meg nem gátolá Illyést, hogy ne követné az Isten akarattját, és ren-
delésit, valamint akristus követé az után idővel.

K Az Isten abban alankadságban hagyáé Illyést?

F Az Isten elnem hadgya szolgálait, akik érette üldöztetnek, és
akarattját követik, ugyan azért egy Angyalát küldé Illyéshez, aki
25 ne tsak meg erősítse de még eledelt is adgyon neki, nagy vigasz-
talásokra lehet ez, az Isten szolgálainak, a midön minden emberi segitt-
ségtől meg foszthatnak. akoron kel valamint ábrahám reménleni
areménség ellen is, aleg nagyob veszedelmekben mutattya meg az
Isten. leg inkább kegyelmének hatalmát.⁴⁷⁷

30 K. Mit jelent akenyér melyet az Angyal vit aprofétának, és amely
nagy erött ada néki az igen hoszu uttra?

[174b:] F Jelenté az Eucharistiát. avalóságos Angyalok kenyérét.
és ahivek lelki eledelét, a mely nagy eröt ad azoknak. kik azt méltán

⁴⁷⁴ világos [Először *valóságost* kezdett írni, majd *világosra* javította, *valos*
helyébe *világot* írva.]

⁴⁷⁵ üldöztetések, <ért>

⁴⁷⁶ vagyon [on: sor fölötti beszúrás.]

⁴⁷⁷ kegyelmének <k> hatalmát.

veszik, hogy meg győzhesék avilág pusztájában, és ez élet utozásában, mind azokat az akadályokat; és nehézségeket, melyek az üdveségünk ellen állanak.

K Mit jelent a proféta negyven napi böjttye?

⁵ F Jelenti nem tsak a negyven napi böjtöt, melyet atörvény és a proféták jovallanak, hanem még az egész életünket, a melyet jelenti a negyven napi böjt, és a melynek minden napjait, akersztyéneknek, a penitentziában kel tölteni, vagyon kivált képen egy olyan böjt, a melynek egész életünkben kel tartani, és a melyet tellyeséggel tartoznak⁴⁷⁸ meg tartani, minden keresztyének, és a mely nélkül nem lehet üdveség, az a valóságos és szükséges böjt pedig abból áll, hogy avétket elkerüljük, és avilági gyönyörüségeket, ateremtet állatokhoz valo ragaszkodást, azokat magunkért ne szerezük, és azokban ne helyeztessük boldogságunkot, és gyönyörüségünket, mivel az Isten ¹⁵ tsak annyiban engedi hogy azokal élyünk, amenyiben szükségesek az üdveségre.

K. Mit⁴⁷⁹ jelent ahoreb hegye ahová érkezék aproféta, negyven nap mulva.?

²⁰ F Jelenti az eget, ahová annak idejében el érünk, hogy ha álhatatosan járunk annak uttyán.

K Mit tanulhatunk a proféta példájából aki hogy az Isten parant-solattyát végben vige, negyven napig utozik étel nélkül.?

[175a:] F Ez a példa arra tanit, hogy szorgalmatosággal tarttsuk meg anagy böjtöt, engedelmeskedvén az Anyaszent egyház parant-solattyának, és akit ugy kel halgatnunk valamint akristust magát. ²⁵ ne igen visgáldgyunk azon, hogy ha anekünk alkalmatlané vagy sem, ne hogy magunkot ketsegtetvén, elne vonnyuk magunkot oly üdveséges penitentziától, helyes ók nélkül valo engedelemre⁴⁸⁰ nézve, meg tanulhattjuk azt is hogy egész életünkben kel az Isten parant-solattyának uttyán járnunk, ³⁰ nem tekintvén arra, ami meg akadályozhatna utunkban, mind addig valamég el nem érjük az Isten hegyét a mely a Mennyei haza.

⁴⁷⁸ [Javítva: tartozunkból.]

⁴⁷⁹ [Íráshiba:] Mint jelent

⁴⁸⁰ engedelemre <valo> nézve,

Akkor felelének néki. némellyek az irás tudok, és a farisaeusok közül, mondván, Mester jelt akarunk tőled látni, ki felelvén monda nékik, agonosz, és parázna nemzettség jelt keres, és jel nem adatik néki. hanem tsak ajonás proféta jele, mert amint Jonás atzet hal⁵ hasában három nap, és három ejjel volt, ugy léssen⁴⁸¹ az Ember Fia. aföld szivében, három nap, és három ejjel, a Ninivei férfiak fel támadnak az ítéletben enemzettségel, és kárhoztattyák ötet, mert penitentiáit tartottak a jonás praedikálására, és imé nagyob vagyon itt jonásnál. a [175b:] Déli királyné fel támad az ítéletben e nemzettségel, és kárhoztattya ötet, mert el jött a földnek utolso határiról a salamon böltseségét⁴⁸² halgatni, és imé nagyob vagyon itt salamonál. mikor pedig atisztátalan lélek ki mégyen az emberből., száraz helyeken jár, nyugodalmat keresvén és nem talál. akor mond, hazamba viszá térek. a honnét ki jöttem, és el jövéen üressen talállya azt,¹⁵ seprövel meg tisztitva. és fel ékesitve, akkor el mégyen. és más hét lelket⁴⁸³ viszen magával, magánál gonoszabbakat, és bé menvén ót laknak, és léssznek annak az embernek utolso dolgai gonoszabbak az elsöknél, így léssen ennek alegg gonoszab nemzettségnek dolga. még ö szolván a seregeknek, imé az Anya, és Attyafiai. kinn állanak vala,²⁰ kívánván véle szollani, monda pedig egy valaki néki, imé az Anyád, és Atyád fiai kinn állanak, keresvén téged, ö pedig felelvén a véle szöllónak., mondá,kitsoda az én Anyám, és kitsodák az én Atyám fiai, és ki nyujtván⁴⁸⁴ kezét a tanitványira, mondá, ihol az en Anyám. és az Atyám fiai, mert valaki az én Atyám akarattyát tselekeszi,²⁵ a kí mennyekben vagyon az, az én atyám Fia, és hugom, és Anyám.

[176a:] Magyarázat

K kitsodák azok az irás tudok és farisaeusok. akik annyi tsudák után is, még ujjabat kívánnak?

F Azok olyanok, a kik hihetetlenek és tudosoknak tarttyák magokot. akik meg nem elégedvén. a vallásunk meg tsalhatatlan bizony-

⁴⁸¹ <ugy léssen.> ugy léssen

⁴⁸² böltseségét [ts: t-je c-ből javítva.]

⁴⁸³ hét <k> lelket

⁴⁸⁴ nyujtván [t: sor fölötti beszúrás.]

ságival, mindenkor újjabbat kívánnak, azokat magokal el nem akarják hitetni, mert nem akarják, és utállják az olyan titkokot, a melyek ellenkeznek. kevélységekkel. és rosz erkölcsökkel.

5 K. Talám hittének volna akristusban, ha még újjab tsudát lát-
tanak volna?

F Találtanak volna abban is olyan okot, amelyért nem hittének volna, annak, valamint atöbbinek, nem akarák látni az igazságot azért., hogy ne kénszeritessenek abban hinni, és követni, az igazságot úgy veszik bé, ha szeretik, és úgy szeretik ha a szivből ki üzik arosz hajlandóságokat. és kívánságokat, nem lehet két urnak szolgálni, az igazságnak, ahazugság. akevélység, és az irigység ellenségei, azt is kívánnya, hogy mindent néki aldozanak, és neki adgyak, az elmét. és a szivet.

15 K Miért nevezi őket akristus gonosz, és parázna nemzettségnek, a midön úgy tettik hogy hinni akarnak ő benne, tsak valami jelt mutasson nékik,?

F Azért mert nem igaz szivel voltak hozzája, és az ő kérések, két színü és tsalárd hizelkedéssel volt, ebből azt tanulhattuk, hogy keményen kel felelni akét színüeknek, és a hizelkedőknek, meg mutatván az által nékik hogy utálljuk [176b:] a hizelkedést, és azért ök, magokban is száznak.

K. Hogy kel azt érteni, hogy Ninivé béliek kárhoytatni fogják a sidokot az utolso napon?

F Annyibol fogják kárhoytatni, mert ha asidok magok viseléset, a Ninivé béliekéhez hasonlittuk, az övék sokal vétkebeknek találatnak, mint sem ezeké, mert a Ninivébéliek pogányok lévén, nem üsmerték az igaz Istent, és annak vallásáról nem hallottak beszélni, mind azon által penitentziát tartának, tsuda látás nélkül. a Jonás praedikálására, egy olyan idegenére akit soha nem lattak, a holot asidok akik az Istent üsmerték. akik abban ditsekedtek, hogy tölle vették atorvényt, akik az ő népének tartották magokot. még is penitentziát nem tartának akristus praedikálására, noha annyi sok tsudákat tett előttök

K Mitsoda meg más példát ad elejekben akristus?

35 F Elejekben adgya, egy más meszünen jött kiralynének apéldáját. aki minek utanna hallot⁴⁸⁵ volna beszélni a salamon bölcseségéről, el hagyá országát, és hozzája mene, hogy holmi nehéz dolgokot véle meg fejtetne, és halhatná nagy bölcseségit, a sidok pedig meg veték

⁴⁸⁵ hallot [A hal és lot szótágok közt 3—4 betünyi hézagban tintafolt.]

az öröktől fogva valo bölcseséget, aki maga mene hozzájok hogy a tekelleteségel valo böltseségre⁴⁸⁶ tanitaná őket., ámbár meg üsmértesse is magát vélek, az ő szenttséges tiszta életével, tanításával, és tsuda tételeivel, mind azon által annyi szózatra, süketen maradnak, és annyi [177a:] sok világoság után, vakságban.

K. Ezek a beszédi, és feddési akristusnak minket illetnek

F kéttség nélkül illetnek, még inkább mint sem asidókot, mivel mi azt vallyuk hogy Isten Fiának üsmérjük ötet lenni, és hiszük, hogy szenttséges vérin váltot meg minket, hogy mi véghetetlen⁴⁸⁷ kegyelmit vettük néki, mi akik láttyuk az ő vallásának fel állítását. és suhattyuk országát, hogy ha pedig nem élünk annyi hasznokal, és kegyelmeségekel. sokal vétkesebbek, és nyomorultabbak leszünk asidoknál. és véghetetlen számu lelkek fognak fel kelni ellenünk, az utolso napon. és szemünkre hányák ami gonoszságinkot, és hálá adatlanságinkot.

K. Mire kel magyarázni atisztátalan lelkekről valo példa beszédet, aki más hét gonoszab lelkekel tér viszá a lako helyére?

F Azt lehet asidokra magyarázni, akik meg szabadítatván az ördög rabságából., az Isten népévé lettek. meg érdemlék gyakorta valo esetekért és gonoszságokért, a melyel meg veték, és meg ölék a meg váltot, hogy az ördög nagyob hatalomal. mennyen viszá szivekben. akeresztyénekreis lehet szabni, akikből akegyelem által azördög ki üzetvén ujjabban viszá engedik térni, nem igyekezvén azon, hogy a keresztyeni jó erkölcsökben elő mehessenek, sőt még minden nap viszá élnek atitkokal, a szenttségekel [177b:] és a kristus kegyelmeivel.

K Mit kel tsinálni amidön olyan boldogok vagyunk hogy attol meg szabadulunk avalóságos meg térés, és penitentzia által?

F Igen kel magunkra vigyázni, el kel szorgalmatoságal kerulni. mind azt, valami alkalmatoságot adhatna az esetre, vigyázunk hajlandóságinkra. fő képen az olyanokra a melyekre leg nagyob gyengeséget érzünk, arosz szoktatásinkra, tusakodgyunk szüntelen rosz kívánságink ellen., kerüllyük arosz alkalmatoságokot, és aveszedelmes társaságokot, de mind ezek haszontalanok volnának. hogy ha szüntelen nem esedeznek, és nem imádkoznak, amagok nyomoruságok,

⁴⁸⁶ böltseségre [ség: szótag s betűje g-ből javítva.]

⁴⁸⁷ véghetetlen [len: sor fölötti beszúrás.]

és gyengeségekre⁴⁸⁸ való nézve. töredelmes, és alázatos szível, hogy meg nyerhesék az Isten kegyelmének segítségit.

K. Mitől vagyon hogy akristus úgy tettzik mint ha keveset gondolna az Attyafiaival; fő képpen az ő szenttséges Annnyával amidön⁵ hivaták ötet

F Nem meg vetésből tselekedé sem abból, hogy keveset gondolna vélek, hanem arra akará tanítani szolgait, hogy ellene mondgyanak atestnek., és avérnek, amidön az Isten akarattyát kel követni, és aelkekért munkálodnak, aztis meg mutattya hogy attyok fiait inkább¹⁰ lelki szeretettel szeresék, mint sem testi szeretettel., ő azzal meg nem veté az ő szenttséges Annnyát, mivel azok közöt kik az Attyának⁴⁸⁹ akarattyát követték. az Annnya legg elsőbb.

[178a:]NAGY BÖJT ELSŐ HETIN VALO TSÖTÖRTÖKÖN.

Imádság

Tekéntséd kegyesem⁴⁹⁰ uram áitatoságát népednek., úgy hogy azok kik testeket sanyargattják, ajó tselekedeteknek gyümölcésében lelki¹⁵ edeldt találhassanak magoknak. a mi urunk. J. k.

Epistola.

Ézéki. 18. 1.

És lón⁴⁹¹ az ur beszéde én hozzám mondván. midolog hogy közöt-tetek példa beszédül veszitek emondást az Izrael földében. mondván. az Atyak ettek savanyu szöllöt, és a fioknak fogok vásznak meg. Élek én úgy mond az ur Isten. ha lészen néktek többé emondás példa²⁰ beszédül Izraelben, imé minden lelkek enyimek, mint az atyának lelke, úgy a fiunak lelke is. enyim, amely lélek vétkezik a hal meg.⁴⁹² és férfiu ha igaz lészen, és itéletet s'igasságot tselekeszik, a hegyeken nem észik, és szemeit fel nem emeli, az Izrael házának bálványira,

⁴⁸⁸ gyengeségek<ért>re

⁴⁸⁹ Attyának [A—javítva a-ból?]

⁴⁹⁰ [kegyesen]

⁴⁹¹ lón [Mikes néha ó betűvel jelöli az: ö ~ ő hangot; Káldinál: lón]

⁴⁹² a <meg> hal meg.

és felebaráttjának feleségit meg nem szeplösitti, és a havi folyásu
aszszonyhoz nem járul. és embert meg nem szomorít, azálogot az
adosnak meg adgya, erőszakalsemit el nem ragad; az ő kenyerét, az
éhezőnek adgya, és a mezitelent bé fedezi ruházattal. usorára költtsön
5 nem ad, és többet nem vészen, ahamisaktól el [178b:] fordította a
a kezét, és igaz ítéletet téssen. a ferfiu, s'a férfiu közöt, az én parant-
solatimban jár. és az én ítéletimet meg örzi, hogy igazságot tsele-
kedgyék, ez az igaz, elettel él, ugy mond az ur Isten.

Magyarázat

10 K Mit téssen ez a példa beszéd az atyák ettek savanyu szöllöt,
a fioknak fogok vásznak meg?

F E szerint szoktak vala panaszkodni Isten ellen a sidok, akarván
mondani, hogy ők büntetődnek az attyok vétkekért, mint ha ő meg
büntetné az ártatlant, abünösért, mostanában is eszerént tsele-
kesznek akevélyek, a midön az Isten bünteti őket evilágon, akevély-
15 ség nem engedvén meg nékik hogy bünösnek üsmerjék magokat azt
hitetik el magokal. hogy az Isten amások vétkiért áll rajtok boszut,
ez olyan nagy káromlás amelyért az Isten haragja szál reájok

K. Miért hányja az Isten ezeket szemekre?

20 F Hogy meg mutassa nékik, hozájok valo igazságos. és böles ren-
delésit, és hogy lehetetlen néki meg büntetni az ártatlant, meg sem
büntetné, seaz attyokot, se a fiokot, hogy ha nem tselekedték volna
avétkeket amellyeket elő számlál nékik, mivel mindenek egyaránt az
ő⁴⁹³ teremtési, és hogy⁴⁹⁴ mind egyikének, mind a másikának attya,
és teremtője.

25 [179a:] K De mást helyt azt mondgya az irás, hogy az Isten meg
bünteti az atyákat a fiokban harmadik és negyedik iziglen,⁴⁹⁵ nem
ellenkezike ezzel.?

F Nem ellenkező mivel azt teszi fel hogy olyankor a fiak az attyo-
kot követik, és hasonló vétkeket tselekedtek., hogy az atyák rosz
30 példákat adtak nékik. és roszul nevelték és így az ő igazsága azt
kivánnya., hogy meg büntesse az atyákat a fiakban, mert ha ezek

⁴⁹³ <az ő> egyaránt az ő

⁴⁹⁴ hogy [h — megkezdett m-ből javítva. A mondat végén, sorvégén:] te
[új sor elején:] teremtője.

⁴⁹⁵ [Íráshiba:] negyedig izilen,

vétkesek amazok az okai, amint gyakorta történik, mind egyike, mind a másika, meg erdemlik tehát abüntetést.

K Mitsoda büntetéssel fenyegeti Isten azt aki az ő törvényt által hágja.?

5 F Azt mondgya. hogy a mely lélek vétkezik, a hal meg, az az, hogy a vétkekel, a lelki halálal öli meg magát. mert az Isten élete lévén alélekeknek. el hagyja azt. és abban az állapotban hagyja, a melyben akarattal tette magát.

K Mit igér azoknak, kik az ő parantsolatinak uttyán járnak?

10 F Azt hogy valóságos étettel élnek, az az. belső békeségben; és tsendes étettel, és ajó tselekedetekben foglallyák magokot és agonoszok rosz példája, nem fog nékik ártani.

Evangélium

szent Matth 15. 21.

15 És kimenvén onnét Jésus, tére tyrus és sidon részeire, és imé egy kananaeai aszszony azokból ahatárokból ki jöven kiálta. mondván néki, konyörüly rajtam uram [179b:] Dávidnak Fia, az én leányom gonoszul gyöttrettetik az ördögtől, ki egy ígét sem felele neki, és el jöven, atanitványi kérik vala ötet, mondván, Botsásd el ötet, mert utánnunk kiált. ő pedig felevén monda. nem küldettem hanem tsak az Izrael házának el veszet juhaihoz, amaz pedig el jöve, és imádá 20 ötet, mondván. uram segély engem, ki felevén monda, nem jó el venni a fiak kenyerét, és az ebeknek vetni, ama pedig monda, ugy uram mert a kölykek is esznek a morsalékokból, mellyek le hulnak az ő urok asztaláról, akkor felevén Jésus monda néki, oh' aszszony nagy ate hited; legyen néked amint akarod., és meg gyógyula a leánya 25 az orától fogva.

Magyarázat

K. Honnét vagyon hogy a kristus nem felele mindgyárt a kananaeai aszszonynak,⁴⁹⁶ amidön olyan nagy hittel, alázatoságal, és álhatatoságal. kiálta leánya meg gyógyulásáért?

⁴⁹⁶ aszszony<hoz>nak,

F Mert meg akará próbálni és mindenekel meg üsmértetni ennek az idegennek nagy hitét, és meg mutatni azt is hogy mi formában kérjünk. havalamit akarunk tölle meg nyerni.

K. A midön az Apostolokhoz, és az ő kérésekhez folyamodék, nem sértée meg akristust. mint ha az ő érdemi, és közben járosága nem lettek volna elegendők Isten előtt. hogy meg nyerhesse tölle amit kér. ?

[180a:] F Nem hogy azzal meg sértette volna, de söt meg mutattyá hogy mitsoda nagy tisztelettel volt, azö nagy alázatosága okozá, hogy érdemetlennek tartá magát arra hogy maga mennyen eleibe, és kérje, ugyan azért is folyamodik atanitványihoz, hogy azok által meg nyerhesse kérését, hogy ha azö kérésének modgya nem tettzet volna akristusnak, és ha látta volna hogy érdemeiben nem bizik, . ditséretet sem tett volna hitéről, meg sem gyógyította volna leányát, az Apostolok sem szollottak volna mellette, ebből ki tettzik, hogy mint meg tsallyák magokat az eretnekek, akik azt gondollyák hogy a segítségül valo hívása aszenteknek ellenkezik ahittel. a mellyel hiszünk akristus érdemeiben., és közben jároságában.

K A kananaei aszszony nem⁴⁹⁷ idegenédéké el azért, látván hogy meg nem halgattyák kérésit ?

F Nem hogy el idegenednék. de még szaporitá kérésit, és kiáltását, végtire alhatatoságával mint egy kénszerité a kristust hogy meg halgatná,. enagy példa. a melyből meg tanulhattuk, hogy azon meg ne⁴⁹⁸ tsökenyünk, ha olyan hamar meg nem halgattatik kérésünk a mint kívannyuk, hanem békeséges türéssel szenvedgyük az irás szerént. Eccli 2. 3. az Istennek késedelmét, reméllyünk a reménség ellen is.

K Mit kel tehát tselekedni. hogy tekélleteségel követhessük a kananaei aszszonyt ?

[180b:] F Imádkozunk valamint ő, erős hittel., nagy bizodalomal. alázatoságal, buzgoságal, és békeséges türo álhatatoságal, el hitetvén magunkal hogy semmi kegyelmet nem érdemlünk, hogy ha pedig az Isten halogattya kérésünk meg halgatását, azért vagyon, hogy velünk meg üsmértesse, hogy nekünk semivel nem tartozik. mindent az ő irgalmaságától veszünk, annál is inkább kel könyörögnünk, és esedeznünk, és meltobbak leszünk böséges kegyelmet venni, azért

⁴⁹⁷ nem [m sor fölötti beszúrá, tollhiba miatt.]

⁴⁹⁸ ne [Beszúrá.]

is halogattya kérésünket, hogy annal nagyobra tudgyuk meg betsülni kegyelmit. az ilyen készületekel valo imádságot az Isten soha meg nem veti.

K Miben tettzik ki ennek az aszszonynak alázatosága.

- 5 F Abban, hogy jó szivel reá álla, hogy a kristus akis kutyákhoz hasonlitá. és magais azon hasonlitásal éll, *ugy uram mondá, a kölykek is esznek amorsalekokbol, mellyek le hulnak az ő urok asztaláról, mint ha azt mondaná, reá állok ugy bányál velem, valamint bánnak az ebekel; nem mérek vágyini anagy kegyelmeségekre a mellyek az Isten házá-*
10 *nak fiait illetik, és meg elegszem a morsalékokal., ate leg kisebik kegyelmidel,*⁴⁹⁹ *nem érdemlem hogy vélek üllyek asztalodnál, tsak az engedtessek meg nékem,*⁵⁰⁰ *hogy az asztal alat lehesek az ebekel., micas quaero, mensam non invado. mondá szent pál.*

- [181a:] K kitsodák azok az ebek. és azok a fiak. akikről szól a kris-
15 tus, és akenyér. mely az utolsoké. ?

F Az ebek, apogányok, kik minden féle vétkekben vannak, a fiak pedig a sidok kik az Isten népe valának, akenyér az Évangyéliumi kegyelem., mely önekik hirdettetett eléb, mint sem apogányoknak.

- K. Hogy lehet a, hogy az Isten Fia, aki mindeneket látt még is
20 tsudállya a kananéai aszszonynak hitét?

F Azért tsudállya, hogy mi velünk tsudaltassa, és hogy miis ugy kérjünk valamint a, meg nem szüvnén mind addig a kéréstől. valamég az Isten meg nem gyógyittya lelkünket., és meg nem bottsáttya vétkeinket

- 25 K. Mitsoda időben kel azt a kegyelmet kérni ?

- F Ez életnek minden idejében, apenitentzia tartok soha sem bizonyosok ameg igazulásokban azért is kéri meg téréseket mind holtig, *A meg bottsátatot bünről, ne légy félelem nélkül* mondgya aböls. Eccli. 9. 1. lehet, és kel is bizodal munknak lenni, avett kegyelemre valo
30 nézve, hogy büneinknek bottsanattyát veszük. és annak abizodalomnak, nevedekdni, és erősödni kel, deha abizodalom. ki rekeszti a kételkedést. és a nyughatatlanságot., a félelmet ki nem rekeszti, és nem ád egész bátorságot, de anékünk hasznos ha nem ád, mert olyan hamar nem esünk a maga hittségben, és akevélységben. hogy
35 ha olyan álhatatoságal [181b:] kerésik avilág javait, és hogy ha azoknak szerzéséért, és meg tartásáért, annyi veszedelmekre adgyák

⁴⁹⁹ kegyelmidel, [i—e-ből javítva.]

⁵⁰⁰ nékem, <tsak az engedtessek meg nékem,> hogy [Alább a 31. sorban, sorvégen:] re<k> [új sor elején:] keszti

magokat, leheté el fáradni, a kegyelem javainak keresésében, soha ennyit nem munkálodhatunk, se nem szenvedhetünk, hogy még többet ne kellene tselekednünk, az örökös jóknak el nyeréséért.

A NAGY BÓJTI KÁNTORNAK. PÉNTEKIN

Imádság.

uram terjeszed jóságodot népedre. és mint hogy kegyelmet adtz
5 néki szolgálatodban valo maradására,⁵⁰¹ adgyad hogy meg száná-
sodot is tapasztallya. a segittségben melyet tölled kér. ami urunk
J. k.

Épistola

Ézéki. 18. 20.

A mely lélek vétkezik, a hal meg. a fiu nem viseli az Attya hamiságát. és az atya nem viseli a fia hamiságát. az igaznak igassága
10 ő rajta lészen. és az Istentelennek Istentelensége. ő rajta lészen, hapedig az Istentelen penitentziát tart. minden büneiről, melyeket tselekedett, és meg örizi minden parantsolatimot, és ítéletet. s'igasságot tselekeszik. elettel él, és meg nem hal., minden hamiságról melyeket tselekedet meg nem emlékezem, az ő igasságában mellyet
15 tselekedett, él, vallyon én akaratomé az Istentelennek halála. ugy mond az urIsten. és nem hogy meg térjené⁵⁰² az ő utairól, és élyen, ha pedig el tér az igaz, az ő igasságaról., és hamiságot tselekeszik [182a:] minden utálatóságok szerént. melyeket szokot tselekedni az Istentelen, vallyon élé,? minden igassági mellyeket tselekedet volt, nem lészenek emlékezetben a gonoszságban a mellyet tselekedet, és az ő
20 bünében mellyel vétkezet, azokban hol⁵⁰³ meg. és azt mondottátok, nem igaz az urnak uttya. halljátok azért Izrael háza, vallyon nem igazé az én utam., és nem inkább⁵⁰⁴ horgasoké ati utaitok, mert mikor

⁵⁰¹ maradá<sér>sára, [maradásér, (?) -ból javítva: *maradásár,a*; ebből <sár, a> áthúzva s újra leírva: *sára*]

⁵⁰² térjené [e — fölött áthúzott vessző.]

⁵⁰³ [Esetleg: *hal* is olvasható; Káldinál: *hal meg*; Mikes mindig *o*-val írja.]

⁵⁰⁴ inkább [előtt *d*-t kezdett írni.]

el tér az igaz, az ő igazágától, és hamiságot tselekeszik, meg hal azokban; ahamiságban melyet tselekedet hal meg, és mikor ki tér az⁵⁰⁵ Istentelen⁵⁰⁶ az ő Istentelenségéből, melyet tselekedet, és ítéletet, s'igáságot⁵⁰⁷ tselekeszik, ő az ő lelkét meg tarttya életben, mert⁵ eszében vévén magát, és meg térvén minden hamiságiból melyeket tselekedet, étlettel él, és meg nem hal.

Magyarázat

K. Mit tésznek ezek aszók, amely lélek vétkezik ahal meg?

F Azt teszik, hogy mindenik kiki a maga vétkiért, és vétkes maga akarattyáért, halált ád magának, és hogy az ő vétke nem fog annak¹⁰ ártani, aki őtet abban nem fogja követni, se semmi némű képpen abban részt nem fog venni, se szoval, setsselekedetel.

K. Mitsoda értelme vagyon ezeknek a szoknak, az igaznak igassága ő rajta leszen; és az Istentelennek Istentelensége lészen ő rajta.?

[182b:] F Az az értelme, hogy az Isten mindenikével, amaga érdeme szerént bánik, az igaz jutalmát veszi jó tselekedeteinek, és a gonosz, büntetésit gonoszságinak, és mint hogy az igaznak érdeme nem fóg annak használni aki őtet nem követi, a gonosznak vétke is nem tulajdonittatik annak, aki abban nem részesül.¹⁵

K. Az Isten tészten tehát irgalmaságot az Istentelenel.?

F Azt igéri néki hogy ha tellyeségel meg tér étlettel él, és meg nem hal, a halálból életre tészti, és el felejtí hamiságit, az Isten maga meg tanít arra, hogy miben állyon a meg térés, hogy penitentziát tarttson nem tsak némely büneiről hanem az egész vétkeiről, hogy meg tarttssa minden parantsolatit és íteletét, és igazágot tselekedgyék, ha azt²⁰ akarjuk hogy az Isten el felejttsé vétkeinket, mi azokat el ne felejttsük, szükséges hogy abünös, az Isten helyet, avétekhez hasonló nagyságu boszut allyon magán, mint a mellyel őtet meg bántotta, a szent Atyak szerént mentől nagyob keménységel banik abünös magával., az Isten annál nagyob kegyeségel lészen hozzája.²⁵

K Hogy ha pedig az igaz el tér az ő igasságáról, és hamiságot tselekeszik, az Isten miképen fog véle banni?³⁰

⁵⁰⁵ az <igaz, az> Istentelen

⁵⁰⁶ [Íráshiba:] Istententelen

⁵⁰⁷ és <t> ítéletet, <e> s'igáságot

F Azzal fenyegeti hogy minden igasságit melyeket tselekedet volt, el felejtí, és vétékiben fog meg halni, ezek irtoztato szok, mind azokhoz, kik nem álhatatosok ajóban, avétek annal is utálatosabb, hogy retentő hálá[183a:]adatlanságot foglal magában. és minek után-
5 na az Istené lettek volna, és szivekben lakozot volna, avétekel onnét ki rekesztik, azért is mondgya szent pál. 1 Cor. 10. 12. aki magát fenn allani álittya, meg lássa hogy elne essék mivel szent péter szavai szerént. 2 petr. 2. 20. 21. az utolsó dolgok gonoszabbak löttek az elsőknél, jobb lett volna azoknak meg nem üsmerni az igazság utát,
10 hogy sem a meg üsmerés után viszá terni.

Évangélium.

szent Ján 5. 1.

Vagyon pedig Jerusalemben. egy jüh mosogato tó. mely sidoul Betsaidának neveztetik, melynek ött tornátza vala, ezekben fekszik vala aviznek meg indítását váro, betegeknek, vakoknak, sántáknak, meg száradtaknak sokasága. az ur Angyala. alá szál vala, idő szerént, atóba, és meg indittatik vala, és aki elsőbe⁵⁰⁸ szállot volna alá atóba. aviz indítás után, meg gyógyul vala akarmi betegségben lett volnais. vala pedig ött egy ember,⁵⁰⁹ harmintz nyoltz esztendeje lévén betegségének, ezt midön látta volna Jésus fekünni. és meg üsmérte volna hogy már sok idejü volna, mondá néki, akarszé⁵¹⁰ meg gyógyulni, felele a beteg néki. nints emberem. hogy midön a viz fel zavartatik engem atóban botsasson., mert míg én el érkezem. más szál alá elöttem. monda néki Jésus. [183b:] kely fel. vedd fel nyoszolyádót, és járj, és mindgyárt meg gyógyula. az az ember, és fel vevé nyoszolyáját és jár vala, szombat vala pedig azon a napon,
20 mondának azért a sidok annak a ki meg gyógyittatott vala, szombat vagyon. nem szabad fel vened nyoszolyádót, felele nekik. aki engem meg gyógyittot, az mondotta nékem, vedd fel anyoszolyádót, és járj, kérdék azért ötet kitsoda az az ember., aki azt mondotta néked, vedd fel nyoszolyádót és járj, a pedig a ki meg gyógyittatott
30 vala. nem tudgya vala ki volna, mert Jesus el tért vala azon ahelyen

⁵⁰⁸ elsőbe [be: utólag beírva a sorvégi margóra, világosabb tintával.]

⁵⁰⁹ ember, [Elötte más szót kezdett írni, h? kezdővonal.]

⁵¹⁰ akarszé [r—sor fölötti beszúrás.]

valo seregtől, azután találá ötet Jésus atemplomban, és mondá néki, imé meg gyógyultál már ne vétkezed, hogy valami gonoszb rajtad ne történnyék. elmene az az ember, és hírré tevé a sidoknak, hogy Jésus volna, aki ötet meg gyógyította.

Magyarázat

5 K Magyarázd még nekünk mit jelent ató, abetegek, és az Angyal ki fel zavarta atót?

F A betegek kik a⁵¹¹ tornáztban várakozának, jelenti azokat, kiket avétek meg betegítette, ató jelenti a szenttségeket, fő képpen a kereszttséget, és a penitentiát, ahol a lelkek meg mosogattatnak akristus vérivel, és meg gyógyítatnak betegségekből, az Angyal aki fel zavarja atót, hogy hasznosá tegye agyógyításra, az aszent [184a:] Lélek, aki abünösben üdveséges fel haboritást indit, a szivet fel⁵¹² indittyta és meg hattya, és aki abbol penitentzia tartásra valo köny hullatást botsát. amely akristus vérével együt el mosa avétket, amelyek nélkül abünös meg nem gyógyulhatna lelki betegségéből

K. Mit kel tselekedni hogy oly szükséges készületben lehessünk?

F kövessük abetegeket kik azt várják és ohajttják hogy az Angyal fel zavarja avizet, szükséges mondám buzgoságal ohajtani aszent Lelket; és azon kérni, hogy indittson üdveséges fel háborodást bennünk, mely meg üsmertesse velünk avétkünk ruttságát, és meg vizsgálta az örökké valo kinokot melyeket érdemlettünk., éreztesse meg velünk, hogy mitsoda szükségünk vagyon, apenitentzia tartásnak kegyelmére, és az Isten itéletitől valo félelemre; mivellye meg térésünket, szeretetét⁵¹³ oltván belénk, és tisztítsa meg lelkünket

25 motskaibol. kegyelmének vizével, mely elegendy légyen köny hullatásinkal.

K Mit jelent a harmintz nyoltz esztendős beteg, akinek meg gyógyulását már nemis várták.?

F Jelenti az olyan bünöst, aki már meg rögzöt vétkes szokásiban., és akinek meg terése igen nehéz és ritka.

⁵¹¹ a [Beszúrás.]

⁵¹² fel indittyta [l—n-ből javítva.]

⁵¹³ [Elírás:] szeretét

[184b:] K. A kristus miért kérdé tölle hogy ha meg akaré gyógyulni, holot abban nem lehetet kételkedni, azért maradot mindenkor ató mellet?

F Mert ez, az olyan bünöst jelenti, aki meg nem térhet akarat nélkül, és aki gyakorta, nem hogy akarná. de annyira szereti avétket, hogy bánná azt el hagyni, szükség mind azon által, hogy arra akarattya légyen. és valóságos akarattya. amely ki tessék tselekedetéből. és ugy vettetik atóban, anélkül, nintsen meg térés

K. Mit kel elejekben adni azoknak, akik ilyen roszt állapotban találkoznak?

F Azt kel elejekben adni, hogy gyakorta imádkozanak, böjtöljenek, avilági gyönyörüségeket kerülyék aveszedelmes alkalmatoságotól távozanak, adgyanak alamisnát. minden jót el kövessenek, mind addig még az Isten el nem oldgya őket roszt kívánságotól, és oly valóságos akaratot nem ád. amelyel minden roszt ellene mondgyanak.

K. A bünösnek., vagyoné olyan szüksége másra mint amái betegnek.?

F Igen is vagyon., és az az ember, nem más hanem a kristus, Isten, s' ember egyszers mind, enélkül az Isteni Ember nélkül, haszontalan mennénk a penitentzia tartásnak tójában ő adgya ennek a szenttségnek azt az [185a:] erőt, hogy meg tisztítsa, és gyógyítsa alekkeit. öis mivel az kegyelme által. vagyon még szüksége, egy olyan gond viselőre, a ki Istent szerető, értelmes, buzgó, és alhatatos légyen., aki az üdvezítő lelke, parantsolattya, és Évangyéliuma szerént vezesse ötet, de az ilyen vezérlöt., az Istentől kel kérni, azt keresni kel. tíz ezer közül, mondgya Salesius szent Ferentz. és ha ilyenre talált. annak minden szive titkát kitegye bizodalomal, mert gyakorta a meg térésnek kezdete, haszontalanná lészen, hogy ha nintsen olyan lelki pásztor, aki tudgya okoságal igazgatni.

K. A kristus mit fog néki parantsolni az egyházi szolgálja által?

F A kristus meg adván amit parantsol; azt fogja néki parantsolni, valamit a mái betegnek, hogy kelyen fel. vigye el az ágyát, és járjon. afel kelés a, hogy ki kelyen. avétek mélységéből, az alkalmatoságokat el hagyja, aszivét vonnya el a földi dolgoktól, és amennyei jók felé emelye, meg változtatván gondolatit. és hajlandoságit. az ágy el vitele a, hogy erött vegyen roszt kívánságin. és szokásin, amelyeken feküt mint az ágyon, találván abban gyönyörüségit, ajarás ahogy, az Évangyéliumnak uttyára. térjen, igyekezék azon

elő menni, és azt elne hagyja, mind addig, még el nem éri amennyei hazát, amely örökös háza lészen.

[185b:] K Mit jelentnek a farisaeusok, kik meg botránkoznak azon, hogy a máj beteg az ágyat haza vivé szombat napon. és akik⁵ erre való nézve el végezzék, hogy meg ölesék akristust?

F Jelentik azokat, kik haszontalan nehezség keresésből helytelen okból, és gyakorta irigységből karhooztatták, magok viselésit, és tanításit az Istenes embereknek, és akik annál is inkább üldözik, ezeket, mert azt gondolják, hogy avallásért tselekeszik.

¹⁰ K. A, kristus miért inté arra a meg gyógyult beteget hogy többé ne vétkezzék, hogy valami gonoszab rajta ne történnyék?

F Azt akarja nekünk meg mutatni hogy abetegségek avétekért való büntetések, amely betegségek meg gyógyították a mi lelkünket abékeséges türés által, és hogy vigyazunk álhatatlanságunkra,¹⁵ nehogy akövetkezendő eset, mely nagy hálá adatlanság volna, minket vétkesebbeké ne tégyen, se meltatlanabbaká⁵¹⁴ az Isten irgalmaságára, mint sem annak előtte.

A NAGY BÖJTI KÁNTORNAK SZOMBATTYÁN.

Imádság.

oh' Istenünk a ki meg oltalmaztad atüz langjának sebeségitöl a három ifiakot, segits minket szolgaidot, hogy semmi vétekre való²⁰ tűz bennünk fel ne gerjedgyen. add meg azt a kegyelmet, ami urunk. J. K.

[186a:] Epistola.

Szent pál I Thess. 5. 14.

Kérünk pedig titeket atyám fiai, fedgyétek⁵¹⁵ meg anyughatatlanozat, vigasztallyátok akiseded szívüeket, fogadgyátok bé az erőtleneket, békeséges türok legyetek, mindenekhez, meg lássátok hogy senki²⁵ gonosszal ne legyen agonoszért, hanem mindenkor ajót kövessétek, egy máshoz, és mindenekhez, mindenkor örüllyetek, szüntelen imádkozatok, mindenekben hálákot adgyatok, mert ez, az Isten

⁵¹⁴ meltatlanabbaká [Második a — esetleg o-nak is olvasható.]

⁵¹⁵ fedgyétek [g—d-ből javítva.]

akarattya. akristusban. minnyájotok felől. a lelket meg ne óltstátok, aprofetálásokat, meg ne utálljátok, mindeneket pedig meg próbálljátok, ami jó azt tarttstátok. minden gonosz láttattol meg⁵¹⁶ tartoztasátok magatokat. abékeségnek Istene pedig ő maga szenteltyen meg titeket, minden képen. hogy ati egész elmétek. és lelketek, és testetek, panasz nélkül a mi urunk Jésus kristusnak el jövetelére tartasék.

Magyarázat.

K. kitsodák azok anyughatatlanok akiket akarja az Apostol. hogy meg fedgyék.?

¹⁰ F Azok kik olyan nyughatatlan elműek, hogy magok nyugodalomban nem lehetnek, se másokat nem hagynak nyugodalomban, vagy is az olyanok. kik el mulatván amagok hivatallyokot, amásokéban mindenkor hibát találnak, és tsak abban arttyák magokat a mi őket nem illeti.

¹⁵ [186b:] K. kitsodák azok akiseded szivűek, akiket akarja szent pál hogy meg vigasztallyák,?

F Azok akik leg kiseb dolgon is meg ijednek. vagy el hagyák magokat. az ilyeneknek segittség kívántatik, ne hogy meg ijedgyenek, és oktatni kel., mert azért esnek az ilyen gyengeségben. hogy nintsen elegendő világóságok.

K. Hogy lehesen mindenkor vigadni?

F A midön az Isteni szeretet aszivben⁵¹⁷ mindenkor meg marad. és hivek vagyunk hivatalinkhoz. ajó lelki üsméretnek, békeségével élünk. mely alelket felyeb emeli mind annál, valami azt szomoruságra tehetné, ez abekeség azt⁵¹⁸ tselekeszi, hogy mindenkor a szent léleknek örömében lehet lenni,

K. Mitsoda aszüntelen valo imádság.?

F A hogy szorgalmatoságal kel viszá térni az imádságra egy nehányszor napjában., hogy az Isteni szeretetet magunkban fel gerjeszük., és az üdveségnek kívánságát, etészi az imádságot; és valamég mind emeg marad aszivben., adig az imádság szüntelen valo., hogy ha pedig azt el hagyuk alunni a szivben, akor az imádság is el aluszik.

⁵¹⁶ [Sorvégen:] meg [új sor elején:] meg

⁵¹⁷ aszivben [i fölött nincs pont.]

⁵¹⁸ [Íráshiba:] az

K. Hogy lehet el oltani a szent Lelket?

F Ha magunk rossz viselésével haszontalanná tesszük az Isten ajándékát, ha a könnyű vétkeket elmulattyuk, a melyek olyanok mint aviz tseppék, a melyek ha sok számuak. átűzet elolttyák, amelyeket⁵ a tűz meg emésztene, ha kevesebben volnának. ha a jó tselekedetben el lankadunk, mind ezekre nézve⁵¹⁹ [187a:] ez az Isteni tűz, magában el aluszik. valamint alámpás olaj nélkül.

K Mit tessznek ezek a szók, meg ne vessed a profetiákat

F Ezen a szon. profétia, nem csak a jövődőlésnek ajándékát kel¹⁰ érteni, itt, hanem még avallás béli titkoknak, és igazságoknak., meg fejtésekre; és meg magyarázásokra való ajándékokot is., az Apostol tehát nem akarja hogy meg vessék az olyanokat a kikben ilyen ajándékok vannak., és ha az olyanok, az Anyaszent egyház, és a traditio szerent való tanítást tanítanak, az olyanokat halgatni kel. és bé¹⁵ venni tisztelettel mind azt, valamit az egész Anyaszent egyház bé vett. és tanított minden időben. és meg vetni mind azt, valami azzal nem egyezik, mindent meg kel próbálni. és meg tartani amijó.

K. Hogy kel ezt érteni. minden gonosz láttattol meg tartoztassuk magunkot?

F úgy hogy. nem csak azt kel el kerülni ami rossz magában, hanem még a mi rossznak láttatnak is az egy ügyűeknek, és a tudatlanoknak, és ami őket meg botránkoztatná. hogy nem csak aroszat nem kel tselekedni, hanem még azt is el kel kerülni., a mi aroszra vihetne., mind mostanára, mind jövődöre, nem csak attol kel el távozni a²⁰ mi nem szabad, hanem még ami nekünk, vagy felebarátunknak hasznunkra nem lehetne, valamint szent pál mondgya ahiveknek ahus étel iránt. rom. 14. 1 cor. 8.

K A békeségnek Istene mi formában szentel meg minket minden képpen.?

³⁰ [187b:] F úgy hogy viszá helyhezteti bennünk az egy mástól el válthatatlan rendet. és békeséget, a melyeket fel háborította volt bennünk a véték., az Isten akarattya alól⁵²⁰ való magunk el vonásával; és amagunk ellen való fel támadásal., azt pedig akkor helyhezteti viszá, a midön az ő láthatatlan karjának erejével. alélek alá veti³⁵ a testi indulatokat, a lelki kívánságokat pedig az okosság alá. és az okoságot az ő kegyelme alá.

⁵¹⁹ nézve [187a:] <nézve>

⁵²⁰ alól [a-v-ből javítva.] való

Es hat nap után melléje vevé Jesus pétert, és jakabot és Jánost, annak ötsét, és vivé őket egy magos hegyre külön és színében el változék előttök. és fénylék az ortzája mint a nap., a ruháji pedig fejérek lönek mint hó. és imé meg jelenék nékik Mojses, és Illyés, szolván véle. felevén pedig péter, mondá Jésusnak, uram jó nekünk itt lennünk., ha akarod tsinállyunk itt három hajlékot, néked egyet. Mojsesnek egyet, és Illyésnek egyet. még ő szolván imé fényes köd árnyékozá meg őket, és imé szozat aködből mondván. Ez az én szerelmes Fiam, kiben nékem jól kedvem tölt, ötet halgassátok, és halván a tanitványok ortzájokra esének, és igen meg félemlének, és hozájok mene Jésus, és illete⁵²¹ őket, és monda nékik kellyetek fel. és ne félyetek, fel emelvén pedig az ő szemeket. senkit nem látának, hanem tsak egyedül Jésust, és alá jövé azok a hegyről; parantsolá nékik jesus, mondván, senkinek ne mondgyátok alátást, míg az ember Fia halotaiból fel nem támad.

[188a:] Magyarázat

K Miben áll akristus színe el változása?

F Abban, hogy minden külső formáját meg változtatta, ahalandó életében, rejtékben tartá Istenséginek fényeségit. az ő testének és szegénységének fedezője alat., az ő színe el változásakor meg akará mutatni ahárom Apostol előtt, egy kis reszettekéjit annak aditsőségnek, amelyet⁵²² birt, az ő Emberséginek, az Istenséggel való meg egyesülésiért, meg engedé annak aditsőségnek, hogy ki tessek, és hogy fényesebb legyen az ő ortzája anapnál, és az ő ruháji fejérek⁵²³ ahónál.

²⁵ K Mit tselekedék akristus amidön színét el akará változtatni?

F Három bizonyágot véve maga mellé, pétert, Jakabot, és Jánost, kik az Apostolok közöt elsőbkek valának, fel mene ezekel egy nagy hegyre., hogy inkább magánosan lehessen, és imádkozhasék, és ami-

⁵²¹ illete [Szóvégi e fölött sötétebb tintával, áthúzott vessző.] [A 7. sorban elírásból:] Mojsesnek

⁵²² amelyet [et: szótagot a sor fölött újra kiírta, mert a tinta összefutott.]

⁵²³ <fényesebbek> fejérek

dön imádkozék, aditsőség, és a fényesség környül vevé, mivel rend szerent ahegyekre szokot vala fel menni, hogy ótt tsendesebben imádkozhassék, és hogy az által meg mutassa atanitványinak. hogy ök is el távozanak avilági társaságoktól., annyiban, amennyiben hivatalok azt meg engedi. hogy ótt az Istenről, az ő igéiről, és igazságról elmelkedgyenek.

K Miért akará az üdveztő, hogy abban a fényességben lássák imadásgakor?

[188b:] F Hogy meg lássuk abbol: mitsoda ereje vagyon az imádságnak, a mely meg tisztittya lelkünket avétektől. meg világosittya a kegyelemnek világával., le vetkeztet minket az ó emberből, és ujban öltöztet., bé tölt mennyei jókal minket, és arra aboldog állapotra készít minket, amelyben, a mi testünk, aki most nyomorult. elvető, akkor hasonlo lesz az ő ditsőséges testéhez

¹⁵ K Mitsoda okbol változtatá el az ur színét. ahárom Apostoli előtt?

F Abbol az ókbol, hogy még előre meg erősittse őket a keresztének botránkoztatása ellen., meg mutatván nekik, hogy nem tsak halandó természetű volna, hanem még az ő Istensége által halhatatlan, és ditsőséges volna. és hogy még, mind halhatatlan., mind ditsőséges lenne az emberi természetiben is, minek utánna ditsőségiben bé menne, gyalázatos halála után, azt is akará nekünk meg mutatni az Apostoliban., hogy aboldogságnak egyedül valo uttya. tsak a, hogy által mennyünk a szenvedéseken, keresztéken., és az életnek minden nyomoruságin. hogy pediglen apenitentziára indittsa a hiveket ezekben a szent időkben, az Anyaszent egyház a kristust elönkben adta, az első vasárnapon. apusztában valo letiben, böjtölésiben, kísértetiben, amái napon pedig fényességében. és ditsőségében, azért hogy tapasztalható képen meg mutassa nekünk, hogy az ő fel támadásában, és ujjonnan valo életében más modal nem részesülhetünk ahüsveti ³⁰ innepen, hanem hogy **[189a:]** ezeket a szent napokat, aböjtölésben. a sanyargatásban. apenitentzia tarto siralomban és az imádságban tölttsük el, és hogy ha meg halunk véle együt avéteknak, és az ó ember roszkivánságinak, véle együt fel is támadunk, hogy új életet elhessünk.

³⁵ K. A szine változásakor, miért akará akristus. hogy Mojses⁵²⁴ és Illyés jelen legyenek.?

⁵²⁴ Mejses [elírásból; második e — fölött áthúzott vessző.]

F Azt akará nekünk az által meg mutatni, hogy atörvény mellyet jelentet Mojses, és ajövendöések, mellyeket jelentet Illyés. tsak ötet jövendölték, ötet jelentették. és ötet ígérték volt meg, ö rolla tettek bizonytságot, és hogy el jövele után, tsak egyedül ötet kel halgatni, erre valo nézve, Mojses. és Illyés, bizonytságot tévén rolla jelen valo létekel, akik az után el tünének. és egyedül hagyák ötet,

K. Miért hogy, ez a törvény ki ado, és ez a proféta. luk. 9. 31. beszélgetnek véle az ö haláláról.?

F Arra akara az által tanítani. hogy ha ö, abban a ditsöségiben⁵²⁵ is. a melyben akor. vala, előtte viselte a keresztének gyalázatos halálát. szükséges hogy atanítványi se felejtsék el. akár mely jó, és fel emelt állapotokban is, meg kel nekik a világi pompát vetni, akristust követni, és hordozni az ö keresztének gyalázatoságát, kövessük Mojses, *ki meg tagadá magát a farao leánya fiának lenni, inkább választván az Isten népével sanyargattatni. mint sem az ideig valo bűnnek gyönyörűségiben élni, nagyobb gazdagságnak itélvén akristus gyalázattját. az egyiptiusok kintsénél.* hebr. 11. 24.

[189b:] K. Szent péter miért kíváná a hegyen maradni?

F Nagy gyönyörűséggel nézé azt, amit láta, és meg tetzvéen néki az agyönyörűséges hely, azt nem⁵²⁶ vevé észre, hogy nagy tévelygés ditsőséget. és koronát kérni, minek előtte hartzolnának,⁵²⁷ és ö még azt nem tudgya vala, hogy mitsoda drágán fizeti meg azö mestere, és annak tanítványni, azt a ditsőséget, azért mondgya szent lukáts. hogy nem tudta amit kívánt, ameg válto tanítványinak kötelességek a, hogy ötet a kálvario. és nem athábor hegyére kísérjék., ez életnek ideje, szenvedésre valo. és nem aditsőséges életre,

K kitsodák azok. akiket jelent szent Péter?

F 1. Azok akik ez életet szeretik, akik tsak azon igyekeznek hogy itt lehesenek boldogoká. it lehesen minden alkalmatóságok, és semit ne szenvedgyenek, az illyeneknek számok véghetetlen. 2. az olyan áitatos személyek akik gyakrabban igen szeretik az nyugodalmat. és kevesé amunkát. akik mindgyárt oda vannak az üldöztetésekben. és akeresztekben.⁵²⁸ és akik semit nem akarnak fel áldozni az Isten szolgálattjának, és igazságának. egy szoval sokan vannak olyan

⁵²⁵ [Elírás:] ditsógiben

⁵²⁶ nem [Beszúrás.]

⁵²⁷ hartzolnának, [r helyett t-betűt kezdett írni, de abbahagyta; az r betű után kiírta a t-t.]

⁵²⁸ akeresztekben. [Első e—r-ből javítva.]

tanítványok, akik aditsőséges kristust örömet követnék, de nintsen
anyi bátorságok hogy kövesék agyalázatokban., hogy a tsendes
életet ne szeretnék, az elmélkedésben foglalják magokat. a midön
a munkára az Isten nem hitta őket, olyankor szent Agoston szerént,
⁵ ha azon munkáldnak különösön, hogy magoknak meg halhassanak
ajó, de a midön abban bizonyosok hogy a munkára, és az Isten szol-
gálatyára hivatattak. a keresztes. és a [190a:] szenvedő életre,
ollyankor mindent el kel hagyni, és ellene mondani anyugodalom-
nak. mert aki akor is athábor hegyén akarna maradni., tsak amaga
¹⁰ tsendeségét keresné, olyan szin alat, hogy akristus kegyelmének
kedveségivel élhesen, illyen a magunkhoz valo szeretetnek szokása. aki
nem az Istent, hanem tsak magát keresi,

K Mire kötelezminket a bizonytság melyet téssen az öröktől fogva
valo Atya. az ő Fiáról, szine változásakor?

¹⁵ F Arra kötelez, hogy mesterünknek vegyük tsak ötet halgasuk,
az ő tanítását kövesük. aztot meg tarttsuk, minden ezzel ellenkező
más⁵²⁹ tanítást utálva meg vessük, és azzal élyünk mint alázatos tanít-
ványok . . .

A SZENTEK INNEPEIN
SZENT ANDRÁS NAPJÁN.

Imádság.

Felséges Isten elődben borulván. kérünk uram azon hogy a boldog
²⁰ András Apostol, predikatora. és vezérlője lévén Anyaszent egyházad-
nak. légyen szoszollonk is melletted a mi urunk. J. k.

Epistola.

szent pál rom. 10. 10.

Mert szivel hiszünk az igazságra, szájjal pedig lészen a vallás tétel.
az üdveségre, mert az irás azt mondgya. minden[190b:] aki öbenne
hiszen, meg nem szégyenítettik, mert nints különbözés a sidó, és a
²⁵ görög közöt, mert ugyan azon egy ura minnyájoknak. ki gazdag min-
nyájokhoz, kik ötet segittségülhiják, mert minden aki segittségül hija

⁵²⁹ <más> ellenkező más

az ur nevét üdvezül. hogy hijjak azért segittségül a kikben nem hittek, avagy mint hisznek annak, akit nem hallottak, hogy hallanak pedig predikalo nélkül, hogy predikalnak pedig, ha nem küldetnek, a mint irva vagyon. melly⁵³⁰ ékesek abékeség hirdetők lábai, akik jokat⁵ hirdetnek, de nem minnyájan engednek az Évangyéliumnak, mert Isaiás azt mondgya. uram ki hitt a mi halomásunknak, azért ahit ahallásból vagyon, a hallás pedig a kristus⁵³¹ ígéje által, de mondom nem hallottáké, sőt minden földre ki ment az ő zengések. és a föld kerektségének határira az ő ígéjek.

Magyarázat

¹⁰ K. Mit tésznek ezek aszók. szivel hiszünk az igazságra; szájjal léssen pedig avallás tétel az üdveségre?

F A szent Lélek ezeket a szokai két dologra kényszerit minket. először, hogy tekéletes engedelmeséggel higyük elmével és szivel, mind azt: valamit az Isten ki nyilatkoztatott minékünk ajó erkölcsök. és

¹⁵ ahit ágazati iránt, másodsor., hogy külső képen is vallás tételt kel tenni mind azokrol az igazságokrol, a melyeket belső képen is hiszünk., egy szoval a szent Lélek arra kötelez. hogy higyük. [191a:] mind azt valamit az Isten tanit, és azon hit szerént legyen minden beszédünk, és tselekedetünk, minden emberi tekéntet nélkül, ha szinte minde-

²⁰ nünket, és még az életünket el kellene is vesztenünk. mert enélkül, se meg igazulás, se üdveség nem lehet, az Isten Fia azt nékünk meg mondotta, hogy az utolsó napon ellene mond azoknak, se tanitványinak⁵³² nem tarttya azokat. kik meg pirulnak ő érette, és az ő Évangyéliumjáért, az emberek előtt, ugyan az igazságról való vallás tétel

²⁵ tselekedé azt., hogy anyi sok martyrumok. és Confessorok valának az első saeculumokban, de itt nem tsak arról abizonyság tételről vagyon aszó, melyet a bírák itélő széke előtt tartozunk tenni, hanem még arról is melyet kel tenni az emberek előtt, az Évangyélium szerént való életünkkel, meg nem pirulván akristus⁵³³ alázatoságáért,⁵³⁴ szegénységiért, és keresztiért, ha szinte azért meg vettetnénk, és meg tsufo-

⁵³⁰ melly [Első l—r-ből javítva.]

⁵³¹ a kristus a kristus [Fölösleges ismétlés.]

⁵³² tanitványinak [Első i—a-ból javítva.]

⁵³³ [Íráshiba:] akris

⁵³⁴ alázatoságáért, [z javítva l-ből.]

atnánk is. atesti, és világi emberektől, kötelesek vagyunk némelykor szent bátorsággal oltalmazni, és védelmezni atitkok igasságát, ahit ágazatit, midön azok ellen valaki fel támad, vagy is azok ellen valaki roszul beszél, mi tisztellyük és betsülyük a martyromokot, ne kár-
5 hoztassuk tehát őket amagunk viselésivel. olyan dolgokban., amelyekben ökk, kötelességnek tartották életeket veszedelemre tenni, hogy nekünk tisztán meg tarthasák azokat az igazságokat a melyeket mi hiszünk, mint hit agazatit.

K. Mire köteleznek minket ezek aszók, minden aki Istenben hiszen.
10 meg nem szégyenitetik.?

[191b:] F Arra köteleznek, hogy szüntelen kérjük az Istentől azt ahitet, amelyet elevenítettse az Isteni szeretett, mely kut feje akegyelemnek, és üdveségünknek, és amely nélkül minden jó tselekedet. haszontalan, az alamisnálkodás, és még a martyrumság is haszontalan szent
15 pál szerént, az Isteni szeretet nélkül, mire valo volna nekünk ameg hólt hitt, amelyet az Isteni szeretet nem elevenit,? haszinte tsudákat tennénk is.? mondgya az Apostol. 1 cor. 13. 2. 3.

K. Mit tésznek ezek aszók. minden aki segítséggül hija az ur nevét. üdvezül?

20 F Ezek meg mutattyák nekünk erejét és hathatoságát az imádságoznak, amidön szívesen kérjük az Istent, és valósággal akarjuk meg nyerni akegyelmet melyet kérünk, az Isten meg halgattya mind azokat. akik eszerént kérik, akár kik legyenek azok, és hogy ha álhatosan végig meg maradnak. az ilyen kérésben. üdvezülnek. ebből
25 már akövetkezik,⁵³⁵ hogy azok kik ilyen formában nem kérik., kik az imádságot nem szeretik. vagy akik tsak nyelvekel kérik, nem lészen részek az üdveségben, akár mely jókót tselekedgyenek is külső képpen.

K. Hogy mondhattya tehát azt aböles, hogy az Isten meg nem halgattya azokat kik segítséggül hiják. prov. 1. 28.

30 F Mert aböles azokrol szól akik tsak nyelvekel kérik, akik tsak szokásbol kérik, akik meg nem halgatták az Isten szavát, midön hitta őket. és akik meg vetették tanátsit.

K Hogy lehesen az Istent segítséggül hini, a midön ötet nem üsmérik?

35 F A valo hogy az Apostol szerént, hogy segítséggül lehesen hini, hinni [192a:] kel ő benne, és üsmérni ötet, és hogy benne lehesen hinni, hallani kel ő felölle, és hogy felölle lehesen hallani, szükséges

⁵³⁵ ebből már akövetkezik, <eb> hogy

hogy valaki hirdesse nekünk az Évangéliumot, és hogy azt hirdethesse. szükséges hogy az Istentől küldettség. szükséges tehát apredikatióban⁵³⁶ az Isten szavát halgatni, vagy azt olvasni, főképpen az Évangéliumot, de legg gyakortáb az üdveséggel való kevés gondolat⁵ tselekeszi. hogy nem hisznek,⁵³⁷ és nem hiják segítségül az urat, nem keresnek modot és alkalmaságot atanulásra, sőt még azt kerülik, ugyan azért is, tudatlanságban maradnak, vagy gyümölcstelen hitben. mind azon által⁵³⁸ az üdveségre szükséges hogy oly élő hitünk legyen mely az Isteni szeretet által munkálodgyék, ugy is⁵³⁹ is kel élnünk¹⁰ mint akristus élt, hogy élünk pedig ugy, ha ellene nem mondunk a mi lágységünknek. és ha⁵⁴⁰ magunkot nem oktattatyuk, az olvasás, vagy apredikatio által.

K. Magyarázd meg ezeket aszokot, mely ékesek abekeség hirdetők lábái, akik jokat hirdetnek. ?

¹⁵ F Isaiás proféta, és ő utánna szent pál. fel magasztallyák. az Évangélium hirdetőit, és meg mutattyák hogy azok. kik először bé vették a hitet, mitsoda örömel fogadták az olyan predikátorokat akiket az Isten küldöt hogy hirdesék az Évangéliumot, mely nekik békeséget, kegyelmet, és örökös jokat ígért, azoknak magok viselések szépnek²⁰ tettzet nekik, mert tsak amenyei dolgokra igyekeztek, minden igyekezetek tsak avolt., hogy amennyei boldogságban vezerehessék azokat kik őket halgatták., az Anyaszent egyház hasonlot mond ma nekünk, hogy annak az Isteni igének szeretetire indittson, hogy ha azt valóságál bé veszük és ahoz szab-[192b:]juk életünket, és szándekinkot, abban annál is több gyönyörüséget találunk., mennél többet²⁵ gondolkodunk azokról.⁵⁴¹ és követtyük azokat

K Ha az Évangélium predikatorinak. magok viselések és járások olyan szép. miért Isaiás téski utánna hogy minnyá⁵⁴² nem engedelmeskednek ?

³⁰ F Mert, feleli⁵⁴³ maga, hogy azok közöt kik azt halgattyák kevesen vannak akik hitelt adnának annak amit nekik hirdetnek, vagy

⁵³⁶ apredikatióban [*k* utáni *a-t*-ből? javítva.]

⁵³⁷ hisznek, [*i-e*-ből javítva.]

⁵³⁸ [Íráshiba:] mind az azon által

⁵³⁹ is [Beszúrás.]

⁵⁴⁰ ha <ha>

⁵⁴¹ <arrol> azokról.

⁵⁴² [Talán: *minnyájan*]

⁵⁴³ feleli [*i* javítva *e*-ből?]

ha hiszik is. de elmékedő. és vizsgálodo hitel. mely a tselekedetre nem mégyen, az ilyen elmelkedések pedig a sziv béli engedelmeség nélkül, még vetkesebbéké tészik.

Evangyélium.

szent luk 5. l.

Lön pediglen, mikor a seregek reája todulnának. hogy az Isten⁵ igéjét halgatnák, és ő áll vala a Genezaret tója mellet és láta ató mellet ket hajot álván, ahalászok pedig ki szállottak vala és mossák vala ahálokat, be menvén pedig egyik hajoban mely simoné vala. kéré ötet hogy a földtől bellyebb vinné egy kevesé. és lo ülvén, tanittya vala ahajótskábol a seregeket, hogy pedig meg szünék szollani mondá¹⁰ simonnak., vidd a mélyre, és ereszszték meg ati háloitokat ahal fogásra, és felevén simon mondá néki, Mester. egész étzaka munkálován. semmit nem fogtunk de⁵⁴⁴ ate igédre meg eresztem ahálot, és midön azt mivelték volna, halaknak bőséges sokaságát rekeszték bé; szakadoz vala pedig az ő [193a:] hálojok. és intének a társoknak kik¹⁵ a más hajoban⁵⁴⁵ valának, hogy el jönének, és segitenék⁵⁴⁶ őket, és el jövének, és meg tölték mind a két hajótskát. ugy hogy tsak nem el merülnének, melyet midön látná simon peter, a Jesus térdeihez borula, mondván. meny ki tölem, mert bünös ember vagyok uram., mert az álmélkodás környül vette vala ötet. és mind akik véle valának ahalak sokaságán, melyet fogtak vala hasonlo képen pedig jakabot is, és Jánost, a zebedaes fiait, kik a simon társai valának. és monda simonnak Jesus, nefély. mostantol fogva már embereket fogsz: és ki vonván a földre ahajokat, mindeneket el hagyván követék ötet.

Magyarázat

K. Mit jelentnek azok ahalászok. kik ahálojokot mosogatták.?

²⁵ F Jelentik alelki halászokot. valamint akristus mondá péternek, és Andrásnak, hogy embereket fognak halászni. ahálo mosásbol pedig meg

⁵⁴⁴ de <atei> ate igédre [A törölt részben lévő *i* fölött nincs pont.]

⁵⁴⁵ a más <a>hajoban

⁵⁴⁶ segitenék [Második *e* fölött áthúzott vessző.]

tanulhatták azok, kik felebarattyok üdveségire vigyáznak., hogy szükséges nékik némelykor⁵⁴⁷ el vonni magokot a világtól, hogy magokot meg tisztithassák., és fogyatkozásoknak motskát meg mosogasák.

K. Mit jelent a szent péter hajoja?

⁵ F Jelenti⁵⁴⁸ az Anyaszent egyházat, amelyben a kristus egyedül lévén afő, anépet titkaira tanította. péternek, parantsolván hogy távoznék el a földtől. és amélyire menne atengernek., jelenté [193b:] akereztyénségnek⁵⁴⁹ tekkéleteségét, amelyre hija azokat, akiknek illik oktatni, és vezérleni másokot. ugy hogy el távozván aföldi állapotoktól. ahiveket is arra inttsék, példát adván nékik.

K. kitsodák azok, kik mint szent péter egész éttzaka⁵⁵⁰ halásznak és semit nem foghatnak.?

F 1. Azok, kik a vétekek setétttségében sokat fáradoznak a világi gyönyörüségekek, jók, és betsületek után., és halalok oráján a markokot üresen talályák. ajó erkölestől, és tselekedettől, 2. azok, kik az Anyaszent egyházban sokat munkáloznak és az egyházi szolgálatban sokat fáradoznak és nyughatatlankodnak, de akik senkit meg nem térítenek, se semmi nagy hasznot nem tselekesznek, mert az Isten rendelése, és hivatala nélkül dolgoznak, és tsak asetétttségben munkáloznak.

²⁰ K. Mit jelentnek ezek aszavai szent péternek., ate igédre meg vetem ahálot?

F Azt jelentik, hogy amidön az Isten szolgálattýára, és az üdveségre valo dolgokhoz fogunk. azoknak jól végben kel menni, az ő rendelése szerént, az ő akarattýának engedelmeskedvén, az ő lelkében kel²⁵ munkálozni.

K. Mit jelent az a sok számu hal. mely miat szakadozni kezde ahálo.?

F Jelenti azokat a sok számu világi keresztyéneket, akik láthato egyeségiben vannak az Anyaszent egyháznak. akik abban gyakorta hasonlásokot. és szakadásokot okoznak, a mellyek [194a:] el meríthetnék ahajot, vagy is inkább az Anyaszent egyházat, ha aköre nem volna építve, de mind annyi zür zavaros veszedelmekben is meg fog maradni, és akristus véle léssen, mind végig, mert nyilván meg ígérte

K Mitsoda gondolattýa lett szent péternek., látván oly rend kívül valo halászattýát?

⁵⁴⁷ némelykor [e fölött áthúzott vessző.]

⁵⁴⁸ jelenti [i—é-ből javítva; é fölötti vesszőt nem törölte.]

⁵⁴⁹ [Javitva: akereztyénekekéből; a ség képző s betűje sor fölötti beszúrás.]

⁵⁵⁰ [Íráshiba:] éttzak

F Azon anyira meg ütközék, hogy érdemetlennek tartá magát. akristushoz közel lenni, azért is mondá, távozá el uram tölem, mert vétkes ember vagyok, atsuda meg üsmérteté véle egy felöl a kristusnak hatalmát. más felöl pedig amaga nyomorúságát. és méltatlanságát. ilyen⁵⁵¹ töredelmes és alázatos szível kellenék lenni atitkokhoz, főképen a szent oltári szenttséghez, ahol akristus jelen vagyok, aki öröme adgya nekünk magát abban a nagy szenttségben, akihez, valamint szent péter, nagy töredelmeséggel és félelemmel kellene járulunk mindenkor, a szent péter szavaira valo nézve, el kellene améltatlanoknak. attol távozní, és mind azoknak. kik azt szenttség törö
10 rosz készülétekel meg kissebbittik ugyan erre valo nézve is mondgya vala fel szoval az előtt. egy diaconus amidön aszent áldozatot el kezdettek. *foras Canes. sancta sanctis.* mennyetek ki ebek, a szent dolgok. a szenteket illetik, az ilyen félelemből, és alázatoságból, jó, még abuzgoknak, és az áitatosoknak is elvonni attol némelykor magokat, hogy
15 az után az imádság, és a penitentzia által, abban méltabban részesülhessenek, de az ilyen állapotban, tanátsot kel kérni.

[194b:] K. Mit tselekedék szent András, midön olyan boldog leheté. hogy meg üsméré akristust, és véle beszélhete. ?

F Minden késedelem nélkül mindenét el hagyá, ötét követé, és nékie adá magát, ezzel arra tanyit minket, hogy halgassuk miis akristus szavát. amidön minket meg szollit szívünkben. és hasonló gyorsasággal engedelmeskedgyünk parantsolatinak, ahalogatás ujjab kísértetekre
20 vinne, azt el mondhatni, hogy szent András ellene mondván hálóinak, minden világi gazdagságnak ellene monda, mivel a nagy szent Gergely szerént. ellene monda agazdagulásra valo kivánságnak. a mely sokra terjed, az olyan sokat hágy el; aki semmit meg nem tart magának, és mindenit oda adgya; de arra kel vigyázni, hogy két képen lehet annak ellene mondani amink vagyok az egyike a, hogy ellene mondunk annak
30 a mit valóságosan birunk, amasika a, hogy ellene mondunk akivánságnak a melyel kíványuk birni azt, amit még nem birunk. vagy a szeretetnek., amelyel vagyunk ahoz amit birunk, szent András véghez vitte mind akettöt; ugyan ezt is nevezik Apostoli léleknek, az olyanok, akiket az Isten arra hi, hogy el hagyák avilágot, tartoznak
35 követni betü szerént ezt az Apostolt. mind egyikében; mind amásikában, de akeresztyének a kiknek avilágban kel élni, akeresztséggben tett ígélet szerént tartoznak ellene mondani aföldi dolgokhoz valo

⁵⁵¹ [Íráshiba:] illyent

rendeletlen kívánságnak, és szeretetnek., de annak nem amit törvény szerént birnak.

[195a:] K Miképpen lehet valakinek meg üsmérni amaga hivataloságát?

⁵ F Meg üsmérheti I. tsak keresztyéni és ártatlan életet élylen, minden tölle ki telhető jokat tselekedgyék. hogy kegyelmet nyerhesen az⁵⁵² Isten akarattyának meg üsmérésire. 2. gyakorta imádkozék. hogy az Isten arra valo világóságot adgyon, 3. tanátsot kel kérni okos, és értelmes emberektől, ahivatalrol., és annak köteleségeiről. 4. aválasztásban igen meg kel visgálni az alkalmatoságokat, melyeket ád az Isten rendelése, keresés nélkül, 5 hizelkedés nélkül kel meg visgálni amagunk tálentumit, elegendőségünket. és értelmünket. az illyen, vagy az ollyan hivatalra, mert hivatalosok nem vagyunk valamely hivatalra vagy állapotra, hogy ha arra elegendő értelmünk, vagy ¹⁰ tálentumonk nintsen, 6. nézük meg ha vagyóné természet szerént ¹⁵ valo hajlandóságunk, melyet Isten ád bizonyos hivatalokra, mondám melyet Isten ád. mert az ollyan meg romlot hajlandóságok, mellyek a fősvénységtől, nagyra vágyástol, hejában valóságtól, vagy a resttségtől jönnek, nem hogy az illyen hajlandóságokra kellene vigyázni, aválasztáskor, de sött még. a volna ajele, hogy az Isten nem hivut azokra ²⁰ a hivatalokra, a melyekre illyen hajlandóságokat ézenénk, 7 hogy ha pedig az egyházi rendről vagyon akérdés, a szent Atyák szerént, az ajele **[195b:]** hogy arra hivatalos az ollyan. aki alázatásból, valo a szolgálathoz valo tiszteletből, és magat arra érdemetlennek azo ²⁵ itéletből. ettől arendtól szent félelemből el távozik, de ugy mind azon által; hogy ajó erkölesök, tálentumok, és mind a, valami szükséges ehez arendhez, meg egyezenek az el távozásal. eszerént tselekedtenek aleg nagyobb szentek., és Doktorok, ugy mint, szent Ambrus. szent Paulinus, szent Hyeronimus, szent Basilius, szent Agoston. szent ³⁰ Chrysostomus, a nagy szent Gergely. szent Bernárd. és más többek.

K. Nem leheté magunkot meg tsalni, hogy ha azokat a belső indulatokat követtyük. amelyeket érzünk némely hivatalokhoz. ?

F Igen is meg tsalhattyuk magunkot, és gyakorta szent lelki, indulatoknak, és Isteni sugarlásoknak tarttyuk lenni, a magunkhoz ³⁵ valo szeretetnek indulattyit. és hajlandóságit. amely sok féle képen tudgya magát el változtatni gyakorta meg törtenik. amit anagy szent Gergely mond, hogy az emberi elme magának hazud, és maga előtt, el

⁵⁵² nyerhesen az [az: Beszúrás.] Isten<től>

szineli magát, gondolván magában hogy a rosztat utállya, noha nem utállya, hogy ajót szereti, noha valóságosan nem szereti, egy szoval, hogy ilyen nagy dologban meg ne tsallya magát. nem kel magának hinni, hanem tanátsot kel kérni az Atyától. és az Anyától, hogy ha

⁵ Isten félök, ha azok, nem tekéntik a magok hasznokot hanem a gyermekek üdveségit, hogy ha pedig⁵⁵³ [196a:] azegyházi rendről vagyön akérdés, alelki atyáktól kel tanátsot⁵⁵⁴ kérni, akik okosak, és Isten félök, és követni kel tanátsokot,

¹⁰ K. Mit kel tselekedni, amidön olyan hivaltalban ment valaki amelyre az Istentől gondolta hogy hivatattott. mind azon által abban akadályokot talál az üdveségre, ?

F Hogy abban a hivaltalban, vagy rendben, a szabot rend szerént fog élni, és ha annak minden köteleségeit. szorgalmatosan bé tölti, meg kel⁵⁵⁵ abban maradni, jele hogy az Isten hitta arra, ajó élet, és a

¹⁵ hivatalban valo szorgalmatoság, az ő kegyelmétől vagyön., de amidön az a hivatal akadályozni fogja az üdveséget, és hogy abban tsak meg esést varhat magára, ajele hogy nem arra hivatattott, és el kel hagyni., ezt mondhattuk agazdagságok felöl is, amelyeket meg lehet igasságál tartani hogy ha azokal szentül élnek, de el kel hagyni

²⁰ azokat, hogy ha azoknak meg tartások az üdveség kárára lennének, aki ellene mond mind annak, a mi az Istenhez valo kaptsolást. meg gátolhatná, az olyan. ellene mond. az Istennek.

K Mit kel tselekedni amidön olyan hivatalban ment valaki, amelyt se el nem hagyhattya, se az Istentől arra nem hivatattott ?

²⁵ F A vakmerőségért penitentziát kel tartani, és azon [196b:] lenni, hogy viszá mehesen az Isten uttyára, a melytől el távoztot, alázatoságál kel eleget tenni minden köteleséginék. igyekezők helyre hozni a hivatalban valo menetelének fogyatkozásit, imádkozék gyakorta, hogy kegyelmet, és segittséget nyerhessen. köteleséginék bé töltésire,

³⁰ és békeséges türeést aszenvedésre., mindenkori jó tselekedetben foglallya magát, de tanáts nélkül, semit ne tselekedgyék.

K. A mi urunk⁵⁵⁶ miért valaszta olyan szegény halászokot, kik az ő Évangyéliumát hirdessék. és az Anyaszent egyházat fel állítsák ?

⁵⁵³ hogy ha pedig <hogy arra hivatalos az olyan, aki alázatoságból, ahoz a szolgálathoz valo tiszteletből. és magát arra érdemetlennék valo itéletből, ettől a rendtől szent félelemből el távozik. de ugy mind azon által.,>

⁵⁵⁴ tanátsot [a—betű fölött áthúzott vessző.]

⁵⁵⁵ kel [e—a-ból javítva.]

⁵⁵⁶ A mi urunk mi urunk [Fölösleges ismétlés.]

F Azért hogy inkább tsudálljuk az ő kegyelmének hatalmát, amely reá nézve, olyan tsekély és meg vető eszközök által mivelé az egész népeknek meg téréseket., ilyen nagy munkára. tsak egy ügyü, és tudatlan embereket választta, azért hogy meg lassza az egész világ,
5 hogy tsak egyedül néki kel tulajdonítani ezt a rend kívül valo tsudát. hogy ha tudos, böles, vagy hatalmas embereket választot volna., a böltseségnek. és az emberi hatalomnak tulajdonították volna, azt aváltozást, és nem ditsöitették volna kegyelmét.

BOLDOG ASZSZONY FOGONTATÁSA NAPJÁN

Imádság

Kérünk uram hinttsed szolgálidra mennyei ajándékát kegyelmednek,
10 úgy hogy a Boldogságos fogontatásának ünnepe., a békeségnek szaporodását nyerje meg azoknak, akiknek az ő születése el hozta sengéjit az üdvességnek, ami urunk. J. k.

[197a:] Epistola

prov. 8. 22.

Az urbirt engem az ő utainak kezdetiben minek előtte valamit teremtene kezdettől fogva,⁵⁵⁷ öröktől fogva el rendeltettem., és régtől
15 fogva. minek előtte a föld lenne. még nem voltak amélységek. és én már fogantattam vala még avizek kutai ki nem fakadtak vala. még ahegyek meg nem állapodtak, vala nehézséggel, ahalmoknak előtte születtettem vala én, még a földet nem teremtette vala és folyo vizeket, és aföld kereksege sarkait.⁵⁵⁸ mikor az egeket készíti vala, jelen voltam.
20 mikor bizonyos moddal és keritessel. körül veszi vala a mélységeket, mikor az egeket ót fen meg erősíti vala, és meg meri vala avizek kutait, midön környül⁵⁵⁹ fel veti vala atenger határát, és törvényt ad vala avizeknek, hogy által ne mennének.⁵⁶⁰ az ő határokon, mikor a földnek

⁵⁵⁷ fogva, [f—v-ből javítva.]

⁵⁵⁸ sarhait.

⁵⁵⁹ [Íráshiba:] mi környül

⁵⁶⁰ mennének. [Szóvégi n—k-ból? javítva.]

fundamentumit veti vala, ö véle voltam mindeneket elrendelvén, és gyönyörködöm vala naponként. jatzodozván elötte minden időben. jatzodozván a föld kerekiségén és az én gyönyörüségem az emberek fiaival lenni. most azért fiaim. halgassatok engem, boldogok akik
5 örízik az én utaimot, halgassátok az oktatást és legyetek böltsek és vessétek el azt, boldog ember aki engem halgat, és vigyáz az ajtoimnál naponként.⁵⁶¹ és váarakozik, az ajtomnak mellyékinél; aki engem meg talál. életet⁵⁶² talál, és üdveséget merit az urtol.

[197b:] Magyarázat

K. A mái letzke mire tanít minket.?

10 F Arra tanít, hogy az Isteni böltéség öröktől fogva valo, böltis, ezeket a szokot mondattya magával a böltéségel. *az ur birt engem az ő utainak kezdetiben, minék elötte valamit teremtene kezdetül fogva.* mint ha azt mondaná. az Istenben voltam. a midön el kezdé teremtésit, és még minék elötte el kezdette volna ateremést, és így öröktől
15 fogva, mert avilág teremtese elött, és azon idő elött, mely a világal el kezdődék. örökké valóság volt.

K Mitsoda az a böltéség, a mely még kezdetben vala, és a mely öröktől fogva valo, és miképen birja azt az Isten?

20 F Az Isten Fia az a böltéség. aki maga aböltéség. és minden böltéségnek eredete., az Isten azt birta, mert az ő véghetetlen tekélleteségeinek⁵⁶³ üsméretit birja,⁵⁶⁴ az Atyának pedig ez az üsmeretség nem más hanem az ő Fia, aki öröktől fogva üsmervén magát, öröktől fogva szülte és birja azon Fiát

25 K Mit tésznek ezek a szok hogy a böltéség az Istenel volt, és mindeneket rendelt véle?

30 F Azt tészik, hogy az Atya mindeneket az ő böltésége által tselekedet, és rendelt, tudni illik az ő Fia által, aki is hasonlo Isten, aki övéle munkálotot láthatatlan képen a világ teremtésin, és aki mindent ő véle igazgat, és rendel. azt mondgya az irás, hogy ez az Isteni böltéség jádzot az ur elött, az egész világon, mert mindent ollyan könnyü-

⁵⁶¹ <min> naponként.

⁵⁶² életet [után 1-2 betű (es?) olvashatatlanul törölve; vesszőnek nincs nyoma a törlés fölött.]

⁵⁶³ tekélleteségeinek [Harmadik e fölött áthúzott vessző.]

⁵⁶⁴ birja, [j—t-ből javítva.]

ségel mivel, hogy az egész világnak teremtése ő előtte, játék, és mulattság volt.

[193a:] K. Az Isten Fia a teremtetlen böltsesség, miképen mutatta meg, hogy az ő gyönyörűsége az emberek fiaival lenni?

- ⁵ F Meg mutatta nagy szeretetivel, fel akarván venni természeteket, meg testesülése által, és ő nekik örök ditsőseget nyerni az alázatoságnak uttyain, de ami leg inkább meg mutattya az ő hozánk való szeretetit, ahogy, ilyen nagy jóságáért, egyéb hála adást töllünk nem kíván, hanem azt akarja, hogy az embereknek is minden gyönyörűségek alégyen, hogy véle lehessenek, az az, hogy az ő kegyelmével éllyenek, hozzája kaptssollyák magokot szeretettel, és hogy nyissák meg fülöket, és sziveket, hogy halgassák parantsolatit, és azt meg tarttsák, azért is mondgya az Évangéliumban, hogy legyünk övéi, és maradjunk öbenne, valamint ő bennünk marad, joan.⁵⁶⁵ 14. 20. Cap 15. 9. 10.
- ¹⁵ hogy maradjunk az ő szeretetiben valamint ő marad az Atyáében., az aki az én testemet eszi, és véretem isza, bennemmarad, és én öbenne, joan 6. 57.

K Mit parantsol nekünk az Isten Fia mikor azt mondgya, hogy váarakozunk naponként az ő ajtajánál?

- ²⁰ F Azt akarja, hogy szüntelen való szorgalmatosággal keresük ötet, és hogy szivesen kíványuk hovátováb jőbban, hozzája közelgetni, és ötet birni, midőn azt parantsollya hogy minden nap az ő ajtajánál váarakozunk, azzal azt akarja hogy mindenkor egy aránsu békeséges türessel váarakozunk az ő irgalmaságának ajtaján., mind addig még
- ²⁵ hozzánk jő, és bé viszen minket annak aboldog-[193b:]ságnak birtokában, mellyet ígér ez élet után, és a melyet készíteni ment el, amenyekben, legyetek hasonlok azokhoz, kik azt varják.⁵⁶⁶ hogy agazda viszá térjen alakadalombol., ugyhogy a midőn viszá fog térni, és zörgetni fog akapun, azonnal meg nyithassák néki.
- ³⁰ K. Az Anyaszent egyház miért magyaráza ezeket a szavait az örök-tol fogvavalo böltsésgnek, a Boldogságos szüz fogantatására.?
- F Mert ez az Isteni böltsésg ezen anapon kezdé bé tölteni meg testesüléséről való ígéletit, fogantatása által annak, akitől testet vett, amely testet magára akará venni hogy velünk maradhason és
- ³⁵ véghez vihesse üdveségünknek munkáját., szenvedési, és halála által.

⁵⁶⁵ <joan.> [Törlés a sor végén.] joan. 14. 20.

⁵⁶⁶ varják. [r—j-ből javítva.]

Magyarázat

K. Szent Mathé le irván akristus⁵⁶⁸ nemzetségit. nem ellenkeziké Isaiás profétával, . aki azt mondgya, hogy ki mondhatná ki azö nemzetségit, és szent lukátsal aki különböző képpen írja le. ?

F Szent Matthé egyikével sem ellenkezik., 1. Isaiás az Attya kebe-
 5 léből valo Igének, öröktől fogva valo nemzetségéről szól, amellyet
 meg nem lehet, se fogni, se kimondani, Szent Mathé pedig a meg teste-
 sült Igének nemzetségit írja le, és az Embersége szerént, amely
 által. apá-[199a:] triarkáktól, és Davidthol származot. 2. szent Mathé
 nem ellenkezik szent lukátsal, mert ő ami urunk nemzetségit aterm-
 10 szet szerént valo fiasága szerént írja le. szent lukáts pedig atörvény
 szerént valo fiasága szerént

K. Mit értesz atörvény szerént valo fiaságon ?

F Értem azt, amelyel egy fiat ugy tekintették mint más embernek
 fiát atörvény szerént, de nem természet szerént, atörvény azt parant-
 15 solta hogy egy atyafi vegye ela testvér attyafiának özvegyét, ha gyer-
 meke nem maradot, és abban aházaságban valo első szülött, a meg holt-
 nak nevét viselje, és ugy tekintsék mint a meg holt fiát, ugyan erre
 valo nezve is kénszeriteték Jákób. elvenni, Héliásnak, az ő Anyyárol
 valo bátyának özvegyét. a ki nem hagyja maga után gyermeket, esze-
 20 rént is volt, szent Josef, a szent szüz férje, Héliásnak törvény szerént
 valo fia, ezt is mondgya⁵⁶⁹ szent lukáts, noha természet szerént, jákob
 fia volt, valamint szent máthé írja, azt képzelé ez a törvény,⁵⁷⁰ hogy
 a kristus halála után, az Apostolok, akiket attyafiainak nevezet, fiakot
 nemzenének az ő Anyaszent egyházának akik az ő nevét viselnék, és
 25 ke-[199b:]resztyéneknek hivatatnának,⁵⁷¹ az ilyen külömbségek.
 vagy is tsak tettző ellenkezések. meg mutattyák. hogy mitsoda hivek
 és igazak voltanak az Evangyelisták. és hogy nem egyik amásikából
 irtak. amit irtak, ugyan ez is kénszerit minket arra, hogy függöben
 tarttsuk az itéletet, a szent irásnak olyan helyein a mellyek mi né-

⁵⁶⁷ [Itt kivételesen nem közli az evangéliumi részt.]

⁵⁶⁸ [Íráshiba:] akris

⁵⁶⁹ <valamint szent Máthé írja,> ezt is mondgya

⁵⁷⁰ [Ékezethiba:] a torvény

⁵⁷¹ hivatatná<k.>nak,

künk homályosoknak láttanak⁵⁷² és amellyek mint egy ellenkeznek egy más között

K. Szent Mathé. miért mondgya mindgyárt még előre, hogy a kristus Dávidnak, és Abrahámnak Fia, mint ha nem lett volna Fia atöbb királyoknak, és patriárkáknak is.

F Azért hogy arra leg inkább figyelmezzünk. meg akarván bizonyítani azzal. hogy ő volt a Messiás, az Isten meg ígérte volt. hogy különösön az Ábrahám. és a Dávid maradékától fog származni, mondván Ábrahámnak. *Minden nemzetiségek meg áldatnak. ate maradékodban.*, és Dávidnak, *A te székedben helyheztetem ate ágyéknak gyümölsit.*

K Szent Máthé miért tette fel. akristus nemzetisége köziben. az olyan szüléit akikben fogyatkozások, vagy idegenek valának. ?

[200a:] F Meg akarta nekünk mutatni, hogy akristus abünösököt jött el meg váltani, és az egyháziaknak azt, hogy bé kel venni az idegeneket az Anyaszent egyházban. és hogy ki vegyék arendeletlenségből azokat a kik abban születtek. az Isten Fia nem tartá gyaláztatnak, aszent historiában tétetni anemzetisége⁵⁷³ közü. tétetni, olyan Aszszonyokat, a kik rendeletlenek, vagy idegenek valának, mert azért jött volt a földre, hogy alázatoságával⁵⁷⁴ eltöröllye akevélységet, ugyan azért is választá oly alázatos modgyát születésének, hogy minden meg egyezék, és hasonlított az ő meg testesülésének alázatoságával. mivel Isten Fia lévén, a mi természetünket vette magára. és a szolgáló formáját. azért is akara szegény Anyától születni., akinek a férje mester ember vala. és hogy ötöt úgy tekintsék, mint egy átsnak a Fiát

K. A kristusnak az ilyen⁵⁷⁵ tselekedeti mire tanítanak minket?

F Arra tanítanak. hogy egy keresztyének mindenben egy aránsu alázatosnak kel lenni.,⁵⁷⁶ hogy ha nagy nemzetből valo, hogy ha az Attyai fő renden lévök. vagy- [200b:] gazdagok. azért nem kel kevélykedni, hogy ha pedig alaton rendüek, azért nem kel megpirulni. se az ő szegénységeket, szükségben valo léteket nem kel szégyenleni, de söt még igen kel segiteni, a szegény attya fiait. hasonló tisztelettel kel hozzájuk⁵⁷⁷ lenni, mint azokhoz. a kik gazdagok.

⁵⁷² [Íráshiba:] láttzik,

⁵⁷³ anemzetisége [n betű m-ből javítva.]

⁵⁷⁴ alázatoságával [A v helyén más betűt kezdett, de nem írta ki.]

⁵⁷⁵ ilyen [ollyanból javítva.]

⁵⁷⁶ lenni., [n: rész javítva.]

⁵⁷⁷ hozzájuk [j—s-ből javítva.]

K. A kristusnak ezen tselekedetéből mitsoda lelki épületre valót vehetnek az olyanok, kik nagy renden valok?

F A meg testesült Istennek alázatosága, és az emberekhez hasonló léte., aki is azért jött hogy szolgállyon, és nem azért hogy szolgáltatassék.
5 kényszeríti őket arra, hogy a szivekből ki irttsák azt akevélységet, nagyra vágyodást. és azt a pompát. melyeket okozza a nemesi vér. és amely gyakorta akadállyá az üdveségnek., mert meg gátollyá rend szerént az alázatoság utyán való járást, a mely utat a kristus adgya előnkbe, mind tanításával. mind példájával.

10 K. Szent Josef miképen vala férje Máriának, mivel egész meg türköztetésben éltenek egy másal.?

F Josef férje vala aházáságnak kötele által, [201a:] amelyel egy máshoz kötelezték vala magokat, az ő sziveknek egyeségek által, és atiszta, és Istenes szeretet által, mely egy máshoz kaptsolta azó elmé-
15 jeket, ez igen szép pelda lehet aházások előtt. akiknek egy mást akristus lelkében és az Istenért kel szeretni.

SZENT TAMÁS APOSTOL NAPJÁN

Imádság

Enged meg uram nekünk hogy valóságos ditsőséget nyerhessünk, ate boldog Apostolodnak tamásnak az innepén., szüntelen való esedezése legyen rajtunk. és buzgoságal kövessük az ő hitét. a mi urunk
20 J. k.

Epistola.

Szent pál. Eph. 2. 19.

A Évangyéliumokat. és az Epistolákat, e⁵⁷⁸ könyvnek végén megtalálhatni.⁵⁷⁹

⁵⁷⁸ e [Beszúrás.]

⁵⁷⁹ [Ld. [211b]

Magyarázat

K. Miért mondgya az Apostol az Éfésus bélieknek. hogy vendégek, és jövevények voltak.?

F Mert nem üsmérték az⁵⁸⁰ igaz Istent. mert nem voltak az ő népe közül ahít által. semi részek nem vala avallás dolgaiban, és nem valának az Isten háza népei. azok kik avilágot szeretik, noha külső képen vallást tegyenek ahitről, és az Isten Fiaival egyenlő szentségben. részesüllyenek. mind azon által, nem lehetnek ő előtte a szentek polgár társai, mivel babiloniai lakosok, de az kristus hitét, az Éfésus béliek magokban vévén, a szentek pol-**[201b:]**gár társaivá lettek, és az Isten háza népévé, a mely ház, az üdvezítő Anyaszent egyháza. ahivekből álló, kiket szenteknek neveznek,⁵⁸¹ mert akereszttség által, az Istennek szenteltettek, az Anyaszent egyház. azaz háza. az Istennek. amelyről szól szent pál, mert az olyanok. kik háza népe közüi mennek, nem úgy mint arabok félelemel. hanem úgy mint a fiak szeretettel. azok lakosi. és tselédi annak.

K Miért nevezi szent pál, az Apostolokat, és a profétákat, az Anyaszent egyház fundamentumának., nem akristusé annak egyedül valo fundamentuma?

F Az Apostolok, és a proféták az Anyaszent egyház fundamentumának,⁵⁸² mert a proféták jövendölésekre, és az Apostolok predikálásokra építetett, az is igaz, hogy akristus annak egyedül valo fundamentuma. mert az igazságra vagyön fundalva, az igazság pedig a kristus, és hogy ő magok, a proféták. kik felölle jövendöltenek, és az Apostolok, kik ötöt hirdették, ezek legg fővebb részei lévén az Anyaszent egyháznak. akristusra vannak fundálva, és ennek a lelki épületnek. annyiban fundamentumi, hogy ökk valának azok az első eszközök, a melyeket fel álitotta az erős köre. ami üdvezitönk pedig annak kezdöje, alkotója, és feje, akövek melyekből áll az a szentséges epület, a minden időbéli, minden ország béli, és **[202a:]** minden renden lévő hivek, mindenikének azt a helyt kel öt bé tölteni, ahová az Isten tészü., és ött végben vinni a maga rendének hivatalyát

K. Mi formában szegelet kö akristus?

⁵⁸⁰ az <Is> igaz Istent.

⁵⁸¹ neveznek, [Első n előtt más betűt kezdett, de nem írta ki.]

⁵⁸² fundamen <tumentum>tumának, [Törlés és javítás a sorban, tehát írás közben javította.]

F A kristus az Anyaszent egyháznak szegelet köve merthalálával meg egyeztette a sidokot; az⁵⁸³ pogányokat. egy hitben, és egy vallásban, és egyház népévé tette őket az Isteni szeretett, és aszentségek által, valamint a szegelet kö meg egyezteti a két falt.

⁵ K. Mikeppen lehet bé vétetödni ebben az epületbe?

F A hit által, ha azt hiszük. amit aproféták meg jövendöltek, akristusrol, és az Anyaszent egyházrol, és azt amit az Apostolok tanítottak, azért az olyanok kik nem követik tanításokat, hanem valamely más uj talalmányt, nem az Anyaszent egyházból valok.,
¹⁰ és ha szinte külső képen abból valok is, de Isten előtt nem abból valok. valamég tanítását nem gyakorolják.

K Mikeppen nevededik, és végezödik el ez az épület mi bennünk?

[202b:] F A reménség által, mely azt fel emeli, a midön a földi jókót el hagyjuk. és a mennyei jokhoz ragaszkodik⁵⁸⁴ a szivünk.,
¹⁵ a szeretet által végezödik el., a midön tsak egyedül; az Istent szerettyük, és felebarátunkot ö érette, és amidön azt el nem szenvedgyük, hogy a világi szeretett meg ferteztesse azt a templomot, a melyet a szent Lélek épitet lako helyül magának.⁵⁸⁵

⁵⁸³ az [és-ből javítva.]

⁵⁸⁴ ragaszkodik [g helyén más betűt kezdett (k-t?), de nem írta ki.]

⁵⁸⁵ [A Magyarázat a XXVI. (202b) oldalon ér véget, több mint fél oldalnyi üres hely kihagyásával. A következő lapok első fogalmazvány benyomását keltik, sűrű apróbetűs frás, tintafoltok stb. A XXVII. t-el (203a) jelzett oldalon fent négy áthúzott sor van: <gyuk. és a mennyei jokhoz ragaszkodik, a szivünk a szeretet által végezödik el, amidön csak egyedül az Istent szerettyük, és felebarátunkot ö érette, és a midön azt el nem szenvedgyük, hogy avilági szeretet meg ferteztesse azt a templomot; amelyet a szent Lélek épitet lakó helyül magának.> E sorok a XXVI. oldalon véget ért szöveg utolsó soraival egyeznek, ezek fogalmazványa lehetett. Mivel a következő összefűzött lapok kis egységet képeznek, és az első oldalak kivételével külalakjuk is megfelelő, Mikes ezeket nem másolta le, hanem folytatólagosan a már átmásolt, de véglegesen még nem letisztázott részhez illeszthette. A 202b lap alján örszóként írt: Évangélium Sz. Jan — nagyobb részét levágta a könyvkötő, de a kiemelkedő betűk felső része, a kisebbek felső széle és az ékezet látszik.]

sz. jan. 20. 24. az évangyéliumot. ide
aláb keresed.⁵⁸⁶

Magyarázat.

K. miért engedé meg az Isten. hogy tamás és atőb apostolok kételkednének. az ő mesterek fel támadásában, amelyet meg jövendölt volt nékik., és amelyről annyi bizonytságot adot volt nékik..?

F meg engedé azért. hogy az ő hihetetlenségek, az anyaszent egyház⁵ hitének erősítésére lenne; aző kételkedések. még nékik arra modót nyito hogy bizonyosabak legyenek ezen titok valóságában., hogy ha pediglen mindgyárt hitelt adtanak volna., lehetet volna gyanakodni ebben⁵⁸⁷ a dologban. aző könnyen valo hitelekért. de nem lehet őket ezzel vádolni. mivel nehezen hiteték el magokal, fő képen ha azt meg¹⁰ gondollyuk. hogy minek utanna azt magokal el hiteték, minden féle veszedelemre. sőt még ahalálra is adák magokat, aző mesterek fel támadásának. meg bizonyításáért.

K. micsoda bizonytságot ad a kristus nekik. fel támadásáról.?

F. meg mutattya nékik. aző kezein, és lábain lévő sebeknek helyeit¹⁵ meg tapasztattya vélek. sebes oldalát., testét. és tsonttyait; mi lehet nagyob bizonytságot adni. az élő. valóságos testről.

K. miért hogy akristus. jobnak tarttya a hitét azoknak. kik látatlan hisznek. mint azokét. kik látva hisznek?

F mert azt akarja. hogy hidgyük amit mond, és tanyit. ő az örökös²⁰ és meg csalhatatlan igazság, a mi szemeink minket meg csalhatnak., de az Isten szavaiban valo hit. meg nem csalhat; és erőseb hitel kel hinnünk mind azokat amiket a kristus cselekedet, mint ha mind azokat láttuk volna: azért is mondgya sz. pál. hebr. 11. l. *hogy a hit. a láthatatlan*⁵⁸⁸ *dolgoznak bizonyitása.* ebben is áll, a hitnek erdeme.

⁵⁸⁶ [Mikes későbbi bejegyzése; ld. 211b—212a]

⁵⁸⁷ ebben [Első e—a-ból javítva, a második már világosan e, tehát a szó írása közben javította.]

⁵⁸⁸ [Íráshiba:] láthatatlan

Imádság

Oh Istenünk, aki az egész világot oktatom a sz. pál⁵⁸⁹ apostol predikációjában. adgyad. hogy ma tisztelvén meg téréseit. kövessük is példáját. és hozád mehessünk a mi urunk J. k.

Epistola.

apost cseleke. 9: 1.
az epistolat ide alá b keresed⁵⁹⁰

Magyarázat.

K mond meg az okát. hogy miért téréte meg az Isten Saul olyan⁵ állapotjában., amelyben leg nagyob dul fulással vagyon akeresztények ellen. fenyegetvén öldöklésel az ur tanítványit?

F hogy nagyob fényeséget meg mutassa az ő mindenható kegyelmének erejét, és azt. hogy könnyü néki, mikor tettzik. abünöst. ki venni arosz indulatoknak mélységéből, Saulus nagy fenyegetésel¹⁰ vagyon atanítványok ellen. damaskusba mégyen. olyan hatalomal, hogy azokat meg fogathassa akár hol., volté valaha ennél ellenkezőb a kegyelemel., mind azon által, ugyan ilyen állapotjában indította meg szivét a kegyelem., látgyittya meg annak⁵⁹¹ keménységét, és változtattya meg abban az akaratot. ebből meg lattzik hogy soha sem¹⁵ kel kétségben esni a bünösnek meg térése felől. akár mely el vetemedet legyen. mivel az Isten tudgya. csak akarja; aő⁵⁹² rosz szándékjokot is. meg térésekre fordítani; ilyen csudát nem téssen gyakorta., detehet. aző bölcseséginek akarattya szerént.

K. miképen történek ez a csuda saulon.?

²⁰ F nagy világóság vévé ötet környül., mely jelenté azt a világóságot amely meg hattya láthatatlan képen. abünös szivét, és fel nyittya az elmének szemeit. amidön Isten meg akarja téréteni, akristus szavát halván. a földre le esék, meg rettenvén., az Isten ítéletitől.

⁵⁸⁹ pál [l-s-ből javítva.]

⁵⁹⁰ [Mikes későbbi bejegyzése; ld. 212a—213a]

⁵⁹¹ annak <kegy mer> keménységét,

⁵⁹² [Íráshiba:] aő

K. a kristus miért feddi arrol Sault hogy ötet üldözi, mivel dicsősé-
giben lévén., az emberek nem üldözhetik ötet.

[204a:] F mert a kristus feje lévén ahiveknek egy test vélek, és afő.
atagok szenvedésit igen érzi, a midön a kezét, vagy a lábat meg sértik,
5 anyelv azt mondgya a nékem fáj. nem aláb, senem akéz panaszol-
kodik, hanem a fő. így vagyon tehát, a midön Saulus üldözi ahiveket,
a kristus arrol. feddi, hogy ötet magát üldözi, mert ő azoknak fejek.
látván azt a szoros egyeséget. mely az üdveztő. és a szolgálai között
vagyon,⁵⁰³ az elegendő ók arra. hogy magunkot meg tartoztassuk,
10 meg bántani, vagy roszul báni felebarátunkal., mivel aki őket meg
bánttya, az Isten fiát bánttya meg, aki bírája, mind egyikünknek,
mind a másíkanak.

K mit tésznek ezek a szavai akristusnak. nehéz néked. az ösztön
ellen rugoldoznod?

15 F azt tészik. hogy az ki magánál hatalmasabnak akar ellene állani,
az magának árt, valamint az oktalan állat,⁵⁰⁴ aki az⁵⁰⁵ ösztön ellen
rugoldozik, és nagyob fájdalmat okoz magának. az üdveztő eszerént
beszelnéki. mert ha Saulus ellene állot volna, minden féle büntetéseket.
és boszu állásokat várhatot volna magara.

20 K mit cselekedék saulus. abban a szem pillantásban. amelyben
meg üsmeré a kristus szavát.

F egészen akarattya alá adá magát. mondván. uram mit akarsz⁵⁰⁶
hogy tselekedgyem, e szerént kel cselekedni egy valóságos penitentzia
tartónak., akinek tellyeségel el kel venni azokat abüntetések, a
25 melyeket adnak neki az anyaszent egyház szabot rendi szerént., hogy
meg engesztellye az Isten haragját., és hogy eleget tegyen az Isten
igasságának. a kit meg bántot vétkeivel,⁵⁰⁷

K. miért küldi akristus sault ananiashoz., és miért nem taníttya
meg maga akarattyára?

30 F. azért. hogy ahivek engedelmséggel legyenek pásztorokhoz, és
adoktorokhoz. a kiket rendelt az anyaszent egyházban, hogy tollók
vegyek és halgassák az intést. és az oktatást, hogy olyan emberek-
től mint magok. tanulják meg az üdveségnek tudományát., azért

⁵⁰³ <vagyon> között vagyon,

⁵⁰⁴ állat, [Beszúrás.]

⁵⁰⁵ az [Beszúrás.]

⁵⁰⁶ mit <h> akarsz hogy

⁵⁰⁷ vétkeivel, [Első v-r-ből javítva.]

hogy fel állítsa az anyaszent egyházban. az egymástól való függést, amelyet az írás aki rendelt sereghez hasonlított.

K. mit jelentnek nekünk asaulus szemei meg homályodások, amidön meg tére?

⁵ [204b:] F azt akará ami urunk meg mutatni. hogy ellene kel mondani az emberi elme⁵⁹⁸ csalando világóságának, hogy meg világositassunk a hitnek világóságával., és hogy, egy valóságos penitentzia tartanak nem kel tekinteni a teremtet állapotot, se avilági csalárd ékeségeket., hanem egyedül csak az evangyeliumi igazságokra nyisa fel szemeit.⁵⁹⁹

¹⁰ és csak az örökös jót szerese. *mi nem figyelmezünk azokra amelyek látatnak.* mondgya sz pál 2 cor. 4. 18. *hanem amelyek nem látatnak. mert a melyek látatnak. ideig valok, alátatlanok pedig örökké valok.*

K. mit kel nekünk abbol tanulni. hogy akristus az egész földre parancsolgya sz. pálnak. hogy menyen predikálni, meg jelentvén még

¹⁵ néki előre. hogy szenvedni fog nevéért?

F. ezek a cselekedeti a kristusnak, igen felyül haladgyák az emberi cselekedetet, és az ő sziveken való hatalmával, valóságal meg bizonyította Istenségit, mivel az emberek, vagy kegyeséggel, vagy reménséggel kapcsolják magokhoz egy mást, csak⁶⁰⁰ egyedül pedig az Istennek lehet, őket magához vonni, az ő szenvedésiben, és⁶⁰¹ halálában való reszesüléssel

K. mit tanulhatunk a sz. pál példájából. aki mindgyárt akristusrol predikál. meg terése után?

F azt tanulhattuk, hogy ha egy valóságos penitentzia tartó szóval

²⁵ nem predikál is akristusrol. arra nem lévén hivatalos, de kel prédikálni cselekedettel., és élete meg jobbitásával, hogy jó példát adgyon azoknak. akiket meg botránkoztatot, úgy hogy minden magaviselésével. hirdesse. meg üsmértesse. és szerettesse akristust.

⁵⁹⁸ elme <ho> csalando világóságának, hogy

⁵⁹⁹ szemeit. [sz — javítva olvashatatlan betűből.]

⁶⁰⁰ csak [c-je javítva a-ból?]

⁶⁰¹ <vagy> és halálában való [Javítás törlés fölött a sorközben.]

Magyarázat.

K. az apostolok olyan szegények lévén,, hogy hogy mondhaták. hogy mindeneket el hadták volna a kristusért.?

[205a:] F. ök azt valóságai mondhaták. mivel nem csak azt hadták el a mit birtak, hanem még amit nem birtak. annak kívánságát is el hadták. az emberi kívánság pedig mindenre el terjed; azért is mondgya sz. ágoston. hogy sz. péter. az egész világot hadta volt. el, de azért. az Isten az egész világot adta volt néki, epéldából ki tettzik hogy az emberek tökéletesek lehetnek, ha akarják. ha szinte⁶⁰³ el hadni valo gazdagságok ne legyen is. és ha egészen szegények is, mert ellene mondhatnak kívánságoknak és magoknak, hanem sok ha csak azt hadgyuk el amit birunk, ha az egész világot bírunk is. ha magunkot el nem hadgyuk. és a sok., magunkot úgy el hadni. hogy már ne legyen egyéb semmi el hadni valo. elég nehezebb a nagy sz. gergely szerint, mert a külső joktól meg fosztani magunkot. olyan mint mikor le vettyük köntösünket,, de le vetkezni magunkból, a magunkhoz valo szeretetből. és amagunk akarattýából,. olyan mint ha levetnök bőrünket; amely meg nem lehetne fájdalom nélkül.

K. mit ígér akristus azoknak, kik érette mindeneket el hadták valamint az apostolok.?

F. azt ígéri nékik. hogy az új születésben, nem csak⁶⁰⁴ üdvezülni fognak. hanem még ítélő székekben ülnek, és meg itélik véle együt az embereket az új születésen, a közönséges fel támadást kel érteni. amely a szenteknek új születés léssen. ameg rothadandóságból. a meg rothadatlanságra; ahalálról. ahalhatatlanságra, és anyomoruságból; a dicsőségre viszi őket,

K. azok kik mindent el nem hadnak akristusért ,nem léssen hát azon jutalmok mint az apostoloknak.?

F. nem léssen fel emeltetve arra anagy dicsőségre, csak azoknak léssen szabadságok másokat itélni, akik mindeneket el hadgyák

⁶⁰² [Mikes későbbi bejegyzése; ld. 213a—b]

⁶⁰³ [Íráshiba:] szint

⁶⁰⁴ csak [Beszúrás.] [Alább 26. sor:] nem léssen ha [:sorvégen, a papír szélét levágó könyvkötő csonkítása lehet.] azon

akristusért, azolnyanok kik a világot el nem hagyván, holmijeket⁶⁰⁵ el hadgyák ő érette., és avilági jóktól érette sziveket el vonnyák. azolnyanok érdemekhez képeest valo jutalmat véznek, de nem ollyat mint azok a nagy szentek

⁵ [205b:] K. nem paranesolaté a. hogy a kristusért mindent el hadgyunk. házunkot. atyánk fiait, és világi jovainkot?

F. enem közönségesen mindennek valo parancsolat; hanem⁶⁰⁶ tökéleteségre vivő tanács, hogy a világot el hadgyuk. mindent akristusért el hadgyunk hogy nagyob szabadságal szolgálhasuk. de különö-
¹⁰ son. emeg szeghetetlen valo parancsolat mind azoknak. akiket Isten erre a tökéleteségre hi, meg üsmértetvén vélek akarattyát, azis parancsolat, hogy ellene mondgyunk az ollyan dolognak, a melyet meg nem tarthatunk lélek kárhozat nélkül. és egy ollyan keresztény. a ki jországiban, vétekben valo esésit láttya. tartozik el hadni. mert
¹⁵ az évangyelium szerént. math. 28. 8. 9. mit használ⁶⁰⁷ valakinek ha az egész világot birja is. ha magát el veszti, és azután mint válttya meg magát., ugyan erre valo nézve sz. Cypriánus, tract. de lapsis. azt akarja hogy azok el hadgyák gazdagságokat; akiknek botránkozást okoztak az üldözésekben., mert ahoz valo ragaszkodások miat,
²⁰ és a tartalék. hogy azokat el veszti, félénké tette vala őket, és ezen okokért. ellene mondnak vala ahitnek., azt akarja hogy az után. az ollyanok a jországokat ugy tekinttsék mint ellenségeket és hogy azokat el adgyák. és a szegényeknek osztogásák.

K. minden keresztény nem tartozik tehát mindennek ellene mon-
²⁵ dani. hogy üdvezüllyön.?

F a két dolgon kívül. melyekről ide fellyebaszollottunk, nem tartozunk magunkot meg fosztani jországunktól, és⁶⁰⁸ atyánk fiaitól, de tartozunk, az Isteni szeretetnek nagy parancsolattyából., sziv szerént annak ellene mondani. azt ragaszkodás nélkül birni, ugy élni véle.
³⁰ mint ha nem élne, ugy elni a világban, mint ha⁶⁰⁹ őt nem volnánk., semit nagyobra ne becsüllyünk az Istennél. és akristusnál., se jországot, se jo akarot. se atyánkfiát. se méltoságot erre pedig kötelez az évangyelium. mindeneket. személy válogatás nélkül. luk. 14. 26.

⁶⁰⁵ holmijeket [!]

⁶⁰⁶ <de>hanem

⁶⁰⁷ <ha> mit használ valakinek ha

⁶⁰⁸ és [Beszúrás.]

⁶⁰⁹ <ho> mint ha őt

K. miosoda más jutalmat ígér akristus azoknak., akik mindent el hadtak érette?

[206a:] F száz annyit ígér nekik mind ezen, mind a más világon., az a száz anyyi maga foglallya. mind azt kegyelmet, jó erkölcsöt, sziv béli békeséget, vigasztalást, és minden lelki és testi jokat melyeket vesznek Istentől ez életben amelyek sokal drágábbak a földi joknál. melyeket el hagyunk, és boldogabbaká is tésznek., de semmit nem használ. ha el hadgyuk is a külső jókót, ha az egész világnak ellene mondunk is, ha a véteknek. és magunknak ellene nem mondunk; ezen kel leg előbször is el kezdeni.

GYERTTYA SZENTELŐ BOLDOG ASZSZONY NAPJÁN.

Az epistolat az évangeliumot alab keresed⁶¹⁰

Imádság.

oh mindenható örök Isten. kérjük alázatosan szent felségedet., adgyad hogy ate egy fiad példájára. a ki testet vévén magára, ma atemplomban bé mutattatot. mi is bé mutassuk előtted magunkot tiszta szivekel. ami urunk. J. k.

Epistola.

malach. prophé. 3. l.

Magyarázat.

¹⁵ K. az anyaszent egyház. mi végre olvastattya a⁶¹¹ mái letzkében a malachiás jövendölésit?

F. mert ezen anapon kezdette azt akristus bé tölteni., atemplomban valo menetelével, ahová elviszik ötet. a boldogságos szüz. és sz. joseph. hogy bé mutassák az attyának. a törvény szerint. mint első szülőte-tett.⁶¹²

⁶¹⁰ [Mikes későbbi bejegyzése; ld. 214a—b]

⁶¹¹ a [Beszúrás.]

⁶¹² [Íráshiba: *szülőttet* helyett? Vagy am. születetet = születést? Vö. a 207b első *szülőttek* és első *szülőtetet.*]

K. kicsoda az az angyal akit az ur elküldöt. hogy el készittse utait, és az a testámentumnak angyala, a kinek atemplomba kel menni.?

F. az első keresztelő sz. jános. aki előljároja vala a messiásnak.,
5 és aki néki el készíté az utakat, penitentzia tartásával, predikálásával, és kereszttségivel, és a ki meg üsmerteté őket az emberekkel, mutatván reája újával, amásodik, az az, atestamentumnak angyala., akristus önnön maga, aki templomban ment, hogy bé mutassék az attyának,⁶¹³ hogy őt imádgya az attyát. és őt tanittson, testámentum
10 angyalának neveztetik, mert az atya Isten azért küldé ell, hogy hirdesse az embereknek⁶¹⁴ az új szövetséget. melyet tett vélek, és az ígéteret melyet tett nekik., hogy örökös jutalmat ád azoknak, kik ötöt szeretettel, lélekben, és igazságban szolgállyák.

[206b:] K. miért mondgya a prophéta, hogy ki gondolhattya meg
15 a messiás el jövetelét. és hogy ki marad meg hogy ötöt lássa?

F. azt mondgya hogy ki gondolhattya meg aző el jövetelit. akarván mondani, hogy ki foghattya azt meg, hogy az Isten emberé legyen., hogy az ő szeretete az emberekhez olyan nagy legyen. hogy magát ahalálra adgya, és meg válttsa őket, akik ellenségi valának avétekért.,
20 a sidok nem nézhetének reája, nagy nyughatatlansággal várák, a törvény, és a prophétiák. arra az eljövetelre készítették őket, mind azon által, ötöt meg veték., mert nem jöt. azzal a fényes hatalommal: és felséggel hogy meg szabadittsa őket, látható ellenségektől, és el terjesze. az egész földre, aző uralkodásokat, amint ezt ígérik vala magoknak.,
25 nem értvén avalóságos értelmet az irásoknak, és betű szerént vévék azt, amit az irás mond, amessiásnak hatalmáról, és nagyságáról., mert a kettsegteté. aző nagyra vágyodásokat., el mondhatni, hogy még most is sokan vannak olyan keresztények. kik nem nézhetnek a kristusra., mert keménynek láttzik nekik lenni, és hogy az ő szenttség.
30 ges. élete, és tiszta tudománya, kárhoztattya. az ő hamis tartásokat; szokásokat., és rendetlenségeket.

K. miért hasonlittják ötöt, az olvaszto tűzhöz. és aruha festők fűvéhez.

F. mert ő meg tisztittya alelkeket. aszeretnek tűzével, a véteknek
35 tisztátalanságától., valamint atüz meg tisztittya az aranyat., és valamint a festők fűve, hogy ki viszi⁶¹⁵ amoeskot

⁶¹³ az <apjának.> attyának,

⁶¹⁴ hirdesse <az> k [Talán: ki] az embereknek

⁶¹⁵ ki viszi(k)

K. kicsodák azok alévi fiai, akiket meg tisztít az üdveztítő.?

F azok az anyaszent egyháznak papjai. és szolgálai, akiket jelentettek ó törvényben,⁶¹⁶ alévi fiai, vagy is mindnyájan a keresztyének, akik részesülnek akristus papságában.,⁶¹⁷ I petr. 2. 5. meg mosa őket⁵ vérében, és meg tisztította sz. lelkével. ebből ki tettzik, hogy az elsőktől nagy tisztaságot kíván, amidön az oltárhoz járulnak, hogy az Istennek ajánlyák atiszta bárányt, és a többitől pedig, tiszta és szent életet; hogy meg egyesülhésének. aszent áldozattal. melyet ajánl apap., és hogy nékie ajánlhassák testeket. lelkeket valamint, szent, élő. és¹⁰ ő előtte kedves⁶¹⁸ osttyákat. rom. 12. 1.

K. ennek az áldozatnak óstyája, nem kedvesé mindenkor Isten előtt, [207a:] ámbár. a papok, és a hivek, kik azt ajánlyák. azok ne legyenek is?

F ez a szent áldozat. magában. szüntelen kedves Isten előtt. de¹⁵ azt kívánnya., hogy azok, kik azt ajánlyák. az igasságban ajánlyák, aprofhéta szerént. az az, igasságos. és tiszta szivel, az Isten aszivit nézi inkább annak a ki neki áldozatot ajánl, mint sem az áldozatot, az oltári szenttségek. noha magokban szentek. de ő előtte nem tettzenének, hogy⁶¹⁹ ha vétkes szivel, és tisztátalan kezeke ajánlánák néki.²⁰ haszontalanná tennők azt a szenttséges áldozatot; és szenttség törésben esnének. hogy ha. ahoz tisztátalan⁶²⁰ kezeke nyulnánk., és világi elmével ajánlanok, mentől szenttyeb, és kedveseb Isten előtt. annál nagyob. testi és lelki szenttséget. és tisztaságot kíván azokban., akik azt ajánlyák, és azal magokot.

Évangélium.

sz. luk. 2. 22.

Magyarázat.

²⁵ K. az üdveztítőnek az anyja. miért megyen atemplomban. hogy meg tisztullyon, holot oly tiszta, és szent volt. és az ő szülése. nem hogy tisztátalaná, de söt még tisztábbá tette ötet?

⁶¹⁶ <ó> ó törvényben [ó: szót utólag szúrta be a soreleji margóra.]

⁶¹⁷ papságában., [b-g-ből javítva.]

⁶¹⁸ kedves <h> osttyákat.

⁶¹⁹ hogy <azt> ha

⁶²⁰ [Elírás:] tisztátalan

F azért mégyen hogy⁶²¹ engedelmeskedgyék amojses törvényének, amely azt hadta az aszszonyoknak., hogy bizonyos ideig óthon maradjon. atemplomban ne mennyen; semmi szent dolgokhoz ne nyuljon: és meg tisztuljon. a szülésben valo tisztátalanságtól., a boldogságos
5 szűznek nem vala arra magának szüksége. de mint hogy akoron nem tudták valójában hogy ki légyen. afelebaráti szeretetnek kötele-
sége. arra vivé, hogy magát atöb aszszonyokhoz tegye. és magát a mojses törvényének. Ceremoniái alá vesse. hogy másokat meg ne botránkoztasson,

10 K. mit jelent atörvénybéli tisztátalanság. a mely ki rekeszté atemplomból mind addig még meg nem tisztultak, és főképen. agyermek ágyas aszszonyok tisztátalansága

F jelenti abelsöképen valo tisztátalanságát aléleknek, amely ki rekeszt amennyekből., és a szent dolgokban valo részüléstől., mind
15 addig még meg nem tisztittatunk akristus vére által, és apenitentzia tartásnak köny hullatásával., külö-[207b:]nösön pedig. az aszszonyok törvény béli tisztátalansága, a gyermek agyok után, meg mutatták, hogy tisztán az emberi cselekedetek, nem lehetnek szentek, hogy ha meg nem szenteltetnek akristus kegyelmével, és hogy mindent az
20 Isten dicsőségire kel mivelni; minden szándékunknak. és cselekedetünknek. arra kel czélozni.

K. atörvény a gyermek ágyas aszszonyokat, csak atisztulásra kötelezédzé?

F még arra kötelezédzé öket, hogy az Istennek szentellyék az első
25 szülöt fiokot; és pénzen meg válttsák, és egy bárányt is adgyanak, hogy ha szegények két galambot adgyanak, vagy két gerlicét; az Isten annak az irgalmaságnak emlékezetire. akará hogy néki szentellyék. az első szülötteket; amellyel meg menté ahaláltól anépinek első szülötteit, ahusvéti báránynak vérivel, amellyel meg volt a kapujok
30 kenve; amidön meg ölete minden első szülötetet egyiptumban., és mint hogy az első szülöttek, akiket nékie szenteltek., fel is kelletek volna neki áldoztatni,⁶²² azzal meg elégedék, hogy helyetekegy bárányt, vagy két galambot áldoznának fel.

K. kit jelent vala az a bárány. akit áldozatul ajánlottak?

35 F a jelenté akristust; aki fel áldoztaték akereszt fán. hogy meg váltaná az első szülötteket, az az, az Isten fiait. és akinek. drága vére. meg tisztittá abünös embereket.

⁶²¹ hogy <el> engedelmeskedgyék

⁶²² áldoz<ni>tatni, [tatni: <ni> fölé írva.]

K. micsoda oktatást vehetünk. ezen két féle ceremóniából. az aszszonyok meg tisztulásából, és az első szülöttek meg szentelések-ből; ?

5 F meg tanulhatták a keresztény anyák, akik gyermek ágyban vannak., az Istent kérik. hogy⁶²³ tisztítsa meg őket lelki tisztátalanságokból., ajánlják nékie gyermekeket, akik neki szenteltettek akereszttségben, kérik hogy tartsa meg ártatlanságokban., és igyekezzenek azon hogy keresztényi módon nevelhessék.

10 K. nem leheté akristusnak. és az ő szent anyjának. magokat a törvény parancsolatya alól el vonni?

15 F igen is lehetet volna., de alázatoságból. az alá veték magokat. példát akarván nekünk adni. hogy micsoda engedelmeséggel kel végben vinnünk, az Isten, és az anyaszent egyház parancsolatit. az Isten fiá-[208a:]nak. és az ő szent anyjának példája, akik⁶²⁴ oly nagy szorgalmatosággal viszik végben a törvénynek leg nehezebb részeit, nagy alázatosággal;⁶²⁵ meg szégyenitti még azokat, akik belső kevélységből, nem félnek meg szegni az anyaszent egyház törvényit, azért hogy a közönséges népnél fellyeb valók., a kivel is nem akarnak esze elegyedni, és véle egyet tartani. mint példának okáért, a bójtról való

20 törvényt, gondolván kényeségből. hogy a meg fóg ártani egésségeknak.

K. a kristusnak az az alázatosága, amelyel abünösök közti elegyítette magát., és azok. amelyeket követet. mindgyárt születésitől fogva., nem magasztaltattaké⁶²⁶ fel valamely rendkívül való jelek által. ?

25 K. az atya Isten. azokat fel magasztalá. sok jeleket., nem csak a prophéták,⁶²⁷ és az angyalok tettek rolla bizonyosságot; hanem még egy szűz gyermeket szüle, egy magtalan⁶²⁸ aszszony fiat fogada méhében., a néma meg szóllalt, ersébet jövendőle, az ő gyermeke örömben meg rázkodék méhiben; a mágusok imádására el mentek, egy szent özvegy aszszony ötet meg üsmérte, egy igaz, ötet akarjára vette, és meg jövendölé. hogy sokaknak. meg romlására. és fel támadására, lenne israhelben,

K. mit mond az évangelium. arról az igazról. ?

⁶²³ (hogy) az Istent kérik. hogy

⁶²⁴ akik [előtt a sor fölött egy rövid szó beszúrva és törölve; <az>?]

⁶²⁵ <oly> nagy alázatosággal;

⁶²⁶ <m> nem magasztaltattaké

⁶²⁷ a<z> prophéták,

⁶²⁸ magtalan [g-t-ből? javítva.]

F az evangyeliium azt mondgya hogy ez az igaz, várja vala az israelek vigasztalását., tudni illik,⁶²⁹ amessiást, akit⁶³⁰ az Isten elküldte, hogy meg szabadítsa népét. nyomoruságiból. és bé töltte örömet, és vigasztalásal., hogy ez az igaz Isten félo vala, akinek meg vala ígérve, hogy a halált meg nem látná. mig előb meg nem látná az ur kristusát, eszép példája akeresztényi életnek. amely aból áll, hogy az igasságnak cselekedetit mivellyük, az Istent fiui szeretettel szeresük, amely szeretet eltávoztassa velünk mind azt ami néki nem tettzenék, kívánnuk, és várjuk amásodik el jövetelét akristusnak, valamint siméon¹⁰ kíváná, és várá. az elsöt.

K. miképen, és micsoda, indulatból találkozik. simeon atemplomban [208b:] amidön. akis jésust. oda vivé aboldogságos szüz?

F. a szent lélek által valo indulatból mene atemplomban; amint ameg ígértetet valanéki, kövessük simeont, ha hasonló boldogok akarunk lenni mint ő, ha azt akarjuk hogy meg talállyuk akristust az ő szent templomában, a szent mise áldozattjában, az ő testének, és vérinek Communiojában, mennyünk atemplomban ugyan azon szent léleknek indulattjából,⁶³¹ és nem emberi szokásból. hit⁶³² tisztelet nélkül, buzgoság. és figyelmetesség nélkül, valamint cselekesznek mostanában sokan akeresztények., hanem oda azért mennyünk hogy a kristust keresük, hogy kegyelmet. bűneinknek bocsánattját, lelki vigasztalást, és erőt nyerhessünk, menyünk oda. könyörögni imádni, és dicsérni az Istent.; és nem azért hogy suttoglyunk., hejában valorol beszélgesünk., mert valamint hogy ez a szent öreg ember. nagy örömet vett, a kristust vévén ölében, miis ki mondhatatlan vigasztalásokban lészünk részesek, hogy ha ötöt szivünkben veszük.

K. micsoda gondolatokat inditta az üdvezítő jelen valo léte. a simeon elmejiben?

F egészen el vona avilágtól. és még az élettől, ugy annyira. hogy csak ahalált ohajtá., mert oly boldog volt. hogy ötöt láthatta. és ölében hordozhatta,⁶³³ minékünk is vagyon az a boldogságunk. hogy ötöt vehettyük aszenttségben. nem ugy mint gyermekeket. és halandot., hanem mint dicsőségest, és halhatatlant és hogy ha mi hozzája. erős hitel. szeretettel; és tiszta szivel járulnánk, semmit egyebet nem

⁶²⁹ <az> tudni illik,

⁶³⁰ akit [t— úgy látszik k-ból javítva.] [5. sor:] <a> hogy a

⁶³¹ <id> indulattjából,

⁶³² hit <nélkül> tisztelet nélkül,

⁶³³ hordozhatta, [d—h-ból javítva.]

kivánhatnánk eföldön., semmit őt nem látnánk, szeretetünkre méltót, és könnyen meg válnánk mind attól., valamit avilág mutat nekünk. gyönyörűsége valót; ez az igaz minek utánna meg látta volna, nem kíván egyebet. csak abékeségben valo halált, és az igazán valo keresztényeknek,⁶³⁴ minek utánna vették aszenttségben., nem kel egyebet kívánni. hanem a halált. hogy ötöt meg láthassák és birhassák. örökké.

[209a:]SZENT MÁTYÁS APOSTOL NAPJÁN.

imádság

oh Istenünk aki apostolid köziben vetted aboldog sz. mátyást, kérünk halgasd meg érettunk valo esedezésit. és hintted bövségesen igralmaságot mi reánk. ami urunk J. k.

Epistola.

act. apos. 1. 15.

azepistolát. az evangéliumot aláb
meg találod.⁶³⁵

Magyarázat.

¹⁰ K. honnét vagyon, hogy sz. péter. a töb apostoloknál előbb, jelenté meg a gyülekezetben., hogy gondolkodgyanak. judás helyet valo apostolnak választásán.?

F. a jelenti az sz. péter elsőségét. az apostoli társaságban., és akristus juhainak szükségire valo vigyázását. egy jó pásztornak, sz. péter eleiben adgya a gyülekezetnek hogy válaszson, de ő⁶³⁶ csak maga nem választ: az egész apostoli rend, és atanitványok, egyes akaratbol. aválasztáshoz kezdenek. és két választandot neveznek az apostolságra.,⁶³⁷ mindnyájan meg egyeznek azon, hogy mi modon tudhasák

⁶³⁴ keresztényekk,

⁶³⁵ [Mikes későbbi bejegyzése; ld. 214b–215b]

⁶³⁶ ő <egy> csak

⁶³⁷ [apostoliságra-ból javítva; az eredeti *i* helyén a tinta összefutott, de az áthúzás két vonalkájának vége nagyítóval kivehető; az *i* pontja túl hosszú ferde vonallal törölve; *apostolságra* — írja alább is: vö. 209a, 215a]

meg az Isten akarattját. akettő közöt valo választásban. és mindnyáján⁶³⁸ az imádsághoz fogának.

K. miért mondgya sz. péter. hogy judás mezöt vett. ahamiságnak jutalmabol. holot ő viszá adta azt apénzt?

⁵ F. mert azon apénzen, a melyet fel vett volt. árulásáért, egy mezöt vettenek. amelyet nevezték, haczeldáma, az az, vér mezejének, ugyan ezen aneven hihatnák mind az olyan jóságokat. a melyeket aszegények vérin vettek., tudni illik az olyanokat. amelyeket igasságtalanul, erőszakoson. vagy usorával birnak, vagy kik egyházi jóságot vesznek. mely jóság. a szegényeké. özvegyeké. és az árváké.

K. az apostolok mikenen cselekesznek. az apostolságra valo választásban. ?

[209b.] F.. ökk magoktól semmit nem akarának cselekedni. azért az Istenhez folyamodának, hogy jelentené meg akarattját, és mutatná ¹⁵ meg nekik. hogy mellyik volna az, akit ő választot az apostolságra., ebből meg láthattjuk. hogy a midön valakit kel választani valamely hivatalra., méltoságra, vagy a közönséges tiszttségre., olyankor nem kel tekinteni a magunk hasznát, attyafiát, hanem egyedül az Isten akarattját, a melyet meg mutat nekünk. hogy ha azal a modal élünk, ²⁰ amelyet azö bölcsesége ad elönkben, és ha vigyázunk⁶³⁹ választásban. jó erkölcsire. érdemire, alkalmaságára, hajlandóságára, melyeket ő adot annak, akit arra hitt., az olyanok, akiknek lehet abeneficiumot osztogatni. vagy arra nevezni, jobban nem cselekedhetnek. lelkek üsméretinek bátorságára valo nézve, mint hogy az apostolokat kövessék, és tanácsot kérjenek olyanoktól., akik üsmérnek azokra érdemeseket, és kérni kel az Istent. hogy mutassa meg akarattját. nem vigyázván, se abarattságra. se az atyafiságra. se a mások kérésekre, mert ez adolog az Istent illeti, és nem szükséges, hogy az embernek. abban semmi része légyen, igen szükséges meg vizsgáltni nagy szorgalmatosságal. ókos, és értelmes emberekkel, hogy ha azok kik a beneficiumokra vágnak. azokra érdemeseké, ugy hogy aleg érdemesebbek nyerhesék el, az ilyen dolog üdveségiben áll. mind a választzonak,⁶⁴⁰ mind a

⁶³⁸ mindnyáján [a—o-ból javítva; a tinta összefutott.]

⁶³⁹ és ha vigyázunk [Sor fölötti beszúrás az áthúzott] <és a vá> [ti. és a választásban kifejezés eleje fölött; vá: beszúrás a sor előtt a lapszélén; hogy névelő volt-e előtte, nem állapítható meg, lehet, hogy a könyvkötő levágta a lapszélén.]

⁶⁴⁰ mind <an> a választzonak,

választottnak., és más többeknek is, rettegve, kellene nézni ezt a szent gyülekezetet., mind annak aki az egyhazi tisztségekre nevezhet., látván, hogy micsoda. vigyázásal.⁶⁴¹ figyelmeteséggel, és félelemmel vannak az apostolok, amidőn az Istennek apostolt választanak.

Évangélium.

sz. math. II. 25.

Magyarázat.

⁵ K. kicsodák. azok a bölcsek, és okosok kik elöt⁶⁴² rejti Isten igazságit?

[210a:] F. 1. azok, az olyan maga elhit tudosok, a kik magokat annyira magasztalják., és magokkal el hitetik. hogy nincsen szükségek amások tanácsára. 2. az olyan világiak, kik csak amagok hasznokot¹⁰ keresik, kik okosabak amagok dolgok igazgatásában, akristus mondása szerént. mint sem avilágoságnak fia az üdvések keresésében. 3. az olyan világ szerént való emberséges emberek. akik semmiben nem kételkednek., mindenre alkalmazosra tarttyák magokat., de a kiket inkább lehetne pogányoknak nevezni, mint sem keresztényeknek. 4.¹⁵ az olyan magát mindenhez alkalmaztató, aki minden beszédivel. és külső maga viselésivel. el akarja másokal⁶⁴³ hitetni hogy igen igazság szerető; de a⁶⁴⁴ szivében lévő el rejtet hamiság, annyiszor által hágatattya véle az Isten törvényit, amennyiszor⁶⁴⁵ gondollya hogy azt észre nem veszik., és aki mindenben csak tisztán a maga hasznát keresi.

²⁰ K. kicsodák azok akisdedek., akiknek az Isten ki nyilatkoztattya. titkait és igazságit.

F. azok. az alázatos. és az együgyü szivűek, olyanok.⁶⁴⁶ a micsodás leg gyakortáb a közönséges nép. a ki nagyob engedelmeséggel. és jobb szivel veszi bé. a hitnek világóságit. mint sem avilági tudosok és gazdagok. ilyenek is valanak. az apostolok és a tanítványok., kik mindent

⁶⁴¹ vigyázásal. <és> figyelmeteséggel, és félelemmel [A lelom o-ja esetleg e is lehetett, vagy o-ból javított e; a tinta a betű felső részén összefolyt.]

⁶⁴² el <rejtette> rejti

⁶⁴³ másokal <hitető> hitetni

⁶⁴⁴ a <hamis> szivékben [Eredetileg: a hamis szivekben]

⁶⁴⁵ amennyiszor [o-e-ből javítva.]

⁶⁴⁶ olyanok. [ok: sor fölötti beszúrás.]

el hagyának, és a szegény. kristust követék, nem hajtván ajövendöre, illyen vala anép. aki apusztában kiseri vala az üdvezitöt., a ki harmad napig halgatá predikácioját,⁶⁴⁷ és aki az üdvezitöben. nagyob különböztetéssel üsmeré meg az Isten munkáit, és az ö tanításának⁵ igazságát. mint sem a törvénynek doktori, a papok. és a fariséusok.

K. mit akar akristus velünk meg értetni ezekel aszokal. ugy atyám. mert így akartad.?

F jóvá hadgya. és imádgya az attyának cselekedetit., akinek akarattya minden igazságnak rendgye. és nekünk példát ad, hogy mi is azt imádgjuk,¹⁰ és az alá vessük magunkot mindenekben. ha szinte annak okát meg nem foghatnok is, és ha az ö akarattya. ellenkeznek is. értelmünkkel, akor⁶⁴⁸ bizvást el mondhattuk urunkal., uram, mert így akartad., az illyen állapotban. az embernek, halgatni, imádni, és csudálni kel amit meg nem foghat, elegendő azt néki [210b:] tudni, hogy az Isten¹⁵ akarattya., önnön maga az igazság. és abölcsesség., akristus⁶⁴⁹ arra is tanyit minket, hogy a világi bölcssek, és okosak el hagyatattak az ö vakságokban. és setettségekben., hamiságokért, és kevélységekert., és hogy a kisedek., és az egy ügyük, kik meg vannak világositatva., csak eppén⁶⁵⁰ tisztán. az irgalmaságból vannak.

²⁰ K. miért mondgya az üdvezitö. hogy mindeneket néki adot az attya. mivel ö maga Isten lévén, mindeneken örökös hatalma vagyon?

F avalo hogy úgy mint Isten. az attyához hasonló hatalma vagyon.: de úgy mint ember. az attyától vette ahatalmat hogy meg világosítsa az embereket az igazságnak világosságival., és hogy meg üsmértesse²⁵ vélek az Istent, és az ö titkait; azért is mondgya. hogy senki nem üsmeri az atyát, hanem a fiu, és az, akinek. afiu meg akarja jelenteni. ugyan ez is kötelezi ahiveket, hogy nagy alázatos hálá adással legyenek. akegyelemért melyet akristus tett vélek, adván nekik azt az engedelmeséget, amellyel bé veszik, és meg tarttyák. az évangeliumnak³⁰ igazságit.,

K. mit tésznek ezek a szavai akristusnak *jöjjetek hozzam mindnyájan. akik munkalkodtok; és terhelve vattok. és*⁶⁵¹ *én meg nyugotlak titeket?*

F. a kristus a bünösököt hja magához, és azokat akik suhajtoznak, a roszt kívánságoknak. és a vétetek járó nyomoruságoknak terhe alatt,

⁶⁴⁷ <per> predikácioját,

⁶⁴⁸ akor [a—o-ból javítva.]

⁶⁴⁹ akristus <azt> arra

⁶⁵⁰ [Ékezethibá:] eppén

⁶⁵¹ és <me> én meg nyugotlak

igérvén nékik. hogy meg nyugosztallya, és meg szabadittya attol a terhtől. mely őket a⁶⁵² földig le nyomja, és meg könnyebíti nyomoruságokat, hogy ha hozá kapcsollyák magokat; és ha élő hittel, és szeretettel hisznek öbenne.

5 K. micsoda iga az, amelyet akarja hogy hordozuk.?

F az az iga abbóláll, hogy szeretettel adgyuk magunkot. az ő évangéliumának törvénye, és oktatása alá, mivel haminket meg szabadit az ördög hatalma alól., és vétkeinknek terhétől, nem azért szabadit meg hogy magunké legyünk, és ami meg romlot kívánságink szerént
10 éllünk, hanem hogy mesterünket kövessük, akarattyát mivellyük, amelyben meg is fogjuk találni nyugodalmunkot. és vigasztalásunkot; hogy ha pedig [211a:] a magunkét mivellyük, abban csak nyugghatatlanságokat, nyomoruságokat és az elmének keserüségit talállyuk,

15 K. mire hi minket az üdveztő ezekel aszokal. tanulyatok⁶⁵³ töllem. mert szelid vagyok. és alázatos szivü, ?

F arra hi hogy tanitvánnyi legyünk. és mesterünknek fogadgyuk. mert nem hogy haragos mester volna., de szelid, és alázatos, mindek hozája mehetnek., és senkin ki nem ád. se kicsiden, se egy ügyten. azt mondgya hogy alázatos szivü, mert olyan alázatoság⁶⁵⁴ vagyon,
20 amelyet sz. bernárd szerent lelki alázatoságnak nevezhetni, amely az emberel meg üsmérteti hogy magától: semmi. és csak a meg vetésre érdemes, és az alázatos szivü az, aki szereti a meg vettetést., ennek pedig az Isteni szeretet az inditoja., erről is mondgya sz. agoston. hogy az alázatoság egyik része az az Isteni szeretetnek. és az Isteni szeretet. egyik része az alázatoságnak, ugyan erre is jöt akristus minket
25 tanyítani, mind szoval. mind cselekedetivel, rövideden ez is az egész évangyelium. hogy alázatos szivüek legyünk. és aki nem alázatos, nem aző tanitvánnya, ámbár csudákat tenne is., egy alázatos szivü. nem támad soha senkire is. és senki ellen nem áll, hogy ha csak nem kén-
30 szeritetik oltalmazni az igasságot., akkor is nagy mértékleteségel viseli magát; mert soha el nem felejtí alacson. és semmi voltát.

K. akristusban nem valaé még lelki alázatoság is?

F. igen is⁶⁵⁵ vala úgy mint emberben, és úgy mint az ő testére valo nézvé.⁶⁵⁶ de nem vala úgy mint avétekre valo nézve; mivel se

⁶⁵² a [Beszúrás.]

⁶⁵³ tanulyatok <meg> töllem.

⁶⁵⁴ alázatoság [után törölt <a> vagy <u>?]

⁶⁵⁵ is [Beszúrás.]

⁶⁵⁶ valo nézvé. [általában: *valo nézve* alakot használ.]

vétek, setudatlanság. se egyéb más emberi gyengeség ö benne nem valának.

K. miformában. gyönyörűség⁶⁵⁷ az ö igája, és könnyü az ö terhe. mivel ha övé akarunk lenni ellene kel mondani magunknak, és hordozni a keresztet életünknek minden napjaiban?

F. mert akristus szeretetet hint azoknak szivekben, akik[211b:] az övéi, a mely szeretet meg könyebiti sullyát az igának, és örömet is viselteti, azért is mondgya sz. agoston hogy mikor az Istent szeretik, semmi nem nehéz, a szenvedés sem tettzik nehéznek. mert szeretik a szenvedést.

SZENT TAMÁS APOSTOL NAPJÁN.

Epistola.

Az okáért, már nem vattok vendégek. és jövevények, ha nem aszentekek polgár társai vattok, és az Isten háza népei, fel építettette az Apostolok, és aproféták fundamentumára, a fő szegelet kö, ömaga akristus Jépus lévén,⁶⁵⁸ melyre az egész épület fel rakattatván nevedik az urnak szent templomává, melyre tiis, együt építettök fel az Istennek lako helyévé, alélek által.

Évangélium.

sz. Ján. 20. 24

Tamás pedig egy a tizen kettő közül ki kettősnek. mondatik, nem vala vélek, mikor el jöve Jépus, mondának azért néki a több tanítványok. láttuk az urat, ö pedig mondá nekik, hanem ha látom az ö kezeiben. a szegek liggatását. és az ujomat, a szegek helyére botsátom, és akezetem, az ö oldalában botsátom. nem hiszem. és nyoltz nap mulva, ismég benn valának az ö tanítványi, és tamás ö vélek, el jöve jépus ajtok bé téve, és meg álla középben és mondá békeség néktek., az után mondá tamásnak, erezd ide bé⁶⁵⁹ az ujudot, és lassad az én kezeimet,. és hozd ide akezedet, és botsásd az én oldalamba. és ne

⁶⁵⁷ gyönyörűség [Első s—r-ből javítva.]

⁶⁵⁸ akristus <lévén,> Jépus lévén,

⁶⁵⁹ ide bé [d—b-ből javítva.]

légy hitlen. hanem⁶⁶⁰ [212a:] hiv, felele Tamás és mondá néki. én uram., és én Istenem, mondá néki Jésus, mivel hogy láttál engem Tamás hittél, boldogok. akik nem láttak, és hittek,

SZENT PÁL FORDULÁSA NAPJÁN. APOST TSE. 9. 1.

Epistola. Saulus pedig még is dul fulván fenyegetésekkel, és öldök-
5 léssel az ur tanítványi ellen. apapi fejdelemhez⁶⁶¹ mene, és levelet kére tölle Damaskusba a synagogakhoz, hogy ha valakiket találna ejárat béli férfiakot és aszszony állatokat. meg kötözve hozná jérusalembe, és midön az uton menne történek hogy Damaskushoz közelgetne; és hirtelen világosság vévé ötöt környül az égből. és le esvén a földre
10 szózatot halla, mely mondá néki, saule, saule. miért üldösz engem. ki mondá. ki vagy uram? és amaz. Én vagyok a Jesus. akit te üldösz, nehéz néked az ösztön ellen rugoldoznod,⁶⁶² és reszkdévén, és álmélkv-
ván,⁶⁶³ mondá. uram. mit akarsz hogy tselekedgyem., és az ur felelé néki, kely fel. és meny bé avárosba. és ótt meg mondgyák néked,
15 mit kellyen tselekedned; azok pedig a férfiak. akik kísérik vala ötöt. allanak vala álmelkoldván. halván ugyan aszót. de senkit nem látván, fel kele pedig saulus a foldről, és fel nyittot szemekel semmit nem lát vala. kezen fogva vonyván pedig ötöt. bé vivék Damaskusba. és ótt vala három napig nem látván., és nem evék. senem ivék. [212b:]
20 Damaskusban pedig egy Ananiás nevü tanítvány vala, és mondá néki látásban az ur, Ananiás, ő pedig mondá ihol én uram, és az ur mondá néki, kely fel. és meny az uttzába. mely egyenesnek hivatik, és keress a judás házában, egy Társusi Saulust nevüt, mert imé imádkozik, (és láta egy Ananiás nevü ferfiat, hogy bé menne, és kezeit reá tenné,
25 hogy ismég látna) felelé pedig Ananias, uram sokaktol hallottam efér-
fiu⁶⁶⁴ felöl, mennyi gonoszokat tselekedet ate szenteidnek Jerusalemben, és itten hatalma vagyon apapi fejdelmektől hogy meg kötözze mind akik segittségül hiják ate nevedet. mondá pedig az ur, menny el mert nékem választot edényem ez, hogy hordozza az én nevemet apo-

⁶⁶⁰ hanem [212a:] hanem

⁶⁶¹ fejdelem(mek)hez mene, [em: sorvégi margóra beszurva; <mek> sor elején áthúzva.]

⁶⁶² rugoldoznod, [nod—ni-ből javítva.]

⁶⁶³ álmélkván, [Tollhiba? álmélkodván: helyett.]

⁶⁶⁴ [Ékezethiba:] eférfiü

gányoknak, fejedelmeknek, és az Izrael fiainak előtte. mért én meg mutatom néki mennyit kellessék az én nevemért szenvedni, néki, és el mene Ananias, és bé mene aházba, és reá tévén kezeit mondá. Saule, atyám fia, az ur Jésus küldöt engem. aki meg jelent néked
5 az uton amelyen jösz vala, hogy láss., és tellyesedgyél szent lelekkel, és mindgyárt le esének az ő szemeiről, mint valami hal héjak, és meg jöve szeme világa. és fel kelvén meg keresztelteték. és mikor ött volna meg erősödék, lön pedig atanitványokkal kik Damaskusban valának egy nehány napig és leg ottan a synagogákban predikállya vala a
10 Jesust hogy ez, az Isten Fia. álmerkodnak vala mindnyájan **[213a:]** akik hallják vala, és mondának, nem ezé, aki üldözi vala jérusalemben azokat akik segittségül hiják vala ezt a nevet, és ide azért. hogy kötözve vigye azokat a papi fejedelmekhez, Saulus pedig sokal inkább meg erősodik vala, és meg szegyenitti vala a sidokat. kik damaskus-
15 ban laknak vala, bizonyitván hogy ez, akristus.

Évangélium

sz. Matth 19. 27⁶⁶⁵

Akor mondá péter, imé mi mindeneket el hattunk. és tégedet követtünk, mi lészen tehát nékünk. Jésus pedig mondá néki, bizony mondom néktek, hogy ti kik engem követtetek, az uj születesben. mikor az ember fia az ő fölségének székiben ül, tiis tizen két széken
20 ültök, itélvén Izraelnek tizenkét nemzettségét. és minden aki el hadgya házát. vagy attyafiait, vagy nényeit, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait, vagy szánto földeit. az én nevemért, száz annyit vészen, és az örök életet birja, sok elsök pedig utolsokká lesznek, és azutolsok. elsőkké. hasonló mennyeknek országa atselédes emberhez.
25 ki jó reggel ki ment miveseket fogadni az ő szöllőjébe. meg szegödvén pedig a mivesekkel egy napi pénzben, el küldé őket. a szöllőjébe, és ki menvén három ora tájban, láta más hivalkodot állani a piatzon. és mondá nékik, mennyetek tiis szöllömbe, és a mi igaz, meg fizetem néktek. azok pedig el menének. **[213b:]** ismég pedig ki mene hat
30 és kilentz ora tájban, és hasonló képen tselekedék. tizen egy ora tájban pedig ki mene. és találá más veszteg állokot, és mondá nékik, mit áltok it egész nap hivalkodva: ? mondának néki, mert senki nem

⁶⁶⁵ [Matth 19. 27: A kézirat **204b** lapjához.]

Epstenő által való vasárnapokra, és
Legg főbb napokra vonatkozó epistolák-
nak, és Evangyéliumoknak, kitérősekkel, és
felelősekkel való magyarázata

Advent Első vasárnapon
Imádság.

Kérünk uram kegyelmét mutatni meg hatalmát
és jövel jussáig, aly hogy a te leggyorsabb által a
szépségekkel meg örömeidnek meg jussai által
a melyekre lépni mintes a vétek, és a te veriti, meg
jussaditván általad a ki él, és uralkodol. az
Amen Istennel, és a szent lélekkel egyetemben, mind
örökkön örökre Amen

Epistola

1. Petrus p. 2. Rom. 12. 11.

Az evangyélium tudván hogy orvok vagon mi az
alomból fel keltünk, mert most közelib vagon a mi
a te vesztünk hogy sem mi az hitünk, az. és el melle
a nap pengig el közelget, vápák el a te a tebbőség
és el keltünk a világozás, fejeztékben

XXV

... az evangéliumot, amellyet a pont lelték egyesek által készített...

Evangelium fejan. 20. 24.

Magyarítás az evangélium biunct. ide alatt

K. miért engedé meg az Isten, hogy barmán is által apostolok köztélésé-
nek az ő mesterek felhámaszában, amekes meg jövenők vólának, és amekes
evangelizációs adt vólának?

I. meg engedé miért hog az ő hitesei lennének, az am a pont egyben be-
törték evőit evőre lenne. az ő hiteseikévéek, meg nátek vora modt rejde
hogy bizonyosabá legenek, eon itok valóságban, hog ha pedigten más
gátt hűsölő adtának volna, tehát vótan gáttól az őn a világban, az ő
kémény vót hiteseiké és az őn lehas öket evőitől, mivel nekbenek hit
jék el magak, felepon ha az meg gonólyuk hog minok utanna az mago
kal el hiteseik, mindet felle vótélomre fót meg a halálra is által magok, az
mesterek fel hámaszában, meg bizonyosabá adt.

fe. mi azoda bizonyosabá ad a hitesei nekik fel hámaszában?
I. meg mutatn nekik az őn körön, és lában tévő feleketek helyes
meg magaknak, vóték éber olgás, teket és trontján, mi lehas magok bi-
zonyosabá adt, az őt vótélomre korról.

K. miért hog a hitesei jobnak tartják a hitesei azoknak, kik lánsba
hipnek, mint az őt, kik lánsa hipnek?

I. mert az aknya hog hitésük ama mond is tartó, az őn evőket is
meg olgásnak, igazas, az őn fonevük modt meg olgásnak, az őn fone
hámaszában vót hit, meg az őn olgás, az evőket hitel, kel hiannuk más az
ket amiket a hitesei, sebbent, mint ha mind vóték láns, vótan az evő
monya fe. pöl. hebr. 11. 1. hog etük a lashedaslan olgásnak bizonyosabá
ebben is vót, a hitesei evőket.

fogadot meg⁶⁶⁶ minket. mondá nekik. mennyetek tiis a szöllömbé,
mikor pedig estve lett volna. mondá a szöllö ura a gondviselőjének,
hidd elé a miveseket. és add meg nékik azö béreket. el kezdvén az
utolsoktól. az elsőig; mikor pedig el jöttek volna akik tizen egy ora
⁵ tájban jöttek vala, vévének egy egy pénzt. el jövének pedig az első
is, állíták hogy többet vennének, vévének pedig ök is egy egy pénzt.
és el vévén morgolodnak vala. a tseledes ember ellen. mondván. ezek
az utolsok egy oráig munkálkodtak, és egyenlökké tetted őket hoz-
zánk. kik anapnak terhét. és hévségít viseltük. ö pedig felelvén. egyik-
¹⁰ nek közüllök mondá, barátom nem tészek néked hamissat nem egy
pénzben szegödtél meg velem, ved el ami tiéd, és meny el, anyit
akarok pedig ez utolsoknak is adni, a mint néked. avagy nem szabadé
nékem a mit akarok tselekednem. talám ate szemed álnok, hogy im
én jó vagyok., így lésznek az utolsok elsőkké, és az első utolsokká
¹⁵ mert sokan vannak a hivatalosok, de kevesen aválasztottak

[214a:] GYERTTYA SZENT. B. ASZSZONY NAPJÁN.

Epistola

malak. prof 3. l.⁶⁶⁷

Imé én el küldöm az én Angyalomot és el keszitti az utat az én
ortzám előtt. és mingyárt eljö azö templomába az uralkodo, akit ti
kerestek, és a testamentumnak Angyala, akit ti kívántok, imé el
jö ugy mond a seregeknek ura, és ki gondolhattya meg az ö el jövetel-
²⁰ nek napját, és ki marad meg hogy ötet lássa, mert ö mint az olvaszto
tüz és mint a ruha festök füve. és ülni fog olvasztván, és tisztitván az
ezüstöt és meg tisztittyta a Lévi fiait, és meg szüri őket mint az aranyat,
és mint az ezüstöt. és az urnak áldozatokat áldoznak igasságal. és
tetszeni fog az urnak, ajuda, és jérusalem áldozattyá, mint az előbbi⁶⁶⁸
²⁵ napokban. és mint a régi esztendökben.

⁶⁶⁶ [Sorvégen:] meg [új sor elején:] meg

⁶⁶⁷ [malak. 3. l.: A kézirat 206a lapjához]

⁶⁶⁸ mint <ebb> az előbbi [A törölt részben lévő második b befejezetlen.]

És minek utánna bé telnének az ő meg tisztulásának napjai a Mojses törvénye szerént. vivék ötöt jerusalembé hogy ötöt bé mutatnák az urnak. amint meg iratot az ur törvényében, hogy mind férfiu aki az annya méhit meg nyitya, az urnak szenteltnek hivatatik.,
 5 és hogy áldozatot adnának a szerént amint meg mondatot az ur törvényébe egy bokor gerlitzét, vagy két galamb fiat, és imé egy ember vala jerusalemben kinek siméon⁶⁷⁰ vala neve. és ez ember igaz, és Isten félö vala, várván Izraelnek vigasztalását, és a szent Lélek vala ő benne. és feleletet vett vala a⁶⁷¹ [214b:] szent Lélektől, hogy halált
 10 nem látna, míg nem előb meg látná az ur kristusát, és alélek által a templomba menvén. és mikor⁶⁷² bé vinnék a gyermek Jésust az ő szüléi, hogy a törvény szokása szerent tselekednének ő érette. ő is ölibe vevé ötöt, és áldá az Istent és mondá. most botsátod el uram ate szolgadot, ate igéd szerént békeségben. mert látták az én szemeim ate udvezitödöt: kit szerzettel minden népek színe eleiben. világóságul a
 15 pogányoknak. meg világosítására. és ditsőségül a te népednek Izraelnek.

SZENT MÁTYÁS APOST NAPJÁN.

Epistola

act apost I. 15⁶⁷³

Azokban anapokban, fel kelvén péter az atyafiak között, mondá, (:vala pedig a sereg mindenestől, közel száz husz ember:) atyám fiai férfiak, bé kel tellyesedni⁶⁷⁴ az írásnak, melyet meg jövendölt a szent
 20 Lélek a David szája által, judásrol, ki vezére volt azoknak, kik meg fogtak Jésust, ki közinkbe számláltatot vala, és részes volt. ebben a szolgálatban, és ez mezöt birt ugyan a hamiságnak jutalmából. és fel akasztván magát ketté hasada. és minden béli ki omlék. és tudokra

⁶⁶⁹ [luk. 2. 22 A kézirat 207a lapjához.]⁶⁷⁰ [Javítva: *simon*ból, a szó írása közben.]⁶⁷¹ vala a [214b:] <Istentől a> szent Lélektől,⁶⁷² mikor [*k* — javítva *n*-ből?]⁶⁷³ [act apost I.15: A kézirat 209a lapjához.]⁶⁷⁴ [Íráshiba:] tellyededni

lött mind a jérusálemben lakóknak, úgy hogy az a mező az ő nyelve-
ken **[215a:]** Hatzeldámának nevezetnék az az, vér mezejének, mert
meg vagyon irva, a soltárok könyvében, légyen pusztá az ő lako
helyek, és ne légyen aki abban lakjék., és az ő püspökségét más vegye
5 el. szükség azért eférfiak közül akik velünk egybe gyülekeztenek.
minden időben, a melyben, ki, s'bé járt mi közöttünk az ur Jesus, el
kezdvén a János keresztségetol., mind a napig, a melyen fel vétetett
mi töllünk, hogy tanuja légyen az ő fel támadásának mi velünk. egy
ezek közül. és elő állatának kettött, Josefet, ki Barsabásnak hivattatik
10 vala, kinek vezeték neve igaz volt; és Mátyást, és imádkozván mondá-
nak, Te uram, ki mindeneknek sziveket tudod. mutasd meg melyikét
választottad a kettő közül. hogy el végye. eszolgálatnak, és Apostol-
ságnak helyét. melyből vétkéért ki eset judás, hogy aző helyére
menne, és sorsokat adának nékik, és a sors Mátyásra esék, és a tizen
15 egy Apostol köziben számláltaték.

Évangyélium.

sz. Matth. 11. 25.⁶⁷⁵

Az időben felevén Jésus mondá. hálát adok néked Atyám, meny-
nek, földnek ura, hogy el rejtetted ezeket a böltsektől és az okosoktól.,
és meg jelentetted **[215b:]** azokat a kis dedeknek, úgy Atyám, mert
igy volt kellemetes előtted, mindenek nékem adattak az Atyámtól.
20 és senki nem üsméri a Fiat, hanem az Atya. az Atyát sem üsméri
senki hanem a Fiu, és akinek a Fiu meg akarja jelenteni. jöjjetek
hozám minnyájan a kik munkálkodtok és terhelve vattok. és én meg
nyugottlak titeket, vegyétek reátok az én igámot, és tanullyatok töl-
lem, mert én szelid vagyok, és alázatos szívü, és nyugodalmat találtok
25 lelkeiteknek, mert az én igám gyönyörüséges, és az én terem. könnyü.

⁶⁷⁵ [Matth. 11. 25.: A kézirat 209b lapjához.]

AZ ÉPISTOLÁKNAK
ÉS
AZ EVANGÉLIUMOKNAK

Eszterházy által való vasárnapokra
és leg fővebb Innepekre rendeltet-
tett Kérdésekkel, és Feleletekkel
való Magyarázattya.

MÁSODIK SZAKASZ.

Nagy böjt II^{dik}. Vasárnapjától fog-
vást Husvétig.

[1b: üres] [2a:] ENNEK A KÖNYVNEK TÁBLÁJA

[α) hasáb:]

Nagy böjt 2dik vasárnapon —	1.	[3a]
Nagy böjt 2dik hetin lévő hetf.	6	[5b]
N. böjt 2dik hetin valo kedden	15	[10a]
N. böjt 2dik hetin valo szeredán	24	[14b]
N. böjt 2dik hetin valo tsötört.	33	[19a]
N. böjt 2dik hetin valo pénteken	44	[24b]
N. böjt 2dik hetin valo szomba.	55	[30a]
N. böjt 3dik vasárnapján.	70	[37b]
N. böjt 3dik hetin valo hetfün	77	[41a]
N. böjt 3dik hetin valo kedden	87	[46a]
N. böjt 3dik het. valo szeredán	96	[50b]
N. böjt 3dik het valo tsötört.	106	[55b]
N. böjt 3dik het. valo pénteken.	110	[57b]
N. böjt 3dik het valo szombaton	122	[63b]
N. böjt 4dik het. valo vasárnap.	136	[70b]
N. böjt 4dik hét. valo hetfün —	145	[75a]
N: böjt 4dik het valo kedden —	153	[79a]
N. böjt 4dik het. valo szeredán	161	[83a]
N. böjt 4dik het. valo tsötört.	172	[88b]
N.. böjt 4dik het valo péntek.	182	[93b]
N. böjt 4dik het valo szomb	191	[98a]
N. böjt 5dik het valo vasárnap	199	[102a]
N. böjt 5dik het. valo hetfün	206	[105b]
N. böjt 5dik het valo kedden.	213	[109a]

[β) hasáb:]

N. böjt 5dik hét valo szered.	221	[113a]
N. böjt 5dik hét valo tsötört	229	[117a]

N. böjt 5dik hét valo pénte	238 [121b]
N. böjt 5dik hét. valo szomb. virág vasárnapján. —	245 [125a] 256 [130b]
A nagy hét. valo hetfün —	259 [132a]
A nagy het valo kedden —	268 [136b]
A nagy hét. valo szered —	270 [137b]
A nagy tsötörtökön ¹	276 [140b]
nagy pénteken. —	286 [145b]
szombaton. ² —	318 [161b]
A szentek Innepein	
Szent Josef. napján.	1 [164b]
Gyümölts olto B. A. napján	VIII [168a]

¹ A nagy <hét valo> tsötörtökön 276

² [t.i. nagy szombaton]

[2b: üres] [3a:] Esztendő által valo vasárnapokra és a Legg fővebb Innepekre rendeltetett Epistoláknak. és Évangéliumoknak, kérdésekel. és feleletekel. valo magyarázattya.

NAGY BÖJT 2^{DIK} VASÁRNAPJÁN

Melyet a község nevetlen vasárnapnak hija.

Imádság

oh'Istenünk látod, hogy mi magunktol. minden erőtől meg vagyunk
⁵ fosztatva. nyujtsad, külső, és belső gond viselésedet reánk, ugy hogy
a mi testünk, semmi veszedelmes dolgokban³ ne essék, se semmi rosz
gondolatok meg ne motskollyák lelkünket, ad meg ezt a kegyelmet
nékünk,⁴ a mi urunk J. k. által.

Epistola.

[szent Pál. 1 Thess. 4: 1.

Atyám fiai. továbbá azért kérünk titeket, és igen kérünk, az ur
¹⁰ Jesusban hogy a mint vettétek tőlünk mint kellyen néktek járnotok,
és Istennek kedveskednetek. ugy járjatok is. hogy bővölködjetek.,
mert tudgyátok minémü parantsolatokat adtam néktek. az ur Jesus
által, [3b:] mert az az Isten akarattya, ati meg szentülestek, hogy
meg tartoztassatok magatokat a paráznaságtól. hogy tudgya minde-
¹⁵ nitek birni az ő edényit szenttségben és tisztességben, nem akivánság-
nak indulattyában.⁵ mint apogányok is. kik nem üsmerik az Istent.
és hogy senki meg ne nyomorittsa. se meg ne tsallya dologban az ő
attyafiát. mert boszu álló az ur, mind ezekért, amint az előtt mondot-
tuk néktek. és bizonyságot tettünk, mert nem hívut minket az Isten
²⁰ tisztátalanságra, hanem szenttségre.

³ dolgokban [d—g-ből javítva.]

⁴ nékünk, [ünk: rag n-je sor fölötti beszúrás.]

⁵ <u> indulattyában.

K. Mitsoda oktatást ad az Apostol ennek alevelnek a kezdetün?

F valamint egy szerelmes Atya, arra kéri és kényszeríti őket, hogy kövessék a rendet melyet hagyot nekik, hogy mi modon járnak az Isten uttyán., és tethessenek néki, erre is kel tsak egyedül igyekezni,
 5 de tsak azzal meg nem elégszik-hogy azon járjanak, hanem hogy még azon hová tovább előre is haladgyanak., mert aki azon előre nem mégyen. hátra mégyen., mondgya szent Bernárd és azt, el is hagyta.

K. Mit értesz az Isten uttyán valo elő menetelen?

F Az Isteni szeretettel járnak, az ő uttyán, aki ötet nem szereti
 10 azon nem jár, aléleknek lábai akívánságok, és kedveskedések, mondgya szent Agoston, és ezek akívánságok. a [4a:] szeretetnek indulatitól vannak, aszeretetem mondgya ez az Atya, az én mértékem, és hajlandóságom. ez az mérték viszen engem mindenüvé ahová mégyek. hogy ha pedig az Isteni szeretet ez az mérték. aminket az Istenhez viszen.
 15 ez igy lévén elő menni az Isten uttyán. nem más, hanem nevelni, és szaporítani ahozájá valo szeretetett, ötet nagyob buzgoságal szeretni. ha ez a szeretet gyenge. keveset haladunk, hogy ha nagy. sokat haladunk, azért is mondgya aproféta. *ate parantsolatidnak után futottam, amidön szívemet meg tágasítottad.* ps. 118. 32. tekéleteseb szeretettel,
 20 eléb haladunk azon. a midön ez a szent szeretet nevededik bennünk., hogy ha el távozunk arosztól. és a rosra vivő alkalmatóságtól, hogy ha meg vettyük magunkot, és a földi dolgokat, hogy ha buzgoságal ohattyuk a menyei hazát. hogy ha szorgalmatosabban viszük végben ahivatalunkot. hogy ha nagyob békeséges türesem és örömel szenvedgyük anyomoruságokat, hogy ha nagyob hálá adásal vagyunk a vett kegyelmekért. hogy ha nagyob szorgalmatóságal foglallyuk magunkot az imádságokban, hogy ha nagyob siettséggel igyekezünk a keresztyeni tekéleteségre.

K Mit joval szent pál az után ahiveknek?

30 F Azt jóvalya. hogy meg tartoztassák magokot minden tisztátalanságtól. hogy tisztán tarttsák⁶ testeket. azzal tisztességesen bánnyanak. atesti kívánságokat ne kövessék. mint a [4b:] pogányok,⁷ kik az Istent nem üsmérik, mind ezekre kel vigyázni, mind a házaságban. mind azon kívül, azért is mondgya szent pál, I cor 6. 15 hogy ami

⁶ [Íráshiba:] tattsák

⁷ pogányok, [á—y-ból javítva.]

testünk, akristus tagja, és a szent Léleknek temploma, nagy vétek, és mint egy szentség törés, meg fertezni az urnak tagját. és a szent Léleknek templomát. az Isten akarattya a, hogy valami bennünk vagyon. a szent, és tiszta legyen, hogy pedig azt meg lehesen⁸ tisztán tartani, és azt⁹ a templomot meg nem fertetzetni, el kel mindenikünknek kerülni az alkalmatoságot az apostol szerént 1 Cor 6.20. ditsérünk, és hordozunk kel az Istent testünkben, és elménkben, mert mindenik az Istené. menyi keresztyén vész el azért. hogy erről nem gondolkodik. el mondhatni az irás szerént, hogy minden test meg rontotta az utait.

K Mivel fenyegeti az apostol azokat. kik ezt a rendet által hágják. ?

F Az Isteni boszu állással. az Isten., mondgya, boszut áll. ezekért avétkekért. tudni illik, az igazágtalansáért. és az erőszak tételért, amelyek el nyomják az ártatlanokat és az tisztátalansáért. amelyben esnek, vagy magánoson, vagy másal., az emberi igasság tételt el lehet kerülni. de el nem rejhettyük magunkot az Isten haragja előtt. meg nem lehet hajtani az ő örökös igasságát. és azt. tsak a valóságos penitentziával lehet meg engesztelni.

[5a:] K. Mivel fejezibé az apostol ezeket az intéseket melyeket ádnékünk.

F Azzal fejezi bé hogy az Isten, nem atisztátalanságra hivut minket, hanem a szentségre, nagy vétek mondgya egy régi Atya, akeresztyén nevet viselni, és annak köteleségeit bé nem tölteni. *Crimen, immane. nomen inane.* mitsoda egy keresztyén hanem egy olyan ember a ki akristus példájára, és tanítására formáltatot, aki is maga a szentség a nem szent, atsak nével keresztyén, mivel az apostol azt mondgya, hogy mikor a keresztyénségre hivatattunk. akkor a szentségre hivatattunk.

K. Miben áll, az a szentség a melyre hivatattunk és hogy lehet azt¹⁰ el érni ?

F A szentség abban áll. hogy ellene mondgyunk a teremtett állatnak. és magunknak, hogy tsak egyedül az Istent szeresük tiszta szívünköl, és mindenek felet, semit ne szeresünk se ne kívánnunk más végre, hanem tsak ő érette, ugy az ez az Isteni szeretet tisztittya meg szívünket, testünket, és érzékenységinket, eszenteli meg gondolatinkot. hajlandóságinkot. és minden tselekedetinket, hogy pedig el

⁸ meg lehesen [Följebb a 2. sorban elírásból:] fertetni

⁹ azt [z — helyén más betűt (t-t)? kezdett írni, de nem fejezte be.]

¹⁰ [Íráshiba:] az

érhesük azt a szenttséget, amelyre egyedül kel tzeloznunk, nem tsak a rosz kivánságinknak kel ellene mondani, hanem egyedül, tsak az örökké valo jókót kel ohajtani, mivel tsak éppen, ezen az uton. lehetünk szentek.

⁵ A mái Évangélium. és annak magyarázattya egy a tegnapival.

[5b:]NAGY BÖJT 2^{DIK} HETIN VALO HETFÜN.

Imádság

Oh' mindenható Isten ad meg népednek, aki testének sanyargatására valo nézve meg tartozkodik az eledelektől. hogy avétket is elkerüllye. ragaszkodván az igazsághoz a mi urunk J. k.

Epistola.¹¹

Dan. prof 9. 15.

Es most mi urunk Istenünk aki ate népedet ki hoztad Egyiptus¹² földéből erős kezzel, és nevet szerzettél magadnak emái nap szerént, vétkeztünk, hamiságot tselekedtünk, uram minden te igasságod ellen. fordullyon el kérlek ate haragod, és ate busulásod, ate városodrol Jerusalemről. és ate szent hegyedről; mert a mi bűneinkért, és az Atyáink hamisáigiért, jerusálem, és ate néped, gyalazatra vannak mindeneknél, mi környulünk., most azért halgasd meg mi Istenünk. ¹⁵ ate szolgád imádságát. és az ő könyörgésit, és mutasd meg ate ortzádot ate szent helyeden. mely el pusztult, tennen magadért. hajtsd le én Istenem ate füleidet. és halgass meg. nyisd fel ate szemeidet, és lassad a mi pusztaságunkot, és várost, a melyre segítségül hivatatot ²⁰ ate neved,¹³ mert nem a mi meg igazulásinkban vettyük a könyörgéseket, ate ortzád eleibe, hanem ate sok irgalmaságidban.¹⁴ halgass meg uram. légy kegyelmes uram. figyelmezz. reá, és tselekedd meg, ne késsél én Istenem te magadért. mert ate neved segítségül hivatott a városra. és ate népedre

¹¹ [Elírás:] Epistoltola

¹² Egyiptus [Az *u* betű szokatlan alakú, hasonlít *a*-hoz.]

¹³ neved, [Javítva: *néped*ből; a *né* szótag ékezetét áthúzta.]
ne<ped,>ved,

¹⁴ irgalmaságidban [A második *i* fölött hiányzik a pont.]

K Mit ád előnkben az Anyaszent egyház ebben a letzkébe?

F Előnkben adgya a Daniel proféta imádságát, amelyben kéri az Istent, hogy szabadítsa meg népit ababiloniai fogságból, ezekben a szent időkben. nekünk is azon kelkönyörögnünk, hogy meg szabadul-
5 hasunk. az ördögnek. és avéteknek rabsága alol.

K Az Isten nem ígérte valaé meg Jéremiásnak hogy meg szabaddityta népit hetven esztendő után valo rabságából, miért könyörög tehát Daniel azért, mint ha abban kételkednék?

F Mert azt ő. imádságának alázatoságával akará meg nyerni, és
10 hála adást mutatni Istenhez, azt is meg akará mutatni abünösöknek, hogy ne mondgyák azt, hogy az Isten irgalmaságot téssen vélek, ha azt el végezte., mivel azt az irgalmaságot ugy nyerik meg, ha azért sirnak. suhajtoznak, és penitentziát tartanak.

K. Az Isten tiszta lélek lévén. miért tulajdonit néki a proféta, szemet.
15 és fület?

F Mert tudgya azt hogy az Isten jóvá hadgya azemberi nyelvet, és hogy ő magát is az ember elméjének gyengeségihez alkalmaztattya, aki maga modgya szerént fogja meg a dolgokat. és aki gyakorta ugy beszél az Istenhez, mint ha más emberel beszéllene: az Isten fellyeb
20 valo minden gondolatink-[6b:]nál, és mí nem gondolhatunk, se nem mondhatunk, olytat, a mi érdemes lehetne az ő meg foghatatlan valóságához, mi tsak rebegünk mint akis gyermekek. mikor az Istenről szolunk, de a nekünk elég. hogy az Isten láttya gondolatinkot, és tudgya mit akarunk mondani.

K. Honnét vagyon, hogy a proféta az után kéri népinek meg szabadulását, minek utánna. sokat szenvedet volna arabságban., amelyre ítéltetet volt.?

F Meg akarja értetni abünösökel, hogy tsak az után várják bünök botsánattyát, minek utánna szivesen meg bánták volna, és eleget
30 tettek volna az Isten igasságának, apenitentzia tartásal

K Mit tanulhatunk a proféta példájából, aki meg nem elégedvén oly kemény és hoszas rabságal. hanem még ahoz tézsi aböjtöt is.?

F Azt tanulhattjuk hogy egy valóságos penitentzia tartó, soha sem tarttya azt, hogy eleget tett volna az Isteni igasságnak, mind azokal a szenvedésekel. és nyomoruságokal., mellyeket az Isten botsátot reája. büneiért, hanem még azokhoz, szán szándekal valo büntetéseket is téssen, amellyekkel meg engesztellye. az Istent., erről sok példákot látunk

K. Mit kel tselekedni, hogy a profétát kovethessük. a ki le borulva. sákban. és hamuban imádkozik?

F Mennyünk eleibe annak az örökös felségnek nagy-[7a:]töredelmeségel., és¹⁵ valóságos alázatoság. és borullyunk le előtte. meg tekintvén semmiségünket, ugy hogy abban a magunk meg alázásában, meg találhasuk azt, amit akevélység el vesztetett volt velünk. .

Évangélium

szent Ján. 8. 21.

Mondá ismég nékik Jésus, Én el megyek, és kerestek engem, és ati bünötökben meg haltok, ahová én mégyek ti oda nem jöhettek, mondának azért a sidok, vallyon. meg ölié magát hogy azt mondgya,
¹⁰ ahová én mégyek. ti oda nem jöhettek, és mondá nékik, ti innét alol vattok, én onnét felyül valo vagyok, ti e világbol vattok, én nem vagyok evilágból, mondottam azért néktek, hogy meg haltok ati büneitekben, mert ha nem hiszitek hogy én vagyok, meg haltok ati bünötökben, mondának azért néki, Te kivagy?, mondá nékik Jésus,
¹⁵ A kezdet, aki szollok is néktek, sokakat kel nékem felölletek szolnom, és itélnem, de aki engem küldöt, igaz mondo az, én is amiket hallottam ö tölle, azokat mondom evilágon., és meg nem érték, hogy az Istent mondaná az ö Attyának, mondá azért nékik Jesus, mikor fel magasztályatok az ember Fiát. akkor meg üsméritek hogy én vagyok, és
²⁰ magamtól. semmit nem tselekeszem., hanem a mint tanított engem az Atya, azokat szolom. és aki engem küldöt, velem vagyon. és nem hagyot engem egyedül, mert én, amik néki kedvesek, azokat tselekeszem mindenkor.

[7b:] Magyarázat.

K A mái Evangéliumban lévő fenyegetési akristusnak, tsak
²⁵ asidokat illetiké?

F A mostani keresztyének sokal inkább felhetnek azoktól. mint sem asidok, mert annál inkább kel kinek kinek inkább rettegni az Isten itéletitől, mentől többről kel számot adni. akeresztyének sokal több kegyelmet vévén. mint sem asidok., ahoz képest, inkább is félhetnek

¹⁵ <és> és

attól a fenyegetéstől, anyi sok kegyelemnek, és intésnek, meg vetésiért, és viszá valo élésiért.

K Mivel fenyegeti akristus asidokat?

F Ezekben ahárom szokban foglaltatnak. *Én el mégyek, és kerestek engem.*¹⁶ és *ati bünötökben haltok meg.* akristus el mégyen akor, a midön minden féle uton. modon. azon vagyon hogy az embereket ki vegye rendeletlenségekből., és magához vonnya, de látván hogy nintsen haszna el távozik. töllök, és kegyelmit meg tartoztattya, és el hagyja őket magokra. avétek pedig arra vezetik őket, hogy a szivek meg keményedik, és penitentzia nélkül hálnak meg.

K. A kristus azt mondgya hogy keresni fogják, ha keresni fogják. nem találljáké meg.?

F Mint hogy a kristus kegyelmével viszá éltenek, meg is engedi hogy rozsul keresék ötet, és meg ne talállják, ez is történik az ollyanokal., akik noha keresik, de ellene nem mondanak avéteknek, akristus magais keresi őket,¹⁷ de haszontalanul., igasságosé a? **[8a:]** hogy minek utánna anyszor viszá éltenek volna jószágával, békeséges türe-sével, hogy akor talállják meg. mikor akarják,? az ollyan akí nem akar jót tselekedni. a mikor lehetne. meg érdemli, hogy az után ne tselekedhesék. mikor akarná. hogy az Isten meg vonnya kegyelmét tölle. és el hagyja, kitsoda az, aki nem retteg ezekre a szavaira a kristus-nak.,? *ati bünötökben meg haltok, az ollyan, mondgya szent Agoston, aki fel nem ébred, erre a meny dörgésre. nem tsak elalut. hanem meg holt.*

K. Az illyen rettegetető igasság nem vethető valakit kétségsbe?

F Azért nem kel kétségsben esni, hanem rettegni, mentől inkább fél valaki az Isten itéletitől, annál nagyob bátorságban lehet. ha azzal ugy áll amint kell, mentől kevesebbet félünk, annál több okunk lehet afélelemre., az ollyan aki semit nem fél, nem esik kétségsben, mivel bátorságban áll. ellenben pedig az ollyan aki fél. vagyon arra oka, hogy kétségsben ne essék, üdvesége felöl, mert a félelem azt tselekedtetit, hogy magokot meg alázzák, hogy modot keresenek a bünből valo ki menetelre, azon is fognak igyekezni, hogy bizonyosá tehesék üdveségeket. apenitentzia tartás. az imádság. és ajó tselekedetek által.

K. Lehető ebből a veszedelmes állapotbol ki kelni?

F valamég eföldön elünk, addig mindenkor remélhettyük, az, aki tudtunkra adgya a fejünk felet valo veszedelmet, nem akarja¹⁸ vesze-

¹⁶ <eg> engem

¹⁷ őket, [ö — ékezete szokatlan: —]

¹⁸ akarja [ja: utólagos betoldás a sor előtti margón.]

delmünket, mint hogy akristus modot mutata asidoknak, a [8b:] reménségre, tudni illik, hogy hígyenek ő benne, hasonlot mutat akéttségben eset keresztyéneknek is, tsak hogy olyan élő hitek legyen, amely vélek penitentziát tartason, és hogy avéteknek meg hallyanak.

⁵ azért hogy avétekben¹⁹ meg ne hallyanak.

K²⁰ kitsodák azok akik leg inkább félhetnek ettől arettentő itélettől?

F Minden embernek kel attol félni, mivel szent pál szerént philip 2 12, aleg igazabbaknak is rettegésel, és félelemel. kel munkálodni üdveségeken, mivel ő maga is tartot attol hogy meg ne vettessék. ¹⁰ minek utánna másoknak prédikálotta volna az Evagyéliumot, mindenikünk előtt el rejtette Isten, az örökké valóságra valo sorsunkot, és mostanában senki nem tudgya, ha haragra, vagy szeretetre méltóé. de főképpen azok, kik rendeletlen életet élnek, vagy éltek, kik meg vetik az Isten jóságának kintseit, kik viszá élnek kegyelmivel; ¹⁵ kik nem gondolkodnak vakságokból valo kí kelésekről. kik utollyára halogattyák meg téréseket. az illyenek mód nélkül félhetnek, és rettegethetnek, mert szent Agoston szerént, aki meg ígérte abotsánatot apenitentzia tartoknak, senkinek apenitentzia tartásra időt nem ígért.

K Nem leheté halalunk orájánis meg terni?

²⁰ F Igen is lehet. az Isten mindenható, ő meg adhattya abünösnek a meg térésre valo kegyelmit. halálakor is, de éppen nem ígéri azt azoknak,²¹ kik éltekkor, ahalálról nem gondolkodtanak, és ritkán adgya meg azoknak, kik meg vetették²² [9a:] intésit, és sugarlásit. az illyen meg térések a szent Atyák szerént igen ritkán történnek meg, söt még ²⁵ azal fenyegeti azokat kik nem akarták halgatni egéséges korokban,²³ hogy nevetni fog halálok oráján, erről találunk egy példát, mondgya szent Bernárd, a szent könyvekben, hogy nem kel kéttségben esni, de arrol tsak egy vagyon, ne allittsad azt magad felől, hogy te azok közül valo légy, akikkel ezt a kegyelmet teszi, azt el mondhatni hogy a jó ³⁰ lator nem azok közül valo akikről, szollunk, és azt el lehet hinni, hogy addig se nem üsmérte az üdvezitöt, se tsudáit nem látta, se az Évagyéliumról nem hallott, és hogy tsak meg térésekor lett üsmerettsége.

K. Miért olyan ritka ameg térés, az utolso orában?

F Mert a meg térés, a szívnek, ahajlandóságnek. és a szókásoknak

¹⁹ avétek(nek)ben

²⁰ K kitsodák [K — úgy látszik Ki-ből javítva.]

²¹ azoknak, [z — helyén más betűt kezdett írni.]

²² meg vetették [meg: első két betűje javítva.]

²³ korokban, (söt még) hogy

vata fusimá, és jétál vata főtjének gyónolón keztében
 és lágyák vata arónék hogy mindennag. be' m'enne, és feld-
 na; és felgötyedőnek az ő kivánságára és elfordították az ő
 elmejeket, és le hajták szemeket, hogy ne lássák az eget, fo-
 mag ne emelkedjenek az igaz isteneskört, az okáért meg feborod-
 ve valának mind ketten annak förtelmében, és meg nem je-
 lensék egymásnak fájdalmakat, mert fejezékül vata meg je-
 lenseni egymásnak az ő kivánságokat. Vék alkaván hátra.
 és figyelemre vata minden nap fogalmatorában, hogy látnék
 ötet és mondá egyik amásikának, monyvalk haza, most ebédnek
 vője vagyon, és ki menjen el távoznak egymástól, és mikor
 vője főttek volna, egybe találának, és tudakozván egymástól
 az okát, megvallák a kivánságokat, és akor együt szűt venni el-
 nek, mikor találhasák ötet egyedül tön pecséj, mikor alkál-
 mator napra figyelemre venni, be' m'enne fusimá a keztben fo-
 kára főtnek brák há leányát, és meg a kára maradván, most hős
 főt vata, és nem vata és jenti, akár el rojstet, és ötet főtlető
 vőnekön kővél, mondá airt a leányoknak, hovátoh néha
 olajt, és fappant, és akor aztán rájatekék, had mosogya
 meg, és meg toledék és a mosás parasatolva vata, és ki zásták
 a kezt aztán, és ki menőnek a hátulso aztan, hogy el hovníák
 a mikor parasatolva vata, és nem tudják vata, hogy a vőnek
 átkon el rojsteték, mikor pecséj ki menőnek volna a távozáj
 fel felénék a két vőnek, és hovátoh főtának és mondának
 vőne akor aztán be' m'enne rávőre, és jenti miáris sem lá, és

LVIII

Sarlos Boldog Appony napján

Imádásig

Adogya a franselen ez a jegy az egész. Amjapens egy
házasnak, és köpteni meg kébeleben lévő feaisor, aki
ingalmaa Jón, aki állása méhében lévő meg fransel
sed Erőket méhében lévő Jónos, koránk fogadás. Ez

Epistola.

Canis 2. b.

Az én pereltesem para, imé ő jó egy ról az a hagg
ken, által ugordón ahalmiton, hasonló az én pereltesem
a vad kétségek, és a parancsok fiaha, imé ő ami falnak
mélis át, novien se által a két által, mind egyen a vart
lyok által, imé az én pereltesem piatnikon, kely feljén az
pereltem, és galambom én fipen, és jéjél nem más által az
múl, a rapot az el ment, és el a vart, vitágot által az
tanek a mi földünkön, a földi méh és nek ideje el jón, a ge
leke para hallatol a mi földünkön, a fige fa, és kirta
első gümölsis, a vitágora földiök ki ereperek illado
kot, kely fel az pereltem, és fipen, és jéjél az galambom, a
kő földiök huzakiban, a gyege hasai eljében, malsod meg
nekem az az az orrádol, zennyen az peratod a földünkön
mert az peratod eke, és az orrádol eke.

meg változtatásokban áll, egy olyan beteg aki fájdalokat szenved, ahaláltól irtozik, keserűség láttya jószágától, atyafiaitól, jó-
akaroitól való meg válását. azon kívül, el is kel rendelni dolgait, az
olyan ember; abban az utolsó órában meg gyűlöletéi egyszeres mind,
5 mind azt²⁴ amit mindenkor igen²⁵ szeretet, hogy lehetne könnyen. meg
válni olyan dolgoktól. a melyekhez kaptsolva volt. hoszas szoktatás-
ból, és magát olyanhoz, kötelezni, amelyhez nem volt soha hajlando-
sága. az egészségben való meg téréshez is munka kel, és viaskodni kel
holtig arosz szokások, és hajlandóságok ellen., hát az olyan a-[9b:]ki
10 minden szem pillantásban várja ahalált, hogy vihetné mind ezt végben
egy szem pillantás alatt,? hát még az üdveségnek²⁶ ellensége. meg
vakittyta, birtoka alatt tarttya. minden²⁷ jó gondolatoktól el fordittyta,
kétségekben ejti, egy szóval minden mesterségit meg veti, hogy térésit
meg gátolhasa,²⁸ azonkívül., az Isten, aki csak egyedül változtathatta²⁹
15 volna meg szívét, meg vonnya segítségit, és magára el hagyta, imádásra
méltó ítéletiből. de tellyes igazságból.

K. Miért mondgya akristus, hogy a sidok meg hálnak vétkekben;
mitsoda okát adgya annak.?

F Azért mert ökk. innét alol valok. ő pedig onnét felyül való. ök
20 avilágból valok. ő pedig nem avilágból való., hogy valaki büneiben
meg ne halyon, szükséges hogy a kristusé legyen., az ő lelke legyen
benne. csak ő általla lehet az Istenhez menni, ő nála nélkül nintsen
üdveség., ajó halálhoz. a szükséges, hogy csak a mennyei dolgokat.
szeresük. és betsüllyük. és a földieket meg vessük., a mely nem könnyű
25 dolog. hogy ha egész életünkben avilágból valok voltunk, ezen okból.,
el is mondhatni azt, hogy nagyobb része akeresztyéneknek abban ave-
szedelemben vannak. hogy abünökben hálnak meg. mivel kevesen
vannak, akik fölöl el nem mondhatnák. hogy ide alá valok, mert egész
életekben csak aföldi dolgokban foglalatoskodnak, és mindenkor csak
30 azokhoz fordittyák sziveket.

[10a:] K. Mire tanít minket a kristus ezekkel a szokkal. a mik kedve-
sek. az Atyámnak.³⁰ azokat tselekeszem?

²⁴ [Nyilván íráshiba:] mint azt amit

²⁵ igen [ig—m-ből javítva.]

²⁶ az üdveségnek <lelke> ellensége.

²⁷ minden [mindből javítva, sor fölötti beszúrással.]

²⁸ gátolhasa, [sa: szórész sor fölötti beszúrás.]

²⁹ [Javítva: változhattaból, sor fölötti beszúrással.]

³⁰ [Íráshiba:] a Atyámnak.

F Azt akarja velünk meg értetni, hogy egy keresztyének aki tartozik példáját követni, nem azt kel tselekedni. a mi kedves atermészetnek, hanem tsak ami az Isten előtt kedves. tsak egyedül azt kell követni amit előnkben ádd. az Évangéliumban, és tsak az Isten akarattához⁵ kaptsolni magunkot. akár mely ellenkező légyen. hajlandóságinkal; és szándékinkkal.

A NAGY BÖJT 2^{DIK} HETIN VALO KEDDEN.

Imádság

Engedd meg uram jóságodból. szükséginkre valo segittségedet, hogy követhessük ebben a szent időben a mivel tartozunk, légy mi velünk, és tölsd' bé azokat ahivatalokot., a melyeknek köteleségire magad tanitottál minket. a mi urunk J. K.

Epistola

3^{dik} király. könyv. 17. 8.

Lón pedig az urbeszéde hozzája mondván. kely fel, és meny el a sidoniusok sareftájában, és lakjál ót, mert meg parantsoltam ót egy özvegy aszszonynak, hogy táplállyon tégedet, fel kele, és el mene sareftában. és mikor aváros kapujához jutot volna, láta egy özvegy aszszonyt fát¹⁵ [10b:] szedegetni, és szóllittá ötet, és mondá néki, adgy nékem egy kevés vizet az edénybe, hogy igyam. és midön amaz menne hogy hozna. utánna kiálta mondván, hozz nékem kérlek egy falat kenyeret is kezedben, ki felelé, áll ate urad Istened. hogy nints kenyerem, hanem tsak annyi lisztem avederbe, a mennyi egy marokba fér. és egy kevés²⁰ olajom. akorsoban³¹ imé két fát szedek. hogy bé mennyek, és meg tsinállyam³² azt magamnak. és a fiamnak, hogy meg együk, és meg hallyunk, kinek mondá Illyés. ne féllly. hanem meny el. és tselekedgyed amint mondád, mind azáltal; nékem tsinály. először, egy kis hamuban sült kenyeret, alisztetskéből,³³ és hozad nekem. neked,

³¹ olajom. akorsoban [A pontot *akorsoban* után kellett volna tennie Mikésnek.]

³² és <t> meg tsinállyam

³³ [Íráshiba:] alisztetskékből,

pedig, és a fiadnak, az után tsinály, ezeket mondgya pedig az Izrael
ura, Istene. aveder liszt³⁴ el nem fogy. sem akorso olaj meg nem keve-
sül, a napig melyen az ur esött ád a föld színére., aki elmene. és tsele-
kedék az Illyés igéje szerént. és evék ő, és amaz is, és annak háza is, és
5 naptól fogvást³⁵ aveder liszt el nem fogyot; és akorso olaj meg nem
kevesült. az ur igéje szerént. melyet szollot vala Illyés által.

Magyarázat

K. Honnét vagyon hogy az Isten meg szünik Illyést oly tsudálatosan
táplalni?

F Mert alkalmaságot akara adni egy özvegy Aszszonyinak., hogy
10 magának érdemet szereszessen. meg [11a:] segitvén profétáját, és bé
akará ötet tölteni mennyei áldásokal, eszerént hagyja Isten gyakorta
szükségben szolgait, hogy alkalmaságot adgyon másoknak hogy
meg segítsék, és meg jutalmaztassa az után jó téteményeket, kel
vigyázni mindenikünknek az ilyen alkalmaságokra. amelyeket
15 Isten ádd, hogy meg gazdagulhassunk a mennyei kintsből.

K. Az Isten miért küldé a profetát egy idegen özvegy Aszszonyhoz.,
és miért, nem³⁶ anépe közül valo özvegy aszszonyhoz?

F Mert 1. ebből apéldából azt kel meg tanulunk, hogy azzal tsele-
keszik irgalmaságot akivel néki tettzik, hogy az ő népe közül valo nem
20 érdemesebb ő előtte tsak magátolakegyelemre. mint az idegen., mert az
emberek minnyájan bünösöké lettek egyben, és mind egyikének, mind
a másikának, tsak az³⁷ urban kel ditsekedni, 2 mert ennek az özvegy
aszszonyinak, az Isten bölcs rendelésiből, apogányokból fel álitatot
Anyaszent egyházat kellették jelenteni. akinek a kristus. akit jelente
25 Illyés. az Évangéliumnak kegyelmét adá, minek utánna a sidó nép
ötet meg veté

K. Mit jelent ez az özvegy aszszony, aki két darab fát szed. hogy
pogátsát süssön, ehessék. és az után meg halyon?

[11b:] F Az Anyaszent egyházat, aki³⁸ hitt. akerszt fára fel feszi-
30 tetet kristusban, hogy érdemes lehesen akristus testében enni, a kit

³⁴ [Íráshiba :] lisz

³⁵ naptól fogvást [Káldinál: a' naptól-fogva]

³⁶ nem [Beszúrás.]

³⁷ az [Beszúrás.]

³⁸ aki<t> hitt.

jelentet akenyér. amelyről szól az özvegy aszszony., élő hittel kel hinni, a keresztnak titkait, kérni annak kegyelmét, és meg kel halni magunknak. és avilágnak, és azt akenyeret aszeretnek tüzénél kel meg sütni.

⁵ K. Mimodon parantsolá az Isten annak az özvegy aszszonynak, hogy enni adgyon aprofétának. ?

F Az ő kegyelmének titkos sugarlásával parantsolá. és akaratot ada néki hogy meg segittse szolgáját, eszerent tselekeszi az ember ajót. amelyet az Isten parantsollya néki, sziveben szól hozzája. és ugyan
¹⁰ abban is olttya törvényit, és szeretetit, akaratot ad beléje. hogy azt tselekedgye amit tölle kíván, és kegyelmit adgya parantsolatlyának végben vitelére, erre valo nézve tartozunk engedelmeskedni a kegyelem sugarlásának. a mely kötelességünkre int minket,, az Istent kel ditsöitenünk minden jó tselekedetinkben, és azokért szüntelen valo
¹⁵ hála adásal³⁹ lenni hozzája.

K. Mitsoda oktatást akar adni az Anyaszent egyház afiainak ezekben aszent időkben, ezen özvegy Aszszonynak példájával?

F Arra akarja őket inteni, hogy nem tsak a szükségesen felet valot adgyák a szegényeknek. arend szerént valo szükségekben. hanem még
²⁰ abbol adgyanak ami szükséges, amidön a szegények nyomoruságban vannak, az illyen példa meg itéli az ollyan gaz-[12a:]dagoknak keménységit, akik még abbol sem adnak, a mi nekik nem szükséges. és az ollyan világiaknak igasságtalanságokat akik annyi rendeletlen költséget tésznek. és akik semit nem akarnak el hagyni kényeségekben. és tzifraságokban., es a szegényeket. meg hagyák halni éhel, és
²⁵ hidegel.

K. Mit jelent nekünk a lisztnak, és az olajnak meg szaporitása, amelyel meg jutalmaztatá az Isten az özvegy aszszonyt. jó tétéményiért, ?

³⁰ F Jelenté⁴⁰ azt a véghetetlen irgalmaságát,⁴¹ és bőségel valo kegyelmét az Istennek, amelyeket önté apogányokra, amidön az Apostolok. az Évangéliumot predikállák nekik. jelenté még azt az száz anyit a melyet ad viszá akristus azoknak, kik másokal jót tésznek. és azt a ki mondhatatlan gazdagságot, a melyel bé tölti őket az örökségben.
³⁵ meg jutalmaztatván őket. az ideig valo segittségért, a melyel a szükölködökhöz voltanak ő erette.

³⁹ hála⟨k⟩ adásal

⁴⁰ Jelenté [é—i-nek is olvasható, de alább világosan: *jelenté*]

⁴¹ irgalmaságát, [r—g-ből javítva.]

Akkor szolla Jesus a seregnek, és az ő tanítványinak, mondván. a Mojses székin ültek, az írás tudok, és afarisaeusok, az okáért mind a miket mondanak. néktek, meg tarttsátok, és meg tselekedgyétek, mert mondgyák. és nem tselekeszik. mert nehéz, és el hordozhatatlan terheket kötöznek, és tésznek az emberek vállaira, ujjokal pedig nem akarják azokat illetni, [12b:] minden ő tselekedeteket pedig tselekeszik hogy látassanak az emberektől. mert ki szélesítik az ő emlekeztető hártájokat, meg öregbitik az ő perémeket, szeretik pedig az első üléseket avatorákon, és az első székeket a synagogákban, és aköszönéseket apiatzon és hogy Rabbinak hivatassanak az emberektől, ti pedig ne hivatassatok Rabbinak. mert egy ati mesteretek, ti pedig minnyáján atyafiak vattok, és ne hijatok senkit atyátoknak e földön, mert egy a ti atyátok ki mennyekben vagyon, se ne hivatassatok mestereknek, mert ati mesteretek egy, akristus. aki nagyob köztetek, ti szolgátok légyen, aki pedig magát fel magasztallya, meg aláztatik, és aki magát meg alázza, fel magasztaltatik.

Magyarázat

K kit jelentnek, az írás tudok, és a farisaeusok, kik a Mojses székiiben ülnek, és akiket akarja akristus hogy halgasuk.?

F Jelentik az Anyaszent egyháznak pásztorit., akiknek vagyon szabadságok, és hatalmok. atanításra, és akiknek szájokból el kel vennünk azokat az igazságokat amellyeket nekünk hirdetik. az Isten parantsolattyából.

K. kellé mind azt hinni és tselekedni amit ök mondanak.?

F Mi azzal tartozunk akristus mondása szerént, mind [13a:] azon által, ugy, hogy ha nem tanitanak ellenkezöt az Isten törvényével, és akristus tanításával, mivel az ő hatalmok, és szabadságok, tsak az igazság meg tartására valok,⁴² ök semmit nem tehetnek az igazság ellen⁴³ mondgya szent pál. 2. Cor. 13. 8. Gal. 1. 8. hanem tsak az igazságért, *hogy ha mi magunk, vagy egy Angyal. le szállana az égből, és*

⁴² [k-t utólag írta be:] valo,k,

⁴³ <el> ellen [Törlés tollhiba miatt.]

néktek más féle Évangéliumot hirdetni. nem azt a melyet mi már hirdettünk. néktek, anathéma legyen.

K De ha ellenkező életet élnek tanításokkal., kellé halgatni⁴⁴ őket?

F A kristus azt parantsollya hogy olyankor azt tselekedgyük amit⁵ mondanak, az igazság mindenüt. és akár honnét jöjjön egyenlő tiszteletet érdemel. akár mely rendeletlen légyen az, aki azt tanította, tselekedgyétek meg azt, a mit mondanak, mondgya az üdvezítő., de tselekedetek szerint ne tselekedgyetek, mert mondgyák, de nem tselekeszik, a fellyeb valoknak rendeletlenségek, meg nem menti az aláb¹⁰ valokat, a tisztelettől, és engedelmeségtől; a melyeket tartoznak nékik. nem aszemélyeknek, hanem ahatalomnak, melyet akristus adot kezekben, és annak azigazságnak. melyet hirdetnek parantsolatlyából, a fellyeb valoknak, rosz példájokat soha⁴⁵ sem kel követnünk, utálnunk kel avétket, akár kibem találkozáék, a mi pedig minket arra¹⁵ kötelez. hogy kövesük **[13b:]** ajót.⁴⁶ melyetelőnkben adgyák. nem más, hanem hogy minden jó az Istentől jö, és ami minket arra kötelez. hogy kerülyük el a roszat, a melyre példát adnak., nem más. hanem hogy arosz tsak ő töllök jö.

K Az ilyen pásztorok, nem igen vétkeseké?

F két képpen vétkesek, 1. mert ahelyben., amelyben vannak helyhez-²⁰ tetve: azért vannak. hogy másokat rendben vegyenek, és az Isten uttyára vezesék. ő magok pediglen. rendeletlenek, és a veszedelemnek uttyán járnak, és oly vak merök. hogy másokat akarnak tanítani. az üdveség uttyára, 2. mert az ő példájok sokal veszedelmesebb, mint a²⁵ különös hiveké. sokal könnyebben is meg ejti anépet, kik tölle fügének, és akik őket tisztelik. és okai lésznek. örökös veszedelmeknek. ugyan azért is léssen oly irtoztato alelkekért valo szám adások, az utolso napon. mivel nem tsak magokért fognak számot adni, hanem mind azokért is kik gond viselések alatt vannak, és mind azokért a szenttségekért, amelyeket szenttség törő kezekel szolgáltatták ki.³⁰

K. A kristus mit hány szemekre az irás tudoknak, és a farisaeusoknak.?

F Azt hannya. 1. hogy aleg nehezebb terhet a mások vállaira teszik, és ő magok. az ujjokkal sem akarják azt illetni. **[14a:]** az az, hogy³⁵ másokat. atörvény legg nehezebb részeinek szorgalmatos végben

⁴⁴ [Sorvégen:] hal- [új sor elején:] halgatni

⁴⁵ so(s)ha sem

⁴⁶ kövesük a **[13b:]** ajót.

⁴⁷ a [Beszúrás.]

vitelire kényszerítettik, önékik pedig tunya lágyságok. meg nem engedik. hogy tsak a leg könyebet is kövessék. 2. szemekre hánnya, azt a kevélységet., a melyért, minden tselekedetekben azon igyekeznek hogy mások lássák., és meg ditsérjék, hasonlot tselekesznek az ollyanok. akik az Isten szolgálattjában nagy buzgoságot mutatnak, a midön abban betsületet látnak. és másoktól az által tiszteletet nyernek. ez⁴⁸ oly hathatos méreg. a mely mindenüvé el hatt, és meg ronttya aszivet, és annak minden jó tselekedetit még kezdetiben, a jó, hogy a mi⁴⁹ jó tselekedetinket lássák, de nem azért kel tselekedni hogy lássák, ugyan ez is a farisaeusok kovásza, amelytől parantsolá az ur a tanítványinak hogy meg oltalmazák magokat

K. Miért tiltá meg az ur az Apostolinak. hogy magokat mestereknek hivasák. és hogy attyoknak nevezenek valakit eföldön?

F Azért, hogy meg szégyenittse a farisaeusok kevélységit, a kik vágytak az illyen tiszteletre. hogy a nagyra vágyástól el tilttsa szolgálait., hogy alázatoságot olttson beléjük., és azt meg tanullyák. hogy az ő ditsőségek abban áll, hogy kövessék azt, aki azt mondgya, hogy nem azért jött, hogy szolgálta, hanem hogy szolgállyon, ezekből azt láttyuk ahitnek szemeivel, hogy a [14b:] valóságos nagyság abból áll, hogy magunkot semminek tarttsuk. és hogy Isten előtt, az alázatoság legg ditsőségesebb; ugy anyira hogy aki legg betsületesebb helyt akar nyerni a mennyekben, annak akristusal., legg kisebbnek kel magát tartani eföldön. és minden tselekedetinek fundamentuma, légyen az alázatoság;

NAGY BÖJT 2^{DIK} HETIN VALO SZEREDÁN

Imádság

²⁵ Uram tekénts kegyelmesen népedre. és meg tiltván néki *anus* eledelt. enged meg kegyelmedet hogy meg tartozkodgyék a vétektől. mely veszedelmes. kérünk tegedet a mi urunk J. k.

⁴⁸ ez [és-ből javítva.]

⁴⁹ a jó \ a/, hogy a mi: [Mindkét a: beszúrás.]

Mardokaeus pedig könyörge az urnak, meg emlékeztvén minden ötselekedetiről mondván. uram. uram, mindenható király, mert mindenek ate birodalmodban vannak helyheztetve. és nints aki ate akaratod ellen álhasson., ha el tekéltted meg szabadítani Izraelt, te teremtetted az eget, és a földet, és valami az ég kerekiségiben foglaltatik, mindeneknek ura vagy. és nints aki ellene állyon fölségednek. mindeneket üsmérsz, és tudod, hogy nem kevélységből, és boszuságból, sem valami ditsőség kívánásból tselekedtem azt, hogy nem imádnám a kevélységes Ámánt, (:mert az Izrael szabadulásáért örömet az ő lábai nyomdokit is kész volnék meg tsokolni:) hanem félttem hogy az én Istenem tiszteletit emberre ne háritanám, és hogy senkit [15a:] ne imádnék. az én Istenemen kívül, és most uram királyom. Abrahám Istene. könyöröly ate népeden. mert el akarnak minket az ellenségink veszteni, és örökségedet el törölni, ne utáld meg ate részedet. melyet Egyiptusból váltottál meg megadnak. halgasd meg könyörgésemet, és légy kegyelmes ate sorsodnak. és köteleddnek,⁵⁰ és fordisd örömmre siralmunkat, hogy élvén ditsérjük uram ate nevedet. és atéged ditsérök száját be ne dugjad.

Magyarázat

K. Mitsoda oktatást akar nekünk adni az Anyaszent egyház a Mardokaeus imádságát olvastatván el nekünk

F Arra tanít minket. hogy anagy kísértetekben, szorgos veszedelmekben. tsak egyedül az Istenben kel vetni remétségünket, hozzája folyamodni alázatos imádságinkal. és kel kérni mindenható segítségü, hogy méltóztassék minket azoktól meg szabadítani.

K. Mire kel leg inkább vigyáznunk ennek a szent embernek imádságában, a veszedelen⁵¹ közöt amelyben látá hogy volna a népe?

F Figyelmezzünk leg inkább arra atsudalatos hitre, a melyel várja az ő népének meg szabadulásáü, tsak egyedül az Istennek mindenhatóságától. és jószágától, *uram mindenható király*, mondá, *mindenek ate birodalmodban vannak helyheztetve, és nints aki ate akaratod ellen*

⁵⁰ [Íráshiba:] köteleddnek,

⁵¹ [Javítva: *aveszedemből.*]

álhasson ha eltekélted meg szabadítani Izraelt. erős reménsége nagyon népének meg szabadulása felől., de csak az Isten mindenhatóságában, és [15b:] akarattjában veti reménségit, aki ellen senki nem áthat, mindent attól vár. és nem embertől, tselekedgyünk mi is eszerént higyük⁵² elő hittet akegyelemnek mindenható erejét, és az Istennek véghetetlen jóságát, nintsen olyan hatalom, a mely minket ki vehessen akristus kezéből, ha üdvességünket akarja, de mindent az ő kegyelmétől várjunk, mert minden attól füg és munkalodgyunk úgy amagunk résziről., mint ha minden rajtunk állana, akristus meg győzte avilágot.,
és mind azt a mi meg gátolhatná üdvességünket., hogy mi is meg győzhesük lelkünk ellenségét

K. Mit jelent nekünk a Mardokaeus álhatatosága nem akarván imádni a kevésy amant. ?

F A meg változhatatlan álhatatosága ennek a nagy embernek, aki inkább veszedelemre teszi magát, és népét. mint sem valamit tselekedgyék az Isten törvénye és akarattja ellen; nagy példa, a melyből meg tanulhattjuk, hogy mindent el hagyunk az Istenhez való hűségért. és mindent szenvedgyünk inkább, mint sem meg sérttsük lelkünk üsméretit.

K. Mitsoda indulatból nem akara Mardokaeus le borulni Amant⁵³ előtt. holot avolt akirály parantsolattya, és mindenek azt követték. ?

F Azt, senem kevésységből; se nem meg vetésből tselekedé, hanem csak egyedül. attól tartta, hogy embernek ne ad-[16a:]ná azt atiszteletet, amely az Istenhez⁵⁴ illik. tanullyuk meg ebből apéldából, hogy mit tselekedgyünk a midon hasonló állapotban találkoznak. és hogy mitsoda indulatban kel lennünk, azt is meg láttyuk, ebből, hogy mitsoda veszedelmes bal itéletet tenni a jó erkölcsűeknek tselekedetek felől. ha szinte azokban valami nem tettzenék is. és nem kel kevésységnek tulajdonítani azt, a mit ők az igaságra. és az Isten ditsőségire való nézve tselekesznek,

K. Mardokaeus miért hozza elő az Istennek azokat akegyelmeket, melyeket tett volt népével még annak elötte régen ?

F Mert Istennek atettzik. hogy atölle vett kegyelemnek emlékeztetésivel akarják meg engesztelni, azért hogy mi magunk emlékezünk azokra, és hozzája való hálá adóságunkért. többet is vehesünk tölle, másként is azt akarja, hogy mindenért néki adgyuk aditsőséget, és

⁵² higyük [g helyén más betű kezdett, de g-re javítva.]

⁵³ [Helyesen: Aman]

⁵⁴ az Istenhez <az> illik.

hogy reá emlékezünk arra hogy az ő jóságából. és kegyelméből vagyunk a mik vagyunk

K Miért könyörge ez a szent ember; az Izraéliták életek meg tartásáért?

5 F Hogy azt az Isten ditséretire fordítsák. erre is kel tzéloznunk minden imádsaginkban, és tsak azért kel világi áldásit kérni, hogy azokat az ő szolgálattýára, és ditsőségire fordítsuk. nem is kel tölle ilyeneket más végre kérni. hanem hogy az üdveségünk hasznára, és az ő akarattya szerént⁵⁵ légyen.

10 [16b:] K Miért mondgya Mardokaeus hogy az Isten meg váltotta az ő népit magának.?

F Hogy abbol meg lássuk. hogy mindenkor az Isten jó tétéményiröl kel gondolkodnunk, mert mentöl többet vettünk, annál többel tartozunk néki, és annál inkább tartozunk övé lenni.

Évangyélium.

szent Matth 20. 18⁵⁶

15 Imé fel megyünk Jérusalemben, és az Ember Fia el árultatik, a papi fejdelmeknek. és az irás tudoknak, és halálra kárhoztattýák ötet, és adgyák ötet apogányoknak meg tsufozásra. és meg ostorozásra, és meg feszítésre, és harmad nap fel támad, akkor hozzája mene a Zebedaeus fiainak annya két fiaival. imádván, és kérvén valamit töle, ki mondá

20 néki, mit akarsz, mondá néki, mondgyad hogy üllyön az én két fiam, egyik a jobbdra, és egyik abalodra, ate országodban. felevén pedig Jésus mondá; nem tudgyátok mit kértek, meg ihattýátoké a pohárt, melyet én meg iszom, mondának azért néki, meg ihattýuk. mondá nekik, az én poháromot meg iszátok ugyan., az én jóbbomra ülni pedig vagy

25 balomra, nem enyim hogy néktek adgyam., hanem akiknek készitetett az én Atyámtól.

Magyarázat

K. Az ur miért mondá meg, még előre az Apostolinak szenvedésit és fel támadását.?

F 1. Azzal meg akará nekik mutatni, hogy szabad aka-[17a:]rattýából. és egyedül hozzánk valo szövegeiböl menna a halálra 2. hogy öket

⁵⁵ [Borvégen:] sze-[új sor elején:] szerént

⁵⁶ 20. <17.> 18

meg oltalmazza attól abotránkozástól. a melyet halálának kellettök okozni, 3. hogy meg üsmértesse vélek, Embersége alá rejtetet Isten-ségít, meg mutatván nékik, hogy minden idő előtte jelen vagyon, és hogy ugy beszél haláláról; mint valamely el mult dologrol, 4. hogy öket bátoritssa avéle valo szenvedésre. ugy hogy vele együt, fel is támadhassanak.

K. Miből áll akristus szenvedése.?

F Gyalázatból, és fajdalmakból, agyalázatokál, eleget téssen az ember kevélységiért,⁵⁷ és a fajdalmakál. az ö mértékletlenségiért, az Anyaszent egyház, arra avégre. adgya előnkbe ezeket illyen szent idő-kben, hogy ezekről gondolkodván. részt vegyünk a kristus szenvedési-ben, gyalázattyában, és halálában., hogy részünk lehesen, az ö fel támadásának, új életének. és ditsőséginek⁵⁸ kegyelmében.

K. A kristus beszéde., mitsoda gondolatokat ada az Apostolok el-méjében?

F Ök abban semit nem értének mondgya szent lukáts. az a titök, el vala előttök rejtve, sött még kettö közulök. jakab. és János. az orszá-gaban valo két első helyt kérék töle, a többi ezt halván. igen boszonkodának ellenek, mert még, gyengék. és földiek valának, oh! mennyi keresztyének, de [17b:] söt még az egyházi szolgálk közöt is. vannak olyanok, kik tsak amagok hasznokot. és tiszttségeket keresik, kik telhetetlenek ahivatalokban., és előmenetelekben, azonban pedig. tsak akeresztről. penitentziáról. és azalázatosá-grol prédikálanak,

K. Miért szenvedé el akristus az Apostoliban az illyen fogyat-kozásokot?

F El szenvedé I. azért., hogy magokon tapasztalhasák, és mi is övélek, hogy mi légyen a természet, a szent Lélek kegyelme nélkül, aki is az után ki törlé belölök. az ó embernek hajlandoságit. 2. hogy abbol meg tanullyuk, el szenvedni felebarátunknak gyengeségit. a mely gyengeség még maga meg jobbitására szolgálhat., erre valo nézve, hágy az Isten fogyatkozásokot még aleg igazabbakban is. hogy öket avigyázásban tarttssa, és az után az alázatosá-gal eléb vigye öket. az üdveség uttyán.

K. Ez a két tanitvány ki által kérék akristustól az első helyeket?

F Az annyok által, akristus azt meg engedé az Atyák, és az anyák oktatásokra, akik tsak az elő menetelt, és a hasznot tekintván., igen vi-

⁵⁷ kevélységi<nek,> ért, [A javítás a sorban.]

⁵⁸ ditsőséginek [i—e-ből javítva, föléje írt ponttal.]

gyázok és serények a midön valamely egyházi hivatalt, vagy más tiszttséget akarnak szerezni fioknak, gondolván, hogy a [18a:] hozájok valo szeretet köteledzi őket arra, hogy minden uton modon egyházi jóságokot. és előmeneteleket szerezzenek, és betsületes helyre helyhez-
5 tessék, de arra nem vigyáznak, hogy ha agyermekek buzgoké, alkalmaztosoké, vagy értelmeseké, hogy ha arra ahivatalra az Isten hittae. hogy annak kötelesegit hasznoson bé tölttsék, és abban magokot meg szentellyék, mivel akristus maga mondgya nekik, hogy nem tudgyák mit kívánnak, hogy ha pedig valóságos keresztyéni szeretettel volnán-
10 nak gyermekekhez, tartanának kétttség nélkül oly rettentő terhet adni reájok, amely le nyomja, és meg öli mind azokat kik emberi tekénte-
tért, és ahaszonért adgyák alája magokot, de sőt még magokot is fél-
tenék, az Isten itéletekor, hogy számot ne adgyanak mind azokért avétkekért, a melyekben esnek gyermekek. a szenttségek, és az egy-
15 házi jóságok ki szolgáltatásában. a midön arra nem hivatatnak Istentől, hanem tsak a fősvénységért. és az elő menetelért köteledzik arra magokat.

K Miért mondá akristus, hogy atanitványok⁵⁹ nem tudták mit kérnek?

20 F 1. Mert olyan dolgot kértének, amelyet tsak az Isten adhattya meg, és tsak azoknak adgya akik arra ér-[18b:] demesek. és akiknek rendelte. 2. mert az érdemlés előtt kívánák a jutalmat. és agyőzedelem előtt az uralkodást, ezt pedig olyankor, amídön az üdvezítő. a szenvedésre inté őket.

25 K. Mitsoda kérdést ténn⁶⁰ nekik a kristus, és ök mit felelének arra, ?

F Azt kérdé töllök. ha meg ihattyáké szenvedésinek⁶¹ pohárát., az az, ha készeké életeket le tenni ő érette? és felebarátt yokért, azt felelék bátran hogy meg ihattyák, az után meg jövendölé nekik hogy valójá-
30 ban meg fogják innya azt a pohárt, de azokat ahelyeket nekik nem igeré, mivel tsak azokat illeti. akiknek az Isten öröktől fogva rendelte.

K Mitsoda indulatbol boszonkodának atöbb tanitványok. ekét atyafi ellen. ?

F Másbol⁶² nem lehete. hanem a nagyra vágyásbol; a mely nem szenvedheté hogy ez akét atyafi az első helyekre vágyannak,. mivel

⁵⁹ hogy atanitványok <hogy atanitványok>

⁶⁰ [A.m. tön, teve.]

⁶¹ szenvedésinek [i-ről hiányzik a pont.]

⁶² Másbol [Úgy látszik *Miért*et kezdett írni, mert az *á* betűt *ie*-ből javította; az *i* pontját nem törölte.]

azokat magoknak kívánták volna, ugyan ilyen indulatból is veteke-
dének gyakorta. egy más közöt. az elsőségért. ezekből sokat tanul-
hatunk. és meg láthattuk mitsoda szükséges a szívünk belső indula-
tira vigyázni, nem tsak azért hogy mi magunk nagyra vágyok ne
5 legyünk. hanem azért is hogy nagyra vágyásból. amások elő menetelét
meg ne gátoljuk. és hogy ne legyünk azokhoz irigységgel. akiket
előnkben tesznek.

[19a:] K Miképpen feddé meg az ur nagyra vágyódásokrol?

F Meg mutatá nékik hogy az ő országát. aláztatóságál érik el. és hogy
10 amely hatalmat ád nékik a lelkek igazgatására. nem arra tzelez hogy
azokon uralkodgyanak. és hatalmaskodgyanak. valamint apogányok.
fejedelmi. az alattok valojokon, hanem hogy lelki hasznokra legyenek,
és hogy az, aki leg első akar lenni, annak szolgának, és leg utolsonak
kel lenni.

NAGY BÖJT 2^{DIK} HETIN VALO TSÖTÖRTÖKÖN

Imádság

15 Enged meg uram nékünk segittségednek kegyelmét. ugy hogy
keresztyénhez illendő képen vivén végben a böjtnék,⁶³ és az imádság-
nak köteleseit, meg is szabaditassunk lelki és testi ellenséginktől,⁶⁴
ami urunk J. k.

Epistola

jérem. 17. 5.

Ezeket mondgya az ur, átkozot ember. a ki emberben bizik, és
20 atestet teszi az ő karjává. és az urtól el távozik a szive. mert lészen
mint atamarik tsemeté a pusztában, és nem láttya mikor eljő a jó,
hanem szarazságban lakik a pusztában. a sovány, és alakhatatlan
földön, áldot férfiu aki az urban bizik. és az ur lészen az ő bizodalma, és
lészen mint a vizek mellet plántáltatot fa, mely a nedveségre crezti az
25 ő gyükereit, és nem fél midön eljő ahévség, és az ő levele zöld lészen

⁶³ a böjnek,

⁶⁴ [Íráshiba:] ellenségintől,

[19b:] és aszarazságnak idején nem leszen szorgalmatos, és soha meg nem szünik. gyümölcstöt termeni. tsalárd mindenek felet a sziv, és visgalhatatlan., ki üsméri meg azt, en vagyok az ur a ki a szivet meg vizsgálom, és aveséket meg próbálok, ki meg fizetem kinek, kinek, az ő uttya szerént, és az ő találmányinak gyümöltse szerént.

Magyarázat

K. Mitsoda emberöl beszél a proféta akit az Isten meg átkozot mert emberben teszi bizodalját?

F Az ollyanrol. aki atestet⁶⁵ teszi karjává, vetvén minden bizodalját amaga erejében. elméjében., és az emberek segittségében, semit
10 nem vár az Isten segittségítöl. és kegyelmitöl. az Isten utállya az illyen embert, mert ugy fog adolgokhoz, és ugy gondolkodik azokrol. mint ha Isten nem volna, és az embert eleiben teszi.

K. Nem leheté szükségünkben. amagunk erejével tehettségivel, és elménkel élni, de söt még ollyanokhoz is folyamodnunk. kik nékünk
15 szolgálhatnak.?

F Nem tsak nem lehet, de ugy is kel tselekedni, és ugy az Istent kísertenök, hogy ha azt kívánnok. hogy tsudálatosan munkáldogyék érettünk, ha mi el mulatnok az emberi eszközt, melyet az okoság. és az isteni bölcseség ád előnkben, az Isten azt akarja hogy élyünk azokal az
20 eszkö-[20a:]zökel. a mellyek az ő rendelése szerént vannak. és a mellyeket előnkben adgya, de azt nem akarja hogy azokban az eszközökben vessék areménséget, sem azt. hogy azoktol várják a dolgoknak. jól végben valo menetelét., mint ha ő reája szükségek nem volna, és mint ha nem az ő akarattyán. és áldásán állana azoknak végben vitelek, ugy kel tselekednünk mint minden rajtunk állana, de tsak
25 az Istentöl kel várni arra segittséget, semit pedig ne várjunk munkánktol. vagy embertöl, hanem tsak annyiban. amenyiben. áldását akarja arra adni.

K. Nem testből valo karunk vagyone ollyankor., és nem számláltunké azok köziben, kiket az Isten meg átkozot. midön a szenteket hijuk segittségül. és az ő esedezéseket kívánnjuk Isten előtt?

F Nem teszük atestet karunká, se Isten átkában azért nem esünk, ha lelki, és testi szükségünkben, a szenteket hijuk segittségül, hogy ha tsak annyiban bizunk⁶⁶ ő benne, mert ök akristusé, és Istennek baráti,

⁶⁵ atestet testet [A 19. sorban is elírásból:] az akarja

⁶⁶ bizunk, [u fölött törölt ékezet van.]

hatsak egyedül ő tölle várunk segítséget, és kegyelmet. mint minden jónak kut fejétől, hogy ha pedig a szentekhez folyamodunk, nem egyéb képen., hanem hogy mutassák bé könyörgésünket, esedezenek éretünk, és nyerjék meg nekünk kérésünket. az ő Fiának közben járása, és 5 érdemi által, amidön az Istentől magától kérünk. valamit, azt mondgyuk, ad meg mi nekünk kenyerünket, botsás meg minékünk, adgyad nekünk kegyelmedet, téríts meg., és üdve-[20b:]zits minket, de amidön aszentekhez folyamodunk, tsak azt mondgyuk, könyörögjete. és esedezetek érettünk, ök az Isten baráti, akik mellette vannak, és 10 mi hozajok folyamodunk hogy kegyelmit nyerjék., mert Isten előtt ök kedvesebbek mi nálunknál, ilyen formában folyamodék a kananeabéli aszszony az Apostolokhoz, hogy meg nyerhesse leánya gyógyulását. és a százados a fő renden lévő sidokhoz a szolgálja meg gyógyulásáért, ha a földön lévő szenteknek imádságok hasznos, hát azoknak hogy ne 15 volna foganatos imádságok., kik Istennel élnek, és akik ötet láttyák,

K. Miért hasonlitatik a pusztában lévő tamarik tsemetéhez az olyan aki emberben veti bizodalját.?

F Mert mint hogy atamarik tsemete az eső után is szárazon marad a sovány földben, nem hozván soha gyümöltsöt, hanem tsak leveleket, 20 ugy az olyan aki tsak emberben veti bizodalját, el távozván Istentől, vagy a kegyelemnek harmattyát nem veszi, vagy gyümölcsit nem veszi, mert valamikor akor, a támaszal. akiben bizot le esik, és akoron külső képen el hagyatik az embertől a kitől mindent várt, és belső képpen, az Isteni segítséget nem várhattya. mivel abban nem bizot.

25 K. Miért hasonlittatik az olyan aki az urban bizik a vizek mellé plántáltatot fához?

[21a:] F Mert valamint hogy az olyan fa, aviz felé botsátván gyükereit, mindenkor nedveségben vagyon, és erejében marad, ugy az olyan aki tsak Istenben bizik, nem félhet attol hogy el veszesse 30 kegyelmét. mert szüntelen hozzája fordittya kívánságít, mint az élő viznek kut fejéhez. amely mindenkor szent vigasztalásban tarttya.

K. Miért mondgya az irás hogy tsalárd minden emberek szive.?

F Mert Ádám esetétől fogvást az emberek szivemeg romlot, és aroszra hajlandó. a melyet az irás *Concupiscenciának* nevezi, és a mely 35 avétekben ejti ötet. amidön enged rosz indulatinak. az emberi szivnek érzékenységi. és gondolattya. mondgya az irás. a gonoszra hajlandok iffiuságától fogvást. Genes. 8. 21.

Vala egy gazdag ember, ki bársonba, és biborba öltözik vala, és minden nap frissen lakik vala, és vala egy lázár nevü koldus, ki annak ajtaja⁶⁷ előtt fekszik vala, rakva fekélyekkel, kivanván meg elegítettetni amorsalékokból melyek agazdagnak asztaláról hullanak vala. és
 5 senki nem adgya vala néki, de az ebek is el jönnek vala, és nyallyák vala az ő fekélyit. lön pedig hogy meg halna akoldus [21b:] és vittettnék az Angyaloktól. az Ábrahám kebelében, meg hala pedig a gazdag is, és pokolban temetteték, fel emelvén pedig a szemeit midön akinokban volna. látá Ábrahámot távul, és lázárt az ő kebelében,
 10 és ő kiáltván mondá. Atyám Ábrahám könyöröly rajtam, és küld el lázárt, hogy márttsa vizben az ujja végét, hogy hivesittse meg az én nyelvemet, mert gyöttrettetem, elángban. és mondá néki Ábrahám, Fiam jusson eszedben hogy el vetted javaidot⁶⁸ ate életedben. és lázár azon képen gonoszit, most⁶⁹ pedig evigasztaltatik. te pedig
 15 gyötröttetel.⁷⁰ és mind ezek felet, közöttünk,⁷¹ és közöttetek., nagy köz erősített meg. hogy azok akik innét által akarnak menni hozzátok, ne mehessenek, se onnét ide által ne jöhessenek. és mondá, kérlek azért téged Atyám hogy küldgyed ötet atyám házában., mert ött atyám fia vagyon. hogy bizonytságot tégyen azoknak, hogy ne
 20 jöjjenek ök is, e kinok helyére. és mondá néki Ábraham. vagyon Mojsesek és profétájok. halgassák azokat. ama pedig mondá, nem Atyám. Ábrahám. de havalaki aholtak közül hozzájok mégyen., penitentziát tartnak., mondá pedig néki, ha Mojseset, és a profétákat nem halgatták. ha valaki a halottak közül fel támad is nem hisznek.

[22a:] Magyarázat

25 K. Mi okozá amái Évangéliumban lévő gazdagnak boldogtalanságát?

F Másut azt nem kel keresni. hanem ugyan az Évangéliumban; azzal nem vádoltaték hogy lopo, bitangolo, házasság törő, vagy káromlo⁷²

⁶⁷ ajtaja előtt [ja: sor fölötti beszúrás.]

⁶⁸ javaidot <eföldön> ate életedben.

⁶⁹ [Elírás:] mest

⁷⁰ gyötröttetel. [Második ő— úgy látszik e-ből javítva.]

⁷¹ <közöttetek,> közöttünk, és közöttetek.,

⁷² káromlo [A szövégi o-t a-szerűen írta; a tinta összefutott.]

let volna, az ur nem monda egyebet felölle, hanem hogy bársonyban. és biborban járt, és minden nap jól lakozot, és hogy nem szánakozot, akapujánál lévő szegényen; hová kellették ennél több, hogy boldogtalan legyen

5 K. Mi rosz vagyon abban. hogy valaki pompáson. és tzifrán öltözék.?

F Ha abban rosz nem volna. mondgya anagy szent Gergely, az ur azt oly⁷³ egészen fel nem tette volna, hogy agazdág bársonyban. és biborban öltözöt, a tzifra köntösök. a világ, es a sátán pompái. közi számláltatnak, amelyet az Isten kárhoztattya. és amelynek ellene mondottak a kereszttségkor. a tzifrálkodást, akét fő Apostol. I tim. 2. 9. I petre. 3. 34.⁷⁴ még az aszszonyoknak is tilttyák, annál inkább, a férfiaknak, akiknek meg állapodtabb elmejüeknek kel lenni, és inkább el kel távozni, az olyan hejában valóságoktól.

15 K. A fő renden lévőek nem különböztethetik meg magokat aköntösökben is.?

F A fő renden lévőek. és az olyanok, kik másoknál fellyeb⁷⁵ valo hivatalban vannak, meg különböztethetik magokat⁷⁶ [22b:] köntösökel. de annak modgyával., és rendivel

20 I szükséges, hogy a⁷⁷ keresztyéni szemérmeteségre vigyazon köntösében, egy keresztyének, akár mely fő renden lévő legyen. de meg nem kel azért pirulni, hogy akristus szemérmeteségének, egy ügyüségének, és alázatoságának jelit viseli, mivel ő maga nem szégyenlette magát anyira meg alázni érettünk, hogy a szolgának formáját vette fel. aki ötet valóságál szereti, gyönyörüséget is követi ötet mindenben amiben lehet, és ha kételen rendire valo nézve. nagyob fényeséget lenni, azért nem kel fellyeb emelni magát másoknál, se ditsekedni, abban nem kel mást tekinteni, hanem tsak azoknak javokat akik tölle függenek.

30 2 Arra kel vigyázni, hogy aköntösökre, tehettsége felet valo költséget ne tegyen. a familiát azzal meg ne⁷⁸ ronttsa, magát adóságban

⁷³ oly [Beszúrás.]

⁷⁴ [Helyesen: 3. 3—4.]

⁷⁵ fel<f>lyeb

⁷⁶ [Íráshiba:] mago [lapalji, sorvégi elválasztás után nem folytatta az új oldalon.]

⁷⁷ a [Beszúrás.]

⁷⁸ ne [Beszúrás.]

ne verje, ne hogy a kalmároknak., és akiktől hitelben vásárlot, meg ne fizethesen, amely égre kiáltó vétek volna. noha eközönéses.

3. Nem kel azzal meg gátolni a szegényeknek valo alamisnálkodást, amelyel nekik tartoznak. igazágbol. és a melyel. meg kel váltani vétkeket

4. Az egyházi szolgálknak különös rendek vagyon,. mert ök fellyebbek lévén ahiveknél. inkább is tartoznak. az Évangyélium, és⁷⁹ a Conciliumok szerént követni a kristusnak szegénységét, és igen el távozni a világi pompától.

10 K. Mi rosz vagyon ajó lakozásban, és ajó asztal tartasba ?

F Erről hasonlot mondhatni, valamit mondottunk [23a:] a tzifraságról; ajó lakozás rend szerént, apuha életet, és atelhetetlenséget okozza, amelyek eppen ellenkeznek azal a penitentzia tarto étellett. melyet az Evangyélium parantsol. és azal az étellett, melyet éltek a szentek

15 eföldön

K Hogy ha mentek vagyunk a nagy nevezetes vétkektől, nem elhetünké tsendesen avilági gyönyörüségekkel. és nem remélhettyüké az üdveséget?

F. 1. Nem lehet két urnak szolgálni., aki avilágot, és⁸⁰ annak gyönyörüségit szereti, az Istent nem szereti, aki avilágért áll, nem élhet Istenért. hogy lehet tehát üdvezülni, ha az Istent nem szeretik., és ő néki nem élnek, az egész Évangyélium egyebet nem ád előnkben hanem hogy az Istent szeresük. és avilágot utálljuk. 2. az Isten azt akarja hogy tsak éppen a szükségre éllyük ateremtett állatokat, mivel tsak éppen az Istent kel szeretni magáért mondgya szent Ágoston. minden más egyéb tsak eszköz legyen. a melyel hozzája mehesünk., lehet a világi jókot szükségünkre fordítani, tsak a mértékleteséggel legyen., de nem kel azokban vetni agyönyörüséget, se aboldogságot, mert másként a hasunk volna az Istenünk, valamint az Apostol

30 mondgya., 3 azért kárhozot el. mert pompáson élt. és lakozot, és hogy a jószagít tsak magáért szerette a mái rosz gazdag.

K Mitsoda vétekel vádoltaték még a⁸¹ dus gazdag ?

F Azzal hogy igen kemény volt, a kapuja előtt valo szegé-[23b:]nyekhez, rend szerént az ilyen vétekben is esnek az olyanok a kik abujaságot szeretik, aköntösben. az ételben, és aházi öltözetekben. ezek annyira meg emésztik agazdagságot, hogy a szegényeknek semi nem

⁷⁹ <és> és

⁸⁰ [Sorvégen:] és [új sor elején:] és [alább...] lehet<ne> tehát

⁸¹ a [Beszúrás.]

marad, mind azon által. az Isten azt akarja., hogy agazdagok, ne urok legyenek jóságoknak. hanem gond viselőjök, és ki osztogatojok. a szent Atyák tanítási szerént, ugy hogy bé töltvén amagok szükségeket, atobbit tartoznak. nem atzifraságra, és atelhetetlenségre költeni, ⁵ hanem a szegényeket segiteni, mivel minnyájan, azok a szentek. kik gazdagok valának, eszerént tselekedtenek. aki ezt aköteleséget végben nem viszi, a szegényektől vétkes keménységgel veszi el a mi az övék, és ami a kristus öröksége,⁸² valamint tselekedék lázáral amai gazdag

¹⁰ K. Mitsoda vége lön adus gazdagnak. és lázárnak. ?

F Igen külömbözö vala mind életek. mind végek, agazdag meg hala, és pokol lett atemető helye; lázár is meg hala. és az Angyalok. az Ábrahám kebeliben vivék. tudni illik abban a nyugodalomban, a melyben valának az ó testamentumbéli szentek., mind addig még ¹⁵ az üdvezítő el nem jött. és meg nem nyitá nekik amenyeknek kapuját, ezt várhatták tehát magokra, mind az olyan gazdagok, kik roszra fordittyák gazdagságokat, és a szegények. kik szegénységgel. és nyomoruságokkal jól élnek, az elsöknek büntetésül, avilági, és az örökös joktól való meg fosztatások lészen., és az utolsoknak., az örökös joknak birtoka jutalomul adatik.

²⁰ [24a:] K. Leheté ebből apéldából azt ki hozni. hogy agazdagok tartoznak el hagyni gazdagságokat, és szegénységre adni magokat. ?

F A kristus öket arra nem kénszeritti, etsak atekélleteségre való tanáts, a melyre tsak azok kötelesek. akiket az Isten arra hi különös ²⁵ kegyelméből. hanem arra kötelezdi öket, hogy szegények legyenek agazdagságok között is. az az, hogy azokhoz ne kaptsoollyák sziveket, azokat ne szeresék. azokat az Isteni rendelés szerént költsék. és aszegények szükségire való nézve, a sziv, és a szeretet által érdemli meg mindenikünk ajutalmat. vagy abüntetést, egy gazdag üdvezülhet ³⁰ gazdag létiben is, ha sziviben, és elméjiben szegény, és egy szegény el kárhozhatik ha gazdag sziviben. és elméjiben és ha meg nem elégszik sorsával.

K. Mit téznek ezek a szavai Ábrahámnak, agazdaghoz, fiam, jusson eszedben. hogy el vetted javaidot ate életedben. és lázár azon ³⁵ képpen gonoszit. ?

F Ezekből azt láttyuk. hogy nem lehet valaki boldog mind⁸³ ezen. mind amás világon. választani kel., nagy boldogtalanság ezen a

⁸² <ok> öröksége,

⁸³ mind <mind> ezen. mind amás világon.

világon boldogságban élni, mivel örökké való szenvedéseket fog okozni.

K Mitől vagyon hogy ez a gazdag egy tsep vizet⁸⁴ nem nyerhete. hogy tsak anyelvét meg nedvesithesse?

⁵ F Igaságos dolog volt hogy azt meg ne nyerje, mivel ő lázárnak, tsak akenyér morsalékjából sem adot. anyelve szenved, mert a szája mértékletlenséginek. és a vétéknek., eszköze volt. vagy is [24b:] azért, hogy meg tiltotta volt a szegényeket segiteni. vagy azért. hogy arra parantsolatot nem adot, a kinok, avétkekhez hasonló nagyságuak.

K Mit kel gondolni arról a haszontalan szánakozásról. a melyel vagyon attyafiaihoz. holot életében oly kemény volt másokhoz,?

¹⁵ F Ebből láttyuk meg kel előzni jó tselekedeteket. ahalálnak idejét, hogy most tselekedgyük azt, amit akor akarnok hogy tselekedtük volna, kezdgyük el mostanában azt nem tselekedni, a mit örökké fogunk bánni, hogy tselekedtük, de akor már haszontalan lészen.

K. Miért mondgya azt Abrahám hogy ha az írásoknak nem hisznek., ahalottaiból. fel támadot embernek sem hinnének.?

²⁰ F Mert aleg nagyob tsuda sem teritti azt meg, aki az igasságot utállya; azok akik az írásokat meg vetik, egy holtnak meg jelenésit is szem fény vesztesnek tartanak., mit használa a sidoknak, alázár valóságos fel támadása. akit meg akarák öletni; mit használa a kristus fel támadása azoknak. kik azö koporsoját örzötték. és az írás tudoknak, ki azt hirdetétek hogy a tanítványok lopták volna el atestét akoporsoból.

NAGY BÖJT 2^{DIK} HETIN VALO PÉNTEKEN.

Imádság

Enged meg minden ható Isten, azt a kegyelmedet. hogy meg tisztassunk ebben a szent böjtben, és hogy igaz szível érhessük el akövetkezendő innepeket, a mi urunk J. k.

[25a:] Epistola.

Genes. 37. 6.

³⁰ És⁸⁵ mondá nékik halljátok az én álmomat melyet láttam, azt álítom⁸⁶ vala hogy mi kéveket kötnénk. a szántó földön, és az én

⁸⁴ vizet (meg) nem

⁸⁵ És [É—H-ból javítva.]

⁸⁶ [Káldinál: álítom]

kévém mint ha fel kelne. és fenn állana, és ati környül álló kéveitek imádnák, az én kévemet, felelének az atya fiai nem de mi királyunk lésszé, avagy birodalmad alá vettetünké, és azért, az álmoknak, és beszédeknek dolga,⁸⁷ irigységnek, és gyűlölségnek gerjesztő taploja
⁵ lön, más álmot is láta, mellyet meg beszélvén az atyafiainak,⁸⁸ mondá láttam álmomban mint ha, anap, és ahold és tizen egy tsillagok, imádnának engem, mellyet midön az attyának, és attyafiainak meg beszelette volna, meg feddé ötet az atya, és mondá. mit akar ez álom, mellyet láttál, nem de én, és az anyád, és az atyád fiai imádunk
¹⁰ téged eföldön, irigykednek vala azért reája az attyafiai, az atya pedig edolgot halgatva az elméjében forgattya vala, . és mikor a bátyyai az attyok. nyájai legeltetésiben mulatnának sikemben. mondá néki Izrael, abátyaid a juhokot sikemben legeltetik, jöszte, el küledek hozzájok, ki felkelvén, jelen vagyok mondá néki, meny el és lasd
¹⁵ meg ha mindenek jól vannaké. abátyaid és abarmok körül,⁸⁹ és ad⁹⁰ hirr é nékem mint vagyon adolog, el küldetvén⁹¹ Hébron völgyéből, mene sikembe., és találá ötet egy férfiu, hogy a mezőben bujdosnék, és kérdé mit keresne, ő pedig felelé. abátyáimot keresem., jelensd meg [25b:] nékem, hol legeltetik anyájakot,⁹² és mondá néki a férfiu, el
²⁰ mentek⁹³ erről ahelyről, hallám pedig hogy mondák, mennyünk Dotaimba., el mene azért josef a bátyyai után, és találá oket Dotaimban, kik midön látták volna ötet, távul, minek előtte hozzájok jutna. gondolák hogy meg ölnék ötet, és egy más közöt szolnak vala, ihol jó az álom látó, jertek öllyük ötet. és vessük egy ó kutba, és mondgyuk,
²⁵ hogy egy gonosz vad ette meg ötet., és akkor fog ki tettzeni mit használlyanak néki az ő álmai. halván pedig ezt Ruben. igyekezik vala ötet, kezekből ki szabadítani. és mondá, ne öllyétek meg az ő lelket. se kine onttsátok vérét, hanem vessétek ötet, eme kutban. mely apusztában vagyon, és kezetekeket tarttsátok ártatlanul, ezt
³⁰ pedig mondgya vala. akarván ötet ki szabadítani kezekből, és meg adni az attyának, mindgyárt azért hogy el érkezék abátyyaihoz,

⁸⁷ <g> dolga,

⁸⁸ atyafiainak, [in: betük javítva: mből?]

⁸⁹ körül, [közül-ből javítva.]

⁹⁰ ad [Beszúrás.]

⁹¹ el kül<dete>detvén [Úgy látszik, a <dete> részt utólag írta a sorhoz a lapszélén, és törölte is.]

⁹² [Javítva: anyájat,-ból, kot, hozzáírásával; k — t-ből javítva.]

⁹³ el <mek> mentek

meg foszták ötet, a hoszu, sok színből⁹⁴ szöt köntöséből, és ereszték ötet egy ó kutban, melyben viz nem vala, és le ülvén hogy kenyeret ennének, látának Galaádbol jövő uton járo ismaélitákat, és azoknak tevéjeket,⁹⁵ kik egyiptusba fű szerszámot és fenyő viaszszat, és myrha zengét visznek vala, mondá azért judás az atyafiainak, mit használ nékünk ha meg öllyük az atyánk fiát, és vérét el titkollyuk, jobb hogy el adatas-[26a:]sék az ismaélitáknak, és kezeink meg ne ferteztesse-
⁵ nek, mert atyánk fia, és mi testünk. meg nyugovának az atyafiak a beszéden, és elő menvén a kereskedő mádianiták, ki vonák ötet akut-
¹⁰ bol, és el adák ötet, az ismaélitáknak, husz ezüst szikluson. kik vivék ötet Egyiptusba.

Magyarázat

K Az atyák követhetiké jákóbót, jofsefhez valo különös szereteti-
ben?

F Lehet nékik is aztot inkább szeretni amelyik érdemesebb, és oko-
¹⁵ sabb, de veszedelmes azt ki nyilatkoztatni, és külső jelit adni, atöbb
gyermeki előtt, ajosef bátyyainak gyűlölségek, és irigységek, erről
nagy példa, egy atyának a szeretetit. el kel osztani agyermeki⁹⁶ között.
és hogy ha helyes okbol valamelyikét inkább szereti atöbbinél. azt
tellyeségel el kel titkolni. ne hogy atöbbinek irigységekben ejttse,
²⁰ és gyűlölségeket ne okozon házánál, mivel az egységnél drágáb joszá-
got nékik nem hagyhat.

K. Hogy ha. egy atya, vagy anya, több szeretetet mutat valame-
lyikéhez agyermeki közül. leheté atöbbinek arra okok, hogy azt
gyűlöllék.?

F Arra éppen semi okok nem lehet. és az ő gyűlölségek igen vétkes
valamint kettőség nélkül vétke vala ajákób fiaié, de sött még, a mely
tiszteletel, és háláadásal tartoznak azokhoz, akiktől Isten után vették
az életet. bé-[26b:]keségel is tartoznak el szenvedni azt a külömb-
²⁵ böztetést, és nem hogy azért gyűlölséggel legyenek testvér atyok fiá-
hoz, de még annál inkább kel szeretniek., és követni hajlandóságát
³⁰ azoknak. akiknek mindenel tartoznak Isten után.

⁹⁴ színből [i fölött nincs pont.]

⁹⁵ tevéjeket, [Elötte, a soreleji margón 3 betűnyi olvashatatlanul tö-
rölt szó.]

⁹⁶ agyermeki [g helyén más betűt kezdett írni, de nem fejezte be s g-re
javította.]

K. Mit tartasz a jofef bátyyainak tselekedetek felől. akik azért hogy rajtok ne uralkodhasék. el adgyák akereskedőknek. kik Egyiptumba vivék., ahol., ugy mondván, akirályi székbem emelték, es ura let bátyyainak?

5 F Azt tartom, hogy nintsen olyan emberi okoság ki meg gátolhassa az ur akarattyának végben menetelit. nagy bolondság volna az ellen állani leg kiseben is, és meg akadályoztatni, mivel ő tudgya, ugyan azt az emberi akadályt amaga rendelésinek végben vitelére fordítani. tsudálatos dolog azt látni, hogy a mitsoda modokal akarják meg gátolni
10 ötsőknek fel magasztaltatását, ugyan azon modokal,⁹⁷ magasztallya fel Isten ötet a fejekre. ezekből meg láttzik hogy mitsoda haszontalan igyekezetek, az olyan keresztyéneknek, kik azokat akarják el vesztetni. akiket az⁹⁸ Isten meg akarja⁹⁹ szabadítani, mivel az ő káromlások. ígaságtalanságok, és üldözések. az Isteni bölcseségnek rendelése szerént, az ő elő menetelekre főg szolgálni. valamint szent pál mondgya,
15 hogy az [27a:] Istent szeretőknek, mindenek jóra szolgálják., azoknak kik a szándék szerént, hivatattak szenteknek, rom 8.28.

K¹⁰⁰ Ez a Josef historiája, nem adé valamely más elmélkedésre valo okot is.?

20 F Ád egy néhány félet,¹⁰¹ hasonlatoságot látunk Josef és akristus között

1 Jákob el küldvén Josefet. hogy kerese fel bátyyait, jelentí¹⁰² akristust. akit a Menyei Atya el küldé hogy fel keresné atyafiait.

2 Irigységiben, és gyűlölségiben esék bátyyainak. azért hogy nékik
25 meg mondá az álmát, és a sidok halálos irigységgel valának akristushoz azért, hogy ígaságit hirdette nékik.

3. Josefet. irigységből. és gyűlölségből adák el bátyyai, és akristus¹⁰³ el adását. a sidok. irigységi, és gyűlölségi okozák.

4. Josef. tömlöczben lévén. és véle együt két fő tiszt, az egyikének
30 meg jövendölé halálát. amásikának pedig tiszttségiben valo viszá térésit. akristus a kereszt fán lévén, az egyik tolvajt el hagyá. és a másikának meg ígeré. hogy véle fog uralkodni országában

⁹⁷ ugyan azon modokal, (ugyan azon modokal)

⁹⁸ az <az> Isten

⁹⁹ akarja [j utólagos beszúrás az r és a betűk közé.]

¹⁰⁰ K [Javítva F-ből.]

¹⁰¹ [Ékezethiba:] egy néhány félet

¹⁰² jelentí [í javítva é-ből; a vesszőt nem javította pontra.]

¹⁰³ akristus<t>

5. Josef meg szabadul a tömlötzből. és akirály az egész egyiptumot keze alá adá. a kristus fel tamadván akoporsoból. örökös hatalmat vett az Attyától, mind az égben, mind a földön.

6. Josefet meg üsmérvén báttyai, imádák ötet, és az egész [27b:]
5 Egyiptum béliek, a kristust még meg üsmérik, és imádni fogják a sidok, világ vége előtt. a kit most imádgják a nemzetek

Évangélium.

szent Matth. 21. 33.

Más példa beszédet halljátok, vala egy tselédes ember, ki szöllöt plantála, és bé kerité azt fővénnyel, és sajtót ása benne, és tornyot építte, és bérbe adá azt amiveseknek, és mesze mene, mikor pedig
10 a gyümölcsök ideje el közelgetet volna, a szolgálait amivesekhez küldé, hogy bé szednék annak gyümölcsit, és a mivesek meg fogván annak szolgait. némelyet meg verének. nemellyet meg ölének, némelyet pedig meg kövezének, ismég más szolgakot küldé, az elsőknél többeket, és hasonló képen tselekedének azokal. utolszor pedig a fiát küldé
15 hozzájuk. mondván meg betsüllik a fiamot. a mivesek pedig látván a fiát mondák magok között; ez az örökös, jertek. ölytük meg ötet, és miénk lészen az ő öröksége, és ragadván ötet ki veték, a szőlőből, és meg ölék, mikor azért el jő az szöllő ura, mit tselekeszik azoknak a miveseknek, mondák néki, a gonoszokot gonoszul veszti el, és az ő
20 szöllőjét más miveseknek adgya bérbe, kik meg adgyák neki a gyümölcsöt annak idejében, mondá nekik Jésus, soha nem olvastátoké az írá-sokban., a mely követ az építtők meg vetettek, a let¹⁰⁴ szegelet fe-jévé., az urtól lött, és tsu[28a:]dálatos ami szemeink előtt, az oká-ért, mondom néktek, hogy el vétetik tölleték az Isten országa, és
25 az ő gyümölsét hozo nemzetnek adatik, és a ki e köre esik, meg romol, akire pedig esik, el ronttya azt, és mikor hallották volna apapi fejedelmek, és a farisaeusok, az ő példa beszédit, meg érték hogy rol-lok mondaná. és keresvén ötet meg fogni, félének a seregektől, mert mint egy profétát tarttyák vala ötet.

Magyarázat

30 K Magyarázd meg nekünk a máii Évangéliumba valo példa¹⁰⁵ beszédet.?

¹⁰⁴ a <sz> let szegelet

F: A tselédes gazda, az Atya Isten. a szőlőt melyet ültetett, a sidó nép, a kit az Isten arra választotta volt, hogy abból állítsa fel Anyaszent egyházát, úgy hogy azt maga mivelvén, az igazságnak, és a szentségnek gyümölteit hozza, a sövény, a sajto, és atorony. jelentik az Isteni gond viselést., a melyel Isten meg segítette szőlőjét, hogy magat meg oltalmazza azok ellen kik azt el akarják rontani. egy szóval valamit kelletet tselekedni, azt mind meg tselekedte Isten szőlőjiért, Isa. 5. 4. a szőlő mivesek akiknek bérben adta, az egyházi szolgák. és bírák, a kikre bizta népének igazgatását. atselédes gazda pedig el ment akkor. a midőn meg szünt atsudatételektől. agyümölcs melyet vár szőlőjiből, atörvénynek meg tartása, az aka-[28b:]rattyához való engedelmeség. az igazság és a jó élet, a gyümölteinek pedig ideje, mind azon idő, míg a szőlő meg volt. de leg inkább az az, idő, amiolta népének, gondviselőket. mestereket, bírakat, és királyokat adot, akik tanítsák és törvénye¹⁰⁶ alatt tarttsák. aszolgák, akiket némely időkben küldte a mivesekhez., és akiket gyalázzattal illeték, azok, az egy néhány rend béli proféták., kik a szőlőnek gyümölteiért küldettek vala, és á kikel a sidók rosszul bántanak, vagy meg ölték, a fiu akit a mivesék a szőlőből, ki veték¹⁰⁷ és meg ölék, a kristus Jésus maga, aki aproféták után jöve ell, és akit az irás tudok, a farisaeusok, és apapok ahalálra adák. fel feszítvén ötet jerusálemen kívül. végtire azok a más mivesek,¹⁰⁸ akiknek a tselédes gazda bérben fogja adni szőlőjét, az Apostolok, és az ő utánnok valói, akiket az Isten. az Anyaszent egyház igazgatására rendelte., a melyet jelenté a szőlő. úgy mint a synagoga.

K. A kristus tsak asidókat tekintée midőn ezt a példa beszédet mondá nekik ?

F Leg inkább amaga Anyaszent egyházára tzelezot. a mely a maga tulajdon szőlője. a melyet. mind hivebb, mind vigyázobb miveseknek adá¹⁰⁹ bérben, hogy a gyümölteit meg adgyák neki, azok pedig az egyházi pásztorok de még ezen kívül. mindenik keresztyének bérbe adá aléleknek¹¹⁰ szőlőjét, hogy azt mivellyék az Isten áldásával. igye-

¹⁰⁵ példa <p> beszédet. ?

¹⁰⁶ törvénye <ne> alatt

¹⁰⁷ ki veték [Beszúrás.]

¹⁰⁸ azok a más mivesek [más: sor fölötti beszúrás.]

¹⁰⁹ adá <kezekben> bérben,

¹¹⁰ aléleknek<nek> [Törlés a sor elején; a előtt más betűt (hosszú f-et?) kezdett írni, de nem fejezte be.]

kezvéen azon. hogy minden féle jó tselekedetnek gyümölsét. hozhas-
sák.

[29a:] K. Hová lett a sidó nép, aki az elöt az urnak szöllöje vala.

F Azt a népet az Isten meg vetette hálá adatlanságaért. el felejtvéen,
5 és meg vetvéen tölle vett kegyelmeségit, ugy anyira hogy meg ölették
a profétáknak Istenét, holot azért jött volt hogy üdvezitöjök. és meg
szabaditöjok legyen. ez a nép meg érdemlé hitetlenségiért hogy az
Isten el üzze, és el¹¹¹ terjesze az egész földre. ugyan attol fogva is
10 vagyon rajtok az Isten haragja, mind addig még az idök bé nem tellye-
sednek, hogy magában terittse, és szemeit fel nyisa. ugy hogy akor
meg váltojának. és szabaditöjának üsmérje azt., a kivel oly gyaláza-
tosan bánt.

K. Mitsoda lelki hasznot vehetünk a sidó nép vakságának, és el
hagyatásának példájából?

15 F Egy ilyen irtoztato példára valo nézve, igen rettegetünk, hogy
hasonlo nyomoruságban ne essünk., hogy ha ugy nem elünk amint
kivántatik. a kristusban valo hittel, az ö titkaival. és Évangyéliumá-
val, és annyi kegyelemel, amelykel Isten bé töltöt, az üdvezitö érdemi
által, azzal fenyeget. hogy más helyre viszi országát. és vallását.
20 hogy ha háláadásal nem lézünk. az ö irgalmaságának anyi jó téte-
ményiért.,

K. Miért hogy a kristus egy nehányszor el kerülvéen a sidök dühö-
ségit, mostanában a halálra tézsi magát.?

F Azért hogy engedelmeskedgyék az Attyának. és hogy mi meg lásuk
25 példájából, hogy se az életet nem kel kívánni, se ahalált, hanem tsak
addig élni. még Isten akarja, és akor **[29b:]** meg halni, mikor néki
tettzik, el kerülte ahalált mind addig még az ö orája el nem jöt volt,
mihent az el érkezék, maga mene ellenségi eleiben, eszerént kel pél-
dáját követni egy keresztyenek az Isten kezében; minden szem pil-
30 lantásban vagy az életre, vagy ahalálra készen légyen.

K A kristus azt minden bizonyal jól tudta. hogy beszéde még
jobban fel gerjesztené ellene az irás tudokot, és a farisaeusokot, miért
beszélle tehát nékik ilyen formán.?

F. Mert másoknak kelleték annak használni., ö elöttök szollot, de
35 nékünk beszélt, nékünk kel tehát azokot hasznunkra fordítani, haazt
nem akarjuk hogy azon sorsunk ne légyen mint azoknak akristus
ellenséginek., az Isten azt tudgya hogy az emberek rosra fordittyák

¹¹¹ el <tej> terjesze

kegyelmet, de kegyelmet adgya nékik, mert azt mások hasznára fordította, az ő választatinak meg szentelésekre. és amaga ditsőségire, nem kel hogy némellyek meg romlása, és hűségtelensége., meg gátollya a másokhoz való irgalmaságát, és meg tartoztassa rendelését.

⁵ K. Mitsoda az a szegeletes kö. amelyről szól a mai Evangyélium?

F A maga akristus. aki magában meg egyezteti a sidó népet, atöbb nemzetekel. hogy a kettőből egy épület légyen. a mely az ő Anyaszent egyháza., *hogy akettőt ő maga által egy új emberré teremtsé, békeséget szervezén közöttök.* mondgya szent pál ephes. 2. 15. és szent péter szerént. *ő az az drágalatos kö. ahivőknek, anem hívőknek pedig az a kö a melyet az építők meg vétették., fő szegelet kövé lett, és botlásnak köve. és botránkozásnak kö sziklája.* I petr. 2., 7. 8.

[30a:] K. Mit kel azon érteni az ur azt mondgya aki arra aköre esik. Etc.

¹⁵ F Azt kel azon érteni, hogy ha mi meg botránkoznánk valamint a sidók., az ő szegénységén, alázatoságán, és tanításán, hogy ha tanítással ellenkeznék tanításink és tselekedetink, a mint emeg történik a fél keresztyénekel., kik meg vakitván magokat, meg botlanak ebben aköben. és magokat meg ronttyák.

²⁰ K Az iránt akö iránt, nem félhetneké még valamely más irtoztato dologtól is.

F A mitől leg inkább félhetnek, ahogy, a kristus lévén az a kö. az irás szerént, a ki¹¹² reájok esik az itéletkor, és esze töri őket a kárhozatra való itéletivel. és reájok botsáttya igazságának¹¹³ terhét. mely őket ²⁵ örökösön le nyomja. mert mind egyikének, mind amásikanak holtig ellenségi valának.

NAGY BÖJT 2^{DIK} HETIN VALÓ SZOMBATON.

Imádság

Adgyad uram hogy böjtolésünknek üdveséges hasznai legyenek, és hogy atesti sanyaruság a mely alá vetettük¹¹⁴ magunkot ujab erőt adgyon lelkünknek, ami urunk. J. k.

¹¹² a ki [a — sor fölötti beszúrás.]

¹¹³ igazságának, és igasságának [Így, fölöslegesen ismételve.]

¹¹⁴ <vetettünk> vetettük

Mondá a fiának Jákobnak, hallám az atyádot Ésauval. a batyádal szollani, és mondani néki, hozz nékem ate vadászatodbol, és tsinály étkeket. hogy egyem és meg aldgyalak téged az ur előtt, minek előtte meg hallyak, most azért [30b:] fiam engedgy tanatsimnak, és el⁵ menvén a nyájhoz. hozz nékem két jeles jó gödölyét. hogy azokbol étkeket tsinálylak az atyádnak, a mi némüeket örömost eszik, melyeket mikor bé viszed, és észí, áldgyon meg téged minek előtte meg hallyon. kinek ő felelé, tudod hogy a bátyám Ésau szörös ember, és én sima vagyok, ha meg tapogat engem az atyám. és meg érzi, félek¹⁰ hogy ne¹¹⁵ vélye hogy ötet meg akartam játzottatni, és átkot hozak magamra az áldásért, kinek az anya, rajtam légyen ugy mond ez az átok, édes fiam, tsak halljad szomat, és el menvén. hozz a miket mondottam. el mene és el hozá, és az anyának adá, ki étkeket készíte amint tudgya vala hogy akarná az attya, és Esaunak igen jó ruhába, melyek othon nála valának, felöltözteté ötet, és a gödölyék bőröskéit kezeikörül tévé, és a nyaka meztelenét¹¹⁶ bé fedé. és odá adá¹¹⁷ az étket. és a kenyereket is melyeket sütöt vala oda adá, melyeket bé vivén mondá Atyám, ő pedig felelé, hallom, ki vagy te fiam, és mondá Jákób, én vagyok ate első szülötted Ésau, ugy tselekedtem a mint²⁰ nekem parantsoltad, kely fel. üly le, és egyél¹¹⁸ az én vadászatombol, hogy meg áldgyon engem ate lelked, és mondá ismet Isáak a fiának. miképen találhattál ily hamar édes fiam. ki felelé. Isten akarattya volt hogy hamar előmbe jöne a mit akarok vala, és mondá Isáak, járuly ide hogy tapogassalak meg¹¹⁹ téged fiam, és próbályam meg ha²⁵ te vagyé az én fiam Esau, vagy nem, ki az attyához járula, és meg ta-[31a:]pogatván ötet. mondá Isáak, a szó ugyan jákob szava, de a kezek, Esau kezei, és meg nem üsmeré ötet, mert a szörös kezek a nagyobik hasonlatosságát jelentik vala, meg áldván azért ötet mondá, te vagyé az én fiam Esau, felelé én vagyok, ő pedig hozd elő ugy³⁰ mond nékem. ate vadászatodbol valo étkeidet, édes fiam, hogy áldgyon meg téged az én lelkem. melyeket oda vivén. mikor meg ette

¹¹⁵ ne [Beszúrás.]¹¹⁶ meztelenét <fé> bé fedé¹¹⁷ [Ékezetthiba:] odá adá¹¹⁸ egyél [l — javítva n-ből.]¹¹⁹ tapo<ss>gassalak meg [Törlés a sorvégen.]

volna, bort is nyujta néki, melyet meg iván, mondá néki, járuly
 hozzám és adgy tsokot nékem édes fiam, oda járula. és meg tsokolá
 ötöt, és mingyárást hogy érzé az ő ruháinak jó illattyát meg álda ötöt
 5 mondván. imé az én fiam illattya mint a tellyes mező illattya. melyet
 meg áldot az ur, adgyon néked az Isten, az ég harmattýából és a föld
 kövérségéből. gabona, és bor böségét. és népek szolgáallyanak
 néked, és imádgyanak téged a nemzettségek, urok légy ate atyád
 fiainak, és meg halyollyanak előtted. a te anyád fiai. aki téged meg
 átkoz, a légyen átkozot. és a ki meg áld téged, áldomásokkal bé töl-
 10 tessék. alig végeszte vala el beszédet Isaák. és kimenvén Jákob, el
 jöve Ésau, és a vadászatból valo étkeket bé vivé az attyának,
 mondván. kely fel. atyám, és egyél a fiad vadásztýából, hogy
 áldgyon meg engem ate lelked, és mondá neki Isaák, de ki vagy te,
 felelé. én vagyok ate első szülöt fiad Ésau, el ijede felette Isaák. nagy
 15 álmélkodásal., és inkább mint sem hogy hihető volna, tsudálkozván mon-
 dá kitsoda tehát amaz. aki vadászattal fogottatt régen hozott nékem,
 és ettem mindenekben minek előtte te jönél, és meg ál-[31b:]dottam.
 ötöt, és áldott lészen, halván Ésau az attya beszédít nagy kiáltásal
 ordita, és meg réműlvén mondá, álgy meg engem is édes atyám, ki
 20 mondá el jött az ötséd álnokul, és el vette áldásodat. ő pedig utánna
 veté, igazán hivatatot Jákóbnak az ő neve, mert im másod izben tsalt
 meg engem. az én első szülöttségemet az előtt el vette, és most má-
 sodszor el ragadta alatomba áldásomot, és ismet mondá az attyának,
 nem tartottálé nékem is áldást, felelé Isaák uraddá tettem ötöt,
 25 és minden attyafiait az ő szolgálattýának igája alá vetettem, gaboná-
 val. és boral meg erősitettem ötöt, és te veled¹²⁰ fiam ezután továb
 mit mivellyek: ? kinek mondá Ésau, tsak egy áldásod vagyóné atyám,
 kérlek álgy meg engemet is, és mikor nagy jajgatásal sirna, meg in-
 dulván rajta Isaák. mondá néki, a föld kövérségében. és az ég har-
 30 mattýában onnét felyül lészen áldásod.

Magyarázat

K. kitsodák olyanok mint Ésau ki el adá az első szülöttségét. egy
 tál lentséért. ?

F A olyan keresztyének. kik egy alá valo haszonért és egy kis
 ideig tarto gyönyörüségért, el adgyák az örökös örökségben valo
 35 részeket

¹²⁰ te veled [te: után más betűt kezdett (l-et?); veled külön szóba írva.]

K. Mit jelentnek azok az áldások melyeket Isaák ad Jákobnak.?

F. Jelentik a kegyelemnek áldásait, amelyeket hint a [32a:] kristus alellekben hogy termékenyek¹²¹ legyenek ajó tselekedetekben.

K Mitsoda különbözőségein vagy az emberi és az Isteni áldás között?

5 F Igen nagy különbözőségein vagy, az emberi áldás csak kívánság, és az Istenhez való imádság, hogy nyerhesen holmi kegyelmeket valakinek, de az Isteni áldás adomány, meg adván azokat a kegyelmeket, melyeket tölle kérnek.

10 K. Mit jelent Jákob ki az Ésau köntösében öltözék. és a gödölye bőrével bé fedezé kezeit hogy az atya áldását el nyerhese.?

F Jelenti¹²² a kristust, ki ami vétkeinket, és abünös testnek formáját magára vette, hogy meg érdemellye nekünk az Attyának áldását. és véle meg békéltessen.

15 K. Jákob hazudáé amidön azt felelé az attyának hogy ő volna Esau, az első szülöt fia.?

F Szent Agoston szerint Jákoban a nem¹²³ vala hazugság. mivel valóságosan a volt, és azt a közit Esau, szabad akarattából adta vala el néki, valami történet közötté, és az Attya közöt, amind nagy titok., és it ajövendölés, anemzetekről szol., akiknek ő vala képe. és
20 akik a sido nép helyében tétetének, a kit jelente Esau, és azt is felteszi, hogy azok a nemzetek el veszik annak idejében a kegyelemnek áldásait,¹²⁴ a melyekre méltatlanná tevé magát a sido nép, meg ölvén azt, akinek azok az áldások, és az örökség. meg vala ígérve az Ábrahám személyében.

25 [32b:] K. Nem valaé szabad hazudni jákobnak mind azokért anagy jókért, melyeket vett, az atya áldásából?

F Nem szabad sohas hazudni akár mely nagy jóra fordulnais a, ha szinte valakinek az életét meg menthetnök is véle, mondgya szent Agoston; vagy ha sokaknak üdvösegekre szolgálhatnánk is véle, az
30 Istennek nintsen szüksége hazugságunkra, hogy szándekát végben vigye; szent pál meg felelt erre akérdésre a midön azon panaszkodik hogy azal karomollyák, és azt hirdetik felölle, mint ha azt tanította volna. hogy szabad,¹²⁵ roszat tselekedni, hogy abból jó jöjjön ki., azok kik azal vádolnak, hogy ezt tanítottam, igazságosan megítéltnek. rom.

¹²¹ termékenyek [Második e fölött áthúzott vessző.]

¹²² Jelenti [i-é-ből javítva; a vesszőt is pontra javította.]

¹²³ nem [Beszúrás.]

¹²⁴ áldásait, [l-d-ből javítva.]

¹²⁵ hogy szabad, <hogy szabad>

3. 8. a hazugság tehát. akár mely jóra fordulhatna is, de mindenkor vétek., mert tellyeséggel ellenkezik az igazsággal. a melyet soha meg nem kel sérteni, a sem lehet. hogy az Isten vétekeül ne tulajdonítsa a hazugságot annak. a ki valamely jó végre kíván hazudni, mert ő maga az igazság, és maga ellen nem szolhat. epedig meg történnék. hogy ha jóvá hagyná. és meg engedné ahazugságot. ahazugság nem más, hanem az, a mi agondolatunkal ellenkezik, vagy azal amit érzünk. hogy tartaná az Isten jónak azt, hogy gondolatunk ellen szollyunk, holot ő azért adta aszózatot belénk, hogy az által gondolatunkot ki tegyük.

[33a:] Évangélium

szent luk. 15. 11.

Mondá¹²⁶ pedig. egy embernek két fia vala, és mondá az iffiabik közüllök az attyának, atyám ad ki nékem az örökség részét, mely engem illet, és el osztá nékik az örökséget, és nem sok napok után. egybe gyűjtvén mindeneket, az iffiabbik fia mesze mene távul¹²⁷ valo tartományba, és ótt el tékozolá az ő örökségét. buja étellel, és minek utánna mindeneket meg emésztet volna, nagy éhség lön abban a tartományban. és ő szükölködni kezdé, és el mene, és annak atartománynak polgárához adá magát. és az ő majorjában küldé ötet, hogy a disznokot örizné, és kívánnya vala ahasát bé tölteni a malatával. melyet adisznok esznek vala, és senki nem adgya vala neki, magában térvén pedig mondá, mennyi béresek az atyám házánál bővölködnek kenyerekel, én pedig itt éhel halok meg, fel kelek és az atyámhoz megyek, és ezt mondom néki, atyám, atyám vétkeztem az ég ellen. és te ellened, már nem vagyok méltó hogy te fiadnak hivatassam. tégy engem mint egyet ate béresid közül, és fel kelvén el mene az attyához, mikor pedig még távul volna, meg látá ötet az ő attya, és irgalmaságra indittaték, és hozzája futván. anyakára esék, és meg tsokolá ötet, és mondá néki a fia. atyám vétkeztem az ég ellen, és te ellened, már nem vagyok méltó hogy te fiadnak hivatassam, [33b:] mondá pedig az attya a szolgainak., hamar hozzátok elő aleg jobb ruhát. és öltöztessétek fel ötet, és adgyatok gyűrüt a kezébe, és sarut aláibaiba. és hozzátok elő a hizlalt borjut,¹²⁸ és öllýétek meg, és együnk.

¹²⁶ Mondá [M—E-re írva.]

¹²⁷ távul valo [t—v-ből javítva.]

¹²⁸ borjut, [r—j-ből javítva; bojjut volt.]

és vigan lakjunk, mert ez az én fiam meg holt vala. és meg elevenedet, el veszet vala, és meg találatot, és vigan kezdének lakni., az ő üdö-
 sebik fia pedig amezön vala. és midön meg jöne, és a házhoz közelgetne.
 hallá az éneklést. és a tántzot., és hívá egyet a szolgálk közül. és meg
 5 kérdé mi dolog volna az, és a mondá néki, az ötséd jött meg, és atyád
 a hizlalt borjut ölette meg, hogy egésségesen meg jött, boszonkodék¹²⁹
 pedig. és nem akara bé menni, az attya azért ki jövén, kezdé kérni
 ötet, ama¹³⁰ pedig felelvén, mondá az attyának, ime enyi esztendeig
 szolgálk néked, és soha parantsolatodot által nem hágtam. és soha
 10 nem adtál nékem egy gödölyét hogy barátimal vigan laktam volna.,
 de minek utánna ez ate fiad, ki az ő örökségét akurvákal meg emész-
 tette. meg jött, ahizlalt borjut ötletted meg néki, ő pedig mondá néki,
 fiam te mindenkor velem vagy, és mindenem tiéd, vigan lakni pedig,
 és örvendezni kell vala, mert ez a te ötséd, meg holt vala, és meg
 15 elevenedet, el veszet¹³¹ vala, és meg találatot.

[34a:]Magyarázat

K. Magyarázd meg nekünk atékozlo fiurol valo pelda beszédet?

F Az Atya, akinek két¹³² fia vala, az Isten; akét fiu pedig a sidok,
 és a pogányok, vagy is az igazak. és abünösök. aziffiabik hagyá el az
 attya házát, a távozé el az Isten uttyától; hogy szabados életet él-
 20 hesen., és senkitől ne függjön. az ifiuságnak ideje, leg veszedelmeseb
 idő. mivel rend szerént az ifiak, amagok rosz kívánságok alá vetik
 magokat, nem léven anyi okóságok. hogy magokat rendbe vegyék. és
 magokat igazgassák. se elegendő engedelmeségek arra. hogy magokat
 igazgattathassák. azért is történik gyakorta, hogy levetik nyakokrol
 25 az atyai hatalomnak igáját. hogy szabadoson élhessenek. arész me-
 lyet kér az ifiu az attyától, azok az Isten ajándéki, vagy a természet-
 nek, vagy a kegyelemnek ajándéki. a melyekel viszá áll abünös, hogy
 senkitől ne függjön, és gondolattya szerént élyen

K. Hová mégyen az az ifiu. el hagyván az attya házát, vagy is
 30 inkább el távozván az Istentől.?

¹²⁹ boszonkodék [Szóvégi *k-g*-ből javítva.]

¹³⁰ [Íráshiba:] a ma

¹³¹ [Sorvégen:] el ve [új sor elején:] veszet

¹³² két fia [*k-f*-ből javítva.]

F Mesze földre mégyen, mely jelenti az Istenről, és az igazságról való feledékenységet. a melybe élnek abünösök. mivel nem ahely tselekeszi azt, hogy el távozunk, vagy közelgetünk az Istenhez. hanem a szív béli kívánság. és akkor igen mesze vagyunk tőle. a midön⁵ rola nem gondolkodunk., vagy ötet nem szerettük.

[34b:]K. Mit tselekeszik az az ifiu, abban atávuval való létiben, és az Istenről való feledékenységiben?

F Az Attyának minden jóságát el tékozollya. viszá élvén az Isten kegyelmével; a meg maradot ártatlanságát elveszti, az Isten félelmét,¹⁰ és¹³³ minden jó hajlandóságát, meg ronttya, a természetnek ajándékát, testét, érzékenységét, elméjét. avétekre eszközül adgya., lassanként az elmének vakságában esik, a szívnek keménységiben, amelyek után, semi meg nem tarthattya, se meg nem határozhattya. végtire utolso szegénységre jut, irtoztato¹³⁴ szükségben esik, minden jó erkölcsök¹⁵ iránt, minden jótól meg fogyatkozik, és olyan állapotban esik. a melyben kel lenni egy ollyannak aki Istentől el távozik., az ő teremő-jétől. és valóságos jóvától. akoron nagy éhséget fog szenvedni. éhezi rosz kívánságinak tzellyát, a melyeknek eleget tene, ha abban mód adatnék, mindenüt azt keresi hogy bé töltse szívének kívánságát¹³⁵²⁰ ateremetet állatokal., a kit tsak az Isten töltheti bé.¹³⁶ az ő nagy kívánsága, minden tisztátalan és otsmány dolgokra vezet, hogy annak eleget tégyen, de semmi meg nem elégitheti, mert rosz kívánságitól fel inditaván, és szorongattatván, ugy vagyon mint ha anagy nyavalya törné. és szüntelen való kinban vagyon

²⁵ K. Mitsoda szolgálata, mely oly gyalázatoságban veté és arra juttatá hogy a disznokot örözné.?

F Az., aző lelkének, és okoságának szolgálattya, el merül-[35a:]vén az emberhez illetlen rut kívánságokban, amelyek ötet a leg nagyob rendeletlenségekre vivék, és el temeték atestben, és agyönyörködte-³⁰ tésekben, az utan tsak azon volt. hogy azokat legeltesse. és azoknak eleget tegyen., és mentől többet engede nekik, annál többet kívánának., mert az embernek szive tsak az Istenben találhattya meg békeséget, nyugodalmát, és boldogságát, ilyen nyomoruságban veti avétek alelket lassanként a midön egyszer el hagyta Istenét.

³⁵ K. Mit tselekedék a tékozlo fiu ebben anyomorult állapottyában?

¹³³ és [Beszúrás.]

¹³⁴ irtoztato [r-t-ből javítva.]

¹³⁵ kívánságát [Utólag írta be a sor után és a sor elé a lapszélén.]

¹³⁶ töltheti bé [i-t utólag szúrta be a betűk közti hézagba.]

F Végtire az¹³⁷ Isten meg könyörülvén rajta, irgalmasággal tekintreája, és magában tére, és érezni kezdé nyomoruságát, rendeletlenséginek gyalázatoságát. lelke üsméretinek el fordulását, az attya házától távul való létit, az attya szolgainak jó állapotyokat, mind⁵ ezek meg haták az ő szivit, és meg nyitták szemeit, magát meg üsméré hogy mi volt, és mivé lett, és el tekéllé magában. hogy ahoz viszá térjen akit oly nagy bolondsággal hagyot volt el.

K. Mit mivelének ő benne ezek a gondolatok.?

F Fel tévé magában, hogy fel kellyen. és ki menyen abbol a mely-¹⁰ ségből a melyben vetette vala a szabados életnek szeretete. hogy elhagya avétekre vivő alkalmatoságot. viszá térjen ahhoz, a kit attyának üsméri lenni, meg emlékezvén jóságairol, noha magát érdemetlennnek tartá arra hogy fiának¹³⁸ üsmérje. és ugy bányék véle. mint fiával, ha-[35b:]nem hogy ötet le vesse. és szolgálai közti tegye, tsak¹⁵ aházához fogadgya. öis azt mondá valamit szent Agoston. én Istenem én meg elégszem azzal. akár hová tégy, tsak ate házadnak kapuján kívül ne légyek, *in quo cumque loco, modo non extra limen* végtire fel tévé magában. hogy alázatosággal meg vallya attyának vétkeit

K. A tékozlo fiu meg elégedéké tsak ajó szándékal?

F A ki néki azokat sugarlá és szivében adá. az ő néki eröt is ada. azoknak végben vitelére, az okáért semit nem¹³⁹ mulata, hanem fel kele. és sietve viszá tére az attyához, aki is meg üsmervén ötet még mesze. a szive meg esék rajta, eleibe futa, meg ölelé. és meg tsokolá, az az, hogy az Isten nagy jóságából. meg előzé ötet, kegyelmének²⁵ kegyességével, nagyob böséggel való szeretetét hinté szivében. nagyob buzgoságot gerjeszte benne, magához voná, és bé tölté irgalmaságában¹⁴⁰ való bizodalomal.

K. Mit tselekedék az után ez a meg téré bünös?

F vallást tén az Attyának szivének mélységéből, mondván, *Atyám*³⁰ *vétkeztem az ég ellen, és te ellened, már nem vagyok méltó hogy te fiadnak hivattassam.* az az, meg gyaláztam szenttségedet. és örökös tisztaságodot, az én rut és fertelmes életemel. az en engedetlenségemmel meg vetettem Isteni¹⁴¹ törvényedet, vétettem az emberek ellen rosz példa adásimal, és botránkoztatásimal. le tettem vala az Isteni, és az emberi hatalom-

¹³⁷ az [Beszúrás.] [5. sor:] szivit, <m> és meg nyitták

¹³⁸ [Javítva: *fiainak*], az *i* betű áthúzásával és a vessző kitételével]

¹³⁹ nem [Beszúrás.]

¹⁴⁰ [Javítva: *irgalmaságával*].]

¹⁴¹ Isteni [Beszúrás a sor előtti margón.]

nak ígáját, és tsak magamé akartam lenni, a magam szabadságában élni, és tsak amagam akarattya-[36a:]tol., és roszt kívánságitol akartam függeni. látom kegyeségedből, hogy mindenkor meg tartottad hozám atyai szivedet, de az én gonoszságom méltatlanná téssen arra⁵ hogy fiadnak hivatassam, bányál ugy velem a mint néked tettik. nintsen olyan büntetés amelyet meg nem érdemlek, de elne vess szined elől, meg ne fosz irgalmaságod hasznaitol., ilyen gondolatok valának. az ifiunak szivében, az ő büneinek aláztatóságával valo meg vallásakor. és ilyen indulatt yoknak is kel lenni minden valóságos penitencia tartoknak.¹⁰

K. Mit jelent a leg jobb ruha. agyürü, és a saru, melyeket az atya hozata afianak?

F Azok a meg tért bünöshöz, meg engesztelődésre valo jelek, a ruha jelenti a kereszttségnek kegyelmét. vagy is egy új embernek köntösét. ki Isten szerént teremtett igazságban. és szenttségben., és amelyet magára vészen a meg tért bünös, apenitentzia tartásnak szenttségiben., le vetvén elsőben magárol azó embert, agyürü, melyet újában téssen, jelenti a szent léleknek zálogját; a ki magának el foglallya lelkét., a ki meg bélyegezi bélyegével, aki munkálkodtattya, könyörögteti, az ő kegyelmének indulatiból., a saruk jelentik az Isteni erőt, a mely tarttja a meg tért bünöst, és amely meg erősíti lépésit. hogy az Isten uttyán járhason. minden bótlás, és vétekből valo esés nélkül²⁰

K Mit kel érteni a borjun, avendégségen, és amusika szón?

[36b:] F A borju jelenté akristust, aki fel kenetetett a szent léleknek kenetével, a ki fel áldoztaték a kereszt fán, vérit ki ontván. és akit vere ki ontása nélkül áldoznak az oltáron, hogy eledele, és gyönyörűsége, lenne, az igaz, és ártatlan lelkeknek., avendégség azó¹⁴² testében, és vériben¹⁴³ valo reszesülés, amely bélyege, abünös valóságos meg térésinek, amusika szó, és tántz, jelenti azt az örömet a melyben vagon az Anyaszent egyház. abünös meg térésin. és aháládásokat melyeket ád Istennek.³⁰

K. Mit kel tselekedni egy olyan bünösnek, aki atékozlo fiat követte tévelygésiben?

F Penitentzia tartásában is kel ötet követni, magában kel térni, valóságosan gondolkodgyék az ártatlan lelkeknek boldogságán, és amaga nyomorult állapotján. mert az oktalan állatok közti tette ma-

¹⁴² [Íráshiba:] aő [A 17. sorban is:] aó

¹⁴³ vériben [i javítva; b-t kezdett írni.]

gát a midön magát rosz kívánsági alá vetette., siratni kel nyomorúságát. és kérni az Istent, hogy üsmértesse meg véle vakságát.¹⁴⁴ és világosítsa meg szemeit világoságával.

K. Mit kellesék azután tselekedni ennek anagy bünösnek példájára,
5 akinek szivit az Isten meg hatotta,

F légyen hasonlo bizodalomal az Istenhez, mint a melyel volt ez az ifiu az atya joságához; büneinek sokaságára, és nagyságára valo nézve. el ne veszesse areménséget **[37a:]** meg gondolván azt, hogy az Isten mindenkor Atya. és ötet szereti, borullyon öliben szeretettel
10 mert ő elnem távozik hogy el esék. de söt még eleiben mégyen. hogy meg tarttsa, meg ölellye és első állapottyában tégye, de arra vigyázon. hogy a véteknak nagyságához illendő nagyságu légyen penitentziája, amelyiben szerette és kívánta a világot, anyiban szerese¹⁴⁵ az Istent, az igazságot. és ajó erkölcsöt., amelyiben el távozott az Istentől.
15 töl. anyiban kel hozzája sietni

K. kitsoda az az idösbik fiu. ki amezön vala.

F Hogy ha az ifiabikon apogányokat érttyük. az idösbiken a sidokot kel érteni, akik amazok előtt valának az Isten népei, hogy ha pedig az ifiabikon a bünösököt érttyük, az idösbik az igazakat jelenti, akik nem.
20 amértékletlenségben, se nem a heverésben éltenek., hanem akik a munkában töltik életheyeket. foglalatoskodván az Isten dolgaiban és a felebaráti szolgálatban, valamint az idösbik fiu. ki amezön dolgozóék.

K. Hogy ha az idösbik fiu. a sidokot jelenté., azt észre veszem, hogy az ő zugolodási¹⁴⁶ jelentik¹⁴⁷ a sidoknak, apogányok ellen valo irigységeket, azért hogy ök is a¹⁴⁸ hitre hivatatanak. de ha az igazakat jelenté, nem látom hogy lehesen meg egyeztetni azal az igazságal. a melyet tart maga felöl.?

F Erre azt felelem hogy az idösbik fiu. nem az öttésének meg térésin, és viszá jövetelén háborodék meg. hanem a nagy vigasságon, melyet
30 indítottak viszá jöveteliért, amelyben **[37b:]** nékem hasonlonak láttzik az olyan igazakhoz, kik irigyelik nem a meg téresit a bünösöknek, hanem az Istennek rajtok valo böséges áldását, mert azoknak ugy tettzik, mint ha hozzájuk tsak keménységet mutatna. meg vallom hogy a benne igen nagy gyengesség, és veszedelmes kísértet, és ha az ellen

¹⁴⁴ [Ékezethiba:] vakságát.

¹⁴⁵ szerese <avila> az Istent,

¹⁴⁶ zugolodási [*i*-ok-ból javítva.]

¹⁴⁷ jelentik [*i*-e-ből javítva, a pont kitételével.]

¹⁴⁸ a [fölött vékony vessző.]

nem állanának. csak azért le eshetnének abból az igaz voltokból., és el vesztethetnék. minden tselekedeteknek hasznát.

K. Mit kel tselekedni, hogy el lehesen kerülni ezt a fogyatkozást. és meg oltalmazni magunkot ilyen veszedelmes kísértettől?

⁵ F Igen kel vigyazni szívünknek minden indulatira, és ellene kel állani, ezt az kísértetet az imádságal kel el üzni, el kel tehát az igazaknak szenvedni alázatoságal ha. a bünösök melléjek. vagy elejekben tétetnek. és nem hogy azt neheztellyék. ha az Isten kegyelmit mutattya azokhoz, de sőt még áldgyák azért az Istent, és örüllyenek ¹⁰ azért az Angyalokal.

NAGY BÖJT 3^{DIK} VASÁRNAPON.
vagy böjt közép vasárnapján

Imádság

kérünk minden hato Isten tégedet tekintsed a mi alázatos ohajtasinkot, és nyujtsad jobb kezedet oltalmunkra, kérünk tégedet a mi urunk J. k.

[38:]Epistola

Szent Pál ephes. 5. 1.

¹⁵ Legyetek azért az Isten követői mint szerelmes fiak, és járjatok a szeretetben. a mint a kristus szeretet minket, és önnön magát adta érettünk, ajándékul, és áldozatul az Istennek gyönyörűséges illatra, paráznság.¹⁴⁹ pedig és minden tisztátalanság vagy fősvénység, ne is neveztessek ti köztetek., a mint szentekhez illik, vagy ruttság,¹⁵⁰ vagy bolond beszéd, vagy trágárság, mely nem illik a dolgokhoz, ²⁰ hanem inkább háláadás, mert ezt tudgyátok meg, értvén hogy egy paráznának is, vagy tisztátalannak. vagy fősvénynek, mely bálványi szolgálat, nints öröksége a kristusnak, s' az Istennek országában, senki titeket meg ne tsallyon heában valo szokal. mert ezekért jö az Isten haragja ahitetlenségnek fiaira, ne legyetek¹⁵¹ azért részesek

¹⁴⁹ paráznság [Második a — fölött áthúzott vessző.]

¹⁵⁰ <t> ruttság,

¹⁵¹ ne <le> legyetek [Törlés a sorvégen, tollhiba miatt.]

azokban. mert valaha setéttség valátok, most pediglen világosság az urban. mint a világosságnak fiai járjatok, mert a világosságnak gyümöltse minden jóságban, és igazságban, és igaz mondásban vagyon

Magyarázat

K. Az Apostol az Isten követésire intvén akeresztyéneket, miért
5 nevezé¹⁵² őket szerelmes fiainak?

F Mert a természet szerint valo dolog hogy a fiak kövessék az attyokot, és semi őket ugy arra nem kötelezdi mint a, hogy ha nékik meg mutatják, hogy őket különös szeretet-**[38b:]**tel szeretik, tsak azok tehát az Istennek valóságos fiai. kik ötöt követik, és tsak akor
10 viselik magokot ugy mint menyei atyának gyermekei, amikor ötöt követik.

K. Hogy kel az Istent követni?

F Rendbe kel vennünk minden magunk viselésit kívánságít, beszédit, és tselekedetit. az igazságról. és el kerülni mind azt valami nem
15 az Isten akarattjának rendi szerint vagyon, az Apostol mindent tsak abban foglal., hogy az Istent szeresük. és felebarátunkot., valamint akristus szeretet minket, hogy néki meg botsásuk. és el szenvedgyük mikor meg bántásal illet, valamint nekünk akristus meg botsátot és el szenvedi a mi minden napi ellene tett vétünköt, hogy mindenünket,
20 sőt még életünköt is oda adgyuk felebarátunk üdveségiért, amely sokal drágáb életünkönél, valamint a kristus fel áldozta érettünk életét;

K. Miért hogy az Apostol atisztátalan beszédet meg tiltván, a híveknek, azt az okát adgya, mert ők szentek.?

F Mert a keresztyéni szentségnek, anyira meg kel vélek utáltatni
25 azt, hogy féllenenek. szájokot. és nyelveket meg motskolni az utálatos beszédekkel., és fülököt, ha azokat halgattják, mert az után abeszédből, és ahallásból, könnyen az elmében; és a szivben hatt, nem lehet tehát elegendé el kerülni, az alkalmatoságokot beszédekot, és a könyveket, kik a tisztátalanságra vezethetnének.

30 K. Miért mondgya, hogy még hallani sem kel a fősvénység felől?
[39a:] F Mert ez is oly veszedelmes mint az első, agyengék halván agazdagságról valo beszédet. azt mitsoda utakon lehet keresni, és hogy az által mire lehet menni. könnyen az elméjekben veszik, és a

¹⁵² nevezé(z) őket

gazdagságra vágnak, tsak abból az okból is, hogy minden féle kívánságokat bé tölthesék.

K. Melyek azok a trágár. vagy bolond beszédek melyekről mondgya az Apostol hogy a keresztyének között neis halasék?

⁵ FTisztátalanságról való könyvek, a szerelemről való versek, és énekek, de sőt még a katzágásra való szók is, a helytelen tréfák, a két értelemre való szók, és többek ilyenek, szent pál tilttya az ilyen beszélgetéseket.¹⁵³ mint olyanokat. melyek nem méltok a keresztyéni szentséghez, és szemérmeséghez, akinek nem a nevetésben. és mulattságban kel az időt elveszteni, hanem a sirásban, és a suhajtásban kellene tölteni, hogy a halálhoz készülne, és ahoz a menyei ditsőséghez, a mely tsak azoknak vagyon meg ígérve, akik it alat sirnak, azt is hozája tészem, hogy az olyan beszélgetések. szent Chrysostomus szerént lassanként mesze visznek minket, atisztátalan gondolatokra, és kívánságokra indittanak, és jó ha a tselekedet is utánna nem mégyen.

K. Mitsoda oktatást ad nekünk az Apostol ezek után.?

F Azt hogy. semiben ne közösödgyünk azokkal, kik ezeket tselekeszik, és hogy jobban el távoztassa ahiveket ezektől. eszekben jutattya. hogy ő magok az előtt, setéttségek, tudatlanok **[39b:]** és vakok valának. és hogy akristus kegyelme által lettek világóságok, azért is inti arra. hogy ugy járjanak mint világoságnak fiai, a kik nem üsmérik a setéttségnek tselekedetit, hanem avilágoságnak gyümoltsit mutattyák meg egész életekben, a mely áll a joságban, igaságban, ajóságban.¹⁵⁴
²⁰ hogy minden jóval légyen felebaráttayahoz, az igaságban. hogy meg adgya mindennek azt, a mivel tartozik, és senkinek kárt ne tégyen.
²⁵

Evangelium.

szent luk. 11. 14.

Es ördögöt üz vala ki, és anema vala, és midön ki üzte volna az ördögöt, szolla anéma, és tsudalkozának a seregek, némellyek pedig közüllök mondának, beelzebubnak,¹⁵⁵ az ördögök fejedelmének általa üzi ki az ördögököt, és egyebek kísértvén. az égből kérnek vala
³⁰

¹⁵³ beszélgetéseket. [l—g-ből javítva.]

¹⁵⁴ a mely áll a joságban, igaságban, ajóságban. [A második: *ajoságban*. új mondatot kezd.]

¹⁵⁵ beelzebubnak, [z betű hasonlít s-hez; alább világosan: z]

jelt tölle, . ö pedig hogy látá az ö gondolattyokot, mondá nékik, minden magában meg hasonlot ország el pusztul. és aház, aházra omol, ha pedig a sátán is meg hasonlot maga ellen, mi modon áll meg az ö országa, mert azt mondgyátok, hogy beelzebub által üzöm ki az ördögöket, ha pedig én beelzebub által üzöm ki az ördögöket, ati fiaitok ki által üzik ki, az okáért ök léznek ati birátok, ha pedig az Istennek ujjával üzöm ki az ördögöket, bizonyára el érkezet hozzátok az Isten országa, mikor az erős fegyveres az ö pitvarát örzi, békeségben vannak amiket bir, hapedig erősebb nálánál jöven[40a:] meg gyözi ötet, minden fegyverit el veszi, a melyekben bizott, és az ö ragadományit el oszttya, a kivelem nintsen ellenem vagyon. és aki velem nem gyűjt. tékozol; mikor atisztátalan lélek, ki megyen az emberből. vizetlen helyeken jár, nyugodalmat keresvén, és nem találván, mondgya, viszá térek az én házamba, a honnét ki jöttem. és mikor eljö, meg tisztítva talállya, azt seprüvel, és fel ékesítve. akoron el mégyen, és melléje veszen más hét magánál gonoszab lelkeket. és bé menvén ót laknak, és annak az embernek, utolso dolgai. gonoszabbak lesznek. az az elsőknél, lön pedig midön ezeket mondaná, fel emelvén szavát egy aszszony állat.¹⁵⁶ a seregből. mondá néki, Boldog a méh, mely téged hordozot, és az emlök mellyeket szoptál. ö pedig mondá. söt boldogok, akik az Isten igéjét, halgattyák, és meg örizik azt.

Magyarázat

K Mitsoda néma ördögről szól amái Évangyélium?¹⁵⁷

F Egy olyan emberöl kit agonosz lélek meg szálván némavá tette, volt, szent Mathé azt mondgya, hogy ez az ember. néma, és vak volt, akristus három féle tsudát tett¹⁵⁸ ebben az emberben. ki üzé¹⁵⁹ az ördögöt, a néma meg szollala, és avak látá, ez az ember. l képzélé azokat a sok számu keresztyéneket, akiknek sziveket meg szálotta a tisztátalanságnak ördöge, akik némák amidön meg kel vallani vétkeket, vagy predikállani az olyan igaságokat. a melyeket a világ gyűlöli. vagy a fősvénységnek, kevélységnek. és[40b:] a nagyra vagyásnak ördöge.

¹⁵⁶ állat. [állátból javítva, az ékezet áthúzásával.]

¹⁵⁷ Évangyélium [n — sor fölötti beszúrás.]

¹⁵⁸ tett ebben [eb fölé írva.]

¹⁵⁹ ki üzé [ki: előtt egy áthúzott betű vagy számjegy: <a> vagy <1>?]

2. Azokat jelenti, akiket meg vakította a haszon keresés. vagy is az olyan kevély vakokat, akik okosabbnak tartják magukat másoknál, de akik magokban meg sem ismerik azt amit minden ember lát. hasonlok azokhoz a farisaeusokhoz akiknek mondgya az ur, *ha vakok volnátok nem volna bünötök, most pedig azt mondgyátok hogy látunk, ugyan azért ati bünötök, meg marad.* joan. 9. 41. ha magokat vakoknak üsmérnék meg aláznák magokat. és a kristus meg világositána kegyelmével, de mint hogy magokat igen értelmeseknek tartják, azért ő sem gyógyította meg őket vakságokbol. sem azö kevélyiségekből.
10 a melytől származik avakság.

K. kitsodák azok a farisaeusok., kik azal vádolák, az üdvezitöt hogy beelzebub által üzi ki az ördögököt?

F Azok az irigyek, kik irigyelvén az Isten szolgainak erejeket, és böltésegeket, arosz kezdetnek tulajdonittják azokat: ugyan az ilyen
15 irigységből származnak abal itéletek, káromlások, üldözések, valamint történékakristusal. a farisaeusoknak, ellene valo irigységekért

K. kitoda az az erős fegyveres ki az ő pitvarát örzi. és békeségben tartja, és az az erősebb nálánál. ki meg győzi.

F Az első az ördög, ki mint egy kegyetlen urává lett volt tsak nem
20 az egész világnak, abálványozás által, és minden féle vétkek által, a második akristus. aki erősebb, és hatalmasabb lévén agonosz léleknél; evilagra jött el rontani országát. [41a:] amidön azördög rabsága alá vett valamely lelket, főképen a rosz szoktatások által. azokat tsalárd nyugodalomba, és békeségben tartja, hogy¹⁶⁰ bizvást kövessék rosz
25 kívánságokat de a mikor akristusnak tettzik fel háborítani azt¹⁶¹ a bekeséget az Isten itéletitől valo félelemel., és szeretetiti önti beléje, akor el veszi a setéttségnak hatalmától, el üzi az erős fegyverest, és uralkodattja benne az igasságot.

K Mit tésznek ezek a szavai akristusnak, akivelem nintsen, ellenem
30 nem vagon, és aki velem nem gyűjt tékozol.?

F Azt tészik, hogy aki tölle el távozik vagy eretnokség. vagy avétek által. ellenségévé lészen, és hogy vagy az övé, vagy az ördögé kel lenni, mert harmadik nintsen, nintsén közép. a kristus, és avilág közöt. vagy az egyiké. vagy amásiké kel lenni, ha akristus ami Istenünk. egészen

¹⁶⁰ hogy <bo> bizvást

¹⁶¹ azt [t — sor fölötti beszúrás.]

övé legyünk, ő azt nem szenvedti hogy a szív el légyen osztva, ő közötté, és valami más közöt, egy olyan lélek ki nem egészen az övé. a vilagé, ket urnak pedig nem lehet szolgálni

NAGY BÖJT 3^{DIK} HETIN VALO HETFÜN.

Imádság.

Meltoztasal uram kegyelmedet hinteni szívünkben, hogy meg tartoztatván magunkot ahus ételtől. meg tartoztasuk az érzékenységin-
ket is mind azoktól. melyek nekünk árhatnának, kérünk¹⁶² tégedet a mi urunk J. K.

[41b:]Epistola.

királyok 4. könyv. 5. l.

Náámán a syriai királyseregének hadnagya, fő ember¹⁶³ vala az ő uránál, és betsületes, mert ő általa adot az ur szabadulást syriának, erős
10 vala, és gazdag férfiu, de poklos. syriából pedig ki mentek vala a korborkok, és fogva vittek vala az izrael földéből egy kis leányt, ki a náámán feleségenél szolgál vala, ki mondá az aszszonyának, vajha az én uram aprofétánál lött volna, a ki samariában vagyon., bizony meg gyógyította volna ötet a pokloságból. a melyben vagyon, bé
15 mene azért náámán az urához. és meg jelenté néki mondván, ezeket mondgya egy izrael földéből valo leány. és mondá néki a syriai király, meny el. és levelet küldök. az Izrael királyának. ki mikor el ment volna. és magával tiz tálentum¹⁶⁴ ezüstöt vit volna, és hat ezer aranyat, és tiz változato ruhákat., el vivé alevellet az Izrael királyának, ez igékel, mikor el veszed elevellet, tudgyad hogy hozzád küldöttem a szolgálmat náámánt., hogy meg gyógyítsad ötet pokloságából, és mikor az Izrael királya el olvasta volna alevellet, meg szaggatá ruháit és mondá, Isten vagyoké én, hogy ölhesek. és elevenithessek, hogy hozám küldöd hogy meg gyógyítsam az embert
20 pokloságából. vegyétek eszetekbe, és lássátok, hogy okokat keres

¹⁶² <ker> kérünk [Törlés tollhiba miatt.]

¹⁶³ [Sorvégen:] fő ember [új sor elején:] ber

¹⁶⁴ tálentum [n—m-ből javítva.]

ellenem, melyet mikor[42a:] hallotta volna Eliséus, az Isten embere, hogy meg szaggatta volna ruháit az Izrael királya, hozzája küldvén mondá. miért szaggattad meg ruháidot. jöjjön hozám, és tudgyon profétát lenni Izraelben. el mene azért Náámán. lovakkal.
5 és szekerekkel, és meg álla az Eliséus háza ajtajánál. és követet küldé Eliséus hozzája, mondván, meny el és mosodgyál meg hétszer a jordánban, és meg gyógyul atested, és meg tisztulsz meg haragván Náámán. viszá mégyen vala mondván, azt álítom¹⁶⁵ vala hogy ki jöne hozám, és álván¹⁶⁶ segítségül hiná az ura Istene nevét, és
10 illetné kezével a pokloság helyét. és meg gyógyitana engem. nem jobbaké Abana, és farfár a Damaskus folyo vizei izraelnek minden vizeinél, hogy azokban mosodgyam meg, és meg tisztuljak., mikor azért el fordult volna, és el menne boszonkodván, hozzája járulának a szolgálai és szollának néki, atyám ha nagy dolgot mondot volnais
15 néked a proféta. bizony kelletet volna meg tselekedned. menyivel inkább, hogy most mondotta néked. mosodgyál meg és meg tisztulsz., alá mene, és meg mosodék a jordánban hétszer, az Isten embere beszéde szerént. és meg ujula ateste, mint a kis gyermek teste, és meg tisztula, és meg térvén az Isten emberéhez minden uti társaival, el jöve
20 és meg álla előtte és mondá. bizonyal tudom hogy nintsen más Isten az egész földön. hanem tsak Izraelben.

[42b:]Magyarázat.

K. Mitsoda gondolatod vagyon ennek arab leánynak historiájáról, akinek tanattsa egy nagy generálisnak mind tsudálatosan valo meg gyógyulását. szerzé. mind pedig lelke üdveségét?

25 F olyan gondolatom vagyon. hogy az Isteni gond viselés tsudálatos az eszközben. amelyet fel veszen. végben vitelére rendelésinek, nagyob dolog nem lehet. mint az, a melyet itt ád előnkbe a szent Lélek, abbol láttyuk. hogy az Isten tudgya mikor néki tettzik. aleg alább valo személyeket., és aleg¹⁶⁷ közönségesebb dolgokat. az ő választatának üdveségekre fordítani Náámán, hatalmas, és gazdag ember vala, a syriai király hadának generálisa. de poklos volt, és az Isten meg akarta

¹⁶⁵ [Káldinál: álítom]

¹⁶⁶ és <se> álván segítségül

¹⁶⁷ és aleg <aláb valo> közönségesebb

ötet gyógyítani pokloságából. ahitre hini. és üdveséget adni néki, ez okáért. meg engedi hogy egy sidó leányt rabságra vigyenek syriában, és hogy ennek anagy ur feleséginek rabja légyen, a ki is azt jövallá ennek a nagy urnak. hogy mennyen kerese fel Eliséus profétát. aki
5 meg gyógyította pokloságából, és az igaz vallásra téríté. egy jó tanátsnak mely boldog kimenetele lehet, akár kitől jöjjön a.

K. Mit tselekedék Náámán a midön ilyen tanátsot adának néki?

F Mindgyárt el indula és fel keresé aprofétát. ebből a példából, meg tanulhatták azok, kik avéteknek pokloságában [43a:] vannak, hogy
10 ajó erkölcsüeknek tanátsokat követni kel. halogatás nélkül. vagy is alélek üsméretinek indulatit, melyek őket arra ingerelik. hogy az ur egyházi szolgálaihoz folyamodgyanak. és azoknál keresék meg gyógyulásokot. apenitentzia tartásnak orvoságával. ne hogy halogatások, vagy valamely üdveséges tanátsnak el mulatása; és az Istenhez való
15 meg téréseknek. alkalmaságát, és nyavalyályoknak meg gyógyulását, haszontalanná. és meg gyógyithatatlaná ne tegye.

K. kitsoda sugarlá ennek arab leánynak hogy azt a tanátsot adgya.?

F ugyan az, aki szerzé az ő rabságát. hogy eszközül lenne az ő irgalmas szándékának, amelyel volt Náámánhoz, mivel ugyan ő is
20 sugarlá ennek az urnak, azt asietséggel való¹⁶⁸ engedelmeséget,

K. Mitől vagyon hogy azIsten ezt az idegent választá arra hogy ezt a kegyelmit adná néki, holot anyi sok poklos sidok maradának betegségekben, az¹⁶⁹ kiket nem küldé aprofétához,?

F Hogy meg mutassa nekünk I. hogy az Isten nem tekénti a személyt,
25 hanem azzal téssen irgalmaságot, a kivel néki tettzik, az egyedül az ő akarattyán áll, 2. hogy amennyei kegyelem nem köteles anemzethez, vagy a nemzettséghez, nem azok nyerik azt el, kik azt kelletlen tekéntik, hanem azok¹⁷⁰ kik buzgosággal kívánnák, kik azt alázatosággal. és bi-[43b:]zodalomal¹⁷¹ kérik, és akik sietséggel engedelmeskednek az Isten parantsolattyának, de azt is meg kel tudni hogy azok
30 ajó kívánságok., engedelmeségek. és mind a, valamivel meg nyerhettyük gyógyításunknak kegyelmét. a kegyelemtől származnak,

K Ez a historia. nem foglalé még magában valamely titkot, és valamely nagy igazságot?

¹⁶⁸ való [Beszúrás; a sorban fölötte lévő név elírásból:] Náámhoz,

¹⁶⁹ az [és-ből javítva.]

¹⁷⁰ hanem azok <han> kik

¹⁷¹ bi- [43b:] bizodalomal

F Mint hogy valamik történtenek az ó törvény alat, a jövendöket jelentették, mi is elmondhattuk. 1. hogy Náámán jelenté a pogányokot, kiket el lepte vala. avéteknek poklosága, a melyet születésekor veszen magához az ember. és akik annak idejében a hitre hivatának

⁵ akristus által. akit jelenté. Eliséus proféta

2. Hogy ajordán vize. a melyben ez atiszt meg mosodék, és meg gyógyula, jelenté a kereszttségnek vizét. a melyben a lelkek meg mosatának. és meg tisztittának. az eredendő véteknek motskából. és más egyéb vetkekből. melyekben eshetett volna,

¹⁰ 3. Hogy Náámán, aki minek utánna meg mosodot volna ajordánban, az idegen Isteneknek ellene monda, jelenté akeresztyént aki ellene mond a kereszttségben, az ördögnek. tselekedeteinek, pompáinak. a véteknek, avilágnak, és magának.

4. Hogy ez az idegen, ki minek előtte meg nem vilagosíták

¹⁵ [44a:] ahitnek vilagoságával. meg nem foghatá hogy a jordán vizének nagyob ereje volna agyogyításra, mint sem amás vizeknek, jelenti ezel nekünk. hogy ahit nélkül valo ember, meg nem foghattya azokat atsudákat melyeket mivel Isten alelkekben. semi nintsen tsudálatosabb mint amelyre tanit minket avallás, akereszttségben. amelyben egy

²⁰ kevés viz. egy nehany szokal el töröli avétket, meg szenteli az embert, az Isten fiává téssen. meg mutattya nekünk az eget. és részt ad, az örökös országban

5. Hogy ez az ur, mihent meg vilagosíták ahitnek vilagoságával. meg változtatá gondolatit. és más emberré lén. ebből valóságosan

²⁵ meg láttuk, hogy az a víz a melynek magában semi ereje nintsen, olyan vizé léssen. hogy meg gyógyíthattya avéteknek sebeit, a kegyelemel. amelyet ahoz foglalt akristus. ebben tsudálhattuk minden hatóságát annak, akinek lehet leg kisebb dolgokat is fel magasztalni a szenttségek köziben.

Évangyélium.

szent luk. 4. 23..

³⁰ És mondá nekik, bizonyára ehasonlóságot fogjátok nékem mondani, orvos magadot gyógyítsad, mennyit hallottunk hogy kafarnaumban lettek, tselekedd itt is ate házadban. mondá pedig, bizony mondom néktek, hogy egy proféta sem kellemetes a maga hazájában, igazán mondom néktek, sok özvegyek valának Illyés

napjaiban Izraelben., mikor bé záratott [44b:] az ég három esztendeig, és hat holnapig mikor nagy éhség lett volna az egész földön, és egyikhez¹⁷² sem küldetet azok közül Illyés, hanem tsak sidonnak sareptájába, az özvegy aszszonyhoz, és sok poklosok valának Izraelben.

⁵ Eliséus proféta alat. és senki azok közül meg nem tisztított, hanem tsak a syriai Náámán. és ezeket halván, bé telének minnyájan haragal.¹⁷³ a synagógában. és fel kelének, és ki vetek ötet a városbol., és vivék ötet a hegy tetejére, melyen az ő városok vala építve, hogy onnét le vetnék ötet, öpedig által menvén közöttök, el mene.

Magyarázat

¹⁰ K. Mitől vagyon hogy akristus oly kevés tsudákat tett Názarethben?

F Mert az oda valo lakosok, nem hajtának a tsudákra, de a mi leg hihetlenebbé tevé őket, ahogy. üsmerték akristusnak alaton renden valo születésit, a Boldogságos szüznek., szent jofefnek, és az atyafiainak szegénységeket, és hogy mitsoda szegényen neveltetett volt gyermek korában, mind ezekre valo nézve, nem adhatának hitelt szavainak, erre a példára, tarttsunk attol. hogy hasonló vakságban. ne esünk. hanem éllyünk ajó erkölsü embereknék intésekel, akár mely meg vetni valok legyenek is avilág előtt, azért hogy alaton renden

²⁰ lévök, vagy szegények. avaloságos jó erköls nem ezeken áll, az jó erköls az embert mindennél felyeb magasztallya. akár mely alá valonak tessék is külsö képen.

K. A názarethbéli lakosok mit mondhatának a kristus ellen?

[45a:] F Azt hányák szemére irigységből. hogy közöttök neveltetett

²⁵ fel; minden nemzetsege nálok lakik., még is más városokban jár tsudákat tenni, és amaga hazájával nem gondol, ezekért is mondának ilyen formán. ehasonlatoságot, fogjátok mondani, orvos magadot gyógyítsad, azért hogy az ő városokbol valo volt, azt tartották hogy hozzája több közök vagyon mint másoknak, és ugyan ezért

³⁰ akevelységért is. nem érdemlék meg kegyelmét.

K. Miért mondá hogy egy proféta sem kellemetes hazájában.?

¹⁷² [Javítva: egyikezéből; előbb a sor fölött, aztán, mivel itt összefolyt a tinta, a sor alatt írta oda a h-t.]

¹⁷³ <h> haragal. [Törlés tollhiba miatt.]

F Mert valamit könnyen, és magunknál fel találhatunk, rend szerént nem olyan betses, mint az, amit nehezen. és mesze földön találnak fel. a mi még okozta. hogy egy ember., kevesebb hitelt és engedelmeséget talál amaga hazájában mint másut, nem más hanem hogy őt üsmérik fogyatkozásait, szüléit, nemzettségét, valamint a Názárethbéliek, meg botránkozásának ók nélkül, a kristusnak. oly alaton renden valo születésin, nem igen jó szemel szokták nézni amagok hazája béleit, kit, magokhoz. hasonlonak, vagy aláb valonak tartottanak, hogy az olyan magát meg különböztesse erdemi, és érteki által, ettől is vagyon. hogy a világiak az egyháziakal társalkodván, és meg üsmérvén fogyatkozásokat, el hagynak abban atiszteletben., amellyel tartoznak lenni a papi rendekhez.. és a tanításokhoz, és el vesztik azt a¹⁷⁴ betsületet, és tiszteletet. amelyeket nekik tartoznak,

K Az ilyen nagy rosztat miképen lehetne meg orvosolni?

F Illyen formában meg lehet, hogy az egyháziban meg [45b:] kel különböztetni az embert., aki emberi gyengeségek alá vagyon vettette, az embertől, aki az Isten hivatalyából, és parantsolattyából. emeltet az ő szolgálattyának méltóságára. az ő akarattyának. meg magyarázására, és az ő titkainak, és kegyelminek ki osztogatására., de mint hogy nehéz volna a közönséges embereknek., ilyen két féle dolgot meg különböztetni, és egyik gondolatrol amásikára menni, az egyház béliek, ki ne terjeszék mindenek láttára fogyatkozásokat vonnyák el magokat a menyiben szolgálattyok meg engedi a világiak társaságoktól., és tsak akkor menyenek közikbe a mikor hivatalok, és a felebaráti szeretet fogja őket arra kötelezni.

K. Mi indittá fel a Názárethbélieket akristus ellen.?

F A hogy szemekre hányá hihetetlenségeket, és az a két példa, a melyeket elejekben adá, az első az Illyes proféta példája, akit az Isten egy idegen özvegy aszszonyhoz küldé, mert a maga hazájabéli özvegyeknél, fel nem találta volna azt az engedelmeséget, és felebaráti szeretetet, melyet találta annál az idegenél., a második az Eliséus példája, akihez nem egy Izraélitát, hanem egy idegen poklost, és pogányt küldé. mert az Izraéliták nem lettek volna olyan engedelmeséggel és hittel. az¹⁷⁵ magok hazájok béli profétához, akristus tanítása tették mindgyárt eleinte¹⁷⁶ a Názáreth bélieknek, és tsudá-

¹⁷⁴ a betsületet [a — helyén először b-t kezdett írni.]

¹⁷⁵ az [és-ből javítva.]

¹⁷⁶ <elen> eleinte [Az <elen>n-je fölé kitette a vesszőt, hogy in-re javítsa, de nem folytatta a javítást, hanem újra leírta a szót.]

lák szájában a kegyelemnek szavait, de ezek az igazságok [46a:] fel háborították őket, mert szemekre hányá hihetetlenégeket. de még azon kívül is vala benne olyan hamis szándék, a mely ki nyilatkozik, úgy annyira, hogy egy felől az a kevés tisztelet a melyel valának hozzája, és más felől az irigység, gyűlölségre indította őket, és agyűlölségről, 5 aharagra fokadának, a haragra; a dühöségre, és az erőszak tételre

K. Mitsoda lelki hasznunkra fordíthatjuk ezt¹⁷⁷ a példát?

F Azt meg tanulhatjuk ebből, hogy igen kel vigyáznunk az első indulatunkra, ellene kel állani még előre rossz kívánságinknak, kerülni 10 kel az alkalmatosságot, és az ókót, melyek azokat fel indíthatnák, a melyek végtire, egy szikrából, rettenetes gyuladást tehetnének szívünkben

NAGY BŐJT 3^{DIK} HETIN VALO KEDDEN.

Imádság

Halgass meg minket mindenható irgalmas Isten, és jóságodból engedd meg nekünk, az üdveséges meg tartozkodásnak ajándekját. 15 a mi urunk J. k.

Epistola

királyok. 4. könyv. 4. l.

Egy aszszony pedig a proféták feleségi közül kiált vala Eliséusra¹⁷⁸ mondván, ate szolgál az én férjem. meg holt, és te tudod hogy ate szolgál az urat félte, és imé a költsön ado eljött, hogy el vigye akét fiamot maga szolgálattyára, kinek mondá Eliséus, mit akarsz hogy 20 tselekedgyem veled, mond meg [46b:] nékem mi vagyon házadban. ama pedig felelé. nintsen nékem te szolgálodnak semmi az én házamban. hanem egy kevés olaj melyel meg kenődgyem, kinek mondá. meny el. kérj költsön minden szomszedidtol sok üres edényeket. és meny be. és zárd bé az ajtodot, mikor benn lész te, és a fiaid, és tölts abbol 25 mind az edényekbe. és mikor tele lesznek. vidd el, el mene azért az aszszony, és bé zárá, az ajtot magára, és afiaira, azok edényeket adogatnak vala, és ő meg tölti vala, és mikor teli volnának az edények,

¹⁷⁷ ezt [e — z-ből javítva.]

¹⁷⁸ [Íráshiba:] Eliséura,

mondá afianak, hozz még edényt nekem, ki felelé,¹⁷⁹ nintsen, és meg álla az olaj, el mene pedig ő, és meg jelenté az Isten emberének, aki mondá. eredgy ad el az olajat. és fizesd meg adoságodot, te pedig, és a fiaid, élyetek atöbbitől.

Magyarázat

⁵ K. Magyarázd meg nekünk, ebben ahistoriában valo figurákat, mellyek illetik akristust, és az Anyaszent egyházat?

F Eliséus proféta. jelenté akristust. az özvegy aszszony aki meg nem fizetheté adoságát. és Eliséushoz folyamodék. jelenté az Anyaszent egyházat, aki tehetetlen lévén meg fizetni az Istennek. amivel néki tartozik, akristus. érdemihez, és közben jároságához folyamodik, a ki halála által. modot adot néki hogy meg fizethesse adoságát, az özvegy aszszonynak adosági, azok alelki adoságok. amelyeket tartoznak az Istennek a hivek, minden napi tet vétkekért, az a tsudálatos olaj a melyel meg fizeté adoságát ez az aszszony, jelenté az irgalmaságnak, és a szeretetnek olaját, amelyel meg fizethettyük Istennek adoságinkot. [47a:] aki irgalmaságát ígerte nekünk, hogy ha irgalmasok leszünk felebarátunkhoz., az üres edények, amelyeket, elő készített aproféta az aszszonnyal. jelentik azokat a sziveket. akiket meg kel üresíteni a magunkhoz. és a teremtett állatokhoz valo szeretettől., és a kiket az Istennek kel ajánlanunk, hogy meg töltse azokat a szent lélek kegyelmének olajával., amely a penitentzia tartásnak, és az Isteni szeretetnek tselekedetét mieltetvén velünk. meg fizetethesse adoságinkot. azok az edények jelentik még felebarátinknak sziveket, akiket segítettünk, és akiket az Istennek kel ajánlanunk imádságinkban, az özvegy aszszonnyal. tsak amaga edényiben valo olaj nem vala elegendő az adosága meg fizetésire, ugy az olyan. aki tsak magáért szereti magát, és aki tsak magáról gondolkodik, nem fizetheti meg adoságát vétkeiért, szintén ugy kel fáradoznunk a mások üdvességéért, valamint a magunkéért, fő képen az olyanokért, akik reánk vannak ³⁰ biztatva és akikről számot adunk Istennek az utolsó napon, hogy ha pedig egyebet nem tselekedhetünk felebarátunkért, leg aláb jó akarattal legyünk hozzája, imádkozunk érette, és adgyunk jó példát néki,

¹⁷⁹ [Íráshiba] fe lé [sorvégen és sor elején.]

K Mit jelent¹⁸⁰ még ez az aszszony. aki meg töltvén a szomszéditol kért edényeket, elegendő olaja vala, mind maga szükségire, mind adósága meg fizetésire.

F Nyilván jelenti nekünk, hogy a midön aszegények kebeliben⁵ hinttyük jovainkot, nem tsak büneink meg botsátatnak, de még bé töltetünk Isteni szeretettel., melyet jelenti az olaj.

[47b:] K Mi az oka. hogy az olaj akkor állapodék meg. a mikor már több üres edények nem valának.?

F Ebből azt tanulhattuk, hogy mind addig tegyünk jól másokal.¹⁰ valamég olyan szegényekre találunk., a kiknek szükségek vagyon reánk., és hogy felebarátunknak,¹⁸¹ mind lelki, mind testi szükségiről kel tennünk, mivel valamég eföldön élünk, a nyomoruság. és avétek addig fog tartani. és a felebaráti szeretetnek, vagy egy képen. vagy más képen kel munkálodni. és nyugodalomban, soha ne légyen.

¹⁵ K. Ez az aszszony. miért zárá bé aháza ajtaját. a midön olajat kezde tölteni az edényekben?

F Mert a midön keresztyéni modon akarunk jót tselekedni, és alamisnát adni, azt el kel titkolni, amenyiben lehet, és a jót. tsak egyedül a kristushoz valo szeretetért, és az Istennek valo tettzésért.²⁰ kel tselekedni, és nem az emberi ditséretért, egyszoval tsak azért kel irgalmaságal lenni másokhoz, hogy az Isten irgalmaságát vehesük, másokra, és magunkra.

Évangélium.

szent Matth. 18. 15.

Ha pedig vétkezik ellened az atyád fia, meny el és fedd meg ötet te közötted, és ő maga közöt, ha téged meg halgat, meg nyerted az²⁵ atyád fiát, ha pedig meg nem halgat téged, végy magadal még egyet vagy kettöt. hogy két vagy három tanu szájából állyon minden ige., hogy ha meg nem halgattya azokat. mond meg az anyaszent egyháznak, ha pedig, az¹⁸² anyaszent egyházat nem halgattya, légyen néked mint apogány, és a publikánus., bizony mondom nektek, valamiket³⁰ meg kötöztök eföldön, meg lesznek kötözve menyben is [48a:] és

¹⁸⁰ jelent(vén)

¹⁸¹ [Ékezethiba:] felebarátunknak,

¹⁸² <1> [?] az anyaszent

valamiket meg oldoztok e földön, meg lesznek oldozva menyben is, ismét mondom néktek, hogy ha ketten közületek egyeznek a földön, minden dologrol a melyet kérnek. meg lészen nékik az én atyámtól, ki menyekben vagyon, mert ahol ketten. vagy hárman esze gyűlnek az én nevemben, ótt vagyok közepettek. akor hozája menyén péter. mondá. uram valahányszor vétkezik ellenem az atyám fia. meg botsásaké neki. hétszeré,¹⁸³ mondá néki Jesus. nem mondom néked hétszer. hanem hetven¹⁸⁴ hétszer.

Magyarázat

K. Mire kel vigyázni az atyafiságos intésben, ?

¹⁰ F Azon kezdgyük el. hogy különösön meg inttsük azt aki meg bánatot, vagy akinek tudgyuk vétkit, nem kel ki nyilatkoztatni atyánk fiának fogyatkozásit, se abirák előtt nem kel ellene panaszt tenni, mivel ami urunk azt akarja, hogy meg menttsük ötet agyalázattól az emberek előtt. és a szégyen vallástól. és ugy vigyazunk az ő betsületire valamint amagunkéra, ugy hogy az ilyen mértékletes felebaráti szeretettel., és értelemel valo tselekedetinkel, az Istennek ötet meg nyerhesük, és lassanként, az intésnek bé vételire készittsük

K. Mi formában kel ötet meg feddeni ?

²⁰ F Meg kel ötet feddeni kegyeségel. felebaráti szeretettel. és olyan formába, hogy magával el hitethesse, hogy tsak az üdveségét tekéntyük, azért szükséges, hogy minden kemény [48b:] szót. indulatot, és haragot el távoztassunk.

K Mindenkor ilyen mértékleteségel kellé meg feddeni másokat,

²⁵ F A midön valóságos felebaráti szeretet vagyon szivünkben, kövesük annak indulatit. észel, és okoságál., mert valamit eszerént tselekeszünk, jól lészen tselekedve., de akár mi modon fedgyünk másokat., mindenek felet mutassuk meg azt néki, hogy se nem irigységből, se nem haragból, hanem igaz szivből kíványuk magában valo térésit. annak akit feddünk, de először visgályuk meg magunkot. hogy mi ³⁰ még nagyob vétket tselekedhetünk, mint amelyet másnak hányunk szemére. erre valo nézve, mindenkor nagy alázatos szivel kel feddeni másokat,

¹⁸³ <hes> hétszeré, ?

¹⁸⁴ hetven [hatvanból javítva.]

K. Ez aköteleség tsak a mi ellenünk tett vétket tekéntié?

F Ez el terjed, az Isten és afelebarátunk ellen tett vétkekreis, amelyeket ugy kel tekéntenünk. mint ha ellenünk tették volna, mivel az Isten ditsőségéhez, és a felebarátunk üdveségéhez valo buzoság.
5 arra kötelez, hogy azokban részt vegyünk. mert mindenben. az Isten ditsőségét. és a felebarátunk hasznát kel keresnünk. valamint a magunkét.

K A kristus miért mondá ezeket a szokot, ha téged meg halgat. meg nyerted atyád fiát?

10 F Azért hogy meg éreztesse velünk., mitsoda¹⁸⁵ szükséges hogy afedés jól légyen, mivel azon áll. az üdvesége annak, aki minket meg bántot, ezért is tartozunk eleiben adni vétkit olyan felebaráti szeretettel, hogy mint egy kényszerittsük [49a:] minket halgatni, és jó neven venni amit néki mondunk, ugyan ezért is tartozunk minden képen azon
15 lenni. ellene mondván a magunkhoz valo szeretetnek. és minden indulatoknak., tsak hogy meg nyerhesük felebarátunkot a kristusnak.

K. Mit parantsol még az ur. hogy tselekedgyünk¹⁸⁶ az atyánk fiát valo feddéskor?

F Azt hogy, két vagy három tanu bizonytságot vegyünk mellénk.
20 ha minket meg nem halgat, akik előtt. mindent el kövessünk. hogy magában térítettük, atyánk fiát. és az Istennek meg nyerjük.

K. Mit kel még harmadszor is tselekednünk. hogy atyánk fiát meg térítettük?

F Azt hogy, adgyuk tudtokra, az egyházi pásztoroknak; ha amí, és
25 abizonytságot, intéseket meg veti, vagyon valamely gyalázat ebben aharmadik orvoságban. de akristus inkább vigyáz a lelkek üdveségire, mint sem abetsületekre.

K. Ha az Anyaszent egyházat sem hallgattya. mi vagyon még hátra?

30 F vagyon még egy leg utolszori orvoság, mely keményeb atöbbinél, mert arosz is. inkább meg nevedet, ez az orvoság, az excommunicatio a mely abból áll, hogy el tilttyák, attol, hogy, avallásnak, semi féle dolgaiban ne¹⁸⁷ közösüllyön, atöbb hivel, és asátán hatalma alá adgyák. ugy hogy el lévén választva az anyaszent egyháznak tagjai-

¹⁸⁵ <hogy> mitsoda szükséges hogy

¹⁸⁶ tselekedgyünk [Sor fölötti beszúrással javítva: *telekedgyünk*ből; *tse:* <te> fölé írva.]

¹⁸⁷ ne [Beszúráás.]

tol., és a hiveknek egyeségétől., valamint egy meg rothadot tag, ilyen nagy gyalázat által, meg gyógyulhason kevélységből. és engedetlenségéből, vagy is leg aláb, hogy mások ötet [49b:] el kerülvén, rosz példáját bé ne vegyék. és ne kövessék

⁵ K. Mikor az atyánk fiát meg fedgyük, tartozunké, mindenkor ezt a rendet követni?

F Nem lehet mindenkor betü szerént ezt a rendet követni,¹⁸⁸ a kristus mi nékünk. tsak ugy akarta ezt a rendet előnkben adni, mint a mely leg természet szerént valobb, és illendőbb., hogy ha nintsen valamely ók hogy azt meg változtassák, az¹⁸⁹ okosság. és afelebaráti szeretet azt kívánnya, némelykor., hogy abbol. vagy el vegyenek, vagy ahoz tegyenek., az időre. és a személyre valo nézve. akár mí formában mennyen a végben, de tsak az atyánk fiának. meg térésire kel tzélozni, mivel ez a törvénynek. lelki értelme. a melyet meg nem lehet változtatni. abetü szerént valo értelem meg változik, az idő, ahely, és a személy szerént.

K. Tartozunké mindenkor meg feddeni másokat?

F Vagy egy képen, vagy más képen., de arra tartozunk. az alattunk valokot. és azokat kik gond viselésünk alat vannak. meg kel feddeni,²⁰ de arra, időt, és helyt kel választani, ami pedig másokot illeti, azal tartozunk hogy ha avalóságos felebaráti szeretetnek indulattya viszen arra, és hogy ha gondollyuk hogy használni fog, mert másként. azt el mulathattjuk. de az érettek valo imádságot elnem kel mulatni. vannak pedig olyanok. akiknek másokot, nem lehet meg feddeni.

²⁵ K kitsodák azok. akiknek. másokot nem lehet meg feddeni?

F I. Az ollyannak, akik ellen,¹⁹⁰ a vétkesnek gyűlölsége vagyon, az illyeneknek intések, meg nagyob roszat gerjesztene, 2 azok, akik azon nem munkálódnak. hogy magokot [50a:] meg jobbittsák, aki másokot akar meg feddeni, annak meg fedhetetlennek kel lenni,³⁰ vagy leg aláb azon kel lenni, hogy meg jobbittsa magát fogyatkozási-bol., 3. azok, akiknek nintsen a feddéshez elegendő értelme. mivel ha arra elegendők nem vagyunk., inkább ahoz neis fogjunk, másképen nem hogy hasznot tennénk., de még annál inkább fel inditanok, mint hogy a szent irás szerént. az Isten mindenikünkre bizta hogy gondunk³⁵ legyen felebarátunk üdvességire, azért egy keresztyének ugy kelélni, hogy hasznokra lehesen atyafiainak.

¹⁸⁸ <k> követni, [Törlés tollhiba miatt.]

¹⁸⁹ az<t> okosság.

¹⁹⁰ akik ellen, [Javítva: *aki ellenből, k* betű közbeszúrásával.]

K. Miért hagyta azt az ur, hogy minyáján meg egyezünk az imádságban.?

F Azért hogy inkább meg nyerhesük imádságinkban való kérésinket. mert a mi fogadásink. és kívánságink meg egyezvén. az Istenen, mint egy erőszakot vesznek. a mely kedves ő előtte, ezért is igéri, hogy közöttök léssen azoknak., kik esze gyűlnek az ő nevében, ezért is szoktak esze gyűlni ahivek aparokiákban,¹⁹¹ hogy imádkozanak. a szent áldozatot ajánlyák, és az Isteni ditséreteket. énekellyék, egy szivel. és szájal.

¹⁰ K. Hányszor akarja az ur. hogy meg botsásunk annak aki minket meg bántot?

F Azt akarja hogy hetven hetszer botsásunk meg, az az. valahányszor meg bánt, és botsánatot kér, anyiszor botsásunk meg néki, és ez által arra tanyit, hogy a felebárátunhoz való szeretetet anyira meg gyarapittsuk szivunkben, hogy akármiben meg bánttson is. de azért a szeretet melyel néki tartozunk, meg ne gyengülyön.

[50b:]NAGY BÖJT 3^{DIK} HETIN VALO SZEREDÁN.

Imádság.

böjt közép

Adgyad uram hogy ezen üdveséges böjtölések által. meg jöbbitván, magunkot. és ellene mondván rosz erkölseinknek, irgalmaságodot meg nyerhesük. a mi urunk J. k.

Epistola.

Exod. 20. 12.

²⁰ Atyádot, és anyádot tisztellyed. hogy hoszu életü lehess a földön. melyet ate urad Istened ad tenéked. ne öly, ne paráználkodgyál, ne lopj. ne szoly felebarátod ellen hamis tanuságot, ne kíványad ate felebaratod házát, se ne kíványjad a feleségét, se szolgálját, se szolgálóját, se ökrét, se szamarát, se semit az mi övé az egész nep láttya
²⁵ vala aszozatokat. és villámlásokot, és atrombita zengést, és a füstölgő

¹⁹¹ a <pro> parokiákban, [Javítás a törlés fölött.]

hegyet, és meg rettenvén, és félelemmel. meg rémulvén, távul állának, mondván Mojsesnek, szoly te nekünk. és meg halgattyuk. ne szollyon nekünk az ur, hogy talám meg ne hallyunk. és mondá Mojses a népnek, ne félyetek, mert azért jött az Isten hogy meg próbálna, titeket, és hogy az ő féelme lenne bennetek, és ne vétkeznétek, és távul álla anép, Mojses pedig a homályhoz járula, a melyben az Isten vala, mondá. annak fölötte az ur Mojsesnek. ezeket mondgyad az Izrael fiainak., ti láttátok hogy menyből szollottam néktek, ne tsinállyatok ezüst Isteneket. se arany Isteneket ne tsinállyatok magatoknak., óltárt földből tsinállyatok nekem, és azon mutassátok bé, ati éppen égő. és békeséges áldozatotokat., ajuhaito-[51a:]kot, és ökreitekét. minden helyen, amelyen emlékezeti¹⁹² lészen az én nevemnek, el jövök hozád, és meg áldalak téged.

Magyarázat

15 K Mitsoda tiszteletet akarja az Isten, hogy a¹⁹³ fiak adgyanak szüléjeknek.

F Ez a tisztelet abban áll, hogy minden betsülettel és engedelmeséggel legyenek hozzájuk. az Évangyélium tanítása szerint, fogadgyák szavokat. székségekben. és betegségekben. őket könnyebítsék. és segittsék., mindenben. amiben töllök lehet. fogyatkozásokat, zugoldás nélkül békeséges türessel szenvedgyék.

20 K Mit ígér Isten. az olyan fiaknak. kik ezt a köteleséget végben viszik?

25 F Hoszu életet ígér nékik eföldön, de az a hoszu élet, az örök, és boldog életet példáza., amely jutalma mind azoknak kik attyoknak. anyoknak., és reájok valo gond viselőjöknek illendő igaz tiszteletet adnak szeretettel; ugy valamint az Istennek, a kinek¹⁹⁴ is, ezek képei, de még hoszu életet is ád nékik némelykor eföldön, és rend szerént. ő nékik magoknak is. olyan gyermekeket ád, amitsodások ök voltak szüléjékhez tuni illik. betsület tudokot. engedelmeseket, és szó fogadokot.

30 K. Mit tilt az Isten ebben aparantsolatban ne öly?

¹⁹² [Javitva: emlékeziből, sor alatti beszúrással.]

¹⁹³ a [Beszúráás.]

¹⁹⁴ a kinek [Javitva: a kiknekből? — A Felelet végén: tudni illik helyett:] tuni illik.

F Azt tiltta. hogy rosszul bánnyunk felebarátunkal. hogy testében rongáallyuk., vagy kinezuk ötet. vagy lelkében, hogy ötet a vétékre ingerellyük, rász példánkal, vagy tanátsunkal., vagy más [51b:] egyéb utakon, a melyekért el vesztetnök véle akegyelmet. és az Isteni szeretetet. a mely élete a léleknek, az ilyen botránkoztatásról szol a kristus az Évangéliumban oly rettentő képen.

K. Mit tilt az Isten akövetkezendő parantsolatban?

F Meg tiltván aparáznaságot, meg tiltta mind azt, valami ellenkezhethnék atisztaságal., vagy tselekedetben, kívánságban. beszédben, tekintetben., illetésben. és más ilyenekben., és meg tiltván alopást. meg tiltta; mind azt az igaságtalanságot, mesterséget, tsalárdságot, a mellyekel szokták keresni, vagy meg tartani amás jószágát.

K. Mi foglaltatik ahamis tanuságban, a mely tiltatik nekünk?

F A hamis tanuságon kívül, melyet mondunk atörvényben. élete, joszága, és betsülete ellen felebaratunknak, a mely irtoztato véték minden hazugság, ember szollás, gyalázás, rágalmazás, egy szóval minden nyelv béli véték. mely a mások betsületinek kárára igyekezik, mind ezek meg vannak tiltva ebben aparantsolatban.

K. Mitiltatik még akét utolso parantsolatban, melyek a felebarátot tekintik?

F Az elsőben az Isten tiltta, az akarattal valo rosz gondolatot, és a szán szándékal valo rosz kívánságot. hogy valamely házás személyel, azt az otsmány véték tselekedgyék; a melyet házáság törésnek nevezik, de söt még az olyan kívánságot is, tiltta, a melyel kívánhatná valaki, még ferje éltében feleségével valo házáságát, vagy az aszszonyinak éltében, férjéhez valo menetelét, igasságtalan olyan joszágot kívánni. mely [52a:] a felebarátunké. mert olyan veszedelmes kívánság, a melyért veszedelem követheti, mind egyikét, mind a másikat. és amely kívánság némelykor anyira menyen., hogy halálokozot kívánnják, még gyilkosságban is eshetnek.

Az utolso parantsolatban meg vagyon tiltva, hogy ne kívánnjuk se szolgálját, se marháját. se semminémü joszágát felebarátunknak, se ne vágyunk semmi joszágára, hogy ha nem tudjuk ha el akarjaé adni, ambár ne kívánnjuk is azokat igaságtalanul. de akivánságnak nintsen határa, és soha meg nem elégszik. azért is tiltta azt az Isten. és arra különös parantsolatot ad. mert ha ez a kívánság a szivet birja., és abban uralkodik, az Isteni szeretetet el oltta, és így halálos vétékben esnek.

K Az Isten nem tilttaé ebben a lettzkében. a képeket valo tiszte-
lést. honnét vagyon tehát hogy az Anyaszent egyház nem tiltta. ?

F Az Isten az ó törvényben meg tiltá hogy bálványokat tsinállyanak.,
hogy azokat imádgják, és tisztelják., mert a tsak az Istent illeti,
5 az Anyaszent egyház meg engedi a kristus. és a szentek képeit, de
azokat nem imádgja., se nem tiszteli, mert ezekel tsak az Istennek
tartozunk, azt tudgya hogy azok aképek tsak aranybol. ezüstbol,
kőbol. fábol vannak tsinálva, atridentinumi Concilium tellyeségel
tilttaa. hogy azokban higyük valamely eröt lenni, hogy ha a képe-
ket meg engedi az Anyaszent egyház, nem egyébért, hanem hogy,
10 azokat meg tartoztassa ahivek- [52b:] nek gondolatit az imádság alat.,
és hogy annál inkább elméjekben vegyék, és meg tarttsák atitkokrol
valo emlékezetet és azoknak a szenteknek jó erköltsöket., akiket le
irnak elejekben. azért is mondják. hogy a képek, atudatlanok
15 könyve., a pedig tudni valo, hogy tsak egyedül akristust imádgják,
vagy a szenteket tisztelik, a midön. meg hajtják magokat aképek
előtt, hogy ha pedig ugy láttzik, mint ha ahivek valamely ragaszkodásal
volnának aképekhez., és ha nem szenvedik hogy azokat meg beste-
níttsék, és olyan okbol vagyon., mint a mely okbol. egy fiu meg tart-
20 tya, és gondot visel az atya képire, vagy amikor, tisztelettel meg
tartta valaki királya képit, és nem engedi hogy azal tiszteletlenül
bányanak, mert szeretik, és betsülik azokat, akiket akép elméjekre.
ád, de ezen kívül. anem igaz, valamint az eretnekek tartják. hogy
az Isten. egészen. és tellyeségel meg tiltotta volna az ó törvényben.
25 a kép tsinálást, mivel moyses az Isten parantsolattyából két kúrbin
képet tsináltata, és a frigy ládára téteté.

K A hivek nem vallás béli tiszteletet adnaké akeresztnek amidön
imádgják ?

F Tellyeségel. se nem az aranyat. se nem az¹⁹⁵ ezüstöt, se nem a fát
30 imádgják, a mely tiszteletet adnak akeresztnek. azt akristus szemé-
lyének adják, az ő keresztel előtt le borulván; akristust imádgják,
Ilona Császárné. mondgya szent¹⁹⁶ Ambrus, oratio. funebr. de Theod.,
meg találván a keresztet, imádá akirályt, és nem a fát. mivel anagy
bálványozás let volna, hanem azt imádá. aki afára volt szegezve.

¹⁹⁵ az <üst> ezüstöt,

¹⁹⁶ szent szent Ambrus [Fölösleges ismétlés.]

Akkor jövének hozzája Jérusálemből irás tudok, és farisaeusok mondván, miért hagyák el a tanítványid arégiek¹⁹⁷ hagyományát, miért nem mossák meg kezeket mikor kenyeret esznek,? ő pedig felevén mondá nékik, miért hágjátok tiis által az Isten parantsolattját
⁵ ati hagyományotokért, mert az Isten mondotta, Atyádot és anyádot tisztelyed, és aki az attyát vagy annyát átkozza, halálal hallyon meg, ti pedig mondgyátok, valaki attyának, vagy annyának azt mondgya, valamely ajándék én töllem vagyon néked használ, és nem tiszteli az ő attyát. vagy annyát. és meg vetettétek az Isten parantsolattját.
¹⁰ ati hagyományotokért. kép mutatok jól profétálta felöleték Isaiás, mondván. enép ajakival tisztel engem. a szivek pedig távul vagyon töllem, ók nélkül tisztelnek pedig engem, tanítván az emberek tudományit, és parantsolatit, és hozzája híván a seregeket. mondván. hallyátok, és értsétek nem az fertezteti meg az embert a mi bé megyen aszájába, hanem a fertezteti meg az embert. a mi aszájából származik,
¹⁵ akkor hozzája járulván atanítványi, mondának néki, tudodé hogy a a farisaeusok halván ez ígét meg botránkoztak. ő pedig felevén mondá. minden plántálás melyet az én mennyei Atyám nem plántált, töviből ki szaggatatik. hagyátok el őket, vakok, és vakok vezéri, a
²⁰ a vak pedig ha vakot vezet mind aketten a veremben esnek., felevén pedig péter, mondá néki, magyarázd meg nékünk a példa beszédet, öpedig **[53b:]** mondá, még tiis, értelem nélkül vagytoké; nem értiteké minden ami aszájban megyen. ahasba megyen, és az árnyék székbe botsátatik. amik pedig aszájbol származnak, asziből jönnek ki, és
²⁵ azok ferteztetik meg az embert, mert asziből jönnek ki agonosz gondolatok, gyilkosságok, házaság törések, paráznságok, lopások, hamis bizonyosságok, káromlások, ezek a melyek meg ferteztetik azembert, mosdatlan kezel enni. pedig. nem fertezteti meg az embert.

¹⁹⁷ arégiek <tudományát,> hagyományát, [A törlés sorvégén, javítás az új sor elején.]

K. Mitsodás amái Évangéliumban lévő farisaeusoknak magok viselések?

F Az ő magok viselések igen igaságtalan, azt vétékül tulajdonították az Apostoloknak, hogy meg nem mosdának, minek előtte ennének, mondván hogy ugy meg nem tarttyák a régiek hagyományit, ő magok pedig¹⁹⁸ meg szegik az Isten parantsolatit, hogy a magok hagyományokat követhessék., ezt is hányá szemekre akristus., és ebben azokat jelentik, akik leg kiseb vétékért nagy keménységgel kárhoztatnak másokat; holot az olyanoknak nagyob vétkeket lehetne szemekre hánni, amelyekből, még nem is gondolkodnak, magokat meg jobbitani.

K. A farisaeusok babonaságok, kik nagyobra betsülik hagyományokat az Isten törvényénél, nem szállottaké mi reánk?

F Azt kívánnok, hogy ne kénszeritetnénk azt meg mutatni, de [54a:] az igen valo szent Hieronimus mondása szerént, hogy a farisaeusok szokási mi reánk szállottak, példának okáért, nagy szorgalmatosággal, és tartalékal. kötelezük magunkot bizonyos imádságokhoz, és Ceremoniákhoz, a melyek nintsenek se köteleség. se parantsolat alatt. és azonban el mulattjuk a leg nagyob és szükségesebb köteleséginket, a vallás béli külső hivatalokat szorgalmatosággal végben vinni, és azonban ki nyitani szívünket arosz kívánságoknak, nem farisaeusi erkölcsöké ezek, ha ezeket követtyük, akeresztyénségnek., tsak a külső részire vágyunk.

K. Nem követtyüké meg más valamiben is a farisaeusokat?

F Minden bizonyal követtyük őket sok féle képen. abban a nyomorúságban esnek példának okáért. amidön nem hogy az Évangéliumi tudományokat követnék, hanem azoknak helyében. a magok elméjeknek¹⁹⁹ találmányit helyeztetik., eleiben tévén azokat akristus tudományinak. a melyeket mindenkor tanították az Anyaszent egyházban., és amelyeket meg nem lehet változtatni nagy véték nélkül.

K. Az Eretnekek nem hányhatnaké hasonló állapotokat a Chatoicusoknak szemekre. a hagyományok iránt, mint a melyeket hánt akristus a farisaeusok szemekre?

F Igen nagy külömség vagyon az Anyaszent egyház. és a farisaeu-

¹⁹⁸ pedig <pedig>

¹⁹⁹ elméjek<et>nek

sok hagyományi között. az első az Apostoloktól vette vagy pedig az Anyaszent egyház. akit a szent Lélek igazgattya. rendelte azokat; a mellyek tellyeséggel nem ellenkeznek az Isten törvényével, de sőt még annak megmagyarázására, és végben-[54b:]vitelére rendeltettek.

⁵ apediglen bizonyos, hogy az Anyaszent egyház. a hagyományokat nagyobbra nem betsülli. az Evagyéliumnál, valamint a farisaeusok nagyobbra betsülék az Isten parantsolattyánál. az emberi. és babonás hagyomásokat.

K Nem lehetné sok²⁰⁰ keresztyének fölül azt el mondani hogy tsak szájal tisztelik az Istent. a szivek pedig távul vagyon tölle?

F Ezt mód nélkül láttyuk mostanában, és alegg nagyob részének áitatoságok tsak szóból áll, és akülső Ceremoniákból, ahoszu imádságok meg vagyon; de nem belső lélekel vagyon. senem figyelmeteséggel, azt sem tudgyák mit mondanak, tsak épen szokásból²⁰¹ imádkoznak.

¹⁵ mind azon által azokal reménlik az üdveséget, holot azok az imádságok tsak haszontalanok, hogy ha azokhoz nintsen foglalva az Isteni szeretet. és asziv béli figyelmeteség. az igazán valo imádság. és avaloságos áitatoság, -az Isteni szeretetből áll, amely ő hozzája forditya. kivánságít, és suhajtásit.

²⁰ K. Miképpen érted akristusnak ezeket a szavit,²⁰² hogy nem a fertezteti meg az embert., ami aszájban megyen., hanem ami abból származik. ?

F Azt ugy kel érteni. hogy nem az eledelek., senem akülső dolgok teszik magokban tisztátalanná az embert, hanem ami vétkeink,

²⁵ amelyek aszivnek rendeletlenségítöl jönnek, igen kel tehát arra vigyázni, hogy tsak olyan jó jöjjön, amely tetzhessék Istennek, aki meg vett minden tiszteletett. és szolgálatot hogy ha tsak nem a szivből származik, ebből az eredetből jó tehát az embernek minden érdeme, és érde metlensége.

³⁰ K. Miképpen nyerhettyük a szivünkre, azt a szüntelen valo vigyázást?

[55a:] F Azt tsak egyedül akegyelemből nyerhettyük el. amelyet gyakorta kel kérni Istentől; de hogy ezt a kegyelmet meg lehesen nyerni, annak jobb mondgya nintsen, mint a, hogy el távozunk-avilági

³⁵ szorgalmatoságoktól., amennyiben lehet, és azoktól a mikhez kapt-

²⁰⁰ <azt> sok keresztyének fölül azt

²⁰¹ szokásból [Az első o fölött áthúzott vessző.]

²⁰² [szavait,]

solva vagyunk, de hogy valaki azt gondolja hogy meg nyerheti azt avigyázást, amidön. a játékban, látogatásban., dorbéolásban., a sok trétselésben tölti az időt, egészen el merül avilági dolgokban anyira., hogy egy szem pillantásig valo ideje nintsen., az üdveségről valo gondolkozásra, így az Istent kísértené, és azt akarná hogy tsudát tenne, hogy ne kívántatnék. a rend szerént valo modokkal élni.

⁵ K. kire²⁰³ tzéloznak akristusnak ezek aszavai, avak, ha vakot vezet, mind aketten averemben esnek.?

¹⁰ F Ezeket aszokot, amellyekkel akristus feddi afarisaeusokot. kik vakok lévén, vakságban lévő népet igazgatának. lehet az olyanokra szabni, kik lágy, és tudatlan gyontato papokat keresnek, kik ketseg-tessék rosz szokásokot, és akik aveszedelemre vezetik őket magokkal. együtt., ebből ki tettzik mitsoda szükséges egy olyan lelki vezérlőt keresni, aki tudos, és szorgalmatos legyen, hogy bizodalomal lehesen ¹⁵ oktatásit követni, mivel rend szerént az üdveségünk azon áll, a mint igazgat minket agyontato pap, és azon is, amitsoda gondal viszük végben intésit, ez okáért is akarja szent Basylius, hogy olyan embert keresünk. aki meg ne tsallyon, se meg ne hagyja magát tsalni, aki meg holt legyen avilágnak, és akiben. se hejában valóság, se nagyra ²⁰ vagyás ne legyen, a kinek maga viselése meg fedhetetlen legyen

[55b:]NAGY BÖJT 3^{DIK} HETIN VALO TSÖTÖRTÖKÖN.

Imádság

Enged meg mindenható Istenünk. kegyelmedet. hogy meg tisztittasunk aböjtölésnek szentül valo végben vitelével. és adgyad hogy hová tovább kedvesebbek lehessünk szent Felsőged előtt. ami urunk J. k.

Epistola.

Jérem. 7. l.

²⁵ Az ige mely jérémiához lött az urtól mondván, ály az ur háza kapujában, és hirdest ót az igét, és mondgjad, halgassátok azur²⁰⁴

²⁰³ <A v> kire

²⁰⁴ [Íráshiba:] aur

igéjét egész juda, kik bé mentek akapun., hogy imádgjátok az urat, ezeket mondgya aseregek ura. az Izrael Istene, jóbbittsátok meg ati utaitokot. és ati tselekedetiteket, és veletek lakom ehellyen., ne²⁰⁵ bizzatok ahazugság igeiben, mondván, az ur temploma, az ur temp-
5 loma, az ur temploma ez, mert ha jól igazgattyátok az utaitokot, és tselekedetiteket,²⁰⁶ ha igaságot tésztek a férfiu. és az atyafi között, ajövevényen, és az árván, és az özvegyen nem tselekesztek igaságtalanságot. sem ártatlan vért nem ontotok. ehellyen. és az idegen Istenek után nem jártok, magatok veszedelmére, veletek lakom ehellyen,
10 a földön melyet az atyáitoknak adtam örökkön örökké.

Magyarázat.

K. Mire tzeloz ez a mai letzke.?

F A proféta, arra tzeloz, hogy szemekre hányta asidoknak., mitsoda hittséggel bizakodnak, avallás béli külső szolgálatban, a melyel szolgállyák az Istent, nem gondolkodván [56a:] azon., hogy ő néki aszivek
15 tisztaságáért tessenek, és az ő törvényihez valo szeretetekért, az anyaszent egyház ezeket az olyan keresztyénekre szabja, akiknek minden vallások tsak a külső tselekedetekből. és Cérémoniákból áll.

K. A sidok miképpen estek vala ebben atévelygésben.?

F Mert azt gondolák, hogy az urnak temploma közöttök lévén. és az
20 Isten maga meg mutatván nekik az áldozatokat, és a Cérémoniákat amelyekel szolgállyák, hogy ő reájok mindenkor gond viselésel lészen, ámbár ök hüségtelenek, és törvénytelenek legyenek is., hasonlot lehetne mondani sok keresztyénekről, kik azüdvességéről valo remén-
ségetek, egyedül avallásnak külső részeire epittik, nem szentelvén
25 Istennek sziveket, se életeket nem szabván az Évangéliumi tanítás-
hoz., azt tarttyák hogy az Isten nem akarná őket el veszteni. mivel az Anyaszent egyháznak kebelében születtek, aszentségekel élnek, amisére el mennek, de azonban avallásnak leg szüksegeseb részeit el
mulattyák, nagy tévelygés volna azt tartani, hogy az elég az üdvességre,
30 ha az Anyaszent egyházban vagyunk. és a szentségekhez járulunk, az Isten azoknak adgya meg az üdvességet akiknek elettyek meg egyezik az ő titkainak szentségével, és akik hüségesen meg tarttyák parant-
solatit.

²⁰⁵ ne [Beszúrás.]

²⁰⁶ tselekedetite<te>ket

K Mit kel tehát tselekedni, hogy az Isten mivelünk lakozék.?

F Meg kel változtatni életünket, magunk viselésit, és hajlandóság-
git, véték nélkül való életet éllünk, és lassanként távoztassuk el
szívünket a földi dolgoktól; és tisztítsuk meg anyira, hogy az Isten
szenttségének lakó helye lehesen, és akkoron az Isten a mi szívünkben
fog lakni, mint a maga tempomában, mivel tsak egyedül, a tiszta, és
a szent lelkek az ő templomi.

[56b:] Évangélium

szent luk. 4. 38.

Fel kelvén pedig Jesus asynagógából, a simon házaban mene, a
simon napa pedig nagy hideg lelésben vala, és könyörgének néki érette,
és melléje álván²⁰⁷ parantsola ahideg lelésnek, és elhagyá ötet, és
mindgyárt fel kelvén szolgál vala nékik, míkor pedig anap el nyugodot
volna, minnyájan akiknek, külömb féle nyavalyákal való beteg valá-
nak, hozzája viszik vala azokat, ő pedig mindenikre kezeit tévén,
meg gyógyittá őket, ki mennek vala pedig az ördögök sokakból,
kiáltván, és mondván, hogy te vagy az Isten Fia, és meg fedvén, nem
hagya vala azokat szollani, mert tudgyák vala ötet kristusnak lenni,
meg virradván pedig ki mégyen vala egy puszta helyre, és a seregek
keresik vala ötet, és szintén hozzája menének, és tartoztattják vala
ötet, hogy elne menne töllök, kinek ő mondá, mert egyéb varasoknak
is szükség nékem hirdetnem, az Isten országát, mert azért küldettem,
és prédikál vala. Gallilaeanak synagóáiban

Magyarázat.

K. Mit jelent ahideg lelés, amelyből akristus meg gyógyittá a szent
péter napaját?

F jelenti alelki betegségeket; melyeket alelki betegségek okozák,
amelyekből még az igazak sem vétetnek ki, ez élet folyása alatt, a
melyben szüntelen kel viaskodniok, arosz indulatok ellen, ami hideg
lelésünk, mondgya. szent Ambrus, a fösvényesség., a mi hideg lelésünk
atisztátalanság, ami hideg [57a:] lelésünk, anagyra vágyás, ami hideg
lelésünk aharag.

²⁰⁷ [Ékezethiba:] álván [a következő kérdésben] napját [áll napaját he-
lyett.]

K. Mit tanulhatunk az Apostolok példáiból. kik könyörgének a betegért?

F Azt tanulhattuk hogy imádkozunk a betegségben lévő atyánk fiaiért. akristus némelykor inkább meg halgattya azokat. kik másokért⁵ imádkoznak. mint ha magokért imádkoznának, és gyakorta érdeme-
sebb dolog. másokért imádkozni mint magáért, mert a felebaráti szere-
tet mely azt tselekedteti, nem a maga hasznát tekénti benne.

K. Az aszszony maga nem könyörgeé a meg gyógyulásáért.?

F Az Évangélium arról nem szól, az ő hideg lelése jelenti arosz
10 kívánságoknak lelki hideg lelésit, akik pedig ilyen nyavalyában van-
nak, nem hogy meg gyógyulásokért könyörögnének.²⁰⁸ de sőt még
szeretik nyavalyájokat. és nem kíványák meg gyógyulásokat,

K. Mit tselekedék ez az aszszony meg gyógyulása után?

F Mihent meg gyógyulását érzé, azonnal fel kele, és szolgálni kezdé,
15 akristusnak, és az Apostolinak, ez a példa arra tanyit hogy nagy
siettséggel adgyunk hálákot Istennek. a midön testi vagy lelki, nya-
valyából meg szabadit minket. a háláadás²⁰⁹ pedig arra kötelez, hogy
az után, nagyobb buzgosággal, és hűséggel szolgáljunk néki, és ami hiva-
talunkot, serénységgel, és figyelmetességgel végben. vivén, mutasuk
20 meg [57b:] az által meg gyógyulásunknak valóságát.

K Mit tselekedék akristus, minek utánna a synagógában predikál-
lot, és tsudákot tett volna.

F A pusztában mene imádkozni. ezel példát ada tanítványinak és
szolgainak, hogy²¹⁰ mitsoda szükséges hivatalok végben vitele után
25 magokat el vonni egy kevés ideig. hogy ha a meg lehet. hogy imád-
ságokkal. a mennyei áldást nyerhesék munkájokra

NAGY BÖJT 3^{DIK} HETIN VALO PÉNTEKEN.

Imádság.

Hinttsed uram kegyelmedet böjtölésünkre., úgy hogy meg tartván
atesti böjtöt. a lelki böjtöt is meg tarttsuk, ellene mondván avéteknek.,
a mi urunk J. k.

²⁰⁸ <kö> könyörögnének. [Törlés a sorvégen, tollhiba miatt.]

²⁰⁹ háláadás [a—fölött áthúzott vessző.]

²¹⁰ hogy [Beszúrás.]

Es midön viz nélkül szükölködnék a nép²¹¹ egyben gyülének, Mojses. és Aaron ellen, és pártot ütven mondának, bár el vesztünk volna az atyánk fiai között az ur előtt, miért hoztátok ez ur gyelekezetit apusztában, hogy mi, és abarmaink meg hallyanak, miért hoztatok
⁵ fel bennünket Egyiptusbol.²¹² és eleg rosszabb helyre hoztatok, melyet bé nem vethetni, mely sem fűgét nem hozz, sem szölöt, sem poma gránátot. annak felette innya valo viz sintsen, és el botsátván a sokaságot, bé menven Mojses, és Aaron., a szövetség hajlekába, artzal esének a földre. és kiáltának az urhoz, és mondanak, [58a:] ur Isten.
¹⁰ halgasd meg enépnek kiáltását. és nyisd meg nekik kintsedet, az élő viznek kuttyát, hogy meg elégedven, szünnyék meg kiáltások. és meg jelenék az ur ditsősége ő felettek, és szólla az ur Mojsesnek. mondván, vedd a veszöt, és gyűjdsd²¹³ egybe a népet, te, és Aaron a bátyád, és szollyatok a kö sziklának előttök,²¹⁴ és a vizet ád, és mikor
¹⁵ ki hozod avizet akösziklából. igyék az egész sokaság. és az ő barmok, vévé azért Mojses a veszszöt, mely az ur szine előtt vala, amint meg parantsolta vala néki, egybe gyűjtvén a sokaságot. a kö szikla előtt. és mondá nekik, halljátok párt ütök, és hitetlenek, vallyon ekösziklából hozhatunké vizet néktek, ? és midön fel emelte volna Mojses akezét. ütven a veszszövel kétszer a kö sziklát. igen böséges viz jöve ki,
²⁰ ugy hogy innék anép, s'abarmok, és mondá az ur Mojsesnek, és Aaronnak, mivel nem hittetek nékem, hogy meg szentelnétek engem az Izrael fiai előtt, bé nem viszitek a népeket a földre, melyet nekik adok, ez az ellen mondasnak vize, ahol feddöttek az Izrael fiai az
²⁵ ur ellen. és meg szenteltetett ő bennek.

Magyarázat.

K. Honnét vagyon. hogy az Isten meg engedé. hogy Mojses az ő hiv szolgája. aki mindenekben mindenkor oly tsudálatos hitét mutatá. ebben a tselekedetiben ahite meg gyengüllyön.²¹⁵

²¹¹ <a> a nép [a — után p-t kezdett írni, de nem fejezte be.]

²¹² [Sörvégen:] Egyiptus- [új sor elején:] tusbol.

²¹³ gyűjdsd [j — utólagos beszúrás ű és s betűk közé.]

²¹⁴ [Javitva: előtte,-ből.]

²¹⁵ meg gyen<gelly>gülljön. [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

F Meg engedé azért, hogy meg alázza, meg gyógyítsa, [58b:] vagy meg oltalmazza valamely belső kevélységtől, eszerent hagyja aválasztatit némely alkalmatoságokban. bizonyos fogyatkozásokban esni, azért hogy meg üsmértesse vélek, a magok gyengéségit, és hogy magoknak ne higyenek. hanem az Istenhez folyamodgyanak. alázaságál. és buzgoságál., és hogy vélek el hitesse, hogy tsak a kegyelmeből tselekedhetnek jót.

K Nagy volté a Mojses vétke?

F Ugy tettzik mint ha könnyü lett volna, mivel az ő kételkedése tsak attol volt; hogy fel haborodot volt. annak a háláadatlan népnek. az Isten ellen valo zugolodásán, és fel támadásán. ettől vagyon hogy meg nem tartá azt a sziv béli békeséget, és azt az Istenhez valo bizodalmat. amelyet mutata egész életinek minden tselekedetiben. el nem hitetvén magával. hogy az ur kedvezésel lehesen ahoz a fel támadot néphez, ez a pelda meg mutattya, mitsoda szükséges tsendes elmével járulnunk az ur eleiben.

K Ha amojses vétke oly könnyü volna,²¹⁶ miért bünteté meg az Isten oly keményen,²¹⁷ meg nem engedvén néki hogy bé menyen az meg ígért földre?

F Mert 1. a Mojses kételkedése. jelenté a sidok hüsegtelenségeket. a melyért meg nem érdemlék az Anyaszent egyházban valo meneteleket, melyet jelenté a meg ígért föld, 2. mert az Isten meg bünteti keményen fiainak vétkeket, azért hogy a más világon azt el kerülhesék, és vehesék jutalmát jó tselekedeteknek.

[59a:] K. Mit jelent akö, a melyet meg üté Mojses, és a veszö. a melyel vizet botsáta.?

F A kö jelenté akristust, szentpál szerént., ő is az az élő viz. mely el ölttya a szomjuságunkot, és a veszszö jelenté a lántsát, a mely vért, és vizet botsáta a kristus oldalából: jelentvén a kereszttségben lévő vizet. és kegyelmet, mely meg tisztittya alelket a bünből, el ölttya a világi jok után valo szomjuságot, és szomjuhoztattya a mennyei jököt.

²¹⁶ volna, [v — helyén más betűt kezdett, de nem fejezte be.]

²¹⁷ keményen, [Első e — fölött áthúzott vessző.]

Jöve azért samariának varosában, mely sikárnak mondatik. a major mellett. mellyet Jákob az ő fiának jofenek adott, ót vala pedig ajákob kuta, jesus azért meg fáradván az utbol. ül vala akut mellett, vala ugy mint hat ora. egy aszszony jöve samariából vizet meriteni, 5 mondá néki Jesus adgy innom (mert a tanítványi el mentenek vala avárosba. hogy eledelt vennének) mondá azért néki a samariai aszszony., mit kérsz, te sido lévén. én töllem innod, ki samariai aszszony vagyok., mert nem társalkodnak a sidok a samariaiakkal, felelé Jesus, és mondá néki, ha tudnád az Isten ajándekát. és ki²¹⁸ légyen 10 aki néked mondgya, adgy innom, talám te kértél volna tőlle, és élő vizet adot volna néked. mondá neki az aszszony, uram nintsen mivel meritened., és a kut mély, honnét vagyon azért élő vized, vallyon nagyob vagyé te az atyánknál jákobnál; a ki nekünk ekutat adta. és öis abbol ivut. és a fiai, s'abarmai. felelé Jesus, és mondá néki. 15 minden aki²¹⁹ evizből iszik, meg szomjuhozik, aki pedig iszik avizből.²²⁰ [59b:] mellyet én adok néki, nem szomjuhozik örökké. hanem a viz mellyet én adok néki, öbenne fel forro viznek kut fejevé lészen. az örök életre, mondá néki az aszszony, uram adgyad nékem azt a vizet hogy ne szomjuhozam, se ide ne jöjek meriteni. mondá néki 20 jesus, meny el hid elé a férjedet, és jöj ide, felelé az aszszony és mondá, nintsen férjem. mondá néki Jesus, jól mondád hogy nints férjed, mert ött férjed volt. és aki most vagyon. nem te férjed, azt igazán mondád, mondá néki az aszszony., uram látom hogy proféta vagy te. a mi atyáink ehegyen imádkoztak, és ti azt mondgyátok hogy jérusá- 25 lemben vagyon ahely. ahol imádkozni kel. mondá néki Jésus, aszszony állat, hidgyed nékem, hogy el jött az ora, mikor sem ehegyen. sem jérusálemben nem imádgjátok az Atyát. tí azt imádgjátok²²¹ a mit nem²²² tudtok., mi azt imadgyuk a mit²²³ tudunk, mert az üdveség az sidoktol vagyon., de eljö az ora, és most vagyon. mikor az igaz 30 imádok, imádgják az Atyát lélekben és igazságban, mert az Atya

²¹⁸ és ki [s-et — úgy látszik — utólag szúrta be az *é* és *k* betűk közti hézagba.]

²¹⁹ aki [Beszúrás.]

²²⁰ avizből, [a — utólag beszúrt e-ből javítva.]

²²¹ <mond> imádgjátok [imád: <mond> fölé írva.]

²²² nem [Beszúrás.]

²²³ [Íráshiba:] a mi tudunk,

is ilyeneket keres. a kik imádják ötet, lélek az Isten, és azoknak
kik imádják ötet. lélekben, és igazságban kell imádniok, mondá néki
az aszszony., tudom hogy eljö a Messiás, (aki kristusnak mondatik)
mikor azért ő el jövend, meg hirdet nekünk mindeneket, mondá néki
⁵ Jésus. én vagyok aki veled szollok, és azonnal el érkezének a tanit-
ványi, és tsudálkoznak vala, hogy az aszszony állattal beszél vala,
mind azon által senki nem mondá mit kerdezkedel. vagy mit szollasz
véle, el hagyá azért a vedret az aszszony. és a városba mene. és mondá
az embereknek. jertek el, és lássátok az embert. a ki meg mondotta
¹⁰ nékem mind a miket [60a:] tselekedtem. nem de ő é akristus. ki mené-
nek azért avárosbol., és hozzája menének. azon közben kériki vala
ötet atanitványok, mondván, Rabbi egyél., ő pedig mondá nekik.
vayon nékem enni valo étkem, melyet ti nem tudgyátok., mondá-
nak azért atanitványok egy másnak, valyon hozotté néki valaki enni,
¹⁵ mondá nekik Jésus, az én étkem az. hogy annak akararattyát köves-
sem. aki engem küldöt, hogy el végezem az ő dolgát, nem ti mondgyá-
toké, hogy még négy holnap vayon, és eljö az aratás. imé mondom
néktek, emellyétek fel szemeiteket, és lássátok atartományokat. mert
fejérek már az aratásra, és aki arat jutalmát veszi, és gyümölsöt
²⁰ gyűjt az örök életre, hogy aki vet is együt örülljön. akí arat is. mert
ebben, igaz a mondás, hogy más akí vet. és más aki arat, én titeket
aratni küldöttelek. a melyben ti nem munkálkodtatok, egyebek mun-
kálkodtak, és ti az ő munkájokba állottatok. abbol pedig avárosbol
sok samaritanusok hívének öbenne. a bizonyság tévő aszszony beszé-
²⁵ diért, hogy meg mondotta nékem mind azt, a miket tselekedtem. mikor
azért hozzája mentek volna a samaritanusok. kérék ötet. hogy őt
maradna, és két napig marada őtt. és sokkal többen hívének ő benne.
az ő beszédiért és mondgyák vala az Aszszonynak. hogy már nem ate
beszédédért hiszünk. mert mi magunk hallottuk, és tudgyuk, hogy
³⁰ bizonyára. ez avilág üdvezítője.

Magyarázat

K. A kristus miért akara szenvedni fáradságokat. az utozások miat?

[60b:] F 1. Magára akará venni nyomoruságinkot. mi hozzánk
hasonlo halando testet vévén magára, azért hogy mi nekünk, erőt,
és kegyelmet érdemlene., hogy békeséges türesem, és penitentzia tarto
³⁵ lélekel. szenvedgyük nyomoruságinkot,

2.²²⁴ Meg akará bizonyítani, hogy valóságos ember volna, és ez életnek, szüksége, és alkalmatlansági alá vettetet valamint mi, és hogy valójában akart szenvedni, és meg halni érettünk, az után fel támadni, menyben menni, azon testel melyet magára vett volt, és nekünk
5 erős bizodalmat adni, hogy ha mi is szenvedünk és meg halunk, ugyan²²⁵ véle együt fel is támadunk és menyben menyünk.

3. Hogy példájára valo nézve, ellene mondgyunk ez élet lágyságának, és kényeséginek, és hogy az ő szolgálattyáért, és üdveségünkért, kemény, munkás életre adgyuk magunkot.

10 K. A kristus miért kére mindgyárt innya. a samaritana Aszszonytol.?

F. 1. Azért hogy beszédben eredhesen véle a vizről melyet meritet, 2. azért hogy alkalmatoságot adgyon az aszszonynak., hogy ő maga is kérjen abbol a drága vizből, melyről néki beszél, 3. azért hogy a
15 szegényekhez valo szeretetre indittsa. mivel agazdagok, kik az Istennek akarják magokot adni, a szegényeknek adni kel. ha azt akarják, hogy az Isten is adgyon nekik,

K. Mitsoda Isten ajándékáról szól a kristus ennek az aszszonynak?

[61a:] F Arrol a kegyelemről, melyet maga akristus érdemlet
20 nekünk, halála által, kegyelem, a mely szent Agoston szerént, az Isteni szeretetnek sugarlása, amelyet aszent lélek adgya szivünkben, és amely nem tsak meg üsmérteti velünk ajót. hanem még azt tselekedtetni is, menyei örömel, és gyönyörüségel.

K. A keresztyének. nem üsmériké ezt az ajándékot?

25 F Látni valo. hogy nagyob része nem üsméri., mert ha üsmérné, kívánná is, de ahoz sokan vannak idegenységel, a mostani keresztyének közül, ki. üsméri meg betsülhetetlenségit az alázatoságnak, aszegénységnek, békeséges türésnek, mind ezek egyik részei, annak az ajándéknak, nem láttyuké minden nap, hogy ezeknél anagy
30 jó erkölcsöknél, nagyobra betsülik ahejában valóságot. jószágot, egy kis ideig tarto gyönyörüséget. amelyektől elkel távozni. akaratyok ellen, hogy lehetne tehát azt el hinni, hogy sokan akeresztyének közül üsmériké ezt az ajándékot.

35 K. Mi okbol sugarlá az ur ennek az aszszonynak hogy élő vizet²²⁶ kérne tőlle?

²²⁴ <K.> 2.

²²⁵ <véle együt,> ugyan véle együt

²²⁶ vi-<vez>zet [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

F A könyörgésre akará elméjít fel indítani, hogy a kegyelmet szent kívánsággal kérje., a melyet az élő vízhez hasonlítottá. mert az életet ad lelkünknek, a mennyei dolgokra indította, el ölttá benne a földi dolgokhoz való szomjuságát, és kívánságát,²²⁷ arosz kívánságoknak sebeségit le tsendesitti benne., és meg tisztította avéteknek szenyéből, ajó tselekedeteknek gyümölsét hozattya véle.

K Mit jelent a Jákób kuta. melynek vize tsak kevés ideig ölttá el aszomjuságot. és miben különbözik attol aviztől melyet a kristus ígér?

10 F A, kut viz, jelenti avilági gyönyörüségeket;²²⁸ amelyek²²⁹ még in-[61b:]káb szomjuhoztattják azokat. kik azokból²³⁰ isznak; és a melyek nem hogy meg enyhítenék., de²³¹ de söt még fel gerjesztik aszomjuságot. és soha bé nem töltik, az ember kívánságát., ellenben pedig a viz, melyet a kristus ígér, egészen bé tölti azt, aki abból iszik. és tsak a mennyei dolgokat suhajtattya véle.

K Mivégre adá értelmére a samaritana aszszonynak akristus. hogy tudva volna nála. az ő tisztátalan élettje?

F Meg akará néki mutatni, hogy ő benne fellyeb való elme volna. az emberi elménél, hogy annál is nagyob figyelmeteséggel lenne inté-
20 sire, azért is tselekedé. hogy abban a szent szégyenben hozza, rendeltenségiért, amely avalóságos meg térésre, és penitentziára vinné ötét, amelyek nélkül nem lehetne része, az örök életre fel főrró viznek kut fejében. se az üdveségnek kegyelmében.

K. Miért beszéle néki az Isteni imádásnak modgyárol. nem halad-
25 dáé a felyül elméjít egy olyan aszszonynak. aki mindenkor tisztátalan életet élt?

F Mert avallásnak legg fővebb része a, hogy az Istent imádgjuk, anélkül az Istent nem szolgálják. egyszers mind fel is nyitá szemeit ennek az Aszszonynak. hogy meg láthatná ezt a nagy igazságot.

30 K Mitsoda az Isteni²³² imádás?

F Az Istent imádni a, hogy ötét szivesen szeresék: mivel ötét szeretve imádgják. ezen szeretet nélkül, nem lehet valóságos vallás,

²²⁷ szomjuságát, és kívánságát, [Mindkét szónál a szóvégi á—o-ból javítva.]

²²⁸ gyönyörüségeket; [gy — helyén más betűt kezdett, de nem fejezte be.]

²²⁹ amelyek [ek: sor fölötti beszúrás.]

²³⁰ <ab> azokból [azok: <ab> fölé írva.]

²³¹ <d> de

²³² Isteni [i — t-ből javítva.]

se áitatoság. az Istent imádni tehát a, hogy ötet szí-[62a:]vünk**ből** szeresük, mindene**kb**en alája vessük magunkot, tsak az öakarattyától fűgünk, és az alá vessük, minden szándékunkot, és tselekedetinket, hogy ö elötte magunkot meg alá**z**uk, és le borulván elötte, valyuk meg, hogy tsak nyomorultak. tudatlanok, és vétke**se**sek vagyunk, és hogy kegyelme nélkül, semmi néki tett**z**hető dolgot nem tselekedhetünk., hogy magunknak., és ros**z** hajlandóságinknak meg halyunk. nékie szentelvén tés**t**ünk**e**t, lelkünk**e**t. és érzékenységink**e**t, ez tehát avaloságos imádás. ilyen áldozatot kel nékie²³³ ajánlani, minden időben. és minden helyen. a kristuséval együt, a ki fel áldoztatot akereszt fán, hogy minket meg békéltessen az attyával., és aki az oltárokon ajánlya magát velünk együt. hogy halálának érdemiben részesülhesünk.

K. Mitsoda az Istent, lélekben. és igazságban imádni?

¹⁵ F A lélekben valo imádás a, hogy ötet; tiszta, és haszon keresés nélkül valo szeretettel szeresük, a mely tsak egyedül ötet teké**nt**ttse, és nem ajutalmat. hogy lelki, és belse szolgálatal imá**dg**yuk, és ne tsak külső Ceremoniával. vagy a haszonért, valamint a sidok, kik tsak aföldi jókót teké**nt**ették, az²³⁴ igazságban valo imádás a, hogy ötet ²⁰ imadni kel., a tévelygés, és hamiság, esze elegyítések nélkül, nem ugy mint a samaritánusok, kik esze elegyítették vala a bálványok tiszteletit, az Isten tiszteletével, hogy ötet imá**dg**yuk azoknak az igazságoknak szeretetével., a melyeket ki nyilatkoztatot nékünk, és mind azokat a melyek teké**nt**ik ahitet, és atitkokot, és mind a melyek ²⁵ teké**nt**ik aszokásokat.

K Miért tsudálko**z**ának azon atanitványok hogy akristus²³⁵ egy aszszonyi állatal beszélt?²³⁶

F. Mert az igen ritka dolog vala elö**tt**ök, de ahitböl valo. [62b:] tisztelet, melyel valának hozája, mint mesterekhez, nem engedé²³⁷ ³⁰ hogy azon meg botránko**z**ná**n**ak, se hogy helytelen kérdéseket tennének néki, akristus azért akará hogy ezt írásban tennék. hogy ebből meg tanullyuk el kerülni. az aszszonyokkal valo beszélgetést, hogy ha arra aszükség. és aköteleség nem viszen., avélek hoszas, gyakorta valo és barattságos beszélgetes igen veszedelmes.

²³³ nékie <im> ajánlani,

²³⁴ az [Beszúrás.]

²³⁵ hogy akritus <ho> egy [Elírás.]

²³⁶ [beszéle: alak is olvasható.]

²³⁷ engedé [Beszúrással javítva: engeből.]

K. Mit jelent a veder. melyet a samaritána aszszony el hagyá.

F Jelenti szent Agoston szerint. arosz kívánságot, amellyel a világi gyönyörűségeknek meg romlot vizit merittik, melyet jelent akut, jelenti még arosz szokásokat., és a vételre vivő alkalmatoságokat, a melyeket el kel hagyni, azoknak kik Istenhez akarnak térni,

K Mit jelent ennek az aszszonynak siettsége. amellyel akará meg²³⁸ üsmértetni akristust a lakosokal.?

F Ebből ki tettzik, hogy valamint avilágnak és arosz hajlandóságának ellene mondása, első jele avaloságos meg térésnek, a második jele a buzgoságnak. az, amelyet mutatnak avaloságos penitentzia tartok, hogy másokot is az Istenhez vezethessék, és részithessék őket is abban az elrejtet gazdagságban a melyet. oly boldogok voltak, hogy meg találhatták.

K Mit téznek akristusnak ezek a szavai az én étkem. a, hogy az én Atyámnak akarattját tselekedgyem?

F A kristus meg akará mutatni ezek által az Apostolinak, hogy azért küldetett el. hogy a lelkeket oktassa. és meg szentelje, eléb valonak is tarttya azoknak szükségeket., a magáénal, és hogy [63a:] ennek az aszszonynak., üdvességéért az ételt, és az italt, el felejtette volt. ezel példát akara adni. alelki pásztoroknak., hogy igen nagy figyelmeteséggel adgyanak lelki eledelt areájok bizatatot lelkeknek. és hogy gyakorta a magok szükségeket is el kel mulatni, hogy végben vihesék szolgáltyyokat., a hivek is meg tanulhatták minyjában ebből. hogy minden ételek. gyönyörűségek. tsak alégyen. hogy mindenben az Isten akarattját kövessék. erre valo nézve. tartoznak magokot oktattatni. az Evagyéliumra., a melyben fel vagyontéve az Isten akarattya. hogy hivataljokot²³⁹ meg tudhasák és hogy bé tölthessék. hüséggel. és szeretettel.

K. Mit téznek ezek aszók, aki vett²⁴⁰ is örülljön, aki arat is?

F Azt teszük, hogy a proféták el vetvén az igazságnak magvát, a lelkekben. és el készítvén az Évagyélium predikálására, mind ezek, mind az Apostolok, kik munkáloznak az aratásán. meg fogják látni. ki mondhatatlan nagy örömet. amennyekben, azokat alelkeket, a kiknek üdvességéért ők munkáloztanak, és együt el venni munkájoknak jutalmát.

²³⁸ akará meg <akará> üsmértetni

²³⁹ hivataljokot [v—t-re írva.]

²⁴⁰ [t.i. vet]

K. Mit kel gondolnunk a samaritánusok hitéről, akik hisznek egy aszszony szavára, és a sidok hitlenségéről. akik akristus szavainak, és tsuda tételeinek nem hisznek, ?

F Imádkyuk az Istennek meg foghatatlan itéletét, aki irgalmaságot²⁴¹ téssen némelyekkel. és aki el hágy másokot a magok hitlenségekben, az ő imádásra méltó böltsességének rendelése szerént. és tekinttsük meg nagy háládásal., hogy min-[63b:]ket meg külömböztetett másoktol. akiket vakságokban el hagyta, egy szoval, ebből meg láthattyuk. hogy el nem kel mulatni azokat az indulatokat, a melyeket a kegyelem gerjeszti fel szivünkben, és azokat meg ne vessük., se haszontalanoká ne tegyük, a földi dolgokhoz valo ragaszkodásunkal.

NAGY BÖJT 3^{DIK} HETIN VALO SZOMBATON.

Imádság

örök mindenható Isten kérünk tégedet, mint hogy meg előződ szánakodásodal nyomoruságinkot., ad meg minékünk azt is, hogy néked tethessünk. meg tisztítván magunkot a szent tselekedetekel.¹⁵ és az üdveséges böjtölésekel. kérünk tégedet ami urunk. J. k.

Epistola.

Dan. 13. 1.

Es vala egy férfiu. ki babylonban lakik vala, és annak neve joakím, és vön susanna nevü feleséget a Heltziás leányát ki igen szép. és Isten felő vala, mert a szüléi mivel hogy Isten félök valának, oktatták az ő leányokot a Mojses törvénye szerént. joakim pedig igen gazdag²⁰ vala, és gyümölcsös kerte vala közel aházához. és ő hozzája gyűlnek vala a sidok, mivel betsületesebb vala minnyájoknál, és rendeltének anép közül két vén birák, abban az esztendőben, kik felöl szollot az ur, hogy a hamiság babylonbol, a vén biráktól származot,²⁵ a kít lattatnak vala a népet igazgatni, ezek gyakorollyák vala a joákim házát, és azokhoz jönnek vala minyájan akiknek törvények

²⁴¹ irgalmaságot [Javitva: *irgalmaságotból*, az ékezet áthúzásával.]

vala, mikor pedig anép meg tért volna dél tájban., bé megyen [64a:]
vala susánna, és sétál vala férjének gyömölcsös kertében. és láttyák
vala avének hogy mindennap bé menne, és sétálna, és fel gerjedének
az ő kivánságára. és el fordították az ő elméjeket, és le hajták szemeket.
5 hogy ne látnák az eget, se meg ne emlékeznének az igaz ítéletekről,
az okáért meg sebesedve valának mind ketten annak szerelmében.,
és meg nem jelenték egy másnak fájdalmakat, mert szegyenlik vala
meg jelenteni egy másnak az ő kivánságokat. véle akarván hálni.
és figyelmeznék vala minden nap szorgalmatosaban, hogy látnák
10 ötöt, és mondá egyik amásikának, menyünk haza. mert ebédnek
orája vagyon, és ki menvén el távoznak egy mástól, és mikor viszá
térték volna, egybe találának, és tudakozván egy mástól az okát,
meg vallák akivánságokat. és akkor együt időt rendelének, mikor
találhatnák ötöt egyedül. lön pedig, mikor alkalmas napra figyel-
15 meznének., bé mene susánna akertben szokása szerént tsak két
leányal., és meg akara mosodni, mert hévség vala., és nem vala ót
senki, akét el rejtezet, és ötöt szemlélő véneken kívül, mondá azért
aleányoknak, hozzatok nékem olajt, és szappant; és akert ajtait
zárjátokbé., had mosodgyam meg, és meg tselekedék a mint parant-
20 solta vala. és bé zárák a kert ajtait. és ki menének a hátulso ajton,
hogy el hoznák a miket parantsolt vala. és nem tudgyák vala. hogy
a vének ót ben el rejteztek, mikor pedig ki mentek volna aleányok.
fel kelének a két vének. és hozzája futának. és mondának. imé akert
ajtai bé vannak zárva, és senki minket nem lát, és [64b:] mi²⁴² ate
25 kivánságokban vagyunk, azokáért engedgy nekünk, és közösüly
velünk, hogy ha nem akarod; bizonságot mondunk ellened, hogy egy
ifiu volt veled, és azért küldötted ki a leányokat tölled, fel fuvász-
kodék susánna, és mondá, szorongatásim vannak minden felől. mert
ha ezt tselekeszem, halálom az nekem., ha pedig nem tselekeszem,
30 ki nem menekedem kezeitekből, de jobb nékem, tselekedet nélkül
kezeitekben esnem, hogy sem vétkezzen az ur szine előtt, és fel
kiáltá. nagy szóval susánna, és fel kiáltának avének is ellene; és el
futa egyik a kert ajtaihoz, és fel nyitá. mikor azért hallották volna
a kiáltást a házi szolgák a kertben., bé rohanának az hátulso ajton. hogy
35 látnák mi volna, minek utánna pedig avének szollának, felette igen
pirulának aszolgák, mert soha nem mondatott vala olyan dolog
susánna felől, és lön másod nap, és midön el jött volna a nép jóakim-

²⁴² <mi> mi [Törlés új lap elején, első sor fölött.]

hoz, az ő férjéhez, el jöve akét vén is. rakva lévén hamis gondolattal. susanna ellen, hogy meg ölnék ötet, és mondának a nép előtt, küldgyetek susánnához, a Heltziás leányához, a joákim feleségihez, és mindgyárt el küldének, és el jöve a szüléivel, és gyermekivel.
⁵ és minden rokonival. susanna pedig igen gyenge vala, és szép ábrázatu, azok pedig ahamisak. meg parantsolák hogy fel fednék, (.mert bé fedve vala,;) hogy akár tsak ugy elégednének meg az ő szépségivel. sirnak vala. az övéi, és minyájan akik üsmerték [65a:] vala ötet, fel kelvén pedig akét vén anép közöt. akezeket a fejére tevék.
¹⁰ ki sirván fel tekinte azégre, mert az ő szive bizakodik vala az urban. és mondának avének, midön mi egyedül sétalnánk akertben. bé jöve ez két leányal., és bé zárá akert²⁴³ ajtait, és el botsátá tölle az leányokot, és hozzája jöve egy ifiu, ki el rejtezte volt. és közösüle véle, mi pedig mikor akertnek szegeletiben volnánk, látván a gonoszságot hozzájok futánk, és láttuk őket egy másal közösülni, és az ifiat ugyan meg nem foghattuk, mert erősebb volt. nálunknál, és fel nyitván az ajtot el szaladot. ezt pedig mikor meg fogtuk volna, meg kérdök ki volna az ifiu, és nem akará meg vallani nekünk, edolognak tanui vagyunk, hitt nekik a sokaság ugy mint véneknek, és a nép biráinak,
²⁰ és halálra itélék ötet, fel kiálta pedig nagy szoval susanna, és mondá. örök Isten. ki a titkoknak tudója vagy, ki mindeneket tudsz, minek előtte meg légyenek, te tudod hogy hamis bizonytságot szollottak én ellenem, és imé meg halok, holot semmit nem tselekedtem azokban, a miket ezek gonoszul költöttek ellenem, meg halgatá pedig az ur
²⁵ Isten az ő szavát, és mikor ahalálra vitetnék, fel indittá az ur egy ifiu gyermeknek szent lelkét. kinek Daniel vala neve, és fel kiálta nagy szoval. tiszta vagyok én, ennek vérétől, és az egész nép hozzája fordulván, mondá, mitsoda beszéd ez, a melyet szollál, ki midön közöttök állana, mondá, [65b:] Illyen balgatagok vagytoké Izrael²⁴⁴
³⁰ fiai, nem itélvén, se nem üsmervén az igazat, halálra kárhoztattátoké az Izrael leányát, térjetez viszá az itéletre. mert hamis bizonytságot szollottak ellene., viszá tére azért anép siettséggel; és mondának néki avének, jöj ide, és ülly közinkbe, és jelensd meg nekünk, mert néked adta az Isten a vénségnek tiszteletit. és mondá nekik Daniel,
³⁵ válaszsátok el őket távul egy mástol., és meg ítélem őket, mikor azért el váltak volna egy mástol elé hívá az egyikét közüllök, és

²⁴³ akert [e—fölätt áthúzott vessző.]

²⁴⁴ [Íráshiba:] Izrae

mondá néki. gonosz napokba viszá aggot. most jöttek elé ate büneid. melyeket ez előtt tselekedtél. hamis ítéleteket itélvén. az ártatlankot el nyomván, és el bocsátván a vétkeket., holot az ur mondotta, az ártatlant, és az igazat meg ne öllyed, most azért ha láttad ötet

⁵ mond meg mitsoda fa alat láttad őket beszélgetni egy másal. ki mondá. schinus fa alat. mondá pedig Daniel; igazán hazudál a fejedre. mert imé az Isten Angyala. sententziát vévén tölle, két fél vág tégedet; és azt félre állatván, hagyá a másikat eljöni, és mondá néki, kanaának, és nem judának magva, a szépség tsalt meg tégedet, és a kívánság el fordította ate szivedet, így tselekesztek vala

¹⁰ az Izrael leányival, és azok félvén, szolnak vala néktek. de a juda leánya, nem szenvedte el ati hamiságtokot, most azért mond meg nékem. mitsoda fa alat láttad őket egy másal beszélgetni, ki mondá tölgy fa alat. mondá pedig Daniel igazán hazudtál te is²⁴⁵ [66a:]

¹⁵ fejedre. mert it vagyon az ur Angyala, fegyvere lévén. hogy két fél vágjon téged, és meg öllyön titeket, fel kiálta azért az egész gyülekezet nagy szoval. és áldák az Istent, aki meg szabadította az ő benne bizokot, és fel támadának aket vén ellen. (mert meg győzte vala őket Daniel az ő szájokból, hogy hamis bizonytságot mondottak.)

²⁰ és tselekedének vélek. a mint gonoszul tselekedtek vala, felebaráttyok ellen, hogy a mojses törvénye szerint tselekednének, és meg ölék őket, és meg szabadula az ártatlan vér az napon.

Magyarázat

K. Minek tulajdonittya. az irás azt, hogy susánna oly álhatatosan álla ellene a kísértetnek.?

²⁵ F Annak tulajdonittya. hogy a szüléi jól nevelték volt, mert mint hogy igazak valának, az leányokot is, az Isteni félelemre intették, mivel aszülék igazsága abban áll, hogy ezt az hivatalt végben vigyék, mert elegendő szükségesebb., az ő üdvösegek, és a gyermekeké ezen áll, mivel ha agyermekek rendetlenek, és rossz erköltsüek,

³⁰ azt tsak amagok gondatlanságoknak tulajdonittsák. mivel leggyakortáb ettől vagyon. *havalaki* mondgya szent pál. 1 tim. 5. 8. *az övéire, és főképpen házanépére gondot nem visel. a hitet meg tagadta, és a hitetlennél aláb valo. Az anyák* mondgya meg másut 1 tim. 2. 15.

²⁴⁵ a [66a:] a fejedre

üdvözülnek a fiak szülése által, ha meg maradnak ahüiben., és a szeretetben. és a szenttségben jozanságal.

K. susánna. nem álhataé avének kérésire. hogy ahalált elkerülhese?

⁵ [66b:] F Nem, mert soha sem szabad leg kisebb vétket is tseledkedni hogy a testi halált el lehesen kerülni, annál is inkább nem szabad olyan nagy vétket tseledkedni mint aházáság törés. vagy más egyéb tisztátalanságot, mivel el akarván atesti halált kerülni, örökös halált szereznének magunknak, ezért is mondá ez a tisztaság szerető aszszony. ha ezt tselekeszem, halálom ez nékem. mivel az élő Isten kezeiben esem, és örökül el veszek. de jobb nékem tseledkedet nélkül kezeitekben esnem., hogy sem vétkezzen az ur színe előtt, ezen példából meg tanulhattuk, hogy inkább el kerülyük avétket., mint akár mely veszedelmet, mint hogy annál nagyobb veszedelem nintsen.,
¹⁰ a léleknek üdveségit nagyobra kel betsülni. a világ jóvánál. abetsületnél. és az életnél, ezt az igazságot meg bizonyították amar-tyrumok, de hová kel²⁴⁶ nagyobb bizonytság erről. mint akristus halála.

K. Susánna, miképpen vévé, halálra valo iteletét?

F Meg marada álhatatosan a hitben., és az Istenben valo remén-
²⁰ ségben., alázatos bizodalomal emelé hozzája könyörgését, és eleiben tévé ahamis biraknak igazágtalanságokat, az Isten azonnal meg is halgatá könyörgésit, és egy gyermekben. hatalmas oltalmazot támaszta néki, akit nevezék Danielnek, aki is az egész népet az igazságra téríté; és azokat ahamis vádolokot, azon büntetés alá itélé,
²⁵ a melyre itélték vala azt az ártatlan²⁴⁷ aszszonyt ez a példa nagy vigasztalásunkra lehet nekünk, a midön nagy veszedelmekben., és keserves állapotokban esünk, mivel az ilyen állapotokban bizodalomal kel az Istenhez kaptsolnunk, magunkot. ő el nem távozik, hogy el esenek, azok kik hozzája támasz-[67a:]kodnak, de söt még, ha
³⁰ hozzája hivek, segedelmit nyujtja, meg oltalmazza, és meg vigasztallya.

K, Az Isten miért támaszta arra egy gyermeket, hogy meg üsmértesse susánának ártatlanságát, és meg mentse ahaláltól?

F Hogy meg mutassa nekünk, hogy az ő kezében minden féle esz-
³⁵ köz, jóvá lészen., hogy aleg gyengébb eszközel. haszontalanná teheti

²⁴⁶ hová kel <ennél> nagyob

²⁴⁷ [Javítva: ártatlantból, a t betű törlésével; a törlés helyén a tinta összefutott.]

ahamisaknak igyēkezeteket, hogy ha pedig némelykor avilági hatalmasokkal viteti végben rendelésit. reájok szüksége nintsen., azt a leg aláb valo emberel is végben vitetheti. amint ezt meg mutatá az Anyaszent egyháza felálitatásakor., a melyre olyan tizen két személyt
5 választta, akik alatson rendüek valának, erő, betsület, és tekéntet nélkül, ezekel szabadítatá meg az egész világot az ördög kegyetlensége alol, *eszerént*. mondgya szent péter, 2. petr. 2. 9.²⁴⁸ *tudgya az ur, az*²⁴⁹ *Isten félöket akisértéből meg szabadítani, ahámisakot pedig az üélet napjára a kinzásra meg tartani.* kitsoda az, aki az urban bizot volna,
10 és tölle. el hagyatatot volna. mondgya abölts.

K Miért mondgya az irás, hogy avéneknek az előtt tett vétkek elő jönek?

F Mert susanna ellen valo hamis vádolások, és hamis tanu bizonyságok, melyeket az ő ártatlansága ellen tettek volt. azö hamiságok-
15 nak mértékét bé töltötték vala, és illyen formában ez az utolso véték., az több vétkekért valo büntetést. igazságosan okozta nekik, [67b: üres]

[68a:] K Miért hogy az Isten meg nem szabadította a veszedelemből mind azokat a le nyomatot ártatlanokat, valamint meg szabadította
20 susánnát?

F Azért, mert²⁵⁰ meg akarja némelykor próbálni az ő békeséges türesekét, és álhatatoságokat, hogy érdemek szerént meg koronázhasa őket, erre valo nézve meg kel bátorodni az igazaknak, kik el nyomatot állapotban vannak, akiknek mindent inkább el kel szenvedni,
25 mint Isten ellen., leg kisebb hüségtelenségben esni, mivel, ha ez életben látható képen meg nem segíti is ártatlanságokat, a másikában. sokal nagyob jutalmat fog azért adni, erre valo nézve. ha sokakat meg szabadított is ellenségek kezéből, de sokal még többeket azoknak hatalmak alat hagyot. meg szabadítá susánnát, és a
30 három ifiat, a kikről szól Daniel., de meg nem szabadítá illyen formában a szent Makabaeusokat., se amaga Fiát, akit halálra adá éretünk, se azt a sok számu martyrokot. ő mindeneket, az ő bölts rendelése szerént rendel el. a mely rendelés igazságos. és méltó imáadásra.

²⁴⁸ <9> 2. 9.

²⁴⁹ az [Beszúrás.]

²⁵⁰ mert [Beszúrás.]

Jesus pedig az olaj fák hegyére mene, és ismég regel atemplomba jöve, és az egész nép hozzája jöve, és le ülven tanította vala őket, hozának pedig az irás tudok, és a farisaeusok. egy házasság törésben találatot aszszonyt, és középre állaták azt, és mondanak néki, Mester, ez az aszszony most találatott házasság törésben. atörvényben pedig Mojstes meg parantsolta nekünk. hogy effélet meg kövezük, te azért [68b:] mit mondasz, ezt pedig mondgyák vala kisértvén ötet. fel emelkedvén, mondá nekik, a ki bün nélkül vagon közületek, elsőben avessen követ reája, és ismég alá hajolván. ir vala aföldön, halván pedig egyik a másik után ki menének, el kezdvén avéneken, és Jesus egyedül marada, és az aszszony közepen álván, fel emelkedvén pedig Jesus, mondá néki, aszszony holvannak akik téged vádolnak vala, senki nem káhoztatoté téged, ki mondá senki uram. mondá pedig Jésus, en sem káhoztatlak²⁵¹ teged, eredgy és már többé ne vétkezél:

Magyarázat

K. Mit gondolsz ezeknek a farisaeusoknak tselekedetiről, kik házasság törésben találatot aszszonyt visznek²⁵² a kristus eleiben.?

F Az ő tselekedetekben. tsalárdságal valo buzgoságot látok, és hogy mitsoda vak merőségel mérik vadolni azt az aszszonyt, holot²⁰ ők sokal vétkeesebbek valának annál a személynél, az ő kevélységekért, és azért az irigységekért. a melyel valának akristushoz. ákit is kisérteni akarák, és meg akarák fogni szavaiban, hogy had vádolhasák. ötet, kegyetlenek ha büntetésre itéli az aszszonyt. vagy törvényt nem tartanak. ha büntetésre nem itéli,

²⁵ K. Mi formában kel gondolkodnunk az ilyen tselekedetről.?

F vizsgállyuk meg magunkot, és meg láttyuk. hogy hason-[69a:]ló dolgok törtennek mi velünk gyakorta. mi igen utálljuk a mások nagy, és otsmány vétkeit. annak ugy is kel lenni. de mi akik másokat ítélünk. oly keménységel. sokal vétkeesebbek vagyunk azoknál. az³⁰ Isten előtt, mi kevélységből, és irigységből, az Isten szolgainak

²⁵¹ [Elírás:] kárhoztat

²⁵² visznek [Előtte más szót kezdett írni, de az első betűt sem írta ki.]

tselekedeteket rosra magyarázuk. hogy őket meg kissebbítsük mások előtt, olyan dolgokat fogunk reájok, amelyekről ők soha nem gondolkodtanak, mind ezek, annál is nagyobb vétkek, hogy lelki vétkek lévén, hasonlítanak az ördögéhez

⁵ K. Mit felele a kristus, a farisaeusok tsalárd kérdésekre.?

F Nem felele nékik mindgyárt egyébel., hanem halgatásával, le hajolván. irvala²⁵³ újával a földön., mint ha nem figyelmezet volna kérdésekre, és mint ha el akarta volna kerülni, itéletet tenni erről adologrol., és meg felelni olyan kérdésekre, amelyek tsak arra valok valának, hogy okot talalhassanak benne. hogy vádolhasák, és meg kisebithesék a nép előtt. akár miképen felellyen ezen halgatásával, de meg akará vélek ereztetni az ő ellene valo tsalárdságokat. és méregel tellyes irigységeket. ezel minket arra tanit., hogy mitsoda okoságál. és vigyázásál. kel felelnünk azoknak, kik ros szándékból, ¹⁰ valo kérdéseket tesznek nékünk.

¹⁵ K A kristus meg feleleé végtire kérdésekre ?

F Tsak akkor felele meg nekik mikor arra szorgalmaztaták. de az ő felelete tellyes vala böltseségel., olyan itéletet ada, a mely meg hatá lelkek üsméretit, ahoz abelső birohoz küldé őket, akit magokban ²⁰ hordoznák, és aki elejekben teszi. [69b:] egész életeket, de egzsers mind, meg is üsmerteté vélek, hogy nem alá valo vétkesek, annál, akit oly keményen vádolnának, *aki bün nélkül vagyon közületek, elsőben avessen követ reája.* mondá nékik., avalo hogy ez az aszszony meg érdemlé akövezést. hogy meg büntetessék atörvény szerént. ²⁵ de nem olyanoktól, kik ő magok is meg érdemlették volna abüntetést, mint hasonló. vagy még nagyobb vétkekben lévök, egyik bünös a másikat nem itélheti, ilyen formában ameg válto atörvény ellen semit nem monda, se a vádlot aszszonyt nem kárhoztatá, és oly mértékletes böles feleletet ada, amely eleget tészen atörvény igazságának, és azt az kegyeségit is meg tartá. a mely ő néki természete szerent valo volt, de a mely egzsers mind. kárhoztatá kevélységit, és szemtelenségit a vádloknak,

³⁰ K A kristusnak ezen feleleti mire tanit minket.?

F Arra hogy gyakorta magunkban szálljunk., valójában gondolkodjunk fogyatkozásinkrol, vádollyuk bé magunkot Isten előtt, ³⁵ és inkább itéllyük magunkot, mint sem²⁵⁴ felebarátunk fogyatkozásait,

²⁵³ [Sor fölötti beszúrással javítva: *irvaból.*]

²⁵⁴ <se> mint sem

²⁵⁵ a <rosz> gonoszokat

ha más képen tselekednénk, nagy fogyatkozás volna, és roszzabbá tenne Isten előtt, mint akár mely nagy tzegeeres vétekbén élö bünot, példának okáért, egy maga hit kevély szüz, az Isten itélete szerént vétkeseb, mint sem egy rendeletlen életü aszszony. de aki vétkeiért
5 meg alázza magát.

K Mit tselekedének a farisaeusok halván ezt a választ?

F Meg ütözének ezen az igazságon. melyet akristus tett elejekben. és olyanoká lének, mint ha lántsát ütöttek volna szivekben., és el pirulván. halgatásal ki menének egyik [70a:] a másik után. nem
10 merék azt mondani, hogy vétek nélkül volnának, tartván attol. hogy még többet is ne halyanak olyat, a mi nékik nem tettzenék., ugy anyira hogy Jésus egyedül marada, és az Aszszony középen álván,

K A kristusnak; ezekből a szavaibol. következiké a, hogy egy biro, egy gazda, egy atya, vétekbén lévén. meg ne büntethesse az alatta
15 valóit.?

F A kívánatos dolog volna. hogy ö magok meg fedhetetlenek volnának. de azö vétkek, ki nem veszi kezekből a hatalmat. hogy meg ne büntessék a vétkest, mind azon által kötelesek erre valo nezve. Isten előtt. hogy jóbb rendben élyenek, és nagyob ártatlanságban,
20 mint akiknek jó példát kel adni, ami pedig ezeknek meg vagon tiltva, ahogy, ne roszz indulatbol kíványák avétket meg büntetni, valamint a farisaeusok. hanem olyan indulatbol, hogy igazságot tegyenek, a gonoszokot²⁵⁵ meg jóbbittsák. és a vétket vélek el hagyasák, ehelyes, és rendes, és erre kötelesek mind azok, kiknek hatalmok
25 vagon másokon., azért egy fejdelem, egy atya, egy bíró. egy gazda, meg büntethetik avétkeseket., ha szinte magokot vétkeseknek érzik is lenni, de a büntetés szánakodásal., és belsö²⁵⁶ szégyenel légyen.

K. Mitsoda lelki hasznunkra kel forditanunk, akristus példáját, aki oly kegyeségel bánik azzal az Aszszonyal.?

F Tanullyuk meg ebböl apéldából, hogy a felebaráti szeretetnek határában kel tartani, amód nélkül valo buzzoságnak indulatit, szánakodo elmével, békeséges türéssel, és szenvedéssel kel lennünk, avétkesekhez, a vétkek melyeket érzünk [70b:] magunkban, nem engedik meg, hogy öket meg vessük, nyomorgasuk helytelen valo
35 buzzoságal, de söt még a felabarati köteleség arra viszen., hogy mindenben szolgállyunk. avétkeseknek, a miben töllünk lehet, hogy meg térjenek.

²⁵⁶ [Kereszttel jelölt beszúrás a lapszélén.]